کتابخانهٔ ابوالضیا

Koçi Bey

قوچی بك رسالەسی

Koçi bey risalesi

نظام دولته متعلق کوریجەلی قوچی بکك رابع سلطان مراد خان غازی یه تقدیم ایلدیکی رسالەدر .

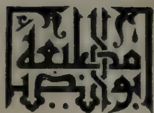
برنجی طبعی

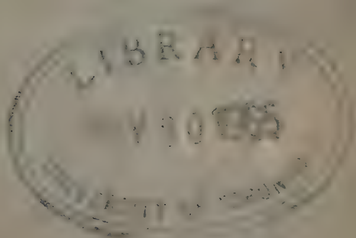
معارف عمومیه نظارت جلیلەسنك رخصتیله

قسطنطنیه

۱۳۰۳

مطبعهٔ ابوالضیا

مطبعة بولاق

LIBRARY

قوچی بك رساله‌سی حقنده اعاظم عثمانیه‌دن بعض ذواتك ملاحظاتی

« کوریجه‌لی قوچی بك جنتمکان سلطان مراد خان رابع حضرتلرینه مزایای عدم انتظامی پیرانه بر ادا ایله بی محابا انها ایتمشدرکه الحق [ابو النجیب رساله‌سنه] فائق دینمکه لایقدر . »

[تاریخ ـ نشانی زاده]

« قوچی بك رساله‌سی مقدمجه اوروپاده طبع اولنه‌رق الیوم استانبولده نشر اولنمقده‌در . مؤلفی کوریجه‌لی قوچی بك عصر سلطان مراد خان رابعده سرای همایون اغالری معتبرلرندن اولوب بوکتابی تلخیص ، یعنی عرض تذکره‌لری شکلنده قلمه آله‌رق مشارالیهه تقدیم ایتمشدر . فقرات مندرجه‌سنده هر عصرده

جارى اولان بعض قوعد كليه ايله اووقتك اصلاحاتى ايچون لازم گلان بر طاقم تدابير صائبه ارائه اولنمشدر. طوغريسى مومى اليه دولتنده پك بيوك مأمور اولمديغى حالده ابراز ايلديگى حميت الى الابد خير ايله ياد اولنمسنى موجب اولور . » [شناسى]

[تصوير افكار – نومرو ٦٧ – فى ٢٨ شعبان ١٢٧٩]

« مرحوم گوريجه‌لى قوچى بك ديمكله معروف وَفاتح بغداد سلطان مراده محرم خاص اولوب تدبير دولت وَامور سلطنته دائر بورساله‌يى تلخيصات شكلنده تحرير وَپادشاه مغفوره تقديم ايتمشدر . قوانين قديمه‌نك احياسنه سبب اولوب چوق آثار حسنه‌سى ظهور ايلمشدر . بو جهتله توصيف و تعريفدن مستغنيدر . بو نسخه‌يى عبد الله خليفه دخى مير مرحومك اوغلندن سنه ١٠٤١ ده يازمش او لمغله سبك و املاسى بلا تغيير عينيله ضبط اولنمشدر . مرحوم اوان طفوليتنده درعليه‌يه گتورلوب سراى

همایون اغالری زمره‌سنه داخل اوله‌رق مرور زمان ایله اوطه ضابطی اولدقده پادشاه مغفورك خدمت مخصوصه‌سنده بولنوب یکیچریلرك وسائر اوجاق عاصیلرینك ید تسلطلری امور دولتدن كسلدوكی ونظام مصالح عامه‌یه صره كلدوكی ایامده ورساله‌ده ذكراولندیغی اوزره مكهٔ مكرمه‌ده ابنیهٔ علیه‌نك لزوم تعمیری وسرای همایونه صاعقه نزوه‌لی ونهال نورس شجرهٔ آل عثمان اولان شهزادگانك وفاتلری مصیبتندن بر ایكی سنه مرور ایلدكده، یعنی تخمیناً قرق بر سنه‌سی خلالنده اشبو اوراق تسوید اولنمش وحاوی اولدقلری نصایحك علی التدریج ظهور ایلدوكی تواریخك ضبط ایتدوكی عهد سلطان مراد خانی وقوعاتندن دخی مستبان اولمشدر . مرحوم خیلی زمان معمر اولوب آخر عمرنده سلطان ابراهیم خان دخی برادری سلطان مراد مرحومه ویردوكی معروضاتی كبی كندوسنه رساله یازمسنی فرمان بیورمش اولمغله

سرای همایونه وَقانون ونظام اندرونه دائر طور زمانه‌یه
مناسب بعض فقراتی وَادعیه واثنیه‌یی شامل دیگر
برمجاله یازمشدر. عبرتنمای اصحاب تأمل واختباردر.
آنجق تام نسخه‌سی نایابدر. [ا ــ و ــ پاشا]

رحمه‌الله تعالی

قوچی بك رساله‌سی

بسم الله الرّحمن الرّحیم

نظام دولته متعلق کورنجه‌لو قوچی بکك سعادتلو مهابتلو رابع سلطان مراد خان غازی‌یه ویردوکی رساله‌در .

درر تابندهٔ حمد خدای متعال زیور افزای تاج دیباجهٔ مقال وغرر صلوة بهترین رسل کرام جبهه پیرای سرنامهٔ مسکی الختام قلندقدن صکره سدهٔ سنیهٔ دولت پناه پادشاهی وعتبهٔ علیهٔ معدلت دستگاه شهنشاهی‌یه عرضحال بندهٔ ناتوان بودرکه : چوق زماندرکه دودمان بلند ایوان سلطنت علیه دامت محفوظة بالعنایات الازلیه غمخوار وخیر هواهلری اولان علماء اخیار وکمر بستهٔ اطاعت اولوب نظردن ساقط اولان امکدار قوللریله احوال عالمك بو گونه

تغیر پذیر وَشر وشور وَفتنه وفسادڭ بیرون حد تقریر اولمسنڭ اسباب وعلتن ملاحظه ایدوب سمع همایون شهریاری‌یه ایصاله فرصت جو ایدڭ . بحمدالله الملك المتعال رأی جهان آرای انتظام نمای شهریاری وَفکر ساطع النور فیض بخشای خداوندگاری قلع اساس ظلم وفساد وَبسط بساط عدل وداد طرفنه مصروف بیوزلدیغی معلوم عامّهٔ عالمیان اولمغله هر کس متاع فکر واندیشه‌سن جناب آسمان قباب پادشاهی‌یه عرضه مبادرت قلدقلرنده بو عبد فقیر ذره سان دخی بورقعهٔ سواد عنوانی سدهٔ دولت پناه شهریاری‌یه عرض وانهایه مسارعت ایتدمکه باعث اختلال عالم وَسبب تغیر احوال بنی آدم نه ایدوگی وَ بعنایة الله نه وجهله صلاحپذیر اوله جغی مجملاً معلوم همایون پادشاهی اولوب آناًفاً نا آثار جمیلهٔ شاهانه ظهوره گله.

اوّلا، معلوم همایون اوله‌که باعث انتظام ملك وملت وَسبب استحکام قواعد دین ودولت حبل‌المتین شرع محمدی‌یه تشبثدر . بعده ودایع رب العالمین

اولان رعایا و برایا احوالیله تقید وَعملیله عامل اولان
علمـاء دین وَ طریق غزاده بذل جان ایدن غزاة
مجاهدین حقلرنده عنایت علیهٔ شاهانه ظهوره گلوب
هر صنفك اخیـارینه رعایتلر وَ اشرارینه حقـارتلر
صدور ایده وَ قوانین سـلاطین ماضیـه بواهم الله
فی جنات عالیه‌که هر امرده دستور العمل اولوب آنلرك
سیرت حمیده وَطور پسندیده‌لری ایله حرکت بیوریله
مأمولدرکه کارگاه سلطنت علیه فوق الحد نظام وانتظام
بولوب گلشن دولت واقبـال کالاوّل تر و تازه اوله
وَ هر امرکه قصد اوله بفضل‌الله تعالی درجهٔ حصوله
موصول اوله . باقی فرمان شوکتلو پادشاه کشورستان
حضرتلرینکدر .

احوال سلاطین عظام عثمانیان اسکنهم الله تعالی فی اعلی
غرف الجنان و احوال وزرا و اهل دیوان و احوال
ندماء ومقربان بیانیده‌در .

سعادتلو وَشوکتلو پادشاه دین پناه حضرتلرینك
ضمیر منیر پر انتباهلرینه نهان اولمیـه‌که اجداد عظام

سعادت انجاملری اولان سلاطین ماضیه سلطان
سلیمان خان غازی‌یه گلنجه بالذات دیوان همایون
معدلتمقرونه حاضر اولوب احوال و امور ملك وملت
وَرعایا و برایا وَخزائن واموال وَسائر کلی وجزؤی احوال
ایله تقیّد تام بیوررلردی . بعدهم سلطان سلیمان خان
اسکنه الله فی أعلی غرف الجنان اگرچه بالذات دیوان
همایونه حاضر اولمازلردی لکن عهد سلطنت علیه‌لرنده
واقع اولان غزوات همایونك بعضسنه بالذات توجه
بیور مغله اثنای طریق سعادت رفیقده نیجه احوال
واموره اطلاع بیوروب وَزمان استراحتلرنده محروسهٔ
قسطنطنیه‌ده بالانشین تخت پادشاهی اولدقچه وزرای
قفسدن امور دیوانیه‌یه القاء سمع همایون بیوروب
بوجهتدن دخی نیجه احواله واقف اولور ایدی .
وَتدبیر امور مملکته فرط اشتغالدن طبع همایونلرینه
فی الجمله فتور گلسه نمونهٔ جنك و پیکار اولان صید
وشکار ایله گاه ادرنه وَگاه یانبولی شکارگاهلرنده
گشت وگذار ایدوب حضورلرینه وصول بی مانع

ومزاحم اولمغله وَهر مظلوم بی واسطه عرضحال
ایتمکله بو یوزدن دخی نیجه احواله اطلاع بیوررلردی.
امور مملکت ایله بو وجهله تقیدلری کمالنده اولمغله
زمان میمنت نشانلرنده ممالك محروسهٔ اسلامیه معمور
وَآبادان اولوب صحن جهان پرامن وامان ایدی.
وَندما ومقربان اوائل سلطنت مراد خانی‌یه گلنجه
امور دیده وَکاردان صاحب رأی وَخیر اندیش
برآلای عقلا کمسنه‌لر ایدی. شمسی پاشا وَ جلال
بك وَ فرهاد اغا گبی عطایای وافرهٔ سلطانیه ایله
قناعت ایدوب گرك خدما وَمقربان، گرك ایچ
وَ طشره خلقندن وَغیریدن کائناً من‌کان امور دولت
علیه‌یه قطعاً مداخله ایتمزلردی. اول تاریخده مسند
نشین وزارت عظمی اولان مرحوم محمد پاشا امر
وزارتده مستقل اولوب بروزیر روشن ضمیر اولمغله
کارگاه سلطنتی اون بش ییل بلا مشارك چویروب
رأی سدید جهان آراسیله نظام بخش روی زمین
اولمشیدی. وزارت عظمی بر منصب جلیلدر؛ محلنه

مصادف اولدقدن صکره بیوجه عزل اولنمیوب نیجه
ییللر مسند صدارتده برقرار وَامورنده مستقل
گرکدر. وَندما ومصاحبانه حضور همایونده احوال
وزرا وعلمادن بحث ایتمگه رخصت همایونلری اولمازدی.
حتی عهد محمد پاشای مرقومده جلال بگدن خطاءً
حضور همایونده پاشای مشار الیهی تخفیفه متعلق
بعض ناشایسته اقوال صدور ایتمگله رتبهٔ قرب شهر-
یاریدن ابعاد وَمدینهٔ قسطنطنیه‌دن اخراج اولنوب
مدة العمر داخل حضور همایون اولمدی. وَسلاطین
سلف زمان شریفلرنده وزراء عظام وَ بکلر بگیلر
وَسنجاق بکلری وَاوزنگی اغالرینڭ خدمتلرنده اولنلر
عموماً عبد مشترالری اولوب پادشاه عالمپناه درلگنه
متصرف برفرد قپولرنده اولمازدی. رعایا قسمندن وَاهل
سوقدن علوفه‌لی خدمتکار دخی اولمازدی. ایکی
جهتدن ضرره مؤدی اولدیغی ایچون؛ بریسی بوکه:
رسوم رعیت ویرن رعایا وَاولاد رعایا خدمت وزرا
ووکلاده اولیجق رسوم رعیت ویرمدن قالوب خزانهٔ

عامرۀ پادشاهی‌یه وزعامت وتیمار اربابنه ضرر مترتب
اولور . بریسی دخی بوکه : رعایا که آته بنوب قلیچ
قوشانغه معتاد اوله اول لذّت دماغنده جایگیر اولوب
تکرار رعیت اوله‌ماز . وعسکری دخی اولمغه یراماز
بالآخره گروه اشقیایه ملحق اولوب نیجه فتنه وفساده
باعث اولور . ولایت آناطولیده مقدّما ظهور ایدن
جلالی اشقیاسنك اکثر جند ولشکری بومقوله‌لردی.
اول جهتدن وزراء سلف بومقوله‌لردن کلی احتراز
ایدوب عبد مشتری استخدام ایدرلردی . وپادشاه
قوللری قطعاً قوللنمزلردی وکندولرینه توابع ایتمزلردی.
ومقدّما بگلك وبگلربگلك وسائر مناصب پادشاهی
ادارۀ ممالکده کار دیده وامکدار، مستقیم ودیندار
کمسه‌لره توجیه اولنوب مقابله‌ده برآقچه وبرحبه
رشوت وجائزه آلنمازدی . وجرم وگناهی ظاهر
اولمینجه برفرد عزل اولنمازایدی. علی‌الخصوص سنجاق
بگلری وبگلربگیلری یگرمیشر واوتوزر ییل منصبلرنده
برقرار اولورلردی . اول جهتدن دولت پادشاهیده

قوّت وَ قدرتلری کمالنده اولوب سفر همایون واقع اولدقجه هر بری یدیشر، سکزر یوز بلکه بیکر مرتب وَ مکمل مرد جنك آور مخصوص جبه‌لولر ایله عزم سفر ظفر رهبر ایدوب اغور همایون پادشاهیده نیجه اولکلر وَ مردانه‌لکلر ایدرلردی . اطراف ممالك اسلامیه‌دن برکوشه‌ده دشمن پیدا اولسه دخی خبری سدهٔ دولت پناهه گلمدن کلّهٔ بی دولتلری واصل دیوان همایون اولوردی . جمله‌دن بری سلطان بایزید خان ولی عهد دولت علیه‌لرنده خروات حاکمی گبی برعظیم دشمن بد خواه لشکر فراوان ایله سرحدممالك اسلامیه‌یه هجوم ایدوب گلورکن تاریخ مرقومده بوسنه دخی سنجاق ایکن والیسی اولان یعقوب بك نام مرد دلاور فی‌الحال ایریشوب حملهٔ اولیده لشکر غوایت رهبرینه شکست و یروب کندینك سربی سامانی عرصهٔ رزمگاهده غلطان ایلشدی . ابوالمغازی سلطان سلیمان خان غازی عصر شریفنده دخی دو بریجه مملکتنده دوزمه‌جه مصطفی نام بر

جلالی ظاهر اولوب اوتوز قرق بیك اشقیا جمع
ایدوب قراو قصباته غارت وَ ایصال خسارت اوزره
ایکن اول تاریخده میرلواء بندر اولان احمد بك
نام‌مرد دلاور فی‌الحال ایریشوب حقلرندن گلدی.
وَسلطان سلیم‌ثانی علیه‌الفیض الربانی عصرنده‌اسپانیه
وَ وندیك دونماسی دونمای همایونه شکست ویروب
بعده طقسان پاره چکدرمه وَقدرغه ایله آیا ماوره
قلعه‌سنی محاصره ایتدکده یانیه بگی غازی طورخان
اوغلی مصطفی بك نام غازیٔ سرباز ایریشوب طو-
نمای کفاری تارمار وَ اکثر لشکرین طعمهٔ شمشیر
آبدار ایدوب قطعه‌یی یدلرندن تخلیص‌ایلدی. وَسلطان
مراد خان صبت علیه سجال الغفران حضرتلرینك
زمان دولتلرنده قزاق عاق برنیجه ممالکت خسارتنه
اتفاق ایدوب‌آقکرمان اوزرینه گلورکن ینه مشار الیه
مصطفی بك ایریشوب جمله‌سنی طعمهٔ ضرغام‌بلاایلدی.
بونلرك امثالی امرادن صدور ایدن ارلکلر وَ مردا-
نه‌لکلر حددن بیرون وَ گمان وقیاسدن افزوندر.

هر برى زمانلرنده نيجه فتوحات ايدوب مال غنايم بيشمار
ايله جامعلر و مدرسه لر وزاويه لر بنا ايدوب اجداد
كراملرى عهد سلطنتنده شوكت اسلام وزونق دين
كوندن كونه زياده اولمده ايدى . وسلاطين سلف
زمان شريفلرنده درگاه عالى قپوجى باشلرى ومتفر-
قه لرى سنجاغه وبگلر بگيلگه لايق خير خواه
دودمان عثمانى روزگارديده وصاحب راى وكار
ازموده كمسنه لر ايدى. وكتّاب ديوان عاليشان صاحب
قلم واهل رقم قانون شناس وماهر وملوك اطرافه
نامه يازمغه قادر كمسنه لر ايدى . ودفتر خاقانى وماليه
كاتبلرى اهل وقوف واستقامت صاحب شعور
وصداقت اولنلر ايدى. ودرگاه عالى چاوشلرى امور-
ديده ومصلحت گذار ملوك اطرافه ايلچيلگه قادر
كمسنه لر ايدى. وهر زمره نك حدّ معيّنى اولوب زياده
ونقصان قبول ايتمز ايدى . وبيك بش تاريخنه گلنجه
طوائف مزبوره ده گدكلو اولميوب جمله سى سفر

همایونه مأمورلر ایدی . وَدرگاه معلی قپوجی باشلر-
ینڭ دفتر اجمالده آرپه‌لقلری اون طقوز بیڭ طقوز
یوز طقسان طقوز آقچه‌یه وارنجه ازدیاد بولوب برآقچه
دخی زیاده اولمازدی . وَزعامت وَتیمار نامیله کمسنه‌یه
آرپه‌لق ویرلمز ایدی . وَباشمقلق تعیینی لازم گلسه
خواص همایون قریه‌لرندن اون طقوز بیڭ طقوز یوز
طقسان طقوز آقچه‌یه وارنجه تعیین اولنوب زیاده اولماز-
دی. وَقدیمی تیمار وَ زعامت کمسنه‌یه خاص وَ باشمقلق
اولمازدی. وَدلسزلر وجوجه‌لر وَسائرندماء پادشاهی کملر
اولورایسه علوفه‌لی اولوب زعامت وَتیمارآنلره ممنوع ایدی.
وَحرم محترم همایونه آرنود وَ بوسنه دیوشرمه‌سی وسر-
حد بگلری وَ بگلر بگیلرینڭ پیشکش گوندردیگی
اوغلانلر وَمتوفی اولان وزرانڭ عبد مملوکاری آلنوب
هر بری حرم همایون پادشاهیده نیجه مدت خدمت
ایدوب تمام مرتبـه قال اولدقدن صـگره قدملری
نوبتیله طشره چیقوب اداب وَارکاندن خارج بروضع
ایتمزلر ایدی . تعلیم و تحصیللری کمالده ایدی .

وَنشو ونما بولدقلری دولت علیه‌ده پادشاه اغورینه‌بذل جان شیرین ایدرلردی . سلاطین سلف زمانلرنده حال بویله ایدی . باقی امر وفرمان سعادتلو وَشو-کتلو ورفقت ومرحمتلو پادشاه عالیجاه حضرتلرینکدر .

.....

مقدما ارباب تیمار وزعامتك وفرت وکثرتی وقوت وقدرتی وآنلر یوزندن نه‌قدر خدمات همایون کورلدیکی وند مرتبه پاك ومضبوط عسکر اولدیغی بیان اولنور .

سعادتلو وَشوکتلو پادشاه کشورکشا حضرتلرینك مرأت طبع مجلالرینه خفی اولمیه‌که سلاطین سالفهٔ عظام اعلی‌الله درجاتهم فی‌دار السلام بونجه غزوات جلیله وَفتوحات جمیله ایدوب زمان میمنت نشانلرنده ضرب شمشیر آبدار، ایران وتوران وَترك وتاتار وَهند ویمن وَکفار مملکتلرینه ایریشوب

[مصراع]

طاقت پنجهٔ شیران نبود روبه‌را

مضمونی اوزره اعداءدین ودولتدن کمسنه مقابله‌یه

قادر اولیوب گلبانك محمدی ایله ربع مسکون طولوب
وَهر مملکتك پادشاهی مطیع وفرمانبر اولوب سمعاً
وطاعه دیدکلری وَبونجـه قلاع وممالکی فتح ایدوب
صیت وصـدای عالم آرالری دنیایه ولوله صالدوغی
زعما وَارباب تیمارك مظاهرتیله اولوب ملوك اطرافدن
باج وخراج آلمشلرایدی. فی نفس الامر دین وَدولت
اغورینـه جان و باش ویرن گزیده ممتـاز سرباز
وسرافراز مطیع ومنقاد اول طائفه‌ایدی. وَآنلر مکمل
ایکن واقع اولان غزوات وَمصافلرده قپو قوللرینه
اصلا احتیاج اولمازدی. خیرخواه دولت پاك ومضبوط
برطائفه ایدی. وَآرالرنده برفرد اجنبی اولمیوب جمله‌سی
اوجاق وَاوجاق زاده‌لر اباعن جد پادشاه درلکنه
متصرف کمسنه لرایدی. حتی ارباب تیمـاره اجنبی
دخول ایتمسـون دیو ابتـدادن تیمار امری برفرده
ویرلمزدی. قدیمی سپاهی زاده وَقول اوغلی اولنلره
استحقاق امری ویرلدیگی زمان صحیح سـپاهی زاده
وَقول اوغلی قول اولدوغنه ایکی نفر زعیم وَاون نفر

اهل تیمار شهادت ایتمینجه ویرلمزدی . وَشهادتلری شویلهکه: خلاف واقع اولوب قول اوغلی قول اولمازایسه جملهسنك زعامت وتیماری آخره ویریلوب عبرت نمای عالم اولورلردی . وَ شهر اوغلانی وَرعایا طائفهسی تیمار امرینه طالب اولمق کفره برابر ایدی. وَاول مقولهلره ویرلمك محال ایدی. وَارباب تیماردن یرارلغی ظاهر اولمیانه وَسفر همایونده باش وَدل گتورمیانه ترقی اولنمازدی. تمام مرتبه یرارلغی ظاهراولوب باش وَدل گتوردکده اون آقچهده بر آقچه ترقی انعام اولنوردی. وَبر اهل تیمار سفرهمایونده حددن زیاده یرارلق وَبهادرلق ایدوب اون اونبش مقداری باش وَدل گتورسه زعامته مستحق اولوب دولت پادشاهیده زعیم اولوردی . آستانهده برفرده ترقی ویرلمك محال ایدی. وَوکلای دولتده وَعسکرده گمش رخت وَزیور وزینت یوق ایدی. هر برینك مطمح نظری ایوآت وَکسکین قلیچ وَجبه وجوشن وَنیزه وکمان ایدی. وَارباب تیمارك هر بری زعامت وتیمارلری اولان سنجاقلرده ساکن اولوب

بیراقلری آلتنده موجودایدی. آخر یرلرده اولمق محال وممنوع ایدی. بویله اولماسنك سببی بودرکه: هر سنجاغك سپاهیسی دائما آنده موجود بولنوب بر کوشه‌ده دشمن پیدا اولسه جمله‌سی اوچ کونده حاضر وآماده اولوب هر نره‌یه توجه لازم کلورسه اول طرفه شتابان اولوب خدمات مشکوره وجوده کتوررلردی. وَاطراف وجوانبده محلول زعامت وَتیماری بیکدن یوز بیکه وارنجه هر ایالتك بکلر بکیسی اربابنه توجیه ایدوب دفتر اجماله قید ایله تذکره‌سی آستانهٔ سعادتده برات اولنوردی. آستانهٔ سعادتدن کمسنه‌یه درلك ویرلمزدی. بوسببدن ممالك اسلامیه‌ده برنزاعلو زعامت وَتیمار یوق ایدی. وَاجنبی وَنااهل مداخله ایلمزدی. وَاکر بکلر بکیلر بر تیماری برطریق ایله نااهله توجیه ایتسه‌لر مستحق اولنلر استانهٔ سعادته کلوب فریاد وشکوا ایدوب اول بکلر بکی‌یه طرف پادشاهیدن کلی عتاب وَ منصبندن سبب عزلی اولوردی. اول جهتدن زعامت وَتیمار اربابنك النده اولوب هر بری دین ودلت اغورینه جان وَباش فدا

ایدرك اعداء دین و دولته مقابل اولسه بعنایة الله
نصرت کندولره قرین اولوب غالب مطلق اولورلردی.
اول تاریخده واقع اولان غزوات همایونك جمله‌دن
بری مرحوم ومغفورله سلطان سلیمان خان علیه الرحمة
والغفران حضرتلرینك زمان سلطنتلرنده نیچه قرالی
گبی بدفعال لشکر فراوان دریا مثال ایله کلید سر
حد منصور اولان بودین اوزرینه هجوم واستیلا
ایلدکده اول تاریخده روم ایلی بگلر بگیسی اولان
صوفی محمد پاشا محروسهٔ صوفیه‌ده بولنوب خبردار
اولدقده فی الحال ایلغار ایدوب ایرشدکده قلب دشمنه
کندو کندویی صالوب وَزین اوروب فی الحال یوز
بیکدن متجاوز لشکر کفارك اکثرین طعمهٔ شمشیر آبدار
ایدوب طوپ وَتفنك وَجبه خانه‌سن آلوب عسکر
اسلام مال غنایم بیشمار ایله مالامال اولدیلر. کتب
تواریخده بومنوال اوزره نقل اولنمشدر.

بوسنه ولایتی سنجاق اولوب روم ایلی ایالتنه ملحق
ایکن دفتر اجمالده جمله‌سی اون بیك مکمل قلیچ ایدی.
قانون اوزره جبه‌لولری ایله قرق بیك گزیده وممتاز

سرباز وسرفراز متعین عسكر ایدی . بعض اوجاق
وَاوجاق زاده‌لردن غیرت وحمیت وَنام نیك صاحبلری
دولت پادشاهیده قوت وقدرتلری كمالنده اولمغله
حسبةً لله قانوندن زیاده كیمی اوتوز وَكیمی قرق وَكیمی
اللی. آلتمش مسلح جبه‌لولر ایله اشوب بوطریق ایله
روم ایلی عسكری یتمش سكسان بیك قدر مرد
شیر افكن وَدلیر دشمن شكن اولوب هر قنده
وارسه‌لر فتح وظفر نمایان اولوردی . وَآناطولی ایالتی
دفتر اجمالده یدی بیك قلیج اولوب قانون اوزره
جبه‌لولری ایله اون یدی بیك مكمل ومرتب گزیده
متعین عسكری اولوب آنلرك دخی اوجاقلری قانوندن
زیاده جبه‌لو ایله اشوب جمعاً آناطولی عسكری اوتوز
بیگدن زیاده اولوردی . وَدیار بكر ایالتی تابع اولان
كردستان ایله یگرمی بیك عسكر اولوردی . وَایالت
وان آكا تابع كردستان ایله اوتوز بیگدن زیاده عسكر
اولوردی. وَارض روم ایالتی دخی یگرمی بیك گزیده
عسكر اولوردی . وَسائر ایالتلر دخی بووجه اوزره
مرتب ومكمل ایدی . والحاصل یالكز روم ایلی

عسكرى بامرالله نمچه قرالنه وَديار بكر وَوان وَارض روم ايالتلرى عسكرى شاه عجمه جواب ويروب غيرى عسكره احتياج اولمازدى . وَروم ايلى ايالتلرنده يگرمى بيك دفترلو آقنجى وَقرق بيك يوركان وَمسلّمان وار ايدى . وَآناطولى ايالتنده اوتوز بيك پيادگان وار ايدى . سفر همايون واقع اولدقچه آقنجى بگلرى قرق اللى بيك مقدارى آته طونه قادر كيمى آقنجى وَكيمى گوگلو شهباز وَدلاورلر ايله اشوب غارت ممالك كفار ايدرلردى. تاتارطائفه‌سنه قطعا احتياج اولمازدى. وَيوركان وَمسلّمان طائفه‌سندن سفر همايون واقع اولدقچه نوبتله بش آلتى بيك نفر آدم تعيين اولنوب مهمات سفريه‌لرين كتمنلر گوررلردى . وَطائفهٔ مزبوره‌يه يورك بگلرى باش وَبوغ اولوب اول طائفه‌يى سفر همايونه سوررلردى . وَآناطولى جانبنده سفر واقع اولدقچه پيادگان طائفه‌سندن اوچ درت بيك آدم نوبتله تعيين اولنوب بونلره يكيچرى اوجاغنده اولان اون درت نفر يايا بگلريكه واردر، باش وَبوغ اولوب اول طائفه‌يى سفر همايونه سوررلردى .

طائفهٔ مزبوره‌نك کاری متریس قازمق وطوپ وتفنك خدمتن ایتمك ایدی . ارباب تیمار بومقوله قوللقده اولمیوب واللرینه قازمه وکوره‌ك آلمیوب جنك وحربه حاضر وآماده‌لر ایدی . وبر قلعه‌یی‌که محاصره ایتسه‌لر بعنایة‌الله قبضهٔ تسخیره گلوردی. مقدّما حال بومنوال اوزره ایدی . باقی فرمان خاقان کشورستان حضرتلرینکدر .

- ······—·—····· -

مقدما علوفه‌یه متصرف اولان طوائفك نه‌مقدار اولدیغی بیان اولنور .

سعادتلو وشوکتلو پادشاه گردون وقار حضرتلرینك طبع همایون مهرآثارلرینه نهان اولمیه‌که ٩٨٢ تاریخنده جد بزرگوار عالی تبارلری مرحوم ومغفورله سلطان مرادخان ابن سلیم‌خان علیهما الرحمة والرضوان حضرتلرینك جلوس همایونلری واقع اولوب مسندآرای اورنك شاهی اولدقلرنده موجود اولان علوفه‌لی قول طائفه‌سی بونلردرکه علی الاسامی ذکر وبیان اولنور :

نفر عدد	
۱۲٤	درگاه عالی متفرقه‌لری.
٤۰	جماعت چاشنگیران.
۲۹۰	چاوشان درگاه عالی.
٤	کتاب دفتر خاقانی.
۳۱	کتاب دیوان همایون.
۱۷	کتاب احکام مالیه.
٥۱	کتاب خزینهٔ عامره.
۱۰	خزینه‌دار بیرون.
۳٥٦	جماعت بوابان درگاه عالی.
۲۲۱۰	جماعت ابناء سپاهیان.
۲۱۲۷	جماعت سلحداران.
٤۰۰	جماعت علوفه‌جیان یمین.
٤۰۷	جماعت علوفه‌جیان یسار.
٤۰٦	جماعت غربا یمین.
٤۰۷	جماعت غربا یسار.
۱۳٥۹۹	جماعت ینکیچریان و سکبان و پیادگان و زغرجیان.

نفر عدد	
۷٤۹٥	جماعت غلمان عجمیان در استانبول وادرنه وکلیبولی وحدایق خاصه.
٤۳۹٦	جماعت اصطبل عامره
٤۸۹	جماعت مطبخ وکیلار.
٦۲٥	جماعت جبه‌جیان.
۱۰۹۹	جماعت طوبجیان.
٤۰۰	جماعت عربجیان طوپ
۲۲۹	جماعت مهتران خیمه.
۱٥۸	جماعت مهتران علم.
۱۱٥	جماعت تبرداران.
۲۷	جماعت پیکان خاصه.
۱۸	جماعت سقایان.
٦	جماعت مؤذنان خاصه.
٥۳۷	جماعت اهل حرف.
٥٤	جماعت صویوجیان وقوریجی.
۲٦	جماعت اطبا وجراحان یهود.
۳٦۱٥۳	جمعاً یکون نفر

یالکز اوتوز آلتی بیك یوز اللی اوچ نفردر

طوائف مزبورەنك هر برینك منوال مشروح اوزره حدّ معینی وَخزینەدن وظایف مقرّری اولوب زیاده و نقصان قبول ایتمزدی . بونلرك زعامت وَتیمار اربابی اولان سپاهیلره تعلقی یوغیدی . وَآلتی بلوك خلقنه یدی ییلده برقپو اولوب متوفالری دگلو حرم همایوندن اسکی اوغلانلر اخراج اولنوب وَ یکیچری وَ جبەجی وَطوبجی طائفەسندن یرارلغی ظاهر اولان در دولتــه عرض اولنــوب طائفهٔ مزبورەیه الحاق اولنوردی . ابتدادن بلوك ولدش نامیله اولمق ممنوع ومحال ایلدی . وَطـائفهٔ مزبوره استانبول وَادرنه وَ بروسه وَمابیننده اولان قرا وقصباتده ساکن اولوب غیری ولایتلرده اولمق ممنوع ایدی . اول جهتدن طائفهٔ سپاهیدن برفردبرفردەظلم وتعدّی ایدەمزدی . وَدرگاه عالی یکیچریلری وَجبەجیلری وَطوپجیلری وَسائر اوجاقلرده اولان قوللر عموم اوزره دیوشرمەدن اولوب غیری طائفەدن اولمق ممنوع ایدی . دیوشرمه دخی آرنود وَبوسنه وَروم وَبلغار وَارمن طائفەسندن

مخصوص اولوب غیری طائفه‌دن اولمق ممنوع ایدی. دیوشرمه‌دن ابتدا قزل عبا ایله گلان عجمیانی آیین اسلامی وَ ترکی لسان اوگرتمك ایچون آغالری اولان کمسنه‌لر ایکیشر فلوری‌یه ترکستانه فروخت ایدرلردی. وَ آستانه‌ده بونلر ایچون انشا اولنان سرایلره قورلردی. درت بش سنه‌دن صکره دفتریله اولان یرلردن جمع ایدوب هر بر اوجاغه خواهش و میللرینه گوره توزیع اولنوردی. وَ یدی ییلده بر یکیچری قپوسی اولوب متوفالری دگلو اون بش یگرمی چوقه‌لی اسکی اوغلانلر قپویه چیقاررلردی. زیاده بر اوغلان چیقمازدی. وَ یکیچری طائفه‌سی عموماً ارگنلر اولوب جمله‌سی اوطه‌لرنده موجودایدی. استانبولدن طشره‌ده برفرد اولمازدی. وَ سفره نیامدن وَیا شقاوتدن برینك علوفه‌سی قطع اولنسه من بعد تصحیح احتمالی اولماز-دی. والحاصل قپو قولی قپوده وَ ارباب تیمار تیمار-لرنده ساکن اولوب غیری یرلرده اولمق قانون دگل ایدی. قرق نفر طاغ قوریجیلرندن غیری قوریجی

نامی یوق ایدی . صو یوللرینـه مقید اولورلردی . وَاوتراق دخی اولمازدی . مگر پیر وعملمانده اولوب سفره اشمکه قوّت وقدرتی اولمیه، اول‌مقوله‌لره اوچ آقچه ترقی ایله تقاعد احسان اولنـوردی . آندن صکره تزوّجه اجازت ویریلوردی. اولدخی او بارق صاحبی اولوب دعاء دولت پادشاهی‌یه مشـغول اولوردی . وَاولادی اولدقـده برقاچ نفر اختیـار «اوطه‌مز قولی اوغلیدر» دیو شهادت ایتدکدن‌صکره عجم اوغلانی یازیلوب اوجاغك برینه تسلیم‌اولنوردی. بعد زمان یوللریله قپـویه چیقـاررلردی وَ ینگیچری اوجاغندن اوچ چاوش وَاون ایکی سراسر قوشـنان موجبی‌اولوب زیاده اولمازدی. وَ ینگیچری کتخداسی وَچاوشـلری یدیشر وَسکزر ییل منصبلرنده برقرار اولوب بیوجه وَ بلا سبب عزل اولنمازلردی . وَسائر ضابطلری دخی بومنوال اوزره بی گناه عزل‌اولنمیوب هربری منصبنده نیجه مـدت برقرار اولوردی . یایا باشیلری منصب اولدقلرنده آغالرینه پیشکشلری بیك

آقچه اولوب زیاده برآقچه اولمازدی . وَ بلوك باشیلر تبدیلنـده آغالره برآقچه یوغیـدی وَ برندن موجب عزل برتهمت صادر اولسـه آغالری دیوان ایدوب جمله اوجاق ضابطلری حضورنده اول کمسنه‌یی عزل ایدوب تکرار اوجاغه ادخال ایتمزلردی . آنجق دوشـندن استحقاقنه گوره تیمار وَ زعامت احسان اولنوردی . حال وقضیه بومنوال اوزره ایدی . باقی فرمان پادشاه عالمپناه حضرتلرینکدر .

- ●●● -

وزراء عظامك تغیر احوالنه باعث ومناصب پادشاهی‌یه مداخله وتیمار وزعامت احوالنه تغیر ابتدا نه‌جهتدن اولدیغی بیان اولنور

سعادتلو وَشوکتلو خاقان غضنفر صولت حضر- تلرینك قلب شریف پرجلادتلرینـه نهان اولمیه‌که طقوز یوز سکسان ایکی تاریخنه گلنجه وزراء عظامده استقلال تام اولوب وزرات عظمی صدرنده اولنلرك امورینـه برفرد مداخله‌یه قادر دگل ایدی . قبض

وَبسط وَعزل ونصب اللرنده اولوب پادشاه ایله
گندیلر بیننده اولان معاملاته کمسنه واقف دگل
ایدی و برمصلحته مداخله‌یه کمسنه‌نك زهره‌سی
یوغیدی. تاریخ مزبوره‌دن بری ندما وَسائر مقرّبان
حضور همایون پادشاهیده حیز ورتبه‌لر بولوب امور
سلطنته مداخله ایدر اولدیلر. وزیر اعظم اولنلره نیجه
نامعقول تکلیفات ایدر اولدیلر. آنلردخی مرادلرینه
مساعده ایتمزلر ایسه جمله‌سی یکدل وَیکجهت اولوب
حضور همایونده فرصت بولدقجه حقلرنده نیجه افترالر
ایدوب تحریك سلسلهٔ غضب پادشاهی ایتمکله بی گناه
کمینی قتل وَکمینی نفی وَکمینك مال ومنالن آلدروب
کلیّ حقارتلر ایتدررلر. جمله‌دن بری مقدّما ممالك
عجم اوزرینه سردار تعیین اولنان فرهاد پاشا طریق
غزا وجهادده کمربند اجتهاد اولوب یمن دولت
علیه‌ده بونجه خدمتلر وجوده گتوروب عرصهٔ مملکت
عجمدن اون ایکی ایالت یری قبضهٔ تصرّفه گتوروب
ممالك پادشاهی‌یه الحاق ایتدکده شاه گمراه

[مصراع]

« الامان ای آصف عالی همم صاحبقران »

دیو طالب صلح وامان اولوب قرنداشی اوغلان برنجه تحف وهدایا وبونجه تفاریق گران بها ایله مخیم بارگاه پاشای مشارالیهه گوندروب تضرّع ونیازایدیجك پاشای مشار الیه دخی مرادینه مساعده ایدوب

[مصراع]

« فتح ونصرت بریمین وبخت دولت بریسار »

استانهٔ سعادت مدار طرفنه عزیمت ایدوب برادر زادهٔ شاهی بیله سنجه سدهٔ دولت پناهه گتوروب تسلیم ایتدی. بونجه خدمتلر مقابله‌سنده طرف سلطنت علیه‌دن التفاتلر ونوازشلر وانعاملر مأمول ایکن ندما ومقربان وحسّاد بدگویاندن بعضیلری مشار الیه حقنده نیجه افترالر ایدوب بالآخره بی گناه قتل ایتدردیلر. ومقدّماً سلطان مراد خان وسلطان محمد خان غازی حضرتلرینك زمان سلطنت علیه‌لرنده

طائفهٔ سپاهی سمت اطاعتدن انحراف گوستروب
وكلای دولتله زور بازو معاملهسن ایدوب روم ایلی
بكلربگیسی قره محمد پاشایی وَ باب السّعاده اغاسی
غضنفر اغایی استمرز دیو قتل ایتدروب وَ نیجه اهل
عرضه تعرّض وَرعایا و برایایه ظلم وتعدّی اوزره اولوب
برفرد دفعهٔ چاره بولمیوب مرحوم یمشجی حسن پاشا
حسن تدبیر وَرأی جمیلی ایله یکیچری اوجاغن قوله
آلوب علی الغفله استانبول قپولرین قپادوب طائفهٔ
مزبورهنك اشقیا واشرارینی برآنده طعمهٔ شمشیر
قهر ایدوب حقلرندن گلمشیكن آنی دخی پادشاه
عالمپناه حضرتلرینه بی جرم وگناه غمز ایدوب بالآخره
قتل ایتدردیلر . وَدرویش محمد پاشا وَنصوح پاشا
گبی دلیر ودلاور مرد بهادر نیجه صاق وزیرلری
بعض اصحاب اغراض نیجه افترالر ایدوب حاشا ثم
حاشا سلطنت علیهیه سوء قصدی واردر دیو مظهر
غضب پادشاهی ایتدیلر. آنلردن صكره گلان وزرا
بالضروره ایچ خلقنه متابعت وَ هوالرینه موافقت

ایدوب هر نه مراد ایتسه‌لر دریغ ایتمز اولدیلر . آنلر دخی نیجه اموره مداخله‌یه باشلیوب غزات ومقاتله حقلری اولان نیجه یوز ییل مقدّم فتح اولنمش قرا وَمزارعی برر طریق ایله کیمن پاشمقلق وَ کیمن آرپه‌لق وَکیمن تملیك ایتدروب وَ کندولره استغنا گلدکدن صکره هر بری توابعنه نیجه تیمارلر وَ زعامتلر ایتدروب ارباب سیفك درلکلرین قطع ایتدیلر. وَبیت المال مسلمینی اضاعت ایدوب عالمی بو شکله قویدیلر. بوندن صکره ینه قناعت ایتمیوب باب ارتشایی کشاده قیلوب سنجاقلره وَبگلر بگیلگه وَسائر مناصب پادشاهی‌یه مداخله‌یه باشلدیلر. برآلای نا اهل وَنامستحقك لاشهٔ رشوتنه طمع ایدوب کمینه بگلك وَ کمینه بگلر بگیلك آلیویروب ارباب استحقاق اولان برآلای کاردیده وَامکدار یرار وَشجاعت شعار قوللر کوشهٔ مذلتده بی نام ونشان قالوب پایمال فقر وفنا اولدیلر. وَارباب تیمار وزعامت بالکلیه یوق اولدی. اول جهتدن واقع اولان غزوات برواروب برکلمه‌دن بلکه تخریب

ممالك معموره‌دن كنايه اولوب فتح و نصرت برطرف اولدی ، ضبط وربط عالمدن قالقدی . علوفه‌لی قول دنيايی طوتدی. وسپاهی گروهنی باصدردی. ونامدار-لری وكلايه تابع اولوب هرنه قدر فتنه وفساد ظهور ايتديسه بو مقوله‌لردن اولدی. خنكار درلگنه‌متصرف اولانلر وكلا قپوسنده نيلر، قول قول گركدر . ووكلا قولی عبد مشترالر ايدی ، ينه اويله اولمق گركدر . وحرم همايونه خلاف قانون ترك ويورك وچنگانه ويهودی وبی دين وبی مذهب نيجه قلاش وعياش شهر اوغلانلری گيرر اولدی . بوندن بويله برتدارك گورلمزسه وزعامت وتيمار اربابنه ويرلمزسه بو درمه چاتمه عسكر ايله دين ودولته لايق برخدمت گورلمز، بر مصلحت تمامه ايرمز . باقی امر وفرمان دولتلو وسعادتلو پادشاه عاليجاه حضرتلرينكدر .

علماء سلف نه مرتبه اولوب وحالا موجود اولان علماء عصر نه حالده اولديغى و بينلرنده جارى اولان قانون قديم نه ايدوكى بيان اونور .

سعادتلو وشوكتلو پادشاه فرشته شيم حضرتلرينك طبع سليم پر كرملرينه نهان اولميه‌كه خلفاء راشدين (رضوان الله تعالى عليهم اجمعين) دن صكره پادشاهان سلفده عترت طاهرهٔ آل عثمان خلدت خلافتهم الى اخر الزمان گبى برنسل نجيب پاك گوهر و برسلسلهٔ شريفهٔ بلند اختر پاك مذهب وپاك ملت عالى قدر وجوان بخت پادشاهلر گلمامشدر . و بونلره ميسر اولان غزا وجهاد و بونلره نصيب اولان فتح ممالك و بلاد بر پادشاهه ميسر اولمامشدر . شرع شريفه ودين مبينه كمال حرمت و عزتلرى بركاتيله بونجه الطاف الهيه‌يه مظهر اولمشلردر . ايمدى معلوم همايون اوله‌كه شرع شريفك بقاسى علماله‌در . وعلمك بقاسى علما ايله‌در . اول جهتدن اجداد عظاملرى زماننده

علمه وَارباينه اولان حرمت وعزّت بردولتده اولما‌مشدر . وَآنلره اولان رعايت ثمره‌سيله نيجه آثار جميله مشاهده ايتمشلردر . انتظام حال علما، مهمات دين ودولتدر . بو اثناده غايت مختل ومشوش اولوب حاللری ديگرگون اولمشدر . اجداد عظام سعادت انجاملری زمان شريفلرنده علما بيننده جاری اولان قانون ورسم بودركه علمانك اعلم وافضلی وَاتقی واورع وَاسن واصلحی شيخ الاسلام وَمفتی الانام اولوب آندن اشاغی روم ايلی وَآناطولی قاضيعسكرلری بو ترتيب اوزره استحقاقلرينه گوره رعايت اولنوردی . وَصدر فتوی محلنه مصادف اولدقدن صكره من بعد معزول اولمازدی، زيرا فتوی منصبی عزيز وشريف وَگزيدهٔ مناصب علميه‌در . آنك حرمتی غيره بگزه‌مز، عزل ونصب قبول ايتمز . وَهرعالم اول مقامه لايق اولماز. مقدّما شيخ الاسلام اولان كمسنه‌لر منبع فضل كمال اولديغندن غيری ناطق بالحق اولوب پادشاه عالمپناه حضرتلرينه دائما نصح جميلدن خالی

اولمازلردی. وَانتظام دین ودولته ساعی اولوب احوال
عباد الله ایله مقیدلر ایدی. صدر فتوی بویله برآدم
ایله مشرف اولدقدن صکره مدة العمر عزل اولنمامق
گرکدر. ایولرك قدری بیلنمك گرکدر. ابو السعود افندی
مدة العمر منصب فتوادن عزل اولنمازدی. وَاستقامت
و دیانتی اولان قاضیعسکرلر دخی اون اون بش ییل
منصبده اولوب معزول اولدقلرنده یوز اللیشر آقچه
تقاعد احسان اولنوردی. بلاد ثلثه قاضیلری وَسائر
حکام شریعت دخی نیجه زمان منصبلرنده برقرار
اولوب بیوجه عزل اولنمازلردی. بعد العزل نیجه لری
وظیفه ایله وَنیجه لری بر مدرسه ایله تقاعد اختیار
ایدوب بقیهٔ عمرلرینی علم وعبادت ایله وَدعاء دولت
پادشاه اسلام ایله گچررلردی. آرالرنده شمدیکی گبی
شهرت وزینت یوغیدی. هر بری منصبنده استقامت
وعدالت ایدوب واردقلری یرلرده عباد اللهه رحمت
اولوردی. وَتقاعد اختیار ایتدکلرنده گیجه وَگوندز
علم شریفه اشتغال ایدوب نیجه تألیفات وتصنیفات

وجـوده گتوررلردی . خزینهٔ عامرهده الآن نیجه
تألیفلری موجوددر . وَنام جمیللری قیامتهدك السنهٔ
ناسده مذکوردر . وَآماللرینه دخی جناب حق برکت
ویروب نیجه خیرات وحسنات وجوده گتورلردی .
الآن جامع ومسجدلری وَمدرسه ومکتبلری خانقاه
وزاویهلری اطراف ممالك اسـلامیهده موجوددر .
حالا طریق علم دخی فوقالحـد متغیر اولمشـدر .
وَ اراولرنده جاری اولان قانون قدیم تنزل بولمشدر .
مقدّما برطالب علم دانشمند اولمق مراد ایلسه علمادن
بریسی متحرّك اولوب اولا آندن مخرج درسی اوقیوب
استعداد ولیاقتن مشاهده ایتدکدن صکره مدرسیندن
برینه گوندررردی . آندن برینه بویله بویله خارجده
وَداخلده وَصحنده نیجه مدت دانشمنـد اولوب بعده
مراد ایتدیگی یرده قرار ایدوب یولی گلدکده ملازم
اولوب روز نامچهٔ همایونه نامی یازیلوردی . یولی گلد-
کده صحن دانشمندلرینك اسـکیلریکه معیـدلردر ،
هر برینه برر تتمه تعیین اولنوب آنده ساکن اولان

سوختگان طائفه‌سنه افادهٔ علوم ایدرلردی . بیك اوچ
تاریخنه گلنجه صحن معیدلرینك شمدیکی مدرسلر قدر
وقع واعتباری وار ایدی . وَدانشمند اولوب نیجه
زمان مدارسده اشتغال علم ایتمینجه ملازم یازلمازدی.
وَکیمسه کیمسه‌نك اجازتسز دانشمندین آلمازدی . طریق
علم فوق‌الحد پاك ومضبوط ایدی، اول سببدن ایچلرنده
جاهـل وَاجنبی اولمیوب هر بری یولی ایله گلمکله
اگر قضاة، اگر مدرسیندن جمله‌سی علم ودینی مکمل
عرض ووقار صاحبی آدملر اولوب مدرسلکی
حالنده علم شریفه وَمنصبی حالنده دین ودولته استقا.
مت ایله خدمت ایدوب عباداللهه نفع محض اولوردی .
نهایة الامر بیك اوچ تاریخنـدن بری بوانتظام
بوزیلوب مقدّما شیخ الاسـلام اولان صنع‌الله افندی
برقاچ دفعه بیوجه معزول ارلوب وَقاضیعسکرلر دخی
تیز تیز معزول اولمغـله یرینه گلان عزل خوفنـه
دوشـوب وکلاء دولت ایله مداراته محتاج اولوب
حضـور همایونده حق سـوزی سویلمکدن قالدیلر،

وَهر کسك رعایت خاطر یله مقیداولدیلر. امّا دیننده متانتی اولان مؤمن کامل عزلدن دخی قورقمیوب کلام حقی سویلر. صنع الله افندی (رحمة الله علیه) برقاچ دفعه معزول اولمشکن ینه کلام حقی سویلیوب امر دین ودولتده قطعا مسامحه ایتمدیلر ایدی. اول صدر مسامحه یری دگلدر، رعایت محلی دگلدر. گیدەرك هر مصلحته خاطر قارشمغله وَهر امرده مسامحه اولنمغله نامستحقلره حددن زیاده منصبلر ویرلمك اقتضا ایدوب قانون قدیم بوزلدی. قاضیعسکرلر دخی زمان قلیلده بیوجه معزول اولمغله ایچلرندە طمّاع وحریص اولنلر زمان منصبی فرصت وَ فرصتی غنیمت بیلوب مناصبك اکثرین رشوت ایله نااهله ویرراولدیلر. وَملازمتلر دخی یولی ایله ویرلمیوب صاتلمغه باشلیەلی و یوده وَصوباشی کاتبلری وَعوام ناسدن نیجەلری بش اون بیك آقچه ایله ملازم اولوب بعده زمان قلیلده مدرس وَقاضی اولوب صحن علم جهله ایله طولوب ایو، کم بلورسز اولدی. اکثریا ظلم وتعدّی

ایدوب نام علمایی کشیده قلان او مقوله جهله واجنبی‌لردر. یوخسه طریق علمه خدمت ایتمش و یولی ایله ازیله گلمش علما حاشاکه حقدن عدول ایده. نهایت او یولده ایلکلری مقابله‌سنده رعایتلر و کملره کملکلری ایچون اهانت اولنمغله و عالم وجاهل تمییز اولنمیوب علمانك قدری بالتمامك ایله علماء عظامك عوام ناس نظرنده رغبتی قالمدی، عزت وحرمتلری گیتدی. علماء سلف دین و دیانت اصحابی اولوب طرف حقدن ذره قدر عدول ایتمیوب جناب باری‌نك جلال وجبروتن ملاحظه ایدوب اللهدن قورقمق ایله عامهٔ خلق جهان آنلردن قورقرلردی. بر ماده‌ده امر حق بودر دیسه‌لر هرکس سمعاً وطاعةً دیرایدی، کیمسه‌نك مخالفته زهره‌سی یوغیدی.

بو عبد فقیر ذره‌سان استانبوله گلدیگمده اگرچه علماء عظام شمدیکی گبی خدم وحشم اصحابی دگل ایدی. لکن برمدرس داعیلری یولدن کچسه خلق عالم اقبال تام وکلی تعظیم واحترام ایدرلردی، عرض

ووقارلری کمالنده ایدی . ظشره چیقدقلرنده
کندیلری وآدملری بابایانه لباسلر ایله قطعا زینت
وظرافت یوق ایدی . وبیهوده سیر و سلوك وطلب
جاه منصبده دگللرایدی . هرکس اولرنده اشتغال
علم ایدوب چیقدقلرنده یا درسه، یا جامع ، شریفه
یاخودلله محبت ایتدکلری کمسنه‌لرك زیارتنه چیقارلردی.
امّا خلق نظرنده هربری مجتهد مثابه سنده معزز
ومکرمایدی. بوعصرده دخی عالم وجاهل بر گورلیوب
اصحاب علم ومعرفته امتیاز ویرلسه زمان قلیلده ینه
اوّلکی مرتبه‌یه واردی. مناصب علمیه شفاعتله ویرلمك
روا دگلدر، اعلم قنغیسی ایسه آکا گرکدر. طریق
قضاده مدار علمدر، سن وسال وحسب ونسب دگلدر.
شمدی زیاده عدل ایتدکلری زمانده منصبی اسکی‌یه
ویررلر، اسکیلك عندالله مدار قضا دگلدر. سجادهٔ
شریعت عالم وعادل اولنلره گرکدر . مدرسه‌لر دخی
دقایق علمیه استخراجنه قادر اولنلره گرکدر. برجاهل
مجرد اسکیدر دیو برعالمه تقدیم عندالتحقیق جوردر .

علم ودیانتی اولیجق شاب ایسه‌ده قایرمز. امامتده دخی اعلم بالسن اسن اوزرینه مقدّمدر. خصوصا منصب قضاده سن وسال وزمان مرجح اولمق ذاتلری برابر اولدیغی زمانده‌در. شیخ ایله شاب علم ومعرفتده مساوی اولیجق پیرلر تقدیم اولنمق اولی‌در. امّا علم ومعرفتدن بی بهره اولیجق بیك یاشنده اولسه عباداللهه نفعی اولماز. وحقی باطلدن تمییزه قادراولمازه امّا جمله‌نك مبدائی ملازمتدر: شویله‌که موالی ملازمتی صاتمیه‌لر وهر برسی ملازمتی ارباب استحقاقه ویره‌لر. طریق علم زمان قلیلده منتظم اولور اهل نااهله غالب اولور. وملازمتلر دخی چوق ویریلور اولدی ، آرپه لقلر، وظیفه‌لر تشریفی حادث اولدی. برینه آرپه‌لق ویاخود وظیفه اولسه تشریفدن نیجه ملازم یازارلر. وهر مادّه‌ده ملازمت قانوندن زیاده اولنور اولدی . بو عصرده دیانتی وامانتی اولمیان نیجه قاضیعسکرلر گونه گونه ملازمتلر یازوب روزنامچهٔ همایونی طولدردیلر. ونیجه‌لرینه ترقیلر ایدوب برایکی بیلده بریکی ملازمی یوز اللی یه

چیقاردیلر. اول جهتدن قضاة احوالی مختل ومشوش اولوب آرالرنده مزاحمه کالندهاولمغله برقاضی ایکی ییل ملازمت ایله منصبه نائل اولهماز اولدی. فقر وفاقه جانلرینه کچدی. هر بری سائل مرتبهسنه واردی. برمنصب چیقسه اون بش یگرمی آدم طالب اولور. برینه ویریلیجك ماعداسی تهی قالور. بونلره برتدارك گورلمزسه حاللری دیگر گون اولور. بونك تدارکی ملازمت ضبطیله اولور. قانوندن زیادهکه ملازمت ویرلیه وارباب استحقاقدن غیریسی آلمیه وعالم وجاهل بر گورلمیه بفضل الله تیز منتظم اولور. قضاة احوالیله تقید اهم مهماتدندر، زیرا غایت خور وذلیل اولمشلردر. برصوباشی وبرخراجیجی شکایتیله منصبلری ویریلور بی سبب نیجهلری عزل اولنوب خلق ایچنده حرمتلری قالمدی، عرضلری دگلنمز اولدی. برظالمی عرض ایتسهلر اول ظالمه سبب رفعت اولور. یا نیجه دفع ظلم ایلسونلر؟ یا نیجه اجرای احکام شرع شریف ایتسونلر؟ هر شکایت ایله

منصبلری ویرلمامك گرکدر. غدرینه مطلع اولدقدن صکره جزاسی گورلمك گرکدر. فی الحقیقه آنلردهده ظالم اولنلره تمام کنهیله بیلندکدن صکره عزل ایله اکتفا اولنمیوب کیمی نفی وکیمی عزل ابد اولنمق گرکدر. هر قنده ظالم وارایسه جزاسی گورلمك گرکدر. مسامحهایله عالم الدن گیدر. باقی امر و فرمان سعادتلو پادشاه اسلام پناه حضرتلرینکدر.

زعامت وتیمارك ابتدا تغییری نه جهتدن اولدیغی بیان اولنور :

سعادتلو وشوکتلو پادشاه انجم سپاه حضرتلرینك خاطر همایون پر انتباهلرینه نهان اولمیهکه وجه ارضده فتنه وفساد وشروشورك شیوع وانتشارینه و اشقیا واشرارك غلبه واشتهارینه بر باعث عظیم بودرکه ارباب زعامت وتیمارکه عند التحقیق عسکر دین آنلر ایدی، حالا آنلر درلکلری قطع اولنوب وکندولری بی نام ونشان اولوب فتنه وفساد عالمی طوتدی. ۹۹۲ تاریخنه گلنجه قرا ومزارع ارباب سیف الده

وَاوجاق زاده‌لرده اولوب اجنبی وبد اصل دخول ایتمامش ایدی . وَاکابر واعیان سپدینه گیرمامش ایدی . ابتدا تغییری شول جهتدن اولمشدرکه : مقدّما ممالك عجم اوزرینه سردار تعیین اولنان اوزدمر اوغلی عثمان پاشا بعض اجنبیلره شجاعتلری ظاهر اولمغله اوچر بیك آقچه ابتداء امری ویروب بوطریق ایله اجنبی فرصت بولوب عثمان پاشا ایولرینه ویرمشیکن آندن صکره گلنلر کار بودر دیوب ایو، کم دیمیوب مناسبتی اولمیان وَ اصلنده وَجنسنده دزلك تصرف ایتمیان شهر اوغلانی وَ رعایا قسمندن برالای فرومایه‌که برشیئه یراماز . اول مقوله اشخاصه ابتدا امرلرین رایگان ایدوب زعامت و تیمار مراد ایدنلر برگونده یوزبیك آقچه تیماره استحقاق حاصل ایدر اولدیلر وَمحلولات دخی قانون قدیمك غیری آستانهٔ سعادت طرفندن ویرلمگه باشلیوب ارکان وَوکلا دوشن محلولی توابع ومتعلقاتنه ویروب ممالك اسلامیه‌ده واقع اولان تیمار وَزعامتك گزیده‌لری

خلاف شرع شریف ومغایر قانون منیف کیمی
یاشمقاق وکیمی اربه‌لق وکیمی خواص همایونه الحاق
ایدوب وکیمی تملیك وکیمی وقف وکیمی بدنی صحتده
اولان نیجه کمسنه‌لره تقاعدلك اوزره ویروب بالجمله
زعامت وتیمارا کابر ما‌کلی اولدی. بوتغییرات واخلالات
دولتك الڭ شجیع وتوانا وشان وشوکته سبب اولان
عسکرینك خرابنه باعث اولدی. حالبوکه وظیفه‌لو
عسکر اسافل ناسدن دیوشرلوب هیچ بر یارارلغی اولماز.
وبالعکس بونلر وقت حضرده بغی وعصیانه آلت
شر اولوب براز وقتدنبرو طغیانك آردی آراسی یوقدر.
بگلر بگیلرده وسنجاق بگلرنده ووزرا اغالرنده ومتفرقه
وچاوش وکتاب زمره‌لرنده ودلسز وجوجه طائفه.
سنده وندماء پادشاهیده وبلوك خلقنك اکابرنده
نیجه تیمار وزعامتلر اولوب کیمی خدمتکارلری اوزرینه
وکیمی آزادسز قوللری اوزرینه برات ایتدرمشلردر.
نام آدملرینك، محصولن کندولری ییوب ایچلرنده
آدم واردر که یگرمی اوتوز بلکه قرق اللی مقداری

زعامت وتیمار بوطریق ایله آلوب محصولن کندولر
اکل ایدوب سفر همایون واقع اولدقچه محضا یوقلمه‌ده
موجود اولسون دیو ایکی بیك آقچه خرجلق ویروب
جبه وجوشن یرینه عبا کبه گیدروب بر سمرلی
بارگیر ایله سفره گوندروب کندولر اولرنده ذوق وصفا
وسیر وصحبتده اولوب عالم خراب اولسه عینلرینه
آلمازلر، وعیاذاً بالله دنیایی دشمن آلسه سفرندر بیلمزلر.
امیرانه کچنورلر، اندیشهٔ دین ودولت قطعا خاطرلرینه گلمز.
بوندن ماعدا زعامت وتیمار آستانهٔ سعادتدن توجیه
اولنغله ممالك محروسهٔ اسلامیه‌ده اولان زعامت
وتیمارلرك آنجق عشری نزاعسز اولوب ماعداسی
بالکلیه نزاعلودر. وزیراعظم قوللری حالا تیمار وزعامت
دعواسی استماعندن غیری امور ایله تقیدوزمان قالماز.
هر آدمك النده متعدد براتلر واون بش یگرمی قطعه
مقررنامه‌لر اولوب برینك مقررنامه‌سنده «حق بونکدر.
خصمی تزویر وتلبیس ایله دخل وتعرض ایتدوگی
سمع همایونمه واصل اولمشدر. بوکا ضبط ایتدروب

خصمنی منع ودفع ایلیه‌سن» دیو یازار وَخصمی یدنده
اولان برات واوامرده دخی کذلك بورسم اوزره
«حق بونکدر، بوکا ضبط ایتدیره‌سن» دیو یازوب
سعادتلو پادشاهمز اوزرینه کذب ودروغ ایدرلر.
وَبروات همایون وَاوامر شریفه‌یی ابتذاله دوشروب
نامـوس سـلطنته نقیصه ویررلر. وَزیدی عمروه
وَعمرووی زیده طوتشـدروب ارباب تیمار وزعامت
قوللرینه کلی غدر ایدرلر. بووجهله دخی دردمندلرڭ
محصولاتی بونزاع آراسنده ضایع وَرعایا پایمال اولوب
نیجه سفر سفرلین غازیلر کندولر سفر همایونده جان
وَباش ویرمـده وَخصمی اولان کمسـنه اونده ذوق
وصفاده ایکن محصول زمانی گلیجك آسـتانه‌دن بر
مقرر نامه ایله اول دردمندڭ محصولن کیمن کندی
آلوب وَکیمن حکم ایدن قاضی‌یه ویروب بویله بویله
تیمار وَزعامت احوالی هرج ومرج اولوب آلان
وَصاتان بلورسز اولدی. مقدّما بر دیاره طرف سلطنت
علیه‌دن بر امر شریف وارد اولسه اول دیارڭ قرا

وَقصباتنه ولوله وَصغیر وکبیرینه خوف وهیبت دوشوب
فرمان پادشاهی وارد اولمش دیو هرکس قـولاق
طوتاردی. شمدی هرخصوصه متعدد اوامر و بروات
رایگان اولوب بر برینه مخـالف بیلده بیـك برات
همایون وَمقرر نامه یازیلوب بو سـببدن زعامت وَتیمار
احوالی غایتله مکدّر اولوب بونکله تقیّد فرض عین
مثابه‌سنده اولمشدر . زیرا ممالك اسلامیه‌ده اولان
سنجاقلر وَ ایالتلر موجود الاسم وَمعدوم الجسم برقالب
بی‌روحه دونمشدر . هرایالتك روحی وَرونق وحسنی
اهل تیمار وَزعامت ایدی . حالا واقع اولان سفرلرده
روم ایلی وَآناطولی وَسـائر ایالتلرده زعامته متصرف
اگر متفرقه وَاگر چاوش وَکتّاب وَسائر زعما وَاهل
تیمار قوللری جمیعاً یدی سکز بیك آدم آنجه اولوب
اولنجه‌سنك دخی اکثری کراجی وَخدمتکار اولوب
ماعداسندن نام ونشان قالمامشدر. بو تقدیرجه یدی
سکز بیك آدم ایله نه قدر مصلحت گوریلور ؟ وَنیجه
تحصیل مرام اولنور؟ والحاصل زعامت وَتیمار بوحاله

گیرمگه سبب بودرکه واقع اولان محلولاتی آستانهٔ سعادتدن وزیر اعظم توجیه ایتمکده‌در . زیرا بگلر بگیلر نا اهله ویردکده اهل اولنلر دیوان همایونه گلوب شکایت ایدرلردی . لکن وزیر اعظم اولنلر نا اهله ویریجك مستحق اولنلر کیمه واروب شکایت ایلسونلر؟ وَآقنجی طائفه‌سی دخی کیمی علوفه‌لی قول وَکیمی قول نامنه اولوب وَکیمی آقنجیلغن انکار ایدوب آنجق ایکی بیك آقنجی قالمشدر. وَیورکان وَمسلمّان طائفه‌سی مقاطعه‌یه باغلنوب وَآناطولی ولایتلرنده اولان پیادگان تیمار اولوب نامنی منسوخ قودیلر. حالا طوائف مزبوره‌دن سفر همایونه بر فرد گتمیوب آنلرك خدمتلرین موجود اولان ارباب تیمار قوللری ایدر اولدیلر . والحاصل ارباب تیمارکه گزیدهٔ عساکر دیندر . ارغاد ایشن ایشلیوب بو حالده اولیجق اعداء دیندن نیجه انتقام آلنور ؟ وَخدمات پادشاهی نیجه گوریلور؟ حقیقت حال بودر، حق تعالی یرینه قویه. باقی فرمان شوکتلو پادشاه کشورستان حضرتلرینکدر.

حالا موجود اولان علوفەلی طوائف بياندەدر .

سعادتلو وشوكتلو خاقان كشورستان حضرتلرينك ضمير آفتاب لمعانلرينه نهان اولميەكه بوندن اقدم علوفەلی قول طائفەسی نه مقدار ايدوگی بيان اولنمشيدی . بعده گوندن گونه طوائف مزبوره ازدياد بولوب حالا موجود اولان نه مقدار ايدوگی بيان اولنور .

نفر عدد	
٤٦٣	درگاه معلا متفرقەلری
٣٨	جماعت چاشنكيران .
١٦	كتاب دفتر خاقانی .
٤٤	كتاب ديوان همايون
١١٨	كتاب خزينۀ عامره وشاكردان .
٤٥	كتاب احكام ماليه ومشاهره خوران .
١٧	خزينه داران بيرون .
٩٣٢	چاوشان درگاه عالی .

نفر عدد	
١٨٣٢	جماعت بوابان درگاه عالی
٧٠٠٠	ابناء سپاهيان .
٢٥٠٠	جماعت سلحداران .
٢٠٠٠	جماعت علوفجيان يمين
١٤٠٠	جماعت علوفجيان يسار
٩٠٠	جماعت غرباء يمين .
٩٠٥	جماعت غرباء يسار .
٤٢٤٦	جماعت اصطبل عامره
٤٦١١٣	جماعت يكيچريان و سكبانان و پيادگان وزغرجيان .

عدد نفر		عدد نفر	
٩٢٠٠	جماعت غلمان عجميان در استانبول وادرنه وكليبولى وحدايق خاصه .	٢٢٦	جماعت مهتران علم .
		١١٥	جماعت تبر داران .
		٦١	جماعت پيكان .
		٣٥	جماعت سقايان .
٤٢٤٦	جماعت مطبخ وكيلار	١٥	جماعت مؤذنان خاصه
٥٩٧٨	جماعت جبه جيان .		
١٤٥٢	جماعت طوپجيان .	٩٢٣	جماعت اهل حرف .
٥٩١	جماعت عربجيان طوپ	٥٤	جماعت صو يولجيان .
٧١٥	جماعت مهتران خيمه .	٣٦	جماعت اطبا وجراحان

٩٢٢٠٦ جمعاً يكون

بودكلو قوله مواجبى يتشور؟ وَبودكلو مواجبه خزينه‌مى وفا ايدر؟ بو ذكر اولنان طوائف علوفه‌يه متصرف اولنلردر . بونلردن ماعدا قول دكل ايكن قول نامنه اولوب رعايا وَبرايايه كلى تعدى ايدنلر ايكيوز بيك مقدارى اشخاص اولوب آنلر دخى عالمه فنا ويرمشلردر . وَبلوك خلقى ٩٩٢ تاريخنه كلنجه پاك وَمضبوط، مطيع ومنقاد وَآز وَاوز بر طائفه ايدى . تاريخ مز بورده اوزدمر اوغلى عثمان پاشا يرارلغى

ظاهر اولان بعض کمسنه‌لره ابتدادن طقوز آقچه ایله
بلوك و یروب بوطریق ایله اجنبی دخولنه سبب اولوب
آندن صکره گلنلر ایو، کم دیمیوب ادخال ایدر اولدیلر.
وَ ۱۰۰۳ تاریخنده قوجه سنان پاشا قول اوغلی
نامیله بعض کمسنه‌لری یانیق قلعه‌سی محافظه‌سنده
آلیقویوب اوچ ییلدن صکره بلوك شرطن ایدوب
آنلر دخی بوطریق ایله طائفهٔ مزبوره‌یه ملحق اولوب
بو یوزدن دخی بر باب فتح اولندی . اول تاریخلردن
بری هرکیم مراد ایدنسه بوطریقله دخول ایدر
اولدیلر. نظام و انتظام قالقدی . مرده یرینه دخی
ایدیورلر . ولدش دخی ایدیورلر . گونه گونه بدعتلر
پیدا اولوب عالمی بوطائفه ایله طولدردیلر. ایچلرنده
آغر علوفه‌لی نیجه کمسنه‌لر علوفه‌سنك طقوز آقچه‌سنی
ایکی اوچیوز غروشه براجنبی‌یه صاتوب ولدمدر دیو
گتوروب طائفهٔ مزبوره‌یه الحاق ایدر . ولدش
دیدکلری بدعت بو یوزدن اولنلردر . بوگونه بدعتلر
سلاطین ماضیه زماننده قطعا یوغیدی . ضابطلرده

امانت ودیانت وار ایدی . مرده اولنلرك وظیفه‌سی خزینهٔ عامره‌یه قالوردی. بش آلتی بیك آدم واردرکه ایل اسامیسی ایله علوفه آلورلر. صورر، ایزلریوق. سن نه‌سن، نه‌ره‌دن گلدك؟ دیریوق . وَ بلوك طائفه‌سنده جاری اولان قانون‌که استانبول وَادرنه وَ بروسه بیننده اولان قرا وقصباتده ساکن اولمقدر . جاری اولان قانون بالکلیه فراموش اولنوب کیمی بودین وَ بوسنه سرحدنده وَ کیمی موره وَ کیمی گورجستان وَ عجم سرحدلرینه وارنجه پراکنده اولوب اطراف واکنافه مستولی اولمشلردر . وَ قرا وقصباتی قبضهٔ تصرفلرینه آلمشلردر . بگلر، بگلك ایده‌مز . حکام شریعت، حکومت ایده‌مز . محصل اموال، تحصیل مال ایده‌مز . عالمه بردرد بی دوا اولمشلردر. سفر همایون واقع اولسه نصفی دگل عشری گتمز کیمی ضابطلرینه. کیمی یولداشلرینه علوفه‌لرین سپارش ایدوب کیمی دخی دفترلو اولوب کیمی دخی خدمتلر آلوب اول طائفه‌دن سفر همایونده یدی سکز بیك

آدم آنجق موجود بولنور ، امّا جملهسنك علوفه‌لری خزینهٔ عامره‌دن آلنور . بلوك طائفه‌سی بوشکل اولیجق عالمده انتظام نیجه اولور؟ وَ خدمات پادشاهی نیجه گوریلور ؟ حقیقت حال بومنوال اوزره در. الله حقندن گتوره. باقی فرمان سعادتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینکدر .

...

یکیچری طائفه‌سنك ابتدا تغییری نه جهتدن اولدوغی بیان اولنور

سعادتلو وَ شوکتلو وَ حشمتلو پادشاه دین پناه حضرتلرینك طبع همایون نکته‌شناسلرینه نهان اولمیه‌که یکیچری اوجاغنه اجنبی دخولی طقوز یوز طقوز تاریخندن بری اولوب سببی بواولمشدرکه: تاریخ مزبورده جدّ امجدلری سلطان محمد خان حضرتلرینك سور همایونلری واقع اولوب وَ ایکی آی مقداری شب وروز متمادی اولوب اطراف واکنافدن بیحد و بیشمار خلائق جمع اولوب ازدحام ناس بر

مرتبه‌یه واردیکه نیجه آدملر هلاك اولدی . دفعنه چاره اولمیوب بذر یاغیله یاغلنمش طوللر پیدا ایدوب بالآخره خلقی مزاحمه‌دن منع ایچون اول طوللرله [۱] خلقه هجوم ایتدکجه خلق برمقدار آره‌لنوب سورهمایون تمامه واروب طائفهٔ مزبوره‌یه رعایت اولنمق لازم گلدکده جمله‌سی یکیچریلك استیوب غیری نسنه ایله متسلی اولمیجق طرف سلطنت علیه‌دن مرادلرینه مساعده بیوریلوب اول تاریخده یکیچری آغاسی اولان فرهاد آغایه امر اولندقده آغای مشار الیه دخی اوجاق ضابطلریله مشورت ایدوب جمله‌سنك رأیی بونك

[۱] یا قوچی بك مرحوم بو روایتنده خطا ایتمشدر ویاخود (طلوم) تعبیری (طلومبه)یه بدل ناسخ طرفندن سهواً یازلمشدر . چونکه استانبولده الیوم بیلدیکمز طرزده اولان یانغین طلومبه‌لری اکرچه فاتح محمد ثانك شهزاده‌لرینك سور ختاننده خلقك غلبه‌لکنی صوصیقوب طاغتمق اوزره حسام‌الدین نامنده بر صاحب صنعت ایجاد ایتمشدرکه بلاط جوارنده کائن طلومبه‌جی جامعی دخی موجد مومی‌الیهه منسوبدر . [للطابع]

اوزرینـه اولدیکه « بویله اولورسه اوجاغمزه اجنبی وبیگانه دخول ایدر . اوجاقده جاري اولان قانون وقاعده الدن گیدر. دولت علیه‌یه بونك ضرری واردر» دیو راضی اولمدیلر . بالاخره عاقبت اندیش اولمیان بعض ندما ومقربانك پادشـاه عالمپناه حضرتلرینـه الحاح وزجارلیله طرف سلطنت علیه‌دن تکرار مراد اولنوب آغای مشـار الیه ینـه قبول ایتمیوب عزلی اختیار ایلدی. یرینه آغا اولان یوسف آغا [آغاچراغی] نامیله طائفهٔ مزبوره‌یی اوجاغه ادخال ایدوب بر بدعت احداث ایلدی . بعده اقسرایی محمد افنـدی نام یکیچری کاتبی [فرزند سپاهی] نامیله بر بدعت دخی احداث ایدوب وَ ۱۰۳۰ تاریخنده یکیچری آغاسی اولان مصطفی پاشـا بجایش نامیـله بر بدعت دخی ایجـاد ایدوب بو طریق ایله یکیچری اوجاغنـه صو قویدیلر . اوجاغك رونق و حسنی کتدی، ایچلرنده جاری اولان قانون باتدی، هرج ومرج اولدی . پیر وعملمانده اولاندن غیری اوتراق اولمق قانونه مخالف

ایکن حالا تازه وَقوّت بدن صاحبلرندن اون بیگدن زیاده قوریجی وَاوتراق حادث اولدی . وَ بیت المال مسلمین بو طریقله ضایع وتلف اولدی . وَچاوشلر قدیمی اوچ نفر ایکن حالا قرق اللی مقداری چاوش پیدا اولوب وَ سراسر قوشنان طائفهٔ موجیان یوزدن زیاده اولوب هر بری اوطه طلبنده‌در . بوسببدن هرسنه بر ایکی دفعه سلسله اولوب روزگار دیده وَاوجاق احوالندن خبردار اولوب وَآلایلر وَطابورلر بوزوب وَقلعه‌لر فتح ایلیان کتخدالری متقاعد ایلدیلر. والحاصل لاشهٔ دنیا ایچون کیمی عزل وَ کیمی نصب اولنوب وَنیجه مستحقلری اوتراق ایدوب یرینه نا مستحقلری گتوروب ایچلرنده تبدیل وتغییر اکسك اولماز اولدی . برینی یایا باشی وَیاخود بلوك باشی ایتدکلرنده بیکر وَ ایکیشر بیك غروشلرین آلوب وتهمتی ثابت اولمیان نیجه‌امکدار ایش گورمش آدملری بیوجه قالدیروب احوال بیلمز روزگار گورممش عالمك

گرم و سردین چکمامش نیجه تازه‌لری یرلرینه گتو-
روب اوجاغی خراب ویباب ایتـدیلر . وَ بالجمله هر
زمره‌یه تاریخ مزبوردن بری مات ومذهبی نا معلوم
شهر اوغلانی وَترك وَچنگانه وَ تات وَ کورد وَاجنبی
وَلاز وَیورك وَ قاترجی وَ دوه‌جی وَ حمّال وَآغده‌جی
وَ قطاع طریق وَیان کسیجی وَ سـائر اجناس مختلفه
ملحق اولوب آیین و ارکان بوزلدی ، وَ قانون وقاعده
قالقدی. اول جهتدن شر وشور وَفتنه وفسادعالمدن
اکسك اولمیوب نظام وانتظام برطرف اولدی. اگر
بوگونه درنتی عسکر ایله لایق دین ودولت برمصلحت
گورمك ممکن اولیدی سلاطین سلف (انار الله تعالی
براهینهم) مناصبی وَزعامت وَتیماری مستحقنه احسان
ایتمزلردی . وَقول طائفه‌سـنه سنوی بونجه خزینه
ویرمزلردی . آنجق سفرهمایون واقع اولدقده اجناس
مختلفه‌دن برایکییوز بیك مقداری عسکر پیدا وتدارك
ایدرلردی . وَ خدمتلرین ادا ایدیجك درزی اولان
درزیلگنه، بقال اولان بقاللغنه، عطاراولان عطارلغنه

گیدوب هر بری صنعتلریله مشغول اولورلر ایدی . لکن بومقوله عسکر عسکر دگلدر، حتی مرحوم ومغفورله سلطان سلیم خان (علیه الرحمة والرضوان) حضرتلری حلب وَشام وَ مصر قاهره‌یی فتح ایتدکلرنده اثنای سفرده اطراف واکنافدن خزینه‌یتشمیوب بر مقدار مضایقه اولدقده دفتردار مال اولان کمسنه بر بازرگاندن آلتمش بیك سکهٔ حسنه استقراض ایدوب آنکله دفع مضایقه ایلیوب بعده اطراف ممالکدن مال وخزینه گلدکده دین مرقومك ادا- سیچون بازرگانی دعوت ایدوب آلتمش بیك فیلوری‌یی دفعةً تسلیم ایتدکده بازرگان فتح کلام ایدوب «دولت علیهٔ پادشاهیده مال ومنالم حددن افزوندر وَ دار فناده بر اوغلمدن غیری بر کمسه‌م یوقدر، و یردگم آلتمش بیك فیلوری جملةً میری‌نك اولسون، همان اوغلمه دولت پادشاهیده ایکی آقچه جبه‌جیلك احسان اولنسون» دیو تضرّع و نیاز ایدیجك بازرگانك بو رجاسی سدهٔ دولت پناهه عرض اولندقده فرمان

قضا جریان پادشاهی شویله صادراولدیکه: «اجداد عظامم ارواحیچون جمله‌کزی قتل‌ایدردم، لکن خلق عالمه فاتح حرمین‌الشریفین سلطان سلیم خان بر بازرگانك مالنه طمع ایدوب بهانه ایله قتل ایتمش وَ بر قاچ وزیر وَ دفتردارین‌دخی بی گناه قتل‌ایتمش دیو شایع اولور. آندن قاچرم، یوخسه جمله‌کزی طعمهٔ شمشیر غضب‌ایدردم. تیز بازرگانك مالنی و یراكٔ وَ بومقوله مکروهی من‌بعد بکا تلخیص‌ایتمه‌ڭ. ایچکوز-دن هرکیم بنم پاك قوللریمه اجنبی ادخال ایتمکه سعی ایدرسه دنیادن عقبایه ایمانسز گیدوب نار جهنمدن فلاح بولمسون» دیو بددعاایدوب‌اول بازرگانك آلتمش بیك فیلوری‌سین اول‌آن ردایتدیردی. شمدی آلتمش بیك دگل یالگز آلتمش فیلوری‌یه آتی جبه‌جی ایدرلر. یا عالم نیجه آبادان اولسون؟ یا مال و خزائن نیجه وفا ایتسون؟ عسکر اباعن جد اولنلردر. وَاوجاق وَاوجاق زاده‌لردر. بقّال، چقال‌ایله ایش بتمز. وَالحا-صل زمان سابقده عسکر اسلام آز وَاوز و پاك

وَمضبوط ایکن هر نره‌یه توجه اولنسه بامرالله فتح
وظفر نمایان اولوب شوکت اسلام ترقی بولمده‌ایدی .
حالا غیری عسکر قالمیوب قوللق علوفه‌لی قوله منحصر
اولوب عالمه تخم فساد اکلدی، وَ بو ایکی طائفه بیحد
وبیشمار ایکن ینه بر مصلحت گورلمز وَ بر کار انجامه
ایرمز . استدکلری زمان سفره گیدرلر، اطاعت یوق،
طرف سلطنتدن خوف وخشیت یوق . عسکر
اسلام بو یله‌می اولور؟ بونلرله تقیّد فی زماننا فرض.
عین اولمشدر . باقی فرمان پادشاهکدر .

رعایا فقراسی احوالی بیانده‌در

سعادتلو وَ دولتلو خاقان سکندر حشمت حضر-
تلرینک ضمیر تابناك منوّرلرینه نهان اولمیه‌که ۹۹۰
تاریخنه گلنجه رعایا فقراسندن هر بر نفر باشنه قرقر
آقچه وَ اللیشر آقچه جزیه وَ قرقرآقچه خانه‌عوارضی
وَ ایکی‌قیوندن برآقچه رسم‌غنم آلنوب زیاده آلنمزدی .
آنجق‌مباشر اولنلرجزیه‌دن وَ خانه عوارضندن ایکیشر

وَاوچر وَغایتی بشر آقچه غلامیه نامیله آلوب تجاوزه کمسه‌نك زهره‌سی یوغیدی. وَخواص همایون یازوسی ایکی بیـك درتیوز قرق بر یوك آقچه اولوب امنـا وعمـالدن اقل مرتبه‌ده یازوسی تحصیل اولنسه اول مبلغ آقچه حاصل اولوب داخل خزینه اولوردی . حالا علوفه‌لی قول طائفه‌سی زیاده اولوب، قول زیاده اولدقچه مصرف زیاده اولوب، مصرف زیاده اولدقچه تکلیف زیاده اولوب، تکلیف زیاده اولدقچه رعایایه تعدی زیاده اولوب عالم خراب اولمشدر. مقدما قرقر اللیشر آقچه آلنان خانه جزیه‌دن شمدی یالگز میری ایچون هر بر نفردن ایکیشر یوز قرقر آقچه وَ هرخانه عوارضندن اوچر یوز آقچه وَهرقیون باشنه برآقچه تعیین اولنوب وَآلتی بلوك خلقی برقاچ سنه‌در تحصیل مال پادشاهی‌یی کندولره خدمت ایدوب وکلاء سلطنتدن جمله دفترلری تغلبـاً آلوب علی ملاءالناس سـلطان محمد خان جامع شریفی حرمنده مزاد ایدوب برر، بلکه برر بچـق غروش غـلامیه ایله زید وعمروه

صاتوب آلنلر دخی بر غروشه قانع اولمیوب ممالك اسلامیه‌دن یدیشر سکزر یوز آقچه جزیه وَعوارض جمع اولنغه باشلادی . وَ هر قیوندن یدیشر سکزر آقچه آلنوب آناطولی ولایتلرنده حود قیون باشنه یگرمیشر اوتوزر آقچه آلور اولدیلریا . بوظلمه رعایا نجه طاقت گتورسون ؟ وَخلق عالم بوجوری نجه گچرسون ؟ خواص همایون حالی خود دیگر گون اولمشدر . درت یوز سکسان درت یوك آقچه یازوسی اولان گرجستان وَ گنجه وَ روان وَ بغداد مملکتلرنده اولان خواص همایون قریه‌لری الدن چیقوب دشمن النه گیردی . وَ بر بلوکی دخی خلاف شرع تملیك وَوقف وَباشمقلق اولدی . وَ بر بلوکی خرابه مشرف اولدی . وَ بر بلوکی وزرا خواصی اولدی . حالا موجود اولان خواص همایون قریه‌لرندن یوز یوك آقچه آنجق داخل خزینه اولوب ماعدادن نام وَنشان قالمدی . والحاصل شمدیکی حالده رعایا فقراسنه اولان ظلم وتعدّی بر تاریخده وَ بر اقلیمده وَ بر پادشاه

مملکتنده اولمامشدر . ممالك اسلامیه‌دن بر مملکتده ذره قدر برفرده ظلم اولسه روز جزاده ملوکدن سؤال اولنور ، و کلادن صورلماز . وآنلره سپارش ایتدم دیمك حضور رب‌العالمینده جواب اولماز . آه سرد مظلومان خانمانلر خراب ایدر . اشك چشم دردمندان دنیایی غرقاب فنا ایدر . «کفر ایله دنیا طورر، ظلمله طورماز .» عدالت طول عمره سببدر وانتظام احوال فقرا پادشاهلره موجب جنتدر . بودیدکلرم کلام بنم دگلدر . علما ومشایخ قولیدر . اعتماد بیورلمزسه آنلردن سؤال اولنه . احوال بویله‌در . باقی امروفرمان سعادتلو سلطانم حضرتلرینکدر .

ممالك اسلامیه‌ده ظهور ایدن فتنه وفساده باعث وبادی نه ایدوکی وسببیله نه مقدار ممالك الدن کتدوکی [illegible] بیان اولنور .

سعادتلو وعظمتلو پادشاه کشورکشا حضرتلرینك ضمیر پرتو انداز نور افزالرینه نهان اولمیه‌که دولت

آل عثمان خلدت خلافتهم الی آخر الزمان بر دولت علیهٔ عظیمه درکه اطراف وجوانبده اولان اعدای دین ودولت جمله یکدل و یکجهت اولوب هرطرفدن عزم هجوم ایتسه‌لر بامرالله تعالی جمله‌سنه جواب ویرمك آسان ایدی . حالا ممالك اسلامیه‌دن بونجه ولایتلر گیدوب بونجه خسارتلرکه اولمشدر ، واعدای دین اوزرینه بوقدر سفرلر اولوب بی حساب مال و خزائن تلف بولمشدر ، ینه دین و دولته نافع برخدمت گوریلدیگنه سبب بودرکه ۹۹۰ تاریخندن بری مناصب پادشاهی رشوت ایله نا اهلنه ویریلور اولدی . وارباب مقاتله حق اولان زعامت وتیمار سپدلره گیروب اربابی پایمال اولدی . اوّلا بالاده ذکر اولندیغی اوزره روم ایلی بگلر بگیسی یالکز ایالتی عسکریله نیچه قرالی گبی برعظیم دشمنه جواب ویروب نیچه دفعه بوزمشیکن ویوز آقلغی ایتمشیکن بیك تاریخندن بری اون بش سنه علی التوالی نیچه قرالی اوزرینه سردار اعظم بونجه طنطنه وشوکت

ایله سفر ایلدی ، آنجق ایکی قلعه وَ درت پلنقه آلنوب قرال بد فعال ایسه سرحد ممالك اسلامیه‌دن اوتوز مقداری قلعه وَ پلنقه آلوب الآن اللرنده در . وَ مقدّما آناطولی ولایتلرنده جلالی اشقیاسی بیك درت تاریخنده ظهور ایدوب آناطولی وَقرمان وَ سیواس وَمرعش وَحلب وَشام وَاورفه وَدیار بکر وَارضروم وَوان وَموصل ایالتلرنده اولان قراوقصباتی غارت وَ یغما ایدوب نیجه مملکتلر خراب و یباب اولدی . بلکه پای تخت قدیم اولان محروسهٔ بروسه دخی یغمانوب نیجه محلاتی احراق بالنار اولندی . عربان وَترکمان طائفه‌سی دخی اطاعتدن چیقوب رعایا فقراسنه ظلم وَتعدی‌یی حددن افزون ایتمکله اول جهتدن دخی نیجه کویلر خراب اولدی . وَقره دکز طرفندن دخی قزاق عاق ظهور ایدوب هرسنه ساحل بحرده اولان قراوقصباتی غارت وَیغما وَ اصحابنی اسیر و گرفتار ایدوب مقابله ایدر کمسنه اولمامغله روم ایله حصارینه قریب محله گلوب

یکی کوینی وَ نیجه باغچه‌لری احراق بالنار وَ اموال مسلمینی غارت و خسارت ایلدی . وَ شر وشورلری دفع ایچون بوغازده قلعه‌لر یاپلوب استانبول اطرافی محافظه اولنمق لازم کلدی . وَ شاه عجم دخی مقدّما برنیجه ایالتلر آلدوغندن غیری بغداد کبی برحصن حصینی الیمزدن آلوب وَ امامنز وَ مقتدای دینمز حضرت امام اعظم ابوحنیفهٔ مکرّمك مرقد منوّرین ضبط ایدوب نیجه اهانتلر ایلدی . بونجه زمانده اوزرینه سفر اولور ، وَ بیشمار بیت المال تلف اولور . قطعاً مفید اولمیوب الندن ایکی خانه‌لو برقریه آلنمدی . بوعصرك عسکریله آلنمق احتمالی دخی یوقدر ، مگر پادشاه کندی گیده وَ لطفه مظهر دوشه . مملکت یمن دخی الدن چیقوب امام دیدکلری شخصك قبضهٔ تصرفنه گیروب وَ معن اوغلی دخی صورت اطاعتله برعاصی اولوب مملکتدن بر بگلر بگیلك یری تغلباً ضبط ایدوب وَ بصره وَ لحسا والیسی دخی طوائف ملوك شکلنه گیروب وَ ١٠٠٥ تاریخندن بری جمعاً

ممالك اسلاميه‌دن اون طقوز ايالت يرالدن گتدی . باقی قلان مملكتلری دخی كندو ظلمه‌مز ياقوب رعايا وبرايا پريشان اولدی . بومصيبت نه مصيبتدر ؟ والحاصل سلطنت عليه‌نك شوكت وقوّتی عسكر ايله وعسكرك بقاسی خزينه ايله‌در . وخزينه‌نك تحصيلی رعايا ايله‌در . ورعايانك بقاسی عدل وداد ايله‌در . حالا عالم خراب ورعايا پريشان وخزينه نقصان اوزره وارباب سيف بوحالده . برطرفدن ممالك اسلاميه الدن گتمده ينه تدبيری گورلمز ، وعلاجی صورلماز ، انواع سفاهت اكسلمز . بوغفلت نه غفلتدر ؟ الحمدلله سعادتلو پادشاهمز حضرتلری سرافراز سلاطين روی زمين اوله ، مكّه و مدينه پادشاهی اوله اعدای دين ودولت بونجه ممالك آلمق و رعايا فقراسی پايمال ظلم وستم اولمق قطعاً روا گورلمز . بونك تدبيری وعلاجی گورلمك پادشاه حضرتلرينه فرض عين وعين فرض اولمشدر . باقی امر وفرمان سعادتلو پادشاه عالم پناه حضرتلرينكدر .

قول طائفه‌سنه و بعض مملکته متعلق احوال
بیاننده درکه ذکر اولنور :

سعادتلو وَ شوکتلو پادشاه روی زمین حضلرینڭ قلب پرتمکینلرینـه نهان اولمیـه‌که اگر عالمڭ تصحیحی بابنده برتدارك گورلمزسـه وَ بوملك نازینه برانتظام ویرلمزسه امّت محمّد (نفسی نفسی) دیوب رعایا و برایا بالکلیه برباد اولور . زیرا قول طائفه‌سی اطاعتـدن چیقـدی . ضابطلر ضبطدن قالدی . نصیحت ایله قول ضبط اولنماز . وَ التفات ایله اصـلاحی ممکن اولماز . بوعصرڭ قولی برقولدرکه ماه بماه جمیـع مواجبلری پشین ویرلسـه وَ هر برینڭ جمیـع لوازم ومهماتی طرف میریدن گورلسه وَ هر بری مستغرق الطـاف گونا گون اولوب وَعامهٔ علما وَمشایخ بریره گلوب بونلره نصح وپنـد ایلسـه وَ هر برینی هزار نصیحتله سمت اطاعته سوق ایتسه‌لر وَ «پادشاه اسلامه مخالفت دین ونکاحه ضرردر» دیسه‌لر بریسنڭ گوشنه گیرمز. وَذره قدر فائده‌سی اولماز . الحاصل بنی آدم

قهر ایله ضبط اولنور . حلم ایله اولماز . سلاطین سالفهٔ عظام آلتی بلوك خلقنی یکیچری اوجاغیله وَ یکیچری طائفه‌سنی آلتی بلوك خلقیله وَ بو ایکی طائفه‌یی زعما وَ ارباب تیمار قوللریله ضبط ایدرلردی . شمدی اهل تیمار بالکلیه یوغ اولدی . وَ قوللق کندولره منحصر اولوب هر بری بر دیو اولدی . تقیّد همایون بیویلور ایسه مصلحت آسانَدر . زعامت وَ تیمار کالاوّل تکمیل وَ علوفه‌لی قول ممکن اولدقجه تقلیل اولنسه باذن الله تعالی عالم نظام بولوب سلطنت علیه کما کان رونق بولور ، وَ سیف اسلام غالب اولور ، اعداء دین مقهور اولور . عسکر چوقلغی فائده ویرمز ، آز وَ اوز وَ مطیع ومنقاد گرك . جدّ اعلالری عثمان غازی حضرتلری ابتداء ظهور سلطنتده بر ایکی بیك عسکر آدم فرمانبر اولمق ایله بونجه مملکتلر فتح ایدوب عالم سراپا دشمن ایکن کمسنه مقابله ایدمدی . وَ سیف اسلام غالب اولوب جوانب اربعه‌یه نیجه ولوله صالدی . بعده اولاد عظاملری انار الله براهینهم آناطولی طرفندن

بر مقدار غزات ایله فی سبیل الله گلیبولی یه کچوب روم ایلی سراپا کفر وضلالت ایله مالامال ایکن وَکلمهٔ شهادت گتورر بر فرد یوغیکن نصرت جناب باری کندولره یاری قلوب زمان شریفلرنده نیجه بیك کلیسا مسجد وجامع وَزوایه اولوب صدای ذکر وتوحید آسمانه ایردی . وَ بونجه قلاع وممالك قبضهٔ تصرفه کیردی . بعده گوندن گونه شوکت اسلام زیاده اولوب عرب وعجم کعبه ویمن دست تصرّفه گلوب دولت عثمانیه بر دولت عظیمه اولمش ایدیکه مگر اسکندر مالك اولمش اوله . بویله بر دولت نازنین ارتشا ایله خراب اولمق لایق دگلدر . وَرعایا و برایا زیر قهر ظلمه‌ده پایمال اولمق مناسب دگل ، بونك علاجی گورلمك گرك . وَظلمه وَاهل فسادك حقلرندن گلنمك گرك . بوخصوصده اهمالی جناب باری عزّ شانه وَمحمد مصطفی علیه الصلات والسلام وَعامّهٔ اهل دین لایق وروا گورمز. بحمدالله تعالی سعادتلو پادشاهمز سلطان بحر وبر سلالهٔ آل عثمان برقهرمان

صاحب قراندرکه هر نه‌یه توجه بیوریلور ایسه بحمدالله تعالی حائل یوقدر . تصحیح عسکر مراد همایون بیوریلورسه جمله‌دن مهم زعامت وتیمار گورلمکدر. وقرا ومزارع ارباب سفیه ویرلمکدر . وزعامت وتیماری اربابنه توزیعه مانع اولوب ولایتك خرابنه باعث اولنلر حالا عدّ اولنمق لازم گلسه آنجق اوتوز قرق آدم اولور ، زیاده اولماز . اویله اولسه اوتوز قرق آدمك خاطرینی رعایت ایچون بویله بر دولت مختل ومشوش اولمسنی حاشاکه سعادتلو پادشاهمز حضرتلری جائز گوره . والحاصل عامّهٔ عقلا واهل بصیرتك اتفاقی بونك اوزرینه‌درکه مادامکه زعامت وتیمار اربابنه ویرلمیه وسفر همایونده هربری بیراغی آلتنده موجودبولنمیه اعدادن انتقام آلنماز واشقیا تحت ضبطه گیرمز ورعایاو برایا دست ظلمه‌دن خلاص بولماز . حقیقت حال بومنوال اوزره در باقی فرمان سعادتلو پادشاه دین پناه حضرتلرینکدر .

سپدلرده اولان زعامت وتیمارنه طریق ایله بونور آنك
تصحیحی بیاننده‌در

سعادتلو وَشـوکتلو پادشاه جم جاه حضرتلرینك
خاطر همایون فیض اثرلرینـه نهان اولمیه‌که نامستحق
یدنده وَ اکابر سـپدنده اولان زعامت وَتیمار اربابنـه
توزیع اولنمق مراد همایون اولدسـه بلطف الله تعالی
بگلر بگیلر توزیع وتوجیهی ایله وجوده گلوز. آستانهٔ
سعادت طرفندن دخل اولنور ایسه مستحق ونامستحق
تمییز اولنماز . وَ اکابر واعیان مداخله‌سندن خلاص
اولنماز، وَظهوره دخی گلمز . حتی ۱۰۱۱ تاریخنده
یمشیجی حسن پاشا وزیر اعظم وَانکروس سـفرنده
سردار وَمحمود پاشا آستانهٔ سـعادتده قائم مقام ایکن
بعده بیك یگرمی ایکی تاریخنده نصوح پاشا وزیر
اعظم ایکن زعامت وَتیمار سپدلردن اخراج وَارباب
استحقاقه توزیع اولنمسی بابنده خط همایون سعادتمقرون
صادر اولدقده وزیر اعظم حسن پاشا سفرده وَقائم
مقام محمود پاشا آستانهٔ سعادتده توزیع وتوجیه ایتمگله

اول تصحیح ظهوره گلمدی . وَنصوح پاشا دخی روم ایلیده واقع اولان ارباب تیمار وَزعمایی محروسهٔ ادرنه‌یه کتوروب یوقلمه محلنده اکابر واعیان خدمتکارلرینه وَقوللرینه سپاهیانه لباسلر گیدروب وَبر اتلریله گوندروب جمله‌سی موجود یوقلنغله بر تیمار ظهوره گلمدی . بو دفعه دخی آستانهٔ سعادتده یوقلنیجق ینه اول شکل اولور. وَزعامت وَتیمار کالاوّل سپدلرده قالور . بوطریق ایله ظهوری ممکن اولماز . امّا بعنایةالله تعالی تصحیحی وَظهوری شول وجهیله آسان اولورکه هر ولایتك بگلربگیسنه محانه واروب بیگدن یوز بیگه وارنجه نامستحقده اولان زعامت وَتیماری، ارباب استحقاقه توزیع وتوجیه ایلیه‌لر دیو فرمان پادشاهی صدور ایده زیرا هر ولایتده وَهر سنجاقده وَهر ناحیه‌ده قدیمی اوجاق ارلری وَسپاهی وَسپاهی زاده‌لر معلوم ومعیندر . وَایل اسامیسی ایله اولان اجنبی وَخدمتکار وَکوله‌لر اوزرنده اولوب اغالری ضبط ایلدیگی زعامت وتیمارلر دخی جمله‌سی

معلوم ومبیندر. اول مقوله نامستحقلرك زعامت وَتیمار-
لری استحقاق اصحابنه توجیه وتوزیع اولنمق بابنده
فرمان پادشاهیکه صدور ایدر بابا اوغلی، اوغلی بابایی
وَقرنداش قرنداشی قتلنمیوب.

[مصراع]

یول بیلان کاربانه قاتلماز

مضمونی ایله طرف طرف دوکیلوب گلوب فلان
کسده اولان تیمار غلام وَخدمتکار اوزرندهدر.
وَفلان زعامت سپدده وَفلان دخی جوجهلرده وَدلسز-
لردهدر. دیو برتیماره اون آدم یاپشوب مستحقه خصم
اولوب هرکسك ایپلکی بازاره چقار، وَانشاالله تعالی
دولت علیهٔ پادشاهیده برتیمار صاقلنمیوب جملهسی
ظهوره گلور. لکن ارباب تیمار اوّلکی مرتبهسنی
بولهماز، زیرا دفتر خاقانیده اسملری مسطور اولان
رعایا وَاولاد رعایا کیمی علوفهلی قول وَکیمی قول نامنده
اولوب وَنیجه قریه تعدیٔ ظلمهدن خراب ویباب

وَاهالیسی پریشان وگریزان اولوب نام ونشانلری
قالمامشدر . آکا بناءً هرنه مقدار دقت اولنسه
اوّلکی مرتبه‌سن بولماز . امّا لطف حق ایله بوکا
دخی بر تدارك واردر . أگر مقبول همایون اولورسه
اوّلکی مرتبه دگل لطف حق ایله قرق اللی بیك
دخی زیاده اولمق ممکن اولور . نره‌ده ظهوره گله‌جگی
بوندن صکره ذکر اولنان قضیّه‌لرده بیان اولنور .
باقی فرمان سعادتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینکدر .

ارباب زعامت و تیمارك کما ینبغی تصحیح و تکمیلنه ملاحظه
اولان طریقدرکه ذکر اولنور

سعادتلو وَشوکتلو پادشاه دین پناه حضرتلرینك
مرأت مجلای طبع همایونلرینه نهان اولمیه‌که زعامت
وتیماری کما ینبغی تصحیح وتکمیل وَاوّلکی مرتبه‌دن
زیاده اولمغه سعی همایون وَعزم جمیل بیوریلور ایسه
بعون الله تعالی شول وجهله میسر اولورکه : حالا
خواص همایون قریه‌لری هرسنه بلوك خلقنه خدمت

ویریلور. وآرالرنده بیع من یزید اولوب پوللق پوللق صاتیلور. جمعاً مال پادشاهی نامیله آنجق یوز بوك آقچه داخل خزینه اولور. اول دخی قول مواجبنه صرف اولور. اول طائفه‌یه نقد آقچه ویرلمکدن ایسه خواص همایون قریه‌لرینی آغر علوفه‌لی‌یه علوفه‌سنه بدل زعامت وتیمار ویریلوب علوفه‌لری خزینه‌یه قالسه هم بونجه قلیچ احداث اولنوب هم اول طائفه تخفیف اولنوردی. وخزینهٔ عامره‌یه دخی کلی فائده حاصل اولوردی. بو دخی معلوم همایون اوله‌که خلاف شرع شریف بعض تملیکلر ووقفلر واردر. اگرچه صورتا خیر گورینور امّا عندالتحقیق اضاعت بیت‌المالدر. زیرا ممالك اسلامیه‌ده اولان قراومزارع محصولاتی که بیت‌الماله صرف اولنور، غزاة وارباب مقاتله حقیدر. شرعاً مصرف معینی واردر. اول مقوله‌لرك وقفیتی نیجه صحیح اولور؟ شرعاً جائز اولان اوقاف آنلردرکه سلاطین ماضیه اسکنهم الله فی جنات عالیه فتح ایتدکاری ممالکدن عامهٔ مسلمین ایچون وضع

ایتدکاری اوقاف جمیله وَخیرات وحسناتدر. وَزمان سابقده غازی بکلر وَبکلر بکیلر حسبةً لله تعالی غزالر ایدوب یمن دولت علیه‌ده نیجه مملکتلر فتح ایدوب دین ودولته لایق نیجه خدمتلرده بولنغین سلاطین عظام دخی خدمتلری مقابله‌سنده فتح ایتدکلری مملکتدن کندولره بعض قرا ومزارع تملیك ایدوب آنلر دخی اذن سلاطین ایله عامّهٔ مسلمینه نافع خیرات وحسنات ایدوب جامعلر وَعمارتلر وَزاویه‌لر بنا ایدوب اول مقوله‌لره وقف ایدرلردی . غازی اورنوس بك وَ طورخان بك وَمیخال اوغلی وَسائر مجاهد فی سبیل الله بکلر وَغازیلر گبی بو مقوله وقفلری ائمهٔ دین تجویز ایتمشلردر. بونلردن ماعداسی مشروع دگلدر . بر آدم دین ودولته لایق خدمت گورمیه وَمملکت دگل بلکه برقریه فتح ایتمیه مجرد مقرّب پادشاهی اولمغله نیجه یوز ییل مقدّم فتح اولنمش مملکتدن بیت‌المال صرف نیجه قرا ومزارعی برر طریق ایله کندولره وَاولادلرینه تملیك ایتدرمشلردر.

بعده دیلادکلری یری وقف ایدوب بعضیلر دخی وقف نامیله اولادلرینه عقار ایتمشلردر . اول مقوله وقف نیجه صحیح اولور ؟ وآنی بسمله ایله نیجه تناول جائز اولور؟ اوّلا اول مقوله کمسنه‌لره حق بیت‌المالی تملیك شرعاً جائز اولمق گرکدرکه حتی وقفیتی صحیح اوله، بر امرك اصلی باطل اوله فرعی نیجه صحیح‌اولور؟ بو مقوله تملیکلر بیت‌المال صرفدر وَغزات وَارباب مقاتله حقیدر . دین و دولته لایق اولان بودرکه ایکییوز ییلدن بری تملیك وَاوقاف اولان قریه‌لر حق وعدل اوزره یوقلنوب مشروع اولان تملیك ووقف قریه‌لری حالی اوزره ابقا بیوریلور ایسه نامشروع اولوب حق بیت‌المال اولنلر علوفه‌لی قول طائفه‌سنه توزیع وتقسیم اولوب نیجه بیك قلیچ احداثنه سعی همایون بیوریله. بویله اولیجق قلیچ کثرتنه وَخزینه‌نك وفرتنه وازدیادینه سبب اولوب نیجه منافع مشاهده اولنور . امّا شویله‌که اول مقوله وقفلرده جامعلر وَمسجدلر وَزاویه‌لر اوله، آنلر دخی معطل اولمق روا

گورلمز . نهایة الامر طرف میریدن وظیفه جکلر
تعیین اولنوب اول خیر و حسنه دخی سعادتلو
پادشاهك اوله . وَمزارع وقرا دخی اصحابی بوله .
حال بوکه خواص همایون قریه‌لری وَخلاف شرع تملیکلر
وَوقفلر محصولاتی نامحل یرلره صرف اولنمقدن ایسه
یوللریله گلمش علوفه‌لی قول طائفه‌سنه توزیع
وتقسیم اولنسه قرق اللی بیك نفر علوفه‌لرین خزینه‌یه
قویوب تیماره چیقارلردی . قرق بیك نفرك یومیه‌سی
بری بری اوزرینه یگرمیشر آقچه‌دن سنوی ایکی
بیك یوك آقچه‌دن زیاده خزینه‌یه سعی اولوب ایراد
مصرفه غالب اولور . وَبر قریه ایکی آدمه وَایکی قریه
بر آدمه ممکن اولدقجه ویرلمیه . وَعلوفه لینك دخی
گزیده وَشهباز وَبهادرلرینه وَرجا وتمنا ایدوب بیك
جانله طالب اولانلرینه ویریله انشاءالله تعالی قدیمی
اولان قلیجلرله جمعاً یوز بیکدن زیاده زعما وَارباب
تیمار ظهوره گلور . وَسفر همایون واقع اولدقده میریدن
خزینه وَذخیره وَدوه استمزلر . بعنایةالله تعالی واقع

اولان سفرلر هر وجهله آسان اولوب دشمن دیندن مراداوزره انتقام آلنور. باقی فرمان سعادتلو وَشوکتلو پادشاه عظیم الشان حضرتلرینکدر .

شاه عباس شقاوت التباسدن تسخیر مملکته متعلق
نقل اولنان حکایه‌در که ذکر اولنور

سعادتلو وَشوکتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینك خاطر دریا فیض مهرآثارلرینه نهان اولمیه که مقدّما شاه عجم اولان عباس شقاوت التباس ابتداء دولتنده وزرا ووکلاسن، علما وعقلاسن جمع ایدوب «سلاطین عظام عثمانیان بومرتبه قوّت وقدرت وَشوکت وجلالت بولوب مالك ممالك بیحد وبیشمار اولوب بز ضعیف وَعدیم الاقتدار اولدوغمزك سر وحکمتی ندر؟ بکا مجملاً شرح وبیان ایدوك» دیدکده آنلر دخی برقاچ گون استمهال ایدوب تنهالرنده عقد مجلس مشورت ایتدکلرنده جملهسنك رأی واندیشه‌سی بونك اوزرینه قرارداده اولدیکه «سلاطین آل عثمان

بونجه عظیم الشان وَکشورستان اولدقلرینك حکمتی
بودرکه: وزراسندن بریسی مسندنشین وزارت عظمی
وَصدرنشین وکالت کبری اولدقده زمام استقلال النه
ویریلوب امور سلطنته آندن غیری برفرد مداخله
ایتمز. وَارباب مناصب وجاه بی گناه عزل اولنماز.
وَارباب سیف وَاصحاب حرب پاك وَمضبوط وَجنس
واصیل آرالرنده اجنبی بیگانه یوق وَ ایچلرنده شهرت
وَزینت وَرخت وبخت یوق رعایا وَبرایا آسوده حال
وَمال بیت المال ایله خزینه‌لری مالامال وَمال وقف
وَمال ایتام خزینه‌لرینه گیرمز عباداللهدن ظلماً بر
آقچه آلنمز. اول جهتدن طالع ودولتلری کشاده
وَاسباب حصول مراد جملةً آماده. قلیچلری غالب
همتلری جالب » دیو بونك اوزرینه جمله‌سی متفق.
القول الدقدن صکره حضور شاهه گلوب عرض
متاع فکر واندیشه قلدقلرنده شاه گمراه « فی الحقیقه
کلامکز حق وَقولکز مصدقدر.» دیو رأی وفکرلرین
استحسان ایدوب فی الحال اوزرنده اولان البسهٔ

فاخره‌یی وَمیاننده اولان زرّین کمری وَتیغ مجوهری چیقاروب اوچیوز آبچه‌لق برقات قیامه وَبر سیاه قلیج اختیار ایلدی. پادشاه اسلام ایله صلح وصلاحه راغب اولوب قرنداشی اوغلان در دولته ارسال وَسنوی ایکیوز یوك ابیك پیشکشنه تعهد ایدوب واوزبك خانی ایله دخی مصالحه ایدوب تمام مرتبه آزاده وبیقید اولدقدن صکره طرف طرف منادیلره ندا ایتدروب «هر کیمکه سیم رخت وَلباس عالی قیمت استعمال ایده وَرعایا وبرایایه ظلم وتعدّی ایده جگرك سوکرم، وَخانمانن یقرم، اهل واولادین قررم.» دیو محکم تنبیهلر ایدوب بعده خانلرین جمع ایدوب ایچلرندن بر عاقل کاردانی خانلر خانی ایدوب استقلال تام ویردی. وَجمله خانلرینه مناصبی قید حیات ایله ویروب کندولردن صکره اولادینه ویردی وسوزنده ثابت قدم اولوب قطعا مرکزندن آیرلمدی. حتی تبریز ایالتی که قبضهٔ تصرفنه گیره‌لی اوتوزییل اولمشیدی. پیربوداق نام برخاننده اولوب قطعا

عزل ایتمدی. مزبور پیر بوداغی تکه‌لی محمد پاشا وان
بکلر بکیسی ایکن قتل ایدیجك شاه یرینی اوغلنه
ویردی. اوغلی دخی فوت اولیجق اوغلنك اوغلی
درت یاشنده برصبی‌یه ویردی. الآن تبریز ایالتی پیر
بوداغك اوغلی اوغلنده‌در. وروان ایالتی دخی
ضبطنه داخل اوله‌لی یگرمی سکز ییل اولمشدر.
ابتدا نیجه‌که امیرگونه نام برخانه ویرمشیدی.
مدت عمرنده عزل ایتمیوب مرد اولدقده اوغلنه
ویردی، الآن ایالت روانه امیرگونه‌نك اوغلی متصرفدر.
سائر خانلقلری دخی بومنوال اوزره کارگذار ونامدار
کمسنه‌لره ویروب بریسنی عزل ایتمدی. جرمی اولانی
قتل ایتدی وعسکرین دخی مراد اوزره تصحیح
ایدوب اون ایکی بیك مکمل علوفه‌لی قول ایدوب
وقرق بیك نفر دخی خانلرینه وسلطانلرینه تعیین
ایدوب بومقدار قول ایله گیلان ومازندران مملکتلرین
تسخیر ایدوب هند واوزبك دیارنده نیجه ولایتلر
آلوب وممالك اسلامیه‌دن دخی نیجه قلعه‌لر آلوب

اوچ پادشاه اسلام بیننده وَ گرجستان قربنده اولورکن جملهسنه قلیج ایله جواب ویردی . سببی بودرکه عسکری آز وَ اوز وَ پاك اولوب وَ منصبلری مؤبد ویروب وَ رعایا ایله کمال تقیّد ایتمکله شاه بویله بر بی دین و بی مروّت ایکن عدل و داد ایتمکله بویله مؤید اولیجق پادشاهمزکه خلیفهٔ روی زمین وَ پناه دولت ودینـدر همان که رأی شریف عالم آرالری عدل وداد طرفنه مصروف بیوریله بفضل الله المستعان اقالیم سبعه مسخر شمشیر گیتی ستان اولوب اطراف ممالك پرامن وامان اولمق مقرردر . عالمك نظام وَانتظامی پادشاهلرك قلب شریفلرینـه منوط ومربوطدر . پادشاهلر قلب عالمدر . قلب صالح اولیجق بدن دخی صالح اولور . ملوك ایولگه توجه بیورسه عالم سرا پا نظام بولور کملگه توجه ایدرسه حال مکدر اولوب آغاجلر میوه ویرمز وَیرلرده اوت بتمز. پادشا-هلرك وجودی برطلسم عظیمدر . حقیقت حال بودر. باقی فرمان پادشاه عالم آرا حضرتلرینکدر .

تصحیح وکلا واهل دیوان ودفع رشوت نه یوزدن میسر اوله‌جغی بیان اولنور

سعادتلو وَشوکتلو پادشاه عالیجاه حضرتلرینك ضمیر منیر نور افزالرینه نهان اولمیه‌که بوقدر آشوب وفتنه وفساده وَرعایا وممالك خرابنه وَخزائن واموالك نقصاننه سبب رشوت خبیثی اولمشدر. مادامکه وجه ارضدن لاشهٔ رشوت دفع اولنمیه عدالت ممکن اولماز. وَتصحیح امور عالم میسر اولماز. ارتشانك بالکلیه دفعی مراد همایون اولورسه اوّلا مقدّمه‌سی بودرکه وزیر اعظم مستقل اولوب ایچ وَطشره خلقندن امور سلطنته بر فرد مداخله ایتمیه وَوزرای عظام خدمتلرنده اولان قوللرنده دیرلکلی وَدفترلی کمسنه‌لری اولمیه وَممالك محروسهٔ اسلامیه‌ده واقع اولان ایالت وَسنجاقلری یوللری وَارلری ایله گلمش برار وَنامدار وَمدبر وَصاحب وقار اولان بگلر بگیلره وَسنجاق بگلرینه مؤبد احسان اولنه. آنلرك دخی خدمتلرنده اولان جبه‌لولری دیرلکلو اولمیوب

عبدمشترالری اوله وَجرم وَگناهلری متحقق اولمینجه
عزل اولمیه. تمام مرتبه کنهنهواصل اولوب ظلم وفساد-
لری ثابت ومتحقق اوله. عزل ایله اکتفا اولنمیوب
بحسب الشرع والقانون جزالری گوریله وَ زعامت
وَتیمارى عموم اوزره بگلر بگیلر توجیه ایدوب آستانهٔ
سعادتدن وجهاً من الوجوه مداخله ایلیه‌لر. وَمناصب
علمیه اهل علم وصاحب فضله احسان اولنوب مدر-
سلردن بر گونه رشوت آلنمیـه . مدتلرندن دخی بر
گون آلنمیـه . وَجاهل اولنـلر طریقلرندن اخراج
اولنوب من بعد منصب ویرلمیه . وَپاشمقاقلر خواص
همایون قریه‌لرندن ویریلوب اجماللو زعامت وَتیمارلردن
ویرلمیـه . وَ درگاه عالی قپوجی باشـیلرینك دفتر
اجمالده آرپه‌لقلری معین ومبیندر . ینه اول آرپه‌لقلر
تعیین اولنوب زعامت وَتیماردن آرپه‌لق نامیله بر شی
ویرلمیـه . وَ هر بری بالاده مذکور اولدیغی اوزره
سنجاغه وَ بگلر بگیلگه لایق وَ ارزان کمسنه‌لر اوله .
وَ درگاه عالی متفرقه‌لری دخی کذلك اوحال اوزره

سنجاغه لایق اوله . وَ دیوان همایون کاتبلری اهل
معرفت وَکمال صاحبی وَ هر قلمده نامه تحریرینه‌قادر
کمسنه‌لر اوله . وَ دفتر خاقانی وَ مالیه کاتبلری مستقیم
ودیندار اولوب وَهر زمره‌یه حد ومقدار تعیین
اولنوب زیاده ونقصان قبول ایتمیه . تعیین اولنان
مرتبه‌دن زیاده گلان اگر متفرقه وَاگر چاوش
وَکتابدر متفرقه‌لقلری وَچاوشلقلری وَکتابتلری
براتلرندن دفع اولنوب جمله‌سی زعما وَارباب تیمار
اوله‌لر. وَهربری قانون قدیم‌اوزره یرار جبه‌لولری ایله
اشمك‌اوزرینه فرمان عالی صدور ایده. وَسفره‌اشمیان
وَقلیجه قادر اولمیان جوجه وَدلسز طائفه‌لرینه قانون
قدیم اوزره علوفه‌لر تعیین اولنوب زعامت وَ تیماری
اربابنه ویریله . وَ تصحیح عالم ایچون متفرقه وَچاوش
وکتاب زمره‌لرینه وَسائر زعما وَ ارباب تیماره کائناً
من‌کان سن وسالی وَاصل وجنسلری وَساکن اولد-
قلری مملکتلری وَ دیرلکلری ایله اشکال و برواتی
ویریلوب یوقلندقده ینه اول برات ایله یوقلنوب

اهتمام اولنه. بو یله اولیجق کمسه‌نك نامیله دیرلك ضبط ایده‌مز . وَخدمتکارلر وَآزادسز قوللر اوزرینه ایده‌مزلر . هرکسك برات واشکالی یدنده عتاق نامه کبی اولوب محلنده تطبیق اولنور . عصر اوّلده خلقده امانت ودیانت اولمغله بومقوله اموره احتیاج اولمازدی. امّا شمدی حیله وخدعه وتزویر وتلبیس چوق اولوب چاق بو یله تقیّد اولمینجه عسکر تصحیح اولناز. وَاجنبی مداخله‌سندن خلاص بولماز . مناصب پادشاهیکه اهلنه احسان اولنه وَزعامت وتیمار دخی دقت واهتمام اوزره بو یوزدن ضبط اولنه راشیلر رشوتی کیملره ویررلر ؟ وَمرتشیلر رشوت خبیثه‌یی کیملردن آله‌بیلورلر ؟ بو تقدیرجه بعنایة الله تعالی ارتشا عالمدن بالکلیه قالقار. خصوصا ارتشاحقنده «لعن الله الراشی والمرتشی» بیورلمشدر . سعادتلو پادشاهمز حضرتلرندن مأمول همه خلق جهان بودرکه بو ادلهٔ قطعیة الفحوا ایله عمل بیوروب مناصبی اهلنه تفویضه وَصحیفهٔ عالمدن دفع ارتشایه بذل مساعیٔ جمیله

بیوره‌لر. فیاض مطلق عزّ شانه میسر و مقدر ایلمش اوله. باقی فرمان سعادتلو پادشاه عالم پناه افندمزکدر.

...

مرحوم و مغفور سلطان سلیمان خان زماننك کانی بیانده‌در

دولتلو شوکتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینك رکاب همایونلرینه عرضحال بنده‌درکه: معلوم همایونلری اولدوغی اوزره سلسلهٔ علیهٔ آل عثمان ایدهم الله تعالی الی یوم المیزان پادشاهلرندن اوّلا وسعت مملکت وکثرت خزینه وشوکت جهتندن کمال بولان مرحوم ومغفور سلطان سلیمان خان اولوب وینه اخلال عالمه باعث اولان احوال دخی آنلرك زماننده ظهور ایدوب دولت کمال قوتده اولمغله اثری اول زمانده طویله‌میوب برقاچ سنه‌دوکه ظاهر اولدی. حضرت رسول (صلی الله علیه وسلم) وچهار یارگزین (رضوان الله علیهم اجمعین) وسائر خلفا وسلاطین (انار الله تعالی براهینهم) بنفسه دیوان ایدوب عباداللهك مصالحنی

بالذات گورورلردی. وَچندان احتجاب یوغیدی. اول جهتدن احوال عالمه کماینبغی وقوف تحصیل ایدرلر. وَحتی بو دولت علیه‌ده دخی اویله‌جه مقرر ایدی. وَسلطان سلیم قهار (علیه الرحمة الستار) اسکی دیوانخانه‌ده بالذات دیوان ایلیوب پادشاه قوللرین، قوللر پادشاهین بیلورلردی. امور دیده وَکار آزموده درت وزیر روشن ضمیری واردی. وَهر بری نیجه کرّه سنجاق بگی و بگلربگی اولوب جبه‌خانه وَسائر دین ودولته لایق خدمت گوره‌جك وَعهده‌سندن گله‌جك لوازم گوروب احوال عالمه کماینبغی وقوف تحصیل ایتدکدن صکره آناطولی بگلربگیسی بعده روم ایلی بگلربگیسی اولدقدن صکره وزیر اولوب وَقبه آلتنده اوتوروب هر احوالدن خبردارلر ایدی. وزیر اعظم مستقل اولوب امور سلطنته کمسنه مداخله ایتمزدی. وَکریمهٔ مکرمه‌لرینی حسب وَنسب صاحبی وَیاخود حرم محترملری پروورده‌لرندن بر قابلیتلویه ویروب داماد پادشاه اولنلر آستانه‌ده اوتورمیوب احوال مملکته

وَ امور سلطنته قارشمقدن احتراز اولنمغله طشره‌ده اولوب قید حیات ایله بر سنجاق احسان ایلیوب گوندررلرایدی. قوّت وقدرت صاحبی اولوب واردوغی یرلری معمور ایدوب سرحدات منصوره‌ده نیجه هنرلری ظهوره گلوردی . وَبیت‌المال مسلمیندن اگر خواص وَاگرمقاطعاتدر ، دین وعرضی مکمل آدملره بروجه امانت ویررلردی . حق وعدل اوزره تحصیل ایتدوکلری مالی مفردات دفتریله ارسال ایدرلردی . وَهر مملکتی علمیله عامل وَمستقیم ودیندار مفتشلره ویررلردی . آنلر اصلا قاضیلکلر ندن عزل اولنمازلر ایدی . آنلر دخی خزینه‌یی مال ایتامدن وَ ظلم ایله تحصیل اولنان اموالدن صیانت ایدوب نه بیت‌المال مسلمینی کمسه‌یه یدررلر وَنه کمسه‌نك مالنی بغیر حق بیت‌الماله ادخال ایدرلردی . پادشاهلرده وَ وکلاده وَارباب سیفده زینت وشهرت یوغیدی. شرع شریفه موافقت وَقانون قدیم عثمانی‌یه گرگی گبی رعایت وَبدعتدن زیاده احتراز اولنوردی .

حقیقت حال بومنوال اوزره‌در. باقی امر وفرمان عالی سعادتلو پادشاه عالمپناه حضرتلرینکدر .

مرحوم سلطان سلیمان خان زماننده اولان اختلالی [illegible] بیان ایدر

سعادتلو پادشاه ظل الله حضرتلرینک ضمیر منیرلریکه مرآت جهانمای الهامالهیدر ، خفی اولمیه که مرحوم ومغفورله سلطان سلیمان خان زمان شریفلرنده اختلال عالمه باعث اولان ماده‌لرك اوّلکیسی بودرکه، بنفسه دیوان ایلمکی رفع ایلدی. گیده‌رك شویله اولدیکه ارباب سیفی دگل بیگلر وَ بیگلر بگیلری بیله پادشاهه بیلمکدن قالدی. ایکنجی سبب بودرکه، حرم خاص خدامندن سلحداری اولان ابراهیم پاشایی دفعةً وزیر اعظم ایدوب اوّلکی قاعده‌یی گوزتمدی. گیده‌رك هرپادشاه مخصوص بنده‌لرینی ایلرو چکوب آز زمانده وزیر اعظم ایتمکله اول مقوله‌لرك احوال عالمه وقوفلری اولمیوب تازه‌لکه

وَالتفات پادشاهی‌یه مغرور اولمغله وقوفی اولنلره دخی سؤال ایتمکه تنزل ایلیوب غفلتلری کمالده اولمغن عالمك انتظامی بوزلدی .

اوچنجی سبب بودرکه کریمهٔ مکرمه‌لری مهرماه سلطانی رستم پاشایه ویروب وزیر اعظم ایلدی. کمال مرتبه نظرلری اولمغن مرادینه مساعده ایلیوب اجدادی زماننده فتح اولنمش ممالکدن اولقدر قریه‌لر تملیك ایلدی‌که ملوك طوائفدن بر پادشاهه خزینه اولمغله کفایت ایدردی . آنلر دخی بعض خیرات یاپوب اولادینه وقف ایلدیلر . حالا هر سنه اول اوقافدن یوز یوك قدر آقچه گلور . اول مقوله سلطانلرك فوت اولدقده خواصی میری‌یه آلنورکن صکره گلنلر دخی وقف ایتمکه باشلدی . خلاف شرع صرف بیت‌المال مسلمین اولان بو خاصلر ضایع وتلف اولدی . ثواب اعتقادینه وباله گیردیلر .

دردنجی سبب بودرکه خواص همایون وَمقاطعات‌که بیت المال مسلمیندر ، وزیر اعظم رستم پاشا سعی

گوسترمك ايچون خلاف شرع شريف التزامه ويروب التزامى اهل عرض اولان امينلر قبول ايتمامگله بى عرض وفاسق يهودى امينلر النه گيروب مقاطعات وخاص همايون قريه‌لرينك كسرينه وخراب اولمسنه بادى اولدى .

بشنجى سبب بودركه مرحوم ومغفورله حضرتلرى قوالك كمال قوتن وخزينه‌نك وفرتن گوروب زينت و شهرتى آرتدروب وزرا دخى آنلره تابع اولوب بعده « والناس على دين ملوكهم » مضمونيله عامل اولوب جمله عالم خلقى زينت و شهرته دوشندى ، گيده‌رك بر مرتبه‌يه وارديكه منصب اهلنك محصولى وقول طائفه‌سنك وظيفه‌سى يالگز اتمك آقچه‌سنه يتشميوب ضرورى تعدّى و تجاوزه محتاج اولديلر. تعدّى وتجاوز ايله عالم خراب اولدى. هيچ بو دولت عليه‌ده شهرت وزينت گبى ضرر سارى بر بدعت يوقدر . رستم پاشا دامادى احمد پاشا كه سگتوار سفرنده دردنجى وزير ايدى ، صكره وزير

اعظم اولدی . ابتدا وزیر اولدوغنده اسباب احتشا.
مدن آنجق ایکی گورکی وار ایدی . برینی دیوان
همایونده وَ برینی اونده گیر ایدی . لکن درت بش
یوز عبد مشتراسی وَ آگا گوره جبه خانه‌سی وار
ایدی . سائر وزرا دخی بو منوال اوزره قپولری
مکمل اولوب هر بری چفتلکلرنده یوز قطار قاطر وَ یوز
قطار دوه‌بسلردی . بر یره سفراولنسه فرمان گلدکده
برآت وَ بر دوه اشترا ایلیوب اوچنجی گون بر وجه
استعجال مأمور اولدوغی یره توجه ایدوب قپو دوزمگه
احتیاجی اولماز ایدی . شمدی ایسه عسکری وَ اهل
مناصب وَغیری، عائده‌لرین اولره وَباغلره وَ کوشکلره
وَسمور ملوطه‌لره وَزینته ویررلر . سفر لازم گلسه ایکی
خدمتکارایله چیقمغه قادر اوله‌مازلر . شهرت آفتدر .
دعشلر فی الحقیقه عظیم آفتدر . حقیقت حال بومنوال
اوزره در . باقی امر و فرمان سعادتلو پادشاهمز
حضرتلرینکدر ،

سعادتلو و مهابتلو پادشاهمه لازم اولان
احوال بیانده‌در

سعادتلو شوکتلو پادشاه دین پناه حضرتلرینك
رکاب همایون شرف مقرونلرینه عرضحال جاکر
کستاخ بودرکه لله تعالی و لرسوله المجتبا بو عبد
ناچیزدن کستاخانه صدور ایدن بونجه قیل وقال جام
جهانمای ضمیر پرنورلرینه ژنك کدورت اولمسونکه
هرنه‌که یازدم ایسه حظّ نفسم ایچون و یاخود کمسه‌یه
تعصب ایچون یازمدم. عقل قاصرم ایرشدیگی قدر
دولت علیه‌یه نافع اولانی سویلکده بی اختیارم.
بو خصوصده حق جلّ وعلی وروح پاك محمد مصطفی
صلواة الله علیه وسائر انبیاء عظام وملائکهٔ کرام
شاهدلردر. نیجه سویلیم‌که بونجه ییلدر سفرلر اولور.
و نیجه بیت المال مسلمین ضایع وتلف اولوب رعایا و برایا
پایمال اولور. عسکر اسلام زبون و بی اقتدار قالوب
ینه برکار حاصل اولماز و برایش تمامه ایرمز، واقع
اولان غفلتلری گوروب جگرم خون اولمشدر.

بوقدر مظالم ومخالف که روز جزاده سعادتلو پادشاهمدن
سؤال اولنور . اصلده پادشاهمك خبری اولمیه پس
مسئول اولمق نه روادر . یا بوکا تدارك لازم دگلمیدر .
کیچن سنه مقرّ همایونلرینه قریب محله صاعقه نازل
اولمق وکعبهٔ مکرّمه‌نك دیواری ییقلمق ونان ونعمتلریله
حاصل اولوب اوغور همایونده جان وباش اوینادی
گلان قوللرینك قلوبی مکر شیطان ایله طرف شرّه
منقلب اولوب بونجه کستاخلقلر صادر اولمق وحق
سبحانه وتعالی بودولت علیه‌یی قیامته‌دك باقی ومخلد
ایلیه ، برقاچ زمانده خاندان سلطنت علیه‌نك نورس
نهالی وتازه گلبنلری اولان شهزاده‌لر ظهور ایتمیوب
حاصل اولانلر دخی بامر الله معمر اولمامق هپ
پادشاهمه تنبیه الهیدر . حق سبحانه وتعالی سودوکی
قولنه تنبیه ایدر . هر کس تنبیه الهی‌یه مظهر اوله‌ماز .
آکا گوره آگاه ومتنبه اولماق لازمدر . والحاصل
حق سبحانه وتعالی‌نك تقدیریله رعایا وبرایا اوزرندن
ظلم وستم دفع ورفع وزعامت وتیمار ارباب استحقاقه

توزیع اولنورسه مقدما قرق درت بیـك قلیج وار ایدی ، ینه بحر و برده وَشرق وغربده کمسنه قارشو ظـورەماز ایدی . شمدی نامشروع اولان اوقاف وَتمایکلر وَخاصلر اگر کما ینبغی گورلور وَمستحقنه و یرلور ایسه نیجه الحاقات حاصـل اولوب بامرالله تعالی یوز بیك قلیج ظهور ایدر . جبه‌لولری ایله درت بش کرّه یوز بیك مرتب ومسلح عسکر حاصل اولور . بویله اولیجق مخالفت ایتمك کمسنه‌نك خاطرینـه گلمز . اطراف واکنافده اولان اعدای دین دخی بالضروره مطیع و منقـاد اولوب بامرالله خراجگذار مقامنـه واررلر، زیرا ایلچیلری وَجاسوسلری دائما بونده‌در . نظام و انتظامی گوردکده ـ آل عثمان آلتمش یـلدر خواب غفلـتده ایمش بز بیلمز ایدك شمـدی تیقض تام حاصـل اولوب کیچن ایامك تقصـیراتن تدارکه باشـلادی ـ دیو هر بری خوف وهراسدن بی تاب وتوان اولورلر . عقللرین دیرمگه باشلرلر وَ باج وخرا-جی پیشین و یررلر. بو دولت بردولت علیه‌در که کماینبغی

نظام وانتظام بولیجق بکرمه تعالی قطعا بر خوف
طاری اولماز. نیجه دولتدرکه عیاذاً بالله تعالی غزوات
ومصافلرده عساکر اسلامه اون کرّه شکست واقع
اولسه بفضله تعالی اصلا دولت علیه خللپذیر اولمیوب
دین محمدی متزلزل اولماز. زیرا بریسی کیتسه
یرینه اونی گلور وَبو دولت علیه‌ده آلتون وَ کمش
وَباقر معدنی اولدوغی گبی گویا بنی آدم معدنی دخی
واردر. آرناوود دیارنده آدم واردرکه اون بش یگرمی
قلیجه گلور شهباز وَدلاور اوغلانی واردر. ادناسنه
التفات شهریاری اولوب دیرلك ویرلسه برشیر مرد.
مخوار اوله‌جغی بوندن ظاهردرکه بر دیرلك محلول
اولسه اون بش یگرمی آدم طالب اولور. ممالك
اسلامیه معجزات پیغمبری ایله معدن مردان وَمنبت
رجال در امّا سائر دولتلر بویله دگلدر. بر کرّه
شکست واقع اولسه اون ییله‌دك یرینه گلمز. دالی
بوداغی شکست اولمش درخته دونر. همان که طرف
شهریاریدن تقیدلر اوله، بودولت علیه اسکندر دولتنه

معادل بر دولت اولور . حتی ١٠٠٣ سنه‌سنده
واقع یانق قلعه‌سی محاصره‌سنده قریم خانی اولان
غازی گرای خانکه آل جنگیز سلسله‌سندن عقل
وادراك وَعلم وعرفان ایله مشهور جهان تواریخ
شناس صاحب ازعان نامدار برخان ایدی اول
تاریخده فرمان عالیشان ایله سفره گلوب اردوی
همایونه قریب گلدکده وزیر اعظم سنان پاشا عموماً
بگلربگیلری عسکرلریله استقباله گوندروب عسکر
دخی مکمل آلایلریله قارشو واردقلرنده صحرا وَوادیلر
عسکردن مالا مال اولوب مشار الیه غازی گرای
خان عسکری قول قول گوزدن گیچروب روم ایلی
عسکرینی مشاهده ایلدکده وَبو قدر بیك صارقلی
وَیارمه مهموزلی وَطونه گچدی حنالی آتلو دلاورلری
گوردکده حیران ودمبسته قالوب «آل عثمان پادشاهلری
بو مقوله عسکرله اسکندر گبی شرق وغربی فتح
ایلیوب سلیمانلق ایلمکه قادرلردر. ایا اسکندر وَدارا
بونك گبی عسکره مالك اولمشلرمیدر. بویله عسکره

مالك اولان پادشاهك بر آلای چپلاق تاتاره نه احتیاجی وار » دیو سؤال ایلدی. فی الواقع بگلربگی وَ سنجاق بگلرنده تبدیل و تغییر یوق ایکن وَ تیمار وَزعامت سپده گیرمزدن مقدم عسکر اسلام مکمل ایدی . هر نه جانبه سفر فرمان اولنسه مملکتلر وَ قلعه‌لر فتح اولوب سنه‌ده ایکی اوچ دفعه شهر طونماسی اولوردی . حکمت حق نیجه مدتدرکه تیمار وَزعامت سپده گیروب استانبولده اوتروب نفس پرور اولنلره احسان اولنوب اوجاق اوغللرینه وَیرار دلاور یگتلره ویرلمیه‌لیدنبرو وَبگلربگیلر وَبگلر دخی تبدیل وتغییر اوله‌لیدنبرو اول دوزن بوزلوب اعدای دین ، دولت علیه‌نك بو بوزغنلغی آراسنده بوقدر مملکتلر آلمشدر. همان دین ودولته لایق اولان بودرکه بالاده ذکر اولندوغی گبی هرمنصبی وَهر دیرلگی اهللرینه احسان بیوره‌لر. وَجان وگوگلدن خدمات پادشاهی‌یه بل باغلیان وَخدمتی مشاهده اولنان بندلری حفظ ایدوب اولور اولماز گناه ایچون ضایع ایلامك گرکدر.

زيرا ايو وَمجرب وَدين ودولتى قايرر آدم آزاله گيرر يرامازآدم قتى چوقدر. وَجمله يرامازلر ايولرڭ خصميدر اوبله اولسه ايو آدم كبريت احمر مقوله‌سيدر آ كا گوره حفظ ايتمك گركدر. حق سبحانه وتعالى سعادتلو پادشاهمزڭ قلب شريفلرينه عالمڭ تصحيحى القا ايليه . وَكلام درربارلرنده ثابت قدم ايليوب بعداليوم خلفده گلان پادشاهلره وَوزرايه دخى ايوعملر ميسر ايليه آمين يارب العالمين .

زعامت وتيمار اربابنه توزيعى وزعما وارباب تيمارڭ ظهور وتصحيحى اشبو محلده بيان وعيان اولنور . اللهم يسر ولاتعسر آمين يامعين

سعادتلو وَعظمتلو وَشوكتلو خاقان ظل‌الله حضرتلرينڭ ركاب همايونلرينه عرضحال اولنوركه زعامت وَتيمارڭ كما ينبغى تصحيحى وَمراد اوزره تكميلى بعناية‌الله تعالى اولوجهله ميسر اولوركه دفتر خاقانيدن اجمال صورتلرى بالكليه اخراج اولنوب هرايالتڭ

بگلر بگیسنه ارسال اولنه وَخط همایون سعادتمقرون
ایله هر ایالتده محکم یوقلمه فرمان اولنه وَتنبیه وتأکید
اولنه اوچ آیه‌دك اگر متفرقه اگر چاوش در اگر
کتاب زمره‌سی وَزعما وَارباب تیماردر عموم اوزره
جمله‌سنی بگلر بگی‌لر یاننده حاضر اوله اهمال ایدوب
حاضر اولمیان هر کیم اولور ایسه اولسون دیرلکدن
محروم اوله . بعده ایالتلرنده موجود اولان زعامت
وَتیمار کیملرك اوزرنده‌در گوریله وَدقت واهتمام ایله
تفتیش وتفحص ایلیه‌لر . ارباب استحقاقدن یولی ایله
گلمش یاخود اوجاق اوغلی اوجاق اولنلرك دیرلکلرین
کندولرده بر قرار سابق ابقا ومقرر قله‌لر وَاللرینه
توجیه تذکره‌لری ویره‌لر وَاجماللرده قلیچ قید اولنان
زعامت وتیمارلرکه حق مقاتله‌در حالا پاشمقلق وَآرپه‌لق
طریقیله آلنمشدر . وَجوجه وَدلسز وَاکابر قولی
النده‌در وَخدمتکار وَکوله‌لری اوزرنده اولوب ینه
آغالری ضبط ایدر اول مقوله زعامت وَتیمارلری
بالکلیه ارباب استحقاقه توزیع وتوجیه ایده‌لر . امّا

حین توزیع و تقسیمده مادامکه بر سنجاغك آلای بگیسی وَعموماً زعما وَارباب تیماری وَچری باشیلری ایله سائر ارباب استحقاق اولنلر بریرده موجود اولمیه ، بریسی حاضر اولمغله توجیه ایلمیه‌لر . احتمالدرکه اول آدمدن دخی مستحق آدم ظهور ایلیه . جمله‌سی حاضر اولوب بعده توزیع ایلیه‌لر دیو فرمان اولنه وَدرگاه عالی متفرّقه‌لرینه وَ چاوشلره وَدیوان همایون وَدفترخانه وَمالیه کاتبلرینه قانون قدیمده زعامت وَتیمار نه مقدار اوله گلدی ایسه ینه اول مقدار توجیه وتعیین اولنه . وَبالاده ذکر اولندیغی اوزره طوائف مزبورده‌یه عدد معین وَحد تعیین اولنوب زیاده وناقص اولمیه حددن زیاده اولنلرك متفرقه‌لغی وَ چاوشلگی وَ کاتبلگی براتلرندن اخراج ورفع اولنوب زعامتی وتیماری ایله‌قالوب قانون قدیم اوزره سنجاقلو سنجاغنده ساکن اولوب بایراقلری آلتنده موجود بولنه . وَایکی سنجاقده زعامتی‌وَتیماری اولانك بریسی کندوده ابقا وَماعداسی اگراوجاق

اوغلی اوجاق اولوب اولادنده وَ اقرباسـنده دیرلگه
لایق ومستحق کمسنه‌سی وار ایسـه محالنده ساکن
اولمق شرطیله آنلره توجیه اولنه کمسه‌سی یوغیسـه
آخره توجیه اولنه . وَ بدنی صحتده اولوب متقاعد
اولنلرك دخی تقاعدلری رفع اولنوب اگر کنـدولر
مستحق ایسـه تقاعد طریقیـله متصرف اولدقلری
تیمار وَزعامتلر سفراتمك اوزرینه کندولره ابقا اولنه .
اگر دگل ایسـه مستحقـه ویریله وَخواص همایون
قریه‌لری وَ خلاف شرع تملیك اولان قریه‌لر آغر
علوفه‌لی قول طائفه‌سنه علوفه‌لرینه بدل توجیه اولنوب
علوفه‌لری خزینـهٔ عامره‌یه قاله وَ شرعاً جائز اولان
تملیك قریه‌لریکه بالاده ذکر اولنمشدر ، اصلح اولاده
یرار جبه‌لولری ایله سفراتمك شرطی ایله ابقا وَمقرر
قلنه وَ بالجمله هر ایالتـده نه مقدار زعامت وتیمار وار
ایسه بگلر بگیلر توجیه ایدوب تذکره‌لری موجبنجه
عموماً تجدید برات اولنمغه فرمان همایون صدور ایده
وَهر برینك براتنده تیمار وَ زعامتلری اولان سنجاقده

ساکن اولمق وَ یرار جبه‌لیلری ایله بایراقلری آلتنده سفر اشمك اوزره تصریح اولنوب بوندن صکره آخر یرده ساکن اولنلرك وَقانوندن اکسك جبه‌لو ایله سفر همایونه وَوارانلرك دیرلکلری آخره ویریله وَهر برینك اصلی وَجنسی وَساکن اولدیغی قصبه وَ قریه‌نك اسمی وَسن وسالی وَدیرلگی نه ایسه مفصل اشکالیله براتی ویریله. بو طریق ایله ضبط اولنمغه اهتمام اولنه وَ بعدا التصحیح واقع اولان محلولاتی دخی ینه اول اوجاق ارلری بوزلمامق ایچون متوفانك نه درلو زعامت وتیماری وار ایسه اوغلنه احسان اولنه اگر صغیر ایسه قلیجه قادراولنجه یرار جبه‌لولری اشه. متوفانك اولادی یوغیسه قرنداشلرینه وَاولادلرینه ویریله اگر بودخی یوغیسه عمی وَعمی زاده‌لرینه ویریله اگر وجه مشروح اوزره زعامت وتیمار اوجاق ارلرینه وَ اوجاق زاده‌لره وَ اقربا وتعلقاتنه توجیه اولنوب بومنوال اوزره مجدداً قانون بیوریلور ایسه بونجه زعامت وَتیمار پاك وَمضبوط اولوب آرالرینه

رعایا و برایا وَاجنبی و بیگانه دخول ایده‌مز اولور.
وَممالك اسلامیه‌ده زعامت وَتیمارك نزاعی برطرف
اولور. وَ بو سبب ایله یوز بیکدن زیاده گزیده وممتاز
زعما وَارباب تیمار ظهوره گلوب قانون اوزره جبه‌لو-
لریله بفضل‌الله تعالی درت بش کرّه یوز بیك عسکر
اسلام ظفراعلام ظهوره گلوب هرنه جانبه توجه
وعزیمت بیوریلور ایسه بامرالله تعالی اسکندر مثال
سیف اسلام قافدن قافه ایرشمك قابلدر. وَقول
طائفه‌سنك دخی بعون‌الله تعالی ضبطی آسان اولور.
وَممالك اسلامیه فوق‌الحد معمور وآبادان اولوب رعایا
وبرایا آسوده حال اولور. زیرا زعما وَارباب تیمار
قوللری کندی رعایاسنی أولادی مقامنده حفظ
وحراست ایدوب ذرّه قدر کمسنه‌یه تجاوز ایتدرمز.
جزیه‌دارلر ظلم ایده‌مز وَقپوقولی دخی تعدّی ایده‌مز
عالم حیات تازه بولوب شوکت اسلام افزون اولور.
حق سبحانه وَتعالی زعامت وَتیمارك تصحیحنی مبارك
قلب شریفلرینه الهام ایلیه آمین بحرمة سیدالمرسلین.

علوفه‌لی قول طائفه‌سنك اجمالاً تصحیحی بیانده‌در

سعادتلو وَشوكتلو پادشاه گردون وقار حضر تلرینك طبع همایون نكته شناسلرینه نهان اولمیه كه علوفه‌لی قول طائفه‌سنی تصحیح مراد همایون اولورسه اجمالاً طریقی بودركه: اوّلاً آلتی بلوك خلقنده احداث اولنان بدعتلر رفع اولنوب قانون قدیمدن عدول اولنمیه . جملهٔ ابتدادن اولسون ولدش نامیله اولسون قطعا بلوك ویرلمیه . وَیدی یلده بر حرم همایون وَیاخود یكیچری اوجاغندن وَسائر اوجاقلردن قانون اوزره بلوكه چیقمق لازم گلدكده مرده‌لری مقداری اولوب زیاده اولمیه . وَنه‌قدر نفر چیقرسه آغالرندن اول مقدار مرده طلب اولنه . وَعلوفه‌سی قطع اولنانلر تكرار تصحیح اولنمیه . وَضابطلر بیوجه عزل اولنمیه . وَبالاده ذكر اولنان بدعتلر آرالرندن رفع اولنوب ملازمین خدمتلری دخی قانون قدیمدن زیاده اولمیه . وَیكیچری اوجاغنك دخی تصحیحی بعنایة‌الله تعالی شول وجهله میسر اولوركه: دیوشرمه

اوغلانلر وَ یا قول اوغللری اوله بدرگاه‌اوله‌لر. وَاون
بش یگرمی چوقه‌لی اولمینجه قپویه چیقوب یکیچری
اولمیه‌لر. وَ یدی ییلده برقپو اولوب مرده‌لرندن
زیاده قپویه چیقمیه‌لر. وَآغا چراغی وَفرزند سپاهی
وَ بجایش نامی بالکلیه رفع اولنوب اول طریقله
کمسنه یکیچری‌اولمیه . وَیکیچری کتخداسی وَچاوشلری
یدی سکز ییل منصبلرنده برقرار اولوب بیوجه‌عزل
اولنمیه‌لر . سائر ضابطلر دخی بومنوال‌اوزرجه بیوجه
وَبی گناه عزل اولنمیه‌لر. بونك دخی ضابطلرینه
محکم تنبیهلر وَتأکیدلراوله . بالاده‌ذکر اولنان بدعتلر
ایله کمسنه‌یی یکیچری اتمیه‌لر. وَ قانون قدیمدن عدول
اتمیه‌لر . انشاءالله تعالی بومنوال اوزره ضبطاولنوب
قانون قدیمه مخالف برفرد یکیچری وَ سپاهی اولمیجك
وَآردی دخی ایشلمیجك زمان قلیلده تنزل بولوب
بامرالله تعالی اوّلکی مرتبه‌سن بولور. حق سبحانه وتعالی
بونلرك تصحیحن میسر ومقدر ایتمش اوله آمین بحرمة
سیدالمرسلین .

بالاده ذکر اولنان قضایانك خاتمه‌سی بیاننده‌در امعان همایونلری رجا اولنور

سعادتلو وَشوکتلو پادشاه دادگستر وبنده پرور حضرتلرینك مرآت جهان نمای قلب منوّرلرینه نهان اولمیه‌که اطراف ممالك ربع مسکونده واقع اولان اگر ملوك اهل اسلام اگر ملل مختلفه پادشاهلریدر، قانونلرنده مناصبده عزل ونصب وَتبدّلات اولمامغله بلکه نبجه‌لرنده مانند املاك وعقار اولاده وَاولاد اولاده اگر صغار وَاگر کبار انتقال‌ایتمکله مملکتلری معمور وآبادان وَرعیتلری آسوده وَعدل‌ودادلری کمالده وَعسکرلری قوی وَسرحدلری مصون ومأموندر. امّا دولت علیهٔ آل عثمان خلدت خلافتهم الی آخر الزمان بر دولت عظیمهٔ بی پایان اولوب مملکتلری واسع وَقوللری حددن افزون اولوب هربرینه هنر واستعدادلرینه گوره التفاتلر وَنوازشلر، انعاملر وَاحسانلر اولنمق اقتضا ایتمکله وقت وزمانیله تبدیل وتغییری قانون شهریاران آل عثمان اولمشدر. نه‌آنکه

بیوجه عزل ونصبه وَطمع خام حسبیله برمنصب گاه
زیده وَگاه عمروه ویرلمگه سلاطین آل‌عثمان ابقاهم
الله الی انتهاء الزمان حضرتلرندن برینك رضای
همایونلری اوله. بوگونه تبدیل‌وتغییر نه مقتضای شرعه
صیغار وَنه قانون منیفه اویار. شرعاً وَعقلاً قبیح‌اولان
بوگونه وضع ناشایسته‌یی حاشا که سلاطین عدل آیین
مقبول ومستحسن گوره‌لر. زیرا هر منصب وَهر درلك
اصحابنك سبب معیشتی اولوب اهل و عیال وَ
خدمتکارلر یله دولت علیهٔ پادشاهیده اورادن گچنوب
غیری معیشت طرفی یوقدر. بی جرم وگناه منصبی
الندن آلنوب غیره ویریلیجك اول دردمند آخر
صنعته قادر دگل فقیر خور وذلیل اولوب بی تاب
وتوان وَمستغرق دیون بی پایان اولور. صنعته قادر
دخی اولسه پادشاه قوللری رعایا صنعتنه قارشمق
مناسب دگلدر. سررشتهٔ معیشتی قطع اولنیجق حالی
مکدر اولوب برآلای نا مستحقلر وَاجنبیلر وَبیگانه‌لر
مناصب پادشاهیده اوله‌ده قدیمی اهل سلاح اولوب

اباً عن جد اغور همایون پادشاهیده خدمتلر ایدن
بر آلای نامداران ودلاوران فقیر وَخور وذلیل اولمق
ناموس سلطنت علیه‌یه نقصان دکلمیدر . اگر اول
معزول اولان دردمند رشوت ویروب تکرار منصب
آلسه لابد ویردیکی آقچه‌یی چقارمغه سعی ایدوب
ضروری ظالم وبد خواه دولت اولور . معلوم همایون
شهریاری اوله که ظلم ورشوت هر قنغی دولتده‌که
پیدا وآشکار اولدی ، اول دولت خراب ویباب
وَبرکشتهٔ روزگار اولدی . بوجمله احوال کتب
تواریخده بو منوال اوزره تحقیق وبیان اولنمشدر .
الحق بو ایکیسی دخی غایت خوف وحذر اولنه‌جق
وَخانمانلر خراب ایدیجی ملعون نسنه‌لردر . بومقدّمه
دخی مقرردرکه دولت علیهٔ پادشاهیده وَدین مبین
خدمتلرنده اولنلر اگر بکلر بکیلردر وَاگر سائر
مناصب پادشاهی وَخدمات همایون اربابیدر
منصبلرنده زیاده‌جه طورسه‌لر وَبی جرم وگناه
معزول اولدقلرنده ینه یوللر یله مفت ومجاناً منصبه

واصل اوله جقلرین معلوم ایدنسه‌لر قنغی بی دین و بی انصاف وَ خاین‌درکه ظلم و فسادی وَجور عباداللهی اختیار ایلیه. اگر طبیعتنده وَ خلقت اصلیه‌سنده ظلم و فساد دخی وار ایسه طویلدیغی گبی حقندن گلنه‌جکن وَعجالة الوقت جزاسی گوریله‌جکن وَآقچه ایله خلاصه مجال اولمیه‌جغن یقیناً بیلیجك ظلم وعداوته جسارت ایده‌میوب ضروری عادل اولور. اگرچه رشوت هر خصوصده منبع فساد وتخم ضلالتدر لکن علما منصبنده غایت شوم وَ نامبارکدر. زیرا شرع شریف منصبی رشوت ایله صاتلق العیاذ بالله دین صاتمقدر. وَعاقبت الامر ندامتی دخی مقرردر. برجاهل رشوت ایله سجّادهٔ شرع محمدی‌یه چوب حاکم اولسه وَیاخود برجاهل و باطل التزام ایله نائب اولسه اول مملکتك حالی نیجه اولور. وَاحکام شرع محمدی نیجه اجرا اولنور. اول مقوله‌لری مقام حکومته گتورمك وَرشوت ایله منصب قضا صاتلق حاشا شرع شریفی تحقیر وتذلیله راجع اولور.

عياذبالله ضرر عظيمى واردر. لكن سنه كعبةالله شرفها اللهك ديوار عنبر سرشتى منهدم اولدقده مظنهٔ كرامت وقدم نه دائرهٔ ولايت اولان بعض رجال اللهدن نقل اولنوركه ــ جدار كعبهٔ مكرّمه نك انهدام واندراسنه باعث منصب شرعك آقچه ايله صاتلمسى شئامتيدر. اجراى احكام الهيــه ايدن حكام شرع نبوى دين مبينك ديركلريدر. ظاهرده آنلر رشوت ايله يرلرندن آيريلوب بنيان شرع مبينه خلل كلمكله ديوار كعبه دخى يقلدى. فهم وفراست اصحابنه بو برعظيم اشارتدر. ونظر عبرتله مشاهده اولنه جق برتنبيه اليهدر ــ ديو بيورمشلردر. فى الحقيقه عالم كون وفسادده بو مقوله امور بيهوده ظهور ايتمز، بلكه عبرت خلق جهان ايچوندر. علما دعاجيلرندن اگر موالى واگر قضاتدر اهل علمى استخدام اولنوب سجّادهٔ شريعت مستحقه توجيه اولنسه واردقلرى يرلرده قضا بالحق ايدوب عباد اللهه نفع محض اولوردى. حضرت حق جل شانه وعظم سلطانه قرآن عظيم الشاننده « ان الله

یأمرکم ان تودوا الامانات الی اهلها » بیورمشدر .
مناصب علمیه وغیری جملەسی امانات اللهدر . ایمدی
جناب جهان آفرین جل شانەنك امری اوزره اگر
مناصب شریعت وحکومت وَاگر مناصب سیف
وسیاست اهلنه ویرلمك واجب واهمدر . وَبو امر
الٓهیینك کماینبغی موجبیله عمل اولنمامغه باعث وبادی
رشوتدر . اولباب فتح اولنالی ارباب مناصب میاننده
عزل ونصب وَکثرت تبدّلات حددن افزون اولوب
وَاعالی ذلتـده قالوب ادانی دولتـه ایروب حال عالم
دیگرگون اولمشـدر . وَحکام وَولات بیننده بوگونه
کثرت تبدّلات بالضروره تعدّی ایتملرینه سبب اولوب
ممالك محروسهٔ اسلامیه ویران وَرعایا وبرایا پریشان
اولدی . ایمـدی دولت علیـهٔ شهریاری یه لایق
وسزاوار اولان بودرکه بالاده ذکر اولندوغی اوزره
مناصبی اهلنه صدقه بیورمغله بو دولت نازنینی صیانت
وحراسـت بیورەلر . دولتك ضبطی حکام ایلەدر .
حاکم شریعت اولسون والیٔ ولایت اولسون نامستحق

اولیجق وهر منصبه مایهٔ وصول رشوت اولیجق دولت علیه نیجه مصون ومحفوظ اولور . وعباد الله ظلم ظلمه‌دن واستیلای دشمندن نیجه آسوده اولور . مناصب نامستحقه ویرلمنك سعادتلو خلیفهٔ روی زمین وپناه دولت ودین حضرتلرینه بر جهتدن نفعی گورلمیوب بلکه ضرر عظیمی اولدیغی ظاهر ونمایاندر. بو آنه‌دك وکلای دولتك آلدقلری رشوتدن ونیجه نامستحق مالنه طمع ایله منامت عالیه‌یه گتوردکلرندن پادشاهمز حضرتلرینه نه عائد اولدی . آنجق کندیلر آخرتلرین یقدیلر، ممالك اسلامیه‌یی خراب ایتدیلر . (غضب الله علیهم وعلی من اتبعهم)

سعادتلو خلیفهٔ اسلام حضرتلرینك بونجه نعم جلیلهٔ وافره وانعام واحسانلرینه مظهر اولمشلر ایکن خیانت ایدوب تخریب بلاد وجور عباد ایتدکلری ایچون دنیا وآخرتدن کام آلمیوب خسر الدنیا والاخره اولدیلر. نامری مذکور اولدقجه رحمت یرینه مظهر لعنت اولدیلر. الحمد لله تعالی سعادتلو پادشاهمز حضرتلرینك اول

مقوله مال و منـاله احتیاجی یوقدرکه منصب ایچون کسـه‌دن آقچه وَ مخصـوص توابعی یوقدرکه یولسز منصبلر و یرلمك لازم گله. جمله عالم سعادتلو پادشاهمزڭ قولی وَ مطیع فرمانبریدر. هر بری استحقاقی اوزره یولیـله رعایت اولنـور. بویله اولیجق لایق وسزا دگلدرکه مملکت صاحبی وَ عباد الله حافظی خلیفهٔ اسـلامه ذرّه قدر نفع اولمیه‌ده مناصبی پوللق پوللق صاتلوب برآلای خائن تحصیل خزائن ودفاین ایده‌لر وَ مملکتی خراب و یبـاب ایلیه‌لر. دنیـادن غرض قالقوب رشـوت برطرف اولسـه وَهر منصب وَهر دیرلك اهل و مستحقنه و یرلسـه سـعادت عظمی دگلمیدر. خصوصا زعامت وَتیمارکه دوعلیه‌نك رکن اعظمی وَارباب تیمار غزات و مجاهدینـڭ مقدّمی ایکن دیرلکلری نا اهله و یریلوب اضاعت بیت المال اولنمق شرعاً جائز دگل ایکن دلسز وَ جوجه وَ اکابر توابعنه وَ سـائر سفر اوچار بیلمز، وارسـه‌ده الندن

ایش گلمز ناقص وابتر، عاجز وفرومانده‌لره ویرلمك ، وَ آرپه‌لق وَ پاشمقلق اولمق اللهدن روامیدر . روز جزاده جمله‌سی سعادتلو پادشاهمدن سؤال اولنور . اول تقدیرجه بونلرك نظامی ایله تقیّد فرض وَ واجب مثابه‌سنده اولمشدر . برآلای نامستحق ذوق وصفاده اولوبده سعادتلو پادشاهمز مسئول اولمق نه روادر . والحاصل اسلاف کرامیلری اولان سلاطین عظام آل عثمان بونجه قلاع وممالك فتح ایدوب بونجه خیرات وحسناتکه ظهوره کتورمشلردر. سعادتلو پادشاهمکه بو تصحیحی ظهوره گتوروب نظم احوال عباداللهه تقیّد بیوره‌لر ، هر منصب وَ دیرلك ارباب استحقاقه انعام بیوریلوب نامستحق طرح ایده‌لر ، بو حسنهٔ جمیله جمله ملوك ماضیه‌نك خیرات وحسناتنه غالب اولوب نیجه بیك مسجد وجامع یاپمقدن اولی اولماسی مقرردر . وَصدق نیت وَخلوص طویت ایله عدل وداد وَ رفع ظلم وفساده‌كه توجه همایون

بيوره‌لر بفضل الله المستعان هر مصلحت آسان اولوب وَصيت وصداى عدل ودادلرى ربع مسكونه آوازه صالوب شرقدن غربه وارنجه سلاطين اطرافه خوف وخشيت وَرعب وهيبت دوشوب بامر الله تعالى كمسنه مقابله‌يه قادر اولماز وَمخالفته طاقت گتورميوب ضرورى سرفرو ايدرلر . وَاگر قرال بدفعال وَاگر شاه بد آيين بوآنه دگين ممالك اسلاميه‌دن آلدقلرى قلاعك مفتاحلرى اوزرينه سفر اولمقسزين بامر الله تعالى حضور همايونه كلوب هر برى مركز نشين دائرهٔ عبوديت اولمق مقرردر . وَعسكر اسلام دخى پاك وَمضبوط وَگزيده وممتاز اولوب سيف اسلام بامر الله الملك العلام قافدن قافه ايرشمك فضل حق ايله آسان اولور . وَاطراف واكنافدن باج وخراج بامر الله دوكيلوب كلور . بوتقديرجه سلطنت عليه‌لرى دللرده داستان وَآثار جميلهٔ فرخ شعارلرى كتب تواريخ وسيرده نظم وانشا اولنوب السنهٔ خلق جهانده

قيامتــه‌دك ورد زبان، اولمق اوزره انشاءالله تعالى
سعادتلو وشــوكتلو ومهابتلو پادشاهمزه ميسر اولور .
جناب فيّاض مطلق مقــدّر ايتمش اوله آمين بحرمة
سيدالمرسلين .

[تحريراً فى سنه ١٠٤١]

تمّ

32

کتابخانهٔ ابوالضیا

مباحث مختصرهٔ فنیه

مترجمی

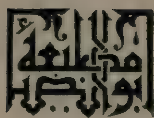
فضلی نجیب

برنجی طبعی

قسطنطنیه

١٣٠٣

مطبعهٔ ابوالضیا

مباحث مختصرۂ فنیه

یاغمور وَ ایو هوا

اکثریا میزان الهوایه علی الاطلاق بر اعتماد ایدر وَتحوّلات هوایی بیلمك ایچون بونکله متسلی اولورز.

وقتی بیلمك ایچون نصل ساعته باقار ایسه‌ك گویا میزان الهوا ابره‌سنك گوستردیگی فورتنه کلمه‌سی ساعت عقربنك گوستردیگی بر ساعت قدر طوغری اولمسی لازمگلورمش کبی اویله‌جه‌ده میزان الهوایه باقار. وَمساوی بر امنیتله، ساعت قاجدر؟ دیه ایتدیگمز سؤال طرزنده «میزان الهوا نه گوستریور؟» سؤالنی‌ده ایراد ایده‌رز.

اگر میزان الهوانك گوستردیگی حال واقع

اولمازسه ، بو ، آلتك قباحتنه، یاخود فنّك عدم مکملیتنه عطف اولنور. لکن بونلرڭ ایکیسنکده اصلا قباحتی یوقدر.

ساعت ایله میزان الهوا آره‌سنده برفرق، فقط عظیم برفرق واردر. ایو گیدن برساعت وقتی دائما طوغری بلدیرر. ایو اعمال اولنمش برمیزان الهوا ایسه تبدّلاتی عینی عینه گوستره‌من.

دها غریبی، بعضاً میزان الهوا ایو هوایی گوستردیگی وقت انسان شمشیه‌سنی برابر آلملیدر. چونکه یاغمور یاغار. بعضاً بلوطلی هواده یاغمور گوسترمسی سببیله شمسیه‌سنی آلانلر آنی غایت پارلاق برگونشه قارشو استعمال ایدرلر.

گوریلیورکه میزان الهوانك آلدانمسی اویله گوچك وَآز برآلدانش دگلدر. ایو برساعت ایلرو گیدر، وَیا گیرو قاله بیلور. فقط میزان الهوا یا گلدیگی وقت بتون بتون عکسنی گوستر ر.

مع مافیه اڭ طوغریسی، میزان الهوا دائما

دگلسه اکثریا طوغری اوله‌رق هوائی ارائه ایدر . شمدی « بعضاً طوغری گوستردیگی حالده نیچون دائما طوغری گوسترمیور ؟ » دیه بر سؤال ایراد اولنور ایسه یرنده‌در . الڭ اهمیتلی نقطه‌ده بودر .

میزان الهوا تحوّلات هوائیه‌یی اوّلدن استخراج ایلسی ایچون دگل آنجق هوانڭ درجهٔ ثقلتنی وزن ایتمسیچون یاپلمشدر . مشاهده ایتدیگمز اینجه‌جك جیوه ستونی ثقلتڭ درجه‌سنی گوستریر . ثقلت نه‌قدر شدید اولور ایسه ستون اوقدر یوقاری چیقار . وَثقلتڭ خفتی نسبتنده جیوه ستونی‌ده آشاغی اینر ؛

بو حالده ، میزان الهوا ایو اعمال اولنمش ایسه ، آلدانمامسی لازمگلور . هوانڭ تضییقی بر درجه‌ده اولنجه میزان الهوا بشقه بر درجه گوستره‌مز .

یك ایی ، میزان الهوا تحوّلات هوایی نصل گوستریور ؟

چونکه، تضییق هوا جریان ایدن هوایه گوره اولور . تضییق هوا ایله تبدّلات هوا آره‌سنده

برموافقت تامه واردر. لكن بوموافقت، ميزان الهوانك بر ارتفاعى درجه‌سنده بارومترويه (متحوّل) (ايو) (فورتنه) كبى كلمه‌لرى يازمغه مساعده ايتمز.

بعض قياسلر يابه‌رق بحث ايتديكمز مطابقتك معهود اشاراتى وضع ايتمك ايچون نه‌درجه خدمته مقتدر اولديغنى كوستره‌لم: دها واضح اولمق ايچون، هواى نسيمى، وآنك وحرارتك نفوذ وتأثيرى آلتنده حصوله كتورديكى حركات اوزرينه برقاچ سوز سويلكلكمز لازمكلور.

بارومترونك بزه ثقلتنى كوسترديكى هوا. كرهٔ ارضى هرطرفدن احاطه ايتمش اولان هواى نسيميدر. هوا كمال ايله تضييق ايديجى وآلاستيقلى يعنى اسنك اولديغندن ارضه الك قريب اولان طبقه‌سى الك ثقيل اولوب اوزرنده‌كى دها خفيف والك اوست طبقه الك خفيفدر. ضياى شمس، برجامك ايچنده كچديكى كبى، فقط حرارتنى براقمسزين، هواى نسيمى داخلندن دخى كچر، وجه ارضه عكس ايدر.

هوا ضیایی طوتمقسزین کچمکه مساعد اولدیغی حالده عجبا نصل ایصینه‌یور؟ چونکه حرارتی ارضدن آلیور. یازین صجاق گونلرده چایرلر اوزرنده، یاخود قیشین بر صوبه‌نك بورولرینك اطرافنده وقوع بولان اهتزازه دقت ایتمشمیسکز؟ بونلر طبقات هوادرکه قالقه‌رق بوحرکتی وقوعه گتوررلر. دومان وَضیا هوایه الوان بخش اولدیغنده دها زیاده گورونور بر حاله گلور.

بزم آنجق بعض محللرده گوره‌بیلدیگمز بوحرکات هوا سریعاً وَشدتله تنویر اولندیغنده دائما وَهر طرفده مشهود اولور.

هوا ایصندیغی وقت بولندیغی محلی ترك ایده‌رك ارتقا ایلر وَصغوق هوا آنك مقامنی درحال ضبط ایدر، اوده ایصندیغی گبی قالقار.

بر اوطه ایچنده هوانك آتشله ایصندیغی تقدیرده وقوع بولان حال عینیله ارض اوزرنده گونشك تأثیریله ایصنمسی حالنده دخی وقوع بولور. اوطه‌نك هواسی

ایصندقدنصکره یواش یواش اوجاغك بوروسی وساطتیله چیقار ، هوا اوطه‌یه هر بولندیغی دلیکدن هجوم ایدر .

شونیده علاوه ایده‌لم ، هوا اول قدر خفیفدرکه اڭ کوچك بر قوّت آنی تحریکه کفایت ایدر . طبیعةً هوانك خفیفجه بر تحوّلی قدر بر یلپازه‌نك تحریکی‌ده خدمت ایدر .

بوندن آڭلاشیلورکه هوای نسیمی دائمی بر حرکت ایچنده بولنیور . دائما بزم منزلمزده اولمیان وبزم ایچون هروقت حس اولنمسی ناقابل اولان هوانك بو سیر و حرکاتیدرکه هردرلو روزگارلری حصوله گتورر ، بلوطلری سوق ویاخود دفع ایدر . صوبخارینی ویاخود یاغموری حاصل ویاخود محوایلر . حاصلی هردرلو انقلابات هوایه سبب اولور .

بوحرکاتی بزه [بارومترو] هوای نسیمینك تضییقیله بعضاً آشاغیدن یوقاری چیقه‌رق وبعضاً عکس حسیاتی گوستردرك ، یعنی یوقاریدن آشاغی اینه‌رك

مکمل وَطوغری بر صورتده گوستر . زیوانه ایچندهکی حیوهنك ترقی وتدنیسی بزه بر کوچك مقیاس اوزرنده نامتناهی هوا بوشلغنك تحولاتنك درجاتنی ارائه ایدر .

بو عظیم تبدّلات هوایی اوقیانوس ایچنده هر ارتفاعده، هرطرفده هیچ برحال کچمزکه بوروحسز آلت درعقب حس ایدهرك بزه گوسترمسون . بارومترونكده، هوایه مربوط اولدیغی ایچون تحوّلات هواایله بر رابطهسی واردر، چونکه روزگارلر بوتحوّلاتك اصل سببیدرلر .

روزگارلر کچهجکلری ممالکك طبیعتلرینی آلهرق یابس وَیا رطیب. بارد وَیا حار اولور . خطّاستوادن قطبه طوغری کیتدکلری وقت صیجاقدرلر . عکسی حالنده، یعنی قطبدن خطّ استوایه طوغری اسدکلرنده صغوق اولورلر . دکز اوزرندن کچدکلری تقدیرده اورادهبولنان ابخرهیی سوروب گتوردکلریچون رطوبتلی بولنورلر .

شمال شرقی گبی جنوب روزگاریده قورو وَصغوق اوله بیلور . لکن اوهم صیجاق هم قورو یاخود هم صغوق وَهم رطوبتلی اولمغه مستعددر .

قورو وَصغوق اولان روزگار بعضاً صیجاق وَرطوبتلی اسر، بو حالده روزگار هم کندی دائمی مزاجی وَهمده عارضی قورولغی، یاخود رطوبتی ایله، یعنی ایکی صورتله هوای نسیمینك حالنه تأثیر ایتمش اولور .

بالفرض صیجاق وَرطوبتلی اسن بر جنوب روزگاری طبیعت هوایی رفع ایله بارومترویی تضییق ایدر؛ وَگتوردیگی ابخره ایله یاغمور حاصل ایلر . بونك ایچون بارومترونك تنزلی یاغمورله اتحاد ایده بیلور.

یاخود صغوق وَقورو اسن شمال شرقی روزگاری طبیعت هوایی تنزیل ایده رك بارومترونك صعودینی ایجاب ایتدیرر ، ابخره یی دفع ایده رك . ایو هوایی گتورر .

لکن هم رطوبتلی هم صغوق، اسن برروزگار

بتون بتونه بشقه بر تأثیر حصوله گتورر . چونکه انك تأثیرندن بارو مترو صعود ایده جك وَایو هوا گوستره جکدر . حال بوکه بز یاغموره طوتیله جغز .

اگر وزان اولان روزگار بردن بره صیجاق وَقورو اسرسه بارومترو اصلا طوغری اوله ماز . چونکه اووقت دائما ایی هوایی گوسترمگه مجبور اولور . فقط هوا اکثریا فنا گیدر .

بعض ممالکده بارومترواحوالی، اکثریا طوغری گوستر . چونکه اوممکلتلرده روزگارلر عموماً بر وقتده ، صغوق وَقورو ، وَیا صیجاق وَ رطوبتلی هبوب ایدرلر .

بوندن آکلاشیلورکه بارو مترویه کور کورینه قانع اولمق قباحتدر . بزم نتیجهٔ استدلالمزی سویلیه لم: بارو مترویه مراجعت وَآکا قناعت ایتملیدر . فقط آنك گوستردیگی شیلری عادی تجربه لرله اکمال ایتملی ، وَسمانك گورونشنه وَحیواناتك اعتیاداتنه ابتنا ایتملیدر .

شعله

شعله تسمیه اولنان بو، ینار، حرارتلی، پارلاق، ضیادار، متحرّك، متموّج، جسم ندر؟

بونك حرکات وتموّجاتندن غازلی برجسم اولدیغی آڭلاشیلور. هوای نسیمینك پك یوکسه‌ك طبقاتنه گتورلمش برجسم ثابت ومایع اصلا شعله‌یی حصوله گتوره‌مز. تیمور قزاره بیلور، حتی پك شدید برآتش وساطتیله پارلاق بر بیاضاق حاصل ایدر. لکن اصلا شعله ویره‌مز. دیمك که غاز بولنمیان برجسمده شعله اوله‌ماز. برلامبه آلیکز؛ فتیللی یانته شعله‌دار برکبریت یاقلاشدیرکز فتیل ایپلکلری آره‌لرنده بولنان مجرالرك کچمگه براقدیغی یاغ بوزیلور یناجق اولان غازلرك تولّدینه باعث اولور.

موم، پترول، قندیل، ایچرولرنده ینان هپ برغازدر. اصل بوغاز سوقاقلری تنویر ایدن هوا غازیدرکه ایدروژن، وقاربون مخلوطندن عبارتدر. حتی بونلرك هپسنك حصوله گتوردیگی شعله‌لر

بكديگره بكزر وَ آنجق مخالف اولان شدتلريله تفريق اولنورلر . جمله‌سی آز، چوق برصاری پارلاق جسم عرض ايدر .

شمدی گيجه‌لری مائی برالبيسه‌نك يشيل گورونمسنك سببی آكلاشيليور دگلمی ! چونكه مائی ايله صارينك اختلاطندن يشيل حصوله گلور .

دقت ايتمشميسكزكه بتون شعله‌لر؛ آشاغيسی قابارمش ذروه‌سی صاچاقلنمش برشكل عرض ايدر ؟

فی‌الاصل غازلری مايعات واجسام حباب صورتنده توليد ايدرلر. امدی حبابلرك اريديگی، توكنديگی نسبتده مايعات قالقار وَينارق تماميله غائب اولنجه‌يه‌قدر توكنور .

شعله داخلنده، دائما برمظلم قسم بولنوركه هيچ ياقمق خاصه‌سنه مالك دگلدر. بونك محل وهيئتنك طانمسی پك قولايدر . اجرا ايديله‌جك پك ساده برتجربه آنی اثبات ايدر .

شعله‌نك اگنه بركبريت تحته‌جغی ياخود بردمير

تل قویکز . قویدیغکز اگر کبریت ایسه اوزرینه تماس ایدن قسمنك هیچ متأثر اولمامش اولدیغی حالده اوّلجه شعله‌نك کنارینه طوقنان قسمنك یاندیغنی گوره جکسکز .

اگر تجربه‌ایده‌جگکز شی اینجه بردمیر تل ایسه ینه اورته‌ده اولان قسمی سیاه قالدیغی حالده کنارده اولان قسمنك قزاردیغنی رؤیت ایده‌جکسکز .

شعله‌نك بو ایکی قسم منظورندن ماعدا شعله‌دار اینجه جك برغاز ظرفی دها واردرکه الڭ مکمل یاقمق خاصه‌سی بونده‌در . بوسببله بوقسم دیگرلرندن دها زیاده آتشین وَحرارتلیدر .

موم فتیلنه باقیکز ، اوزادیغی وَبوگلدیگی یعنی یاقمق خاصه‌سنه مالك اولمیان دائره‌نك خارجنه وَشعله‌نك یاقیجی قسمنه تجاوز ایتدیگی وقت اوجی آتش کسیله‌رك توکنوب محو اولور .

عموماً استعمال اولنان، اودون وَکمور گبی مواد برشعله ایله ینار، چونکه بواجسامك عناصری غاز

توليدينه مقتدردر . معلومدركه تنوير ايچون استعمال اولنان غاز معدن كوموروندن حصوله گلور . بالذات معدن كومورينكده اصلى مواد نابته‌دندر .

شعله‌لرك پارلاقلغنه گلنجه، بو آنك داخلنده بولنان قاربون ذراتندن حصوله گلور . بو بيگلرجه ذره‌لرك هر بری ینسان غازلرله بركوجك پارلاق يلديز اوله‌رق شعله‌نك سينه‌سنى تنوير ايدر . آنى منظور برحاله گتورر . شعله‌نك الك اوست طبقه‌سى ايچنده آتشك شدتندن بوذراتك عدمى بوقسمك نيچون غير منظور اولديغنى اثبات ايدر .

لامبه اوزرينـه روزگار اسديگى وقت شـعله مائيلشـه‌رك برآنده هم دها زياده صجاق وهم دها آز منوّر اولور .

بوندن آگلاشيلور كه شعله پارلاق اولديغى قدر حراتلى دگلدر . ضيا وحرارت، برابر گتـدكلرى حالده چفت گتمزلر . آنجق گوريله‌بيلان ايدروژن شعله‌سى دها زياده حراتليدر .

غازلى اجسام شعله‌يى تشكيل وَصلابتلى اجسامده توكنه‌رك آنى ضيادار ايدرلر.

پوصله

كمى ايچنده بولنيورسكز، براوقيانوسى كچه‌جكسكز، ســواحل سزدن اوزاقلاشــديغى، وَصو ايله سمادن بشــقه برشى گوره‌مديككز وقت سزه بوعظيم دكزلر ايچنــه رهنمالق ايدن نصل برشى اولديغى ســؤال ايدرميسكز؟

متقدمين گبى سواحلى تعقيب ايده‌رك سياحت ايتمك برشى دگلدر. لكن كنــارى بولنميان بردكز اوزرنده كمى تسميــه اولنان بوتكنه ايله تهلكه ايچنه آتلمق، قرا گلقده آرايه‌رق شــبهه ايله يوريمــك، هيچ بريولى بولنمامق، گوندوزى گيجــه گبى اولمق، صورتيله‌ايديلان سياحت برانسانه پك‌زياده جسوردر ديديرمگه كافيدر.

بوگون دکزده فورتنه، وقیالره چارپمه مخاطراتی شمندوفرده اولان تهلکه‌لردن دها چوق دکلدر .

کمیجی گوزلری پوصله‌یه دیکلمش، یاخود سمایه منعطف اولدیغی حالده اصلا قورقمقسزین سیاحت ایدییور .

آکا دقت ایدکز! برجاملی قوطو ایچنده قپانمش کوچك برابره‌یی تدقیـق ایدییور . اگر آنك محور سفینه ایله برزاویه‌ده بولنـدیغنی گورر ســه گمینك براسـتقامت اوزره حرکت ایتـدیگنی آکلایور . چونکه ابره‌نك استقامتی برقراردر . اگر استقامتی تبدّل ایدرســه گمینك حرکتنی تصحیح ایتمك اقتضا ایدرکه تارك اولدیغی استقامتی بولسون .

لکن پوصـله الزم اولدیغی قدر کافی دکلدر . آنك دلالتلری علم هیئتك اشاراتیـله اکمال اولنمغه محتاجدر .

کمیجی گوزلری آسمانه منعطف اولدیغی حالده ایلرولدیگنی سویلدیگم وقت مقصدم برکنایه دکلدی .

یلدیزلر آنگا هر دقیقه‌ده دکزك هانگی نقطه سنده بولندیغنی بیلدیرر .

بز شمدی پوصله‌نك یالکز مهم اقسامندن، یعنی ایگنه یاخود مقناطیس چبوغندن بحث ایده‌لم . بوکا ابره تسمیه اولنور ؛ اوزونلغنه بچلمش وَمقناطیسلنمش بر اینجه چلیك چبوجقدر . بو نصل مقناطیسلنور ؟

بونك ایچون ایکی واسطه واردر : برنجیسی بر مقناطیس طبیعی آلورسگز طبیعی اوله‌رق مقناطیسلی برتیمورمعدندندر ، یاخود صنعی بر مقناطیس چبوغنی دردست ایدرسگزکه مقناطیسلنمش برابره، یاخود بر چلیك تل اولور . بونی مقناطیسلمك آرزو ایتدیککز حالده ابره اوزرنده کزدیررسگز .

ایکنجی صورتده ابره‌نك اوزرنده برپیل تانی یوارلارسگز آز بر مدت ظرفنده ، مقناطیسلنور .

امدی بو مقناطیسلنمش ابره‌یی بر میل اوزرینه وضع ایدکز، یاخود تمام مرکزندن بر ایپلکله آصیکز. درحال مقرر بر استقامت آلور. هرنه‌قدر بواستقامتی

تبدیله چالشسه‌کز سربست براقدیغکز کبی ینه او استقامتی بولور .

اشته بوندن بویله ابره بر قوّهٔ خفیه‌یه منقاد بولنور . استر ایسه‌کز آنی بر مانطار پارچه‌سنه وضع ایده‌رك صو اوزرینه قویکز . بولنمسی لازم‌گلان استقامتی بولمق ایچون صو اوزرنده مانطاری چویرمگه باشلار .

بوراده برچوق باطل ذهاب وخطالری تصحیح ایتمك ایجاب ایدر :

عموماً ظن اولنورکه پوصله‌نك ابره‌سی بالذات شمالی گوستر . حالبوکه بوطوغری دکلدر . ابره دائما شمال ایله شمال غربی آره‌سنه طوغرولور .

وَبرده آنك استقامتی تحوّل وتبدّل ایتمز زعمنده بولنیلور . فقط او دائما تحوّل ایدر .

١٤٤٤ تاریخنده ابره‌نك اوجی شمال شرقیده ایدی ، ١٦٦٣ ده طوس طوغری شماله متوجه ایدی .

بووقتدنصکره ۱۸۱٤ تاریخنه قدر تمامیله غربه طوغری توجه ایتدی ، ۱۸۱٤ دنبرو شمال شرقی‌یه طوغری دونیور .

یلدیرم ابره‌نك استقامتنی بعض مرتبه تعدیل ایتمگه مقتدردر . برکمی قالقدیغی محله عودت ایدر ، بر دیگری قیالر اوزرنده پارچه‌لانمغه گیدر . چونکه بر یلدیرم صدمه‌سی پوصله‌یی بوزمش، شاشرتمشدر .

خواص مقناطیسیه چوق وقتدنبرو طانمشدر . بونی، بوغریب جسمه هرملتك ویردیگی اسملر دخی اثبات ایدر .

هندستانده مقناطیسه (چوباقه) یعنی قوجا . قاپان طاش، چینلیلر ایسه (سودن طاش) وَ یونانجه (مانیه) تسمیه اولنور .

امپه‌دوقل، فلاطون، آرسطو وَسائره مقناطیسی بیان وَآنك خواصندن بحث ایتمشلردر .

سن پیئر برکتابنده مقناطیسدن باقکز نه‌قدر ساده‌د‌لانه بحث ایدیور :

« بر دمیر چبوقجق گوریبور دمکه بر طاشه منجذب اولمش اوراده آصیلی قالمشیدی. صکره گویا طاش جذب ایتدیگی دمیره کندی خاصه‌سنی الحاق ایتمش گبی بو دمیر پارچه‌سیده بر دیگرینی جذب ایده‌رك اوده آنی معلق بر صورتده طوته‌بیلوردی. برنجی دمیر چبوق هرنه خاصه ایله طاشه منجذب ایسه ایکنجی دمیرده برنجیسنه او خاصه ایله مربوط ایدی. بر اوچنجی ایکنجیسنه منجذب اوله بیلدیگی گبی بر دردنجی‌ده اوچنجی یه ربط اولنه بیلدی. بونی متعاقب تیمور چبوقلر بر زنجیر تشکیل ایدییوردی. »

« بویله برطاشك مزیت وفضیلتنه قارشو انسان نصل مبهوت قالمسون؟ اویله برمزیت که یالکز کندیسنده مقیم اولمیه‌رق آکا منجذب اولانلره دخی ملحق اولیور! »

« لکن باقکز، بو طاشده دها عالی برغرابت

وار . بونی قرداشم گبی سودیگم وَطانیدیغم (سوه رو میلونیاتو) دن ایشتدم . بگا نقل ایتدی ، دیدی که:
ـ طعامنه مدعو اولدیغم آفریقا قونتی پاتاناریونك خانه‌سنده طعامدن صکره قونتی ، النه بر مقناطیس طاشی آلمش اولدیغی حالده گوردم . آنی بر گومش طباق آلتنده طوته‌رق طباغك اوزرینه بر پارچه دمیر وضع ایتدی . طباغك آلتنده طاشی گزدیردیگنده اوزرنده‌کی دمیر دخی طاشك حرکتنه تطبیقاً طباغك اوزرنده حرکت ایدیوردی ــ . »

« بو سـویلدکلرم گوزمله گوردیگم وَسـوزینه گوزلرم قدر امنیت ایتدیگم قرداشمك نقل ایتدیگی شیلردر . »

سنت اوغوستنی بو درجه حیرتده براقان وَتقریر ایتدیگی طلبـه‌یه‌ده آندن آز خیرتبخش اولمیـان بو تجربه بوگون حکمت طبیعیه‌دن بحث اولنان هریرده اجرا اولنیور. بوگون دهالی گوستررلرکه دمیر، طاش طرفندن یالکز مجذوب اولمیوب مقناطیسك طوقمه‌سی

حسبیله بالذات مقناطیسلنمشدر . بو تأثیرات علاوه اولنان دمیرلرڭ تعدّدی نسبتنده تناقص ایدر .

اگر دمیر خالص ایسه، جذبه وَ مقناطیسلنمه بر دقیقه‌لق اوزاق مسافه‌دن واقع اولور . اگر دمیر یرینه چلیك استعمال اولنور ایسه مقناطیسلنمه آنجق اینجه بر مدت دلك وتماس ایتدیرمکله حصوله گلور. لکن بر وقت گلوبده دمیر مقناطیس خاصه‌سنی غائب ایتدیگنده چلیك محافظه ایدر .

بوراده دمیر ایله چلیك میانه‌لرنده اولان فرقدن بر بحث ایده‌لم : چلیك تقریباً یوزده یارم مقداری خالص قاربون خلط اولنمش دمیردندر . آنی سرداشدیروب آلاستیقی وَحافظ مقناطیس برحاله گتورن شامل اولدیغی بو قاربوندر .

چلیك ایله دمیر میانه‌لرنده فرقك بوقدر کوچك اولمسندندرکه عموماً اکثریا یکدیگرندن تفریق اولنه‌ماز . نظرهٔ اولیده یکدیگره پك زیاده مشابه ایسه‌لرده خاصه‌لری پك فرقلیدر .

یوقاریده نقل ایتدیگمز سنت اوغوستینك مقالاتی دخی اثبات ایدرکه آره‌لرنده برگومش طبقه بولندیغی حالده دخی مقناطیسك جذبه‌سی دمیر اوزرینه تأثیر ایدر . چونکه بالذات گومش جذب خاصه‌سنه مالك دگلدر .

بوتأثیر، میانه‌لرنده اینجه بر تخته ، مقوّا، طاش، حاصلی منجذب اوله‌میان هردرلو اجسام دخی بولنمش اولسه حصوله گلور .

برابره وَیا دمیر چبوغك قوّهٔ جاذبه‌سی هرنقطه‌سنده مساوی دگلدر . قطب تسمیه اولنان نقطه‌لرنده برر جاذبه مرکزی واردر. هر ابره ایکی قطب تشکیل ایدر . قطب نقطه‌لرینك التصاق ایتدیگی مرکزه طوغری قوّهٔ جاذبه گیتدکجه تناقص ایلر .

بوکا قانع اولمق وَ برتجربه ایتمك ایچون بر دمیر چبوغنی بر مقدار دمیر توزی ایچنه باطرمق کفایت ایدر . گوریله جکدرکه اوجلری توزله احاطه اولندیغی حالده اورطه‌سنه همان هیچ یاپشمامش گیبدر .

برابره‌يى ايكى پارچه ايدكز. هربر پارچه‌سنك
ينه ايكى قطبى بولنور، درت پارچه‌يه، اون پارچه‌يه،
يوز پارچه‌يه بوليكز، حاصلى قابل اولديغى قدر پارچه‌
ليكز ينه هر پارچه‌نك ايكى اوجلرى دها زياده
مقناطيسليدر.

يالكز بوقدرده دكل، قوهٔ مقناطيسيه ايكى
قطبده مساوى بر درجه‌ده بولنماز. مقناطيسلنمش
ايكى ابره آليكز شماله توجه ايدن اوچلرينى برمطابقله
وضع ايديكز. كوره‌جكسكزكه تدافع ايده‌جكلردر.
بالعكس برينك شمال وديكرينك جنوبه متوجه
اولان اوجلرينى تقرب ايتديريكز بودفعه‌ده منجذب
اولدقلرينى كوره‌جكسكز.

اشته برابره‌نك ايكى قطبنك مخالفتلرينى دها
واضح صورتده كوسترر ديكر بر غرابت:

ابره‌نك شماله متوجه اولان اوجى ايله بر دمير
پارچه‌جغنى جذب ايتديررسكز. صكره بر ديكرابره‌نك
جنوبه متوجه اولان اوجنى برنجيسنك شماله متوجه

اولان اوجی اوزرینـه وضع ایدیکز منجذب اولان دمیر پارچه جغك درحال دوشدیگنی گوررسکز . ایکی تأثیر یکدیگرینك قوتنی محو ایدر .

اگر ایکی مشابه‌ومساوی اوجلر بر بری اوزرینه قونور ایسه قوهٔ مقناطیسیه بالعکس تزاید ایلر .

بورایه قدر شمال قطبی ، جنوب قطبی تعبیراتنی قوللاندم. لکن اوّلدن خبر ویرملی‌ایدم‌که برابره‌نك شمال قطبی، جنوبه توجه ایدن اوجیدر .

بو ضدیت نه‌دن ظهور ایدییور ؟

بو صورتله تسمیه اولنیشك مبدأ واصلی شودر : سربست اوله‌رق آصیلمش برابره قوتلی بر مقناطیس اوزرینه وضع اولندیغی وقت مقناطیس ابره‌یی ضبط ایدر ، ابره‌یه هرنه استقامت ویریلورسـه ویرلسون مقناطیسه متوازیاً میل ایدر ، آنگا هر بر حرکتنده رفاقت ایلر. مادام‌که مقناطیسلنمش مجاور برابره ایله بر دمیر چبوق هرایکیسی بر حس ایله توجه ایدییورلر آنگلاملیدرکه بوجاذبه ذاتی اولمیوب جاذبهٔ ارضیدر.

مقناطیس ارضینك دخی دیگر بر مقناطیس گبی ایکی قطبی واردر . بری شمالیده . دیگری جنوب جنوبیده .

بونك ایچون ارضك جنوبه توجه ایدن قطبنه متوجه اولان برابره‌نك اوجنه متقابلاً شمال قطبی اسمی ویرمکله طوغری برحرکت ایدلمش اولییور .

بوصورتله تسمیه ، برچوق فکرلرك مانیا تیزم خاصه‌سی اوزرینه توجه ایتمسنه سبب اولان (اورستد) ك بیوك کشفی وَ (امپر) ك عملیات جسیمه‌سی اوزرینه وقوع بولمشدر .

۱۸۲۰ ده اورستد ، مقناطیسلنمش برابره اوزرنده سیالهٔ برقیه‌نك تأثیرینی تجربه ایتدی . بوصورتله تعین ایلدی که برپیل وساطتیله دخی مقناطیس حصوله گتورمك قابلدر .

حاصلی اول وقته قدر خصوصی اوله‌رق تأمل اولنان مانیاتیزم معجزه‌سنه بوسببله شمدی القتریق

متعلقاتندن اولمق اوزره نظر ایدیلیور . بونتیجه ایسه پك مهمدر .

گونش بو خارقهٔ مقناطیسیه‌نك منشائیدر .

شمسه پرشتش ایدن متقدمین برقاچ بیك سنه صکره مطالعات تعمیق ایدیله‌رك بو معجزاتك اسبابی آکلاشیله بیله‌جگنی اصلا دوشونمکسزین گونشه، ارضده اولان بتون انقلاباتك منشأ و مبدئی اولق اوزره نظر ایتمکده حقلی ایدیلر . چونکه گونشك ضیاسی، حرارتی آنلرك محصولاتنی یالدیزلر، میوه‌لرینی یتشدیرر، یکیدن حیات ویرر، طبیعتی جانلندیررایدی .

بوگون بیلیورزکه طوغریدن طوغری‌یه و بالواسطه گونش، وجه ارضده حصوله گلان هرشیئك سبب و منشائیدر .

حرارت شمس خط استوا اوزرنده بولنان طبقات هوایی آچوب بیولته‌رك قطبلرك هواسنی خط استوایه جلب ایدر و خط استوانككنی قطبلره طوغری آتار . بوصورتله روزگارلر حصوله گلور .

حرارت شمس دکزك بخارلرینی جذب وجمع ایدرك بلوطلری تشکیل ایدر. روزگارلر بونلری قره‌لر اوزرینه سوق ایلر، اوراده یاغمور طامله‌لری حالنه قلب ایدر. بوندن یاغمور یاغار.

گونش قوهٔ جاذبه‌سیله ارضی کندی حرکتنه تابع ایده‌رك اطرافنده دور ایتدیرر. ارض غیر مشاهد بررابطه‌ایله بوشعله‌دار یلدیزه مربوط اوله‌رق مطیعانه دونر. گیجه ایله گوندوزی ایجاب ایلر.

حاصلی حرارت شمسدرکه صاعقه باطلمسنی سیالهٔ برقیه‌یی، مقناطیسی تولید ایلر.

سراب

سراب ایله مجاز واستعاره‌لر یاپمق ایچون ادبانك چوق یورولورلر. لکن آنی استعمال ایدنلر میاننده مجاز واستعاره یاپدقلری بومعجزه‌نك ماهیتنی بیلنلر نه‌قدر آزدر.

سراب چارشب گبی آچیله‌رق دوکیلان بر صو
خیالیدرکه آنك ایچنـه اطرافی احاطه ایدن شـیلر
عکس ایدر .

بوناپارتك (مصر) محاربه‌سی وقتنده، عسکر
وضابطان طرفندن مشاهده‌اولنان برسراب ایضاحاتی
(مونژ) نامنده بریسی شوصورتله بیان ایدییور .

« اوردو، بر گونش حرارتی آلتنـده ویاقیجی
قوملر اوزرنده ایلرولمکده اولدیغی اثنـاده یورولمش
صولوغی کسیلمش اولان نفرات اوزاقدن بر موقعی
یواش یواش حرکت ایدر . ممتوج بر واسع گول
ایچنده گوریپورلردی، اولر، آغاجلر، بلوطلر. آسمان
صو ایچنه عکس ایتمشلر ایدی »

« نفرات بیوك بر آرزو وامنیتله گول ساحلنه
طوغری ایلرولیور . لکن سـاحل اوکلرندن فرار
ایدییوردی »

« صو ایچنده عکسلرینی دخی گوردکلری خانه‌لر

وَآغاجلره تقرب ایتدکلرنده صو نابدید اولمشـدی . حتی جوارده گوله بکزر برشی بیله گورهمدیلر . »

طبقات هوا شـدتله وَغیر مسـاوی صورتده ایصندیغی وقت چارشف گبی آچیلهرق دوکیلان بر صو، یاخود بر آیینه تأثیری و یرر .

سراب آنجق گوندوز ظـاهر اولوب صبـاح وَآقشـام وقتـلرنده موجودات ارضیه کندی حقیقی موقعلرنده گوریلور، خیال بوقدر .

هوا صیجاق طوپراغك تعلقیله ایصندیغی وقت سراب باشلر. غیر مساوی صورتده ایصنمش طبقات هوادن آز وقت ظرفنده تشکل ایدر. چونکه بوطبقات هوا طوپراقدن غیر مستوی صورتده اوزاقلشمشلردر.

ممالك حارّهده، بالفرض مصرده ایصنمش هوانك الك صیجاق قسمی ارضه تماس ایدر. بونلرك قالقدیغی، اوزاقلندیغی نسـبتده هوانك صیجاقلغی آزار آزار زائل اولور .

بوندن شـونتیجه استحصال اولنه بیلورکه : عادتاً

وَطبیعهً واقع اولان حالك بسبتون خلافنه اوله‌رق ارضه قرابتی نسبتنده طبقاتده هوا کسب ندرت ایدر. طبقات هوانڭ بو حالی سراب حصوله گتورمکه صالحدر.

بوخارقهٔ طبیعیه دائما بر صورتده وَبرحالده وقوع بولماز. هواسی معتدل اولان محللرده، مثلا اوروپاده سراب عکسی حالاتده حصوله گلور. چونکه طبقات دیگر بر صورتده موضوع بولنورلر. الڭ خفیفی الڭ یوکسکده اولوب ارضه الڭ قریبی الڭ ثقیلیدر. وجه منعکس ارضه قریب اوله‌جق یرده بوقاریده‌در.

دها گوزل آڭلاتمق ایچون، دیه‌جکم‌که، برنجی صورتده حال بر اوطه‌نڭ دوشمه‌سی اوزرنده بر آیینه وارمش گبی جریان ایدوب ایکنجی تقدیرده ایسه آیینه طوانده بولنیورمش گبی وقوع بولور.

بو یله‌جه، ممالك حاره‌ده چارشف گبی آچیله‌رق دوکیلان بر صو گورلمش قیاس اولندیغی وقت منعکس

اشیا گوریلور . بزم اقالیمده برعکس بو، هوا ایچنده
اپیجه بر یوکسکلکده‌درکه مواقع وا کثریا بعید برموقع
حاصل اولمش گوریلور .

ایتالیاده وَسچلیا آطه‌سنده بعضاً گوریلان
وَاعتقاد اولنان بونك گبی برعکس اوزرینه شایان
دقت بر مثال ایراد اولنور .

موسیو بؤیلت دیرکه :

« بعض اوانده اهالی غلبه‌لکله بوغریب منظره‌یی
گوره‌رك مسعود اولمق ایچون ساحله گیدرلر. طبقات
هوا ایچنده اوزاق برمسافه‌ده هردقیقه موقع وهیئتنی
دگشدیرن خرابه‌لر، ستونلر، برجلر، بارولر، سرایلر
وَدها برچوق شیلر گوررلر . وَبونلری پری آثاری
اولمق اوزره اعتقاد ایدرلر . »

حال‌بوکه بتون بو پری اثرلری هوای نسیمینك
حال طبیعیسنده گوریله‌میان جوارده واقع بعض
ارضه متعلق آثاردن عبارتدر .

مختلف زمانلرده سراب اثری اوله‌رق آسمان

ایچنده گوریلان غایت پارلاق خاچ شکللری بومسئله‌یی پك قولای ایضاح ایدر . بو شکللر ، بیوك کلیسا وَسائر بنالرك قبه‌لرینی تزیین ایدن صورتلردرکه عموماً بر پارلاق معدندن بولندقلری ایچون ، صورت دها شدید وَدها پارلاق گوریلور .

دکز سواحلنده مقیم اولانلر اکثریا دیگر برحال وکیفیتده حصوله گلان سرابی مشاهده ایدرلر .

قپودان اسقورزبی آمریقانك اقصای شمالنده واقع غروانلاندده ١٨٢٢ تاریخنده بردانه‌سنی مشاهده ایتمشدر . دیرکه :

« پك غریب برحادثه ! افقمز آلتنده باش آشاغی گلمش وَغایت مکمل صورتده تجسم ایتمش پارلاق برگمی صورتی گورییور ایدك . »

« بویله منظره‌لره بشقه دفعه دخی تصادف ایتمش ایدم ، فقط بونده اولان صورتك پارلاقلغی وَفوق العاده اوزاقلغی برنجی دفعه تصادف ایتدیگم غرائبدن ایدی . »

« آنك أطراف واحوالى اول‌قدر گوزل گوريليوز ايدى‌كه بر دور بين وساطتيله باقديغمده گمينك مجموع يلكنلرينك اقسامنى وتكنه‌سنى گوزلجه تفريق ايتدم؛ وَبر دوستمك كميسى اولديغنى طانيدم . »

« بولشديغمزده كندوسنه كيفيتى نقل ايتدم، حركت دفترلريمزى مقابله ايده‌رك او ساعتده يكديگريمزدن اللى بش ميل اوزاقده اولديغمزى آكلادق . »

بو نوع سراب حقنده سزه دها غريب بر مثال‌كه رؤيت ايدنلر ايچون پك مؤثر ودلخراش بر منظره اولمشدر .

بو حادثه ١٨٤٦ سنه‌سى كانون اوّلنك اون طقوزنجى گونى وقوع بولمش وَفرانسز بحريه ضابطانندن ژوردلين طرفندن يازلمشدر .

ديبوركه :

« يل پول اسمنده‌كى فرقتين (ره‌ئونييون) آطه‌سى جوارنده غايت دهشتلى برفورتنه‌يه هدف اولدى . »

« كيجه يارسى، الڭ غيورانه وَالڭ مؤثر اقداماتك

تأثیری اولەمیەرق فرقتین دیرکلری ایندیرلمش ، یلکنسز اولدیغی حالده یاتیور ایدی . »

« غایت شدتلی برطالغه بزی ، پك یقین گلمش اولان فرانسز قوروتندن اوزاغه آتدی . »

« بوش بوشنه افقی تفتیش ایدییور ایدك . تحریاتمز نتیجەسز قالدی . بدبخت آرقداشلریمزه تصادف ایتمك ممکن اولەمدی . »

« برآی پك بیوك بر اضطراب وصقندی ایچنده بویلەجه کچدی . برگون ، بردن بره ، دیرك اوزرنده بولنان نوبتجی بزه خلاف قاعده دیرکسز ، وساحلدن اوزاقلشمش ، یولدن چیقمش برگمی ارائه ایتدی . بو اصلا برخیال دگل ایدی . گونش پارلاق ، سما صاف و براق ایدی ؛ ایصنمش هوا افقده اهتزاز ایدییوردی . نوبتجینك گوستردیگی استقامته توجه ایدن بالجمله انظار بوحادثەنك حقیقتنی تصدیق ایتمکدن بشقه برشی یاپەمازدی . لکن اضطراب قاب قریباً دها زیاده کسب شدت ایدەجکدی . »

« بزه گورینان بوشی اصلا یوانی شاشیرمش بر کمی دگل انسانله طولو بر صال ایدی‌که دها زیاده دقت اولندیغنده اوزرنده اضطراب وتهلکه زمانلرینه مخصوص علامتلر گوزلدی . عکس وَخیـاللر، پك ایی فرق اولنور، اساسلی وَجدی ایدی . »

« فرقتینك کنارنده ضابطان وکمیجیلر هپسی، برچوق ساعت اضطراب آلود برمراق ایله دگزك، تعریف وتوصیفی مشکل بوفوق العاده منظره‌سنی گوزلریله تعقیب ایده بیلدیلر . نهایت اوده گوزدن غائب اولدی. گون‌باتمغه باشلیور، گیجه‌نك ظلمتی یواش یواش اطرافی احاطه ایلیوردی . ساحلی گوردك، فقط آرادقلریمزدن گوردیگمز خیالدن بشقه برنشانه بوله‌مدق . »

بوحالی قپودان اسقوز ز بی نك نقل ایتدیگی ایله تطبیق ایدر ایسه‌ك ایکیسنگده برسببدن نشأت ایتدیگی، یعنی پك اوزاق بر منظره‌نك سرابی ایدوکی آکلاشیلور . عکسلرك بعضاً طوغری، بعضاً باش آشاغی گورنمسنه اظهار حیرت ایتمکده حقلیسکز .

سراب برآیینه ایچنـده اولان عکس کبی وقوعه گلور . بوحالده، طبیعی اوله‌رق عکسلر منعکس اولان اشیا ایله متناسب اولور . بو دیگر بر معجزهٔ طبیعه‌دن حصوله گلورکه (انکسار) کلمه‌سیله ایضاح اولنه‌بیلور.

بیلورسکزکه، بر باستونك نصفی صو ایچنه باتیر-یلور ایســه قیرلمش کبی گوریلور . بو بابده، لافونتن برقطعه‌سنده شویله دیمشدر :

« صو بر باسـتونی اگرلتدیگی وقتـده ادراك واذعانم آنی طوغرودیه حکم ایدر . ادراکمك امداد واعانه‌سیله گوزلرم، بنی تغلیط ایله اصلا آلداته‌مز . »

قوهٔ لامسه باستونك حقیقةً قیرلمامش اولدیغنی بیلدیرر . ادراك لامسه‌نك حقنی تسلیم ایدییور . بونك غلط نظردن عبارت اولدیغنی تصدیق ایلیور .

بونك سببی شودر : بر پارلاق شـعاع مستقیم خطوط ایله منتشر اولماز. صاچیله‌رق دوکیلان برصو اوزرینه دوشن وَصکره مایعك داخلنـه نفوذ ایدن گونشك شعاعاتنه باقیکز ! صویك سطحندن دخول

ايتدكده استقامتنده دوام ايتميه‌رك انحراف ايلمشدر . بوحال شعاعاتك اولدقجه كثيف برآيينه اوزرينه دوشديكنده دخی واقع اولور .

حتی شعاع شمس برطبقهٔ هوادن ديكرينه كچديكی وقت برينك دها پك آز كثافتلی اولمسی بو انكساری حصوله كتورمكه كافيدر .

معلومدركه ارض اوزرينه ييغلمش اولان طبقات هوا ، يوقاری چيقدقجه خفيفلشور . بريلديزدن ياقمر ويا خود كونشدن حركت ايدن برشعاع بزم هوای نسيمی داخلنه نفوذ ايدرك اوراده خطوط مستقيمه ايله دكل آنجق بالانكسار انتشار ايدر .

سراب داخلنده وقوع بولان حال دخی بوندن نشأت ايدر . اشيای حقيقيه‌يی حائز اولان بومتحرك ومتموج صورت، مادّه‌سز بر وجود كبی كورينان بو پارلاق خيال ، بزی آلداتان وحيرتده براقان خياللرك الك طوغری بر منظره‌سی دكلميدر ؟ .

صدا وضیا

صدا حاصل ایدن چاك ایله ضیا حصوله گتورن شعله میانه‌لرنده متعدد مناسبات موجوددر. مجزات ضیائیه نظرهٔ اولیده مجزات صوتیه‌دن پك فرقلی گوریلورسه‌ده ایکیسی آره‌سنده پك زیاده مشابهت واردر.

صدالر اجسامك اجزای فردیه‌سی وساطتیله حصوله گلان حرکتلردن انتشار ایدر. بو حرکتلر آز چوق مدید، سریع، ساده اولور. اهتزازات اکثریا هوا داخلنده منتشر اولورسه‌ده صلابتلی دیگر اجسام ایچنده دخی وقوع بولور.

اجسام صدائیه‌یی احاطه ایدن هرشی آز چوق آنك حرکاتنه اشتراك ایدر.

بر اوطه ایچنده بولنان ساعت چاکی اورذقده پنجره جاملری، دیوارلر، سائر اشیا جمله‌سی طنین انداز اولیور. جمله‌سی آز چوق اهتزاز ایلیور..

قولاغك زاریده اهتزاز ایدر. اوراده بولنان سیگر بو اهتزازاتی جمع ایلر، حس آنجق بو آنده

اجرای وظیفه ایدر ، چونکه اوآنه قدر حرکتدن
بشقه برشی یوغیدی . قولاق زارنده بولنان حسك
حرکاتنی گوزلجه تفریق ایتمك لازمدر. بالفرض اجسام
صوتیه‌یی محیط اولان هوا رفع اولنسه صدا حصوله
کلمدن او ، اهتزاز ایده‌بیلور . بونك عکسنه اوله‌رق
اجسام صوتیه‌اولمقسزین دخی حس حصوله گله‌بیلور.
نصلکه بعضاً ـ قولاغم چنلایور ، بندن بحث
ایدییورلر ـ دنیلدیکی وقت واقع اولیور. بوحالده تیقظ
وانتباهه گلمش وَتضییق ایدلمش اولان قولاق زاری
صدایی گتوره‌رك عکس ایتدیرر . اجسام صوتیه گبی
اجسام ضیائیه دخی اهتزاز ایدر ، لکن بورادهکی
صورت اهتزاز دها قاریشق وَاجزای فردیه‌نك
صاللانمسی دها زیاده سریع وَدها زیاده مختلطدر.

قولاق اجسام صوتیه‌نك اجتماعندن اهتزاز
ایتدیکی گبی اجسام ضیائیه‌نك اجتماعندن گوزده
اهتزاز ایدر . وَ صارصیلان گوز زاری بزده حس
ضیا حاصل ایلر .

قولاق زاری حقنده سویلدکلریمز گوزحقنده دخی سویلنیله‌بیلور. بورادەده، عموماً استعمال اولنان ـ بر شمارکه، گوزندن آتش چیقاردی! ـ سوزی، میدانده ضیا اولمدیغی حالده گوزده بوحسك بولدی قابل اولدیغنی اثبات ایدر.

ضیا ایله صدا بیننده اولان تناسب یالکز بوقدر دکلدر. صدالریکدیگرندن یا یوکسکلگی، یعنی اینجه‌لك وقالنلغی درجەسی، ویاخود قوّت وشدتی ایله‌تفریق اولنور. اگر اصوات بر یوکسکلکده ایسه عکسی وطنینی وساطتلریله فرق‌اولنور. بوکا بر مثال اولمق اوزره بر پیانو عرض ایدرز، کمیکلرینه طوقنگز گوره‌جکسگزکه ایکی صدا بر صورتده دکلدر.

اجسام صوتیه اهتزازاتی صیقی ومتعدد اولدیغی نسبتده صدا کسکین واینجه اولور.

رنکلرك تنوعی دخی اهتزازات ضیائیه‌نك سرعتی نسبتنده‌در.

شدت ووسعتلی صدایی، بر جسمی شدتله صارصه‌رق

حصوله گتوررلر. بر رنك ايچندده متنوع چشيدلرى حاصل ايدن صارصلمه تأثير يدر .

لكن شوفرق واركه، صدا دقيقه ده تقريباً ٣٤٠ مترو مقدارى مسافه‌يه منتشر اولديغى حالده، بو قدر بر مدت ظرفنده ضيا ..... ٤ ساعتلك محلى طولا . شور . سمع بشر. بتون صدالرى حس وادراك ايده‌مز، پك اينجه‌لرى وَپك قالينلرى واردركه اصلا ايشيده‌مز .

چشم بشرده پك شديد وَ پارلاق ضيالردن قماشوب گوره‌مديگى گبى بر چوق حيوانلرك گوره بيلديگى پك رقيق شيلرى رؤيت ايده‌مز .

قولاق وَ گوز ايكيسيده اخذ وقبول ايتدكلرى تأثيراتى بر مدت حفظ ايدر .

حرارت وضيا

بعضاً بر سخنه ال اوزاتديغكز وقت يانكزده‌كى آدم ـ طوقنميكز، ياقار! دير . لكن من جهة النظر اوشيئك حرارتنى هيچ برشى ايماايتمز. بونك ايچوندركه

اکثریا قهوه وَیا چای ایچرکن آنك درجهٔ حرارتنی
تقدیرایدهمیه‌رك آغزیمزی وَیا طوتارکن المزی یاقییورز.

بزه حرارتی حس ایتدیرن یالکز قوهٔ لامسه‌در.
دیگر، بعض احوالده، بر عکس، بزی تهلکه‌دن
محافظه‌ده گوزلر سبقت ایدر. بر تاوه پك زیاده
ایصیدلدیغی وقت قزارر وَبونی اوزاقدن گوره‌رك
احتراز ایدرز. اگر تاوه دها زیاده قزدیریلور ایسه
دها پارلاق وَشدتلی برقرمزیلق کسب ایدرکه
بو حالده درجهٔ حرارتی مقیاس ایله دگل آنجق
قزدیرلمش اولان جسمك رنکندن گوزلریمزله استخراج
ایده بیلورز. اول وقت، ترمومترو درجه‌سی برحقیق
بویه نمونه تحته‌سی حالنه تحوّل ایدر.

بیك درجه حرارتی هیچ بروقتده میزان‌الحراره
گوسترهمز. بو درجه یی (آچیق کراز) رنگیله
تعریف ایدرلر. بیك اوچیوز درجهٔ حرارت (بیاض)
در. بیك بشیوز (گوز قماشدیریجی بیاض) بوقدر
یوکسك حرارت درجه‌لرینه مقیاسك اشاراتی اصلا

طوغری اوله‌مدیغی حالده بالعکس رنکلر پك عیان وَ گوسترشلیدر .

یالکز رنکلرك تنـوعی دگل ، حتی بر رنگك چشیدلری بیله درجهٔ حرارته برمقیاس کافیدر. بونك ایچون شویله‌جه بر الوان صره‌سی ترتیب اولنمشدر .

قرمزی	هنوز ظهور ایدن
	قویو
کرازرنکی	هنوز ظهور ایدن
	خالص
	آچیق
ترنجی	قویو
	آچیق
بیاض	خالص
	قاشدیریجی

حرارتك تزایدی جسمی ضیادار برحاله قویدی؛ بو حرارت ایله ضیا میانه‌لرنده برقرابت درجه‌سی دگلمیدر؟ بونی، تعریف ایتدیگمز الوان صره‌سی توصیف ایدر :

شـو حال بزه ، حرارت ایله ضیانك بر پیـانو

نوطه‌لری کبی اولدیغی فکرینی ویرر . حرارت آشاغی نوطه‌لری ضیا یوکسك نوطه‌لری عرض ایدر. اڭ قالین نوطه مظلم حرارتی وَاڭ اینجه وَکسکینی قماشدیریجی ضیایی بیان ایلر. حرارت ایله ضیا بیننده اولان رابطه ضیا ایله صدا میانه‌لرنده اولاندن دها چوق زیاده قریب وَاساسلیدر .

معجزهٔ صوتیه ایله معجزهٔ ضیائیه مقایسه اولندیغی وقت میانه‌لرنده متعدد مشابهتلر بولنور . لکن بونلر آنجق بر مشابهتدن عبارتدر .

ضیا ایله صدا میانه‌لرنده مختلف الاصل شیلرڭ مشابهتلری وارسه حرارت ایله ضیا آره‌سنده عینی دکلسه‌ده مشترك الاصلدر .

هایدی، حرارتڭ اصل و اساس اولان مادهٔ متموجه معجزه‌سیله ضیا میانه‌لرنده‌اولان متعدد مناسبات نقاطنی تعیین واثبات ایده‌لم :

شعاعات شمس بزه برآنده هم ضیاسی ، هم حرارتی ایله واصل اولیور . دیمك اولیورکه حرارت ایله ضیانڭ سرعتی مساویدر .

بر خط عمودی ایله دوشن شعاعات ضیائیه یاخود حرارت ویریجی شعاعات مائل ومنحرف شعاعاتدن دها قوتلی وشدتلی اولور . گونشك حرکاتیده بونی اثبات ایدر. گونش طلوعنده شعاعاتی ارضی تنویر ایتدیگی وقت بزه پك ضعیف صورتده واصل اولور . ضیا وحرارتی پك آزدر . یوکسلدیگی نسبتده دها زیاده افقی اولەرق دوشدیگی ایچون حرارت وضیا تزاید ایدر . وینه غروبه باشلدیغنده یواش یواش تناقص ایلر .

شعاعات ضیائیه مائلیتنك آز وچوقلغی شدتنك تحولاتنه سبب مستقل دگلدر . بوگا ، کچدکاری طبقات هوائیەنك تأثیر نفوذینی دخی علاوه ایتمك لازمدر ، که گونشك افقه قربیتی نسبتنده صیق وکثیف اولور .

گوریورزکه حرارت هوا ایچندن کچەرك بتون بتون ضیا گبی کسب ضعف ایدر . حرارتك آصل ومنشیٔ اولان مادهٔ متوجەنك خیالی گبی ضیالرگده

برخیالی وار . معلومدرکه بویالی جاملر هیچ بر ضیایی رنگندن بشقه رنکده کچمکه براقمزلر . بالفرض مائی جاملر مائی ضیالردن بشقه‌لرینی کچورمزلر . مائی برجامك آرقه‌سنه ینه بورنکده برایکنجی جام وضع ایدیکز ضیانك کچدیکنی کوررسکز .

فقط مائی جامك آرقه‌سنه برترنجی قویکز ایکنجی جام مائی ضیانك کچمسنه تمامیله ممانعت ایدر . ضیا هیچ کچه‌مز . ایکی شفاف جسمك آرقه‌سنده برقرا کلق حصوله کلور . یاخود برقرمزی جامك آرقه‌سنه بریشیل جام وضع ایدیکز ینه شعاعات کچه‌میه‌جك وظلمت حصوله کله‌جکدر . بومعجزات بعض مواد ایله تلوین ایدیلان حرارت شعاعاتنده دخی بولنور . لکن بوحالده حصوله کتوره‌جککز ظلمت دکل فقدان حرارتدر . بونی تقدیر ایده‌جك کوزیکز دکل ترمومترو اوله‌جقدر .

جاملرك عرض ایتدیکی بوغریب حالی دها برآز بسط وتمهید ایده‌لم . هرکسك بلدیکی کبی

ضیایه رفاقت ایدن برحرارت جامی کچر، عمـوماً
معلوم اولمیان بودرکه حرارت یالکز اولورسه کچه‌مز،
نته‌کم باغچوانلرك فداnجقلری اورتمکه مخصوص قوللا.
ندقلری جام اورتولر حرات آلمق ایچون حقیقی فاره
قپانلریدر. حرارت اورایه ضیا ایله برابر گیرر بردفعه
فدانلر وطوپراق داخلنه گیرمسیله اوراده قالور.

یاپراقلر

قیش تقرب ایدو بده یاپراقلر دوشدیگنده نه‌قدر
حزین بر منظره حصوله گلور. بتون کوکللری
عمیق برکدر استیلا ایلر. حقیقةً حیات ارضی ترك
ایدییور ظن اولنور. آغاجلرك یشیل لباسلری صراروب
دوشدیگی وارضی صاردیغی وقت انسانلرده گوزلجه
صاری نه‌رق اوجاقلری باشنه چکیلوزلر.

یاپراقلر بردن بره حیاتدن چیقوب اولمیورلر.
وگلجه آنلر یشیل ایدیلر، الك قویو یشیللکلرندن الك
خالص صاری یلقلرینه قدر صره‌سیله رنکلرك طاتلی

لونلرینی محافظه ایدەرك صوكك بهار منظرەسنه غایت گوزل براطافت بخش ایلر. یاپراقلرك دوشمسی آغاجك اولومی دگلسه هیچ اولمازسه آندن بر اثردر .

بر دفعه یاپراقلر دوشدیگنده ارض چپلاق، صویمش گبی گورینور، آغاچلر روحسز برجسمه بگزرلر . حقیقةً بر بایغناق ایچنه طالمشلردرکه آنجق ایلك بهار گونشنك برنجی انواری آنلری بو بیهو-شیدن قورتارر .

یواش، یواش ، صغوق فعالیت حیاتیەیی استیلا ایله منبسط قیلار . کوکلر بسلیجی صو ایله اصلا اشباع ایدیلەمز . عصارهٔ نبات برقاچ صورتله قویو-لاشور. لکن آغاچ اولماز. بولندیغی حال بزم بایغنلغمزدن دها زیاده برشی دگلدر .

ممالك حارەده آغاچلر علی الدوام تازه یاپراقلر، چیچکلر، میوەلر یتشدیرر . چونکه اورالرده یاز دائمیدر . لکن طبیعتك صباح انشراحی، سنەنك صباوتی، تازەلگی، لطافتی، اولان بهارده یوقدر .

چام ، سرو ، تافلان ، گبی بر طاقم آغاچلریمزده واردر که دائما یشیلدرلر . بونلری صغوق‌اویوتمز ، یاپراقلری متمادیاً تازه‌لنور ، بوانواعه مخصوص یاپراق دوشمسی زمانی یوقدر .

حیات نباتاتده یاپراقلر بیوك براهمیتی حائزدر . آنلرك موجودیتی حیاتك ایقاظنی ، مفقودیتی وظیفهٔ حیاتیه‌نك تعطیلنی اشارت ایدییور .

دها واضح اولمق ایچون بوراده برمثال گتیره‌لم: اویقو بزی استیلا ایتدیگی وقت اویقونك عمیق اولدیغی نسبتده جولان وتنفس آغرلشور . اگر برغشی وَیا خستیاتی غائب ایده‌جك درجه‌ده بر بایغنلق ایچنه دوشر ایسه‌ك بوایکی حرکت معطل قالور . لکن بونلرده تنفس دها زیاده خارجیدر ، تیقظ حیات آندن آکلاشیلور .

یاپراقلرده نباتاتك تنفسنه خارجی بر دلیلدر . باخصوص تنفس حرکتنی ایفا ایدن بوآلتلردر .

نبات اوعمیق ، وَاوزون اویقوسندن اویاندیغنده ،

عصاره آنك مجرالری ایچنده جولانه باشلر، طمورجقلر طوغار، نشوونما بولور. اولوقت نبات بو ییشیل قسمندن تنفس ایدر. یاپراقلر نباتاتك آغزلری وَآق جگرلری مقامندهدر.

یاپراغك بنیه وترکیبنده بیوك بر تنوع واردر. عموماً یاپراق بر کوچك ساق ایله ربط اولنمش مستوی بر قسمدن تشکل اتمشدر. بعضاً سمیز وَکنیش، وَبعضاً ضعیف وَاینجه وَاوزون اولور. کنارلری یادوز، یاخود آز چوق عمیق وَکسیك کسیکدر.

یاپراقلرك ایکی یوزی یکدیگره مشابه دگلدر. بر خردهبین ایله طوپراغه متوجه اولان یوزینی تدقیق ایدیکز، اوراده یاری آچیلمش دوکمه ایلگی شکلنده بیگلرجه یاریقلر گوره جکسکز. بونلر آغزلردر. بوواسطه ایله یاپراقلر هوا مرکباتندن بولنان مولدالمائی بلع وَمولدالحموضهیی دفع ایدر.

یاپراقلر بو صورتله یالکز گوندوز ضیانك تأثیری آلتنده وَعلی الخصوص شعاعات ضیائیهنك نفوذی

تحتنده تنفس ايدر . بالعكس كيجه‌لرى ينه او ياپراقلر بتون بتونه مخالف برصورتده حركت ايدر . يعنى حيوانات گبى هوادن مولدالحموضه‌يى آله‌رق حامض قاربون ويررلر .

قشر، باخصوص چيچك يعنى، يشيل اولميان اقسام، ياپراقلرك كيجه‌يه مخصوص افعالى حائزدر .

بو افعالك محقق اولديغى متعدد وقطعى، تجارب ايله ميدانه چيقارلمشدر .

بونى ضيايه چويرلمش وحامض قاربونى حبس ايدىجى برجام اورتو ايله فدانى قپايه‌رق حامض قاربونك غائب اولمسيله اثبات ايتمشلردر .

ينه برعكس اوله‌رق، هواىى حبس ايدىجى اولان جام اورتو مظلم برمحله قونلديغنده از زمدت ظرفنده اوراده يالكز حامض قاربون بولنمشدر .

فدانلرك چيچك قوقولرى، تنفس ايتديكيمز هوانى افساد ايدن حامض قاربونى اظهار ايلر، سبب ومنشائى نظرهٔ اوليده گوريله‌ميان كثيرالوقوع خفيف

گیفسزلکلر اوطه‌لرده لطیف، فقط مضرچیچکلرك وجودندن ایلرو گلور .

نباتات ضیانك تأثیرندن پك زیاده محسـوس وآنك طاتلی وَسلامتبخشا تأثیراتندن پك چـوق مستفید اولور . ضیا گورمیان برچقور ایچنه دوشن وَفلیزلنان تخم برفدان تولید ایدرکه هر نقطهٔ نظردن جلیز ضعیف، صرارمش، صولمش چوجقلره بگزر.

بو خسته‌لقلی نبات ضیاآرار . بتون قوّتنی منفسلره ویرر . ساقی ضیایه یتشمك ایچون اوزانیر . اگر ضیه یوزینه چیقارسه ، تماميله كسب سلامت ايلر . ضيه آگا رنك، صحت وَقوّت بخش ايدر .

برساقسی چیچگی یالگز برطرفدن ضیا آلان برمحله وضع ایدیگز فدانك دائمـا ضیانك گلدیگی طرفه طوغری اوزاندیغنی گوره جکسگز .

گونش وَآی چیچکی وَساٸره گبی دائمـا گونشـه باقان فدانلر اوزرینـه ضیانك حصـوله گتوردیگی تأثیری تجربه‌یه بیله محل یوقدر . چونکه بونلرك

بتون گون گونشـك آرقه‌سی صره وجهلرینی توجیه ایتدكلری هركس طرفندن گوزلمشدر .

تنفس نباتی ایله، حیوانی مقایسـه اولنـدقده بو ایکی عملك یکدیگرینك نقصانلرینی اکمال ایتمکه مخصوص ایکی شی گبی اولدیغی وَهوای نسیمینك حیـوانات قسمنی نباتات قسمنـه باغلیان بر رابطـه بولندیغی گوریلور .

معلومدرکه هرحیوان تنفس ایدرك آق جگرلری ایچنه هوایی ادخال ایدر . وَهوانك شـامل اولدیغی مولدالحموضه قانك قاربونی یاقار . جسملریمز بر اوجاق گبی اجرای عمل ایدرکه قاربون یانه‌رق ۳٦ درجه‌ده برحرارت حصوله گتورر . مواد غدائیه محروقات وظیفه‌سنی ایفا ایلر؛ اتلر، میوه‌لر، سبزه‌لر قاربونی کافهٔ مشتملدر .

قویونلرك یدیگی اوت گبی مواد بزم وجودلریمز ایچنده ات حالنه گیرر . برفدانك شـامل اولدیغی مواد اصلیـه‌سی آنکله تغـدّی ایدن حشراتك

وجودینه کچر؛ اورادن، حشراتی ییان قوشلرك وجودینه، حاصلی متعدد انقلاباتدن صکره وجودیمزه منتقل اولور. حالبوکه بز بوقار بونی صاقلیوب محافظه ایتمیورز. آنلری دیگر بر صورتده ینه نباتاته اعاده ایدییورز. امدی گوریلیورکه حیوانات ایله نباتات میاننده بر دوام بر مبادله واردر.

لکن تنفس نباتی تأثیراتنك، تنفس حیوانی تأثیراتی ایله مساوی اولدیغنی تصدیق ایتمك گوجدر. چونکه نباتاتك تنفسی گوندوزلری بر تأثیر حصوله گتوریور ایسه ینه اونبات کیجه‌لری ایتدیگی تنفسده برعکس بر تأثیر حاصل ایدییور. فقط بو ایکی تأثیرك یکدیگرینك قوتنی کسدیگی استنتاج اولنه‌ماز. بونك ایچون اوّلا کیجه ایله گوندوز میانه‌لرنده مساوات اولمسی لازم گلور. بعده کیجه وَ گوندوز اثنالرنده فعالیت حیاتیه‌نك بر اولمسی اقتضا ایدر.

اگرچه بوگونه قدر حقسز اوله‌رق نباتاتك تنفسی تأثیراتنك حیوانات تنفسی تأثیراتی محو

ایتدیکی وموازنه‌ده طوتدیغی ظن اولنمش ایسه‌ده بو ظن ، موجوداتی یکدیگره باغلیان دیگر روابطك بولنمدیغنی استنتاج ایتمگه برسبب عداولنه‌ماز، دکلدر. حیات نباتات، حیات حواناته مربوطدر .

برچیچك ندر ؟

بعض شیلرك الڭ لطیف، الڭ نظربا، الڭ پارلاق اولاننه اونوعك چیچکی دیرلر .

بوقبیلدن شیلره الڭ طبیعی، الڭ ساده برتعبیراولمق اوزره « چیچك کبی لطیف وتازه . » دیرسکز .

بوسوزیکزدن صکره برشارلتانك سویلیه‌جکی شو سوزلر سزه نه‌قدر صغوق گلور : « سزك چیچك تسمیه ایتدگکز شی چیچك دگلدر . نباتیونك بونام آلتنده گوستردکاری جسم برساقه مربوط بردمت یاپراقلر ایچنده برطاقم اعضادر »

دهاخصوصی برتعریف انتخاب ایتمیورم. چونکه

ایستمش اولسـه ایدم سزه شـویله بر تعریفده بولنه بیلیردم : « چیچك اولطیف یاپراقلری شامل بولنسـون بولنمسون تولید نباته صالح مجتمع یاخـود منفرد عضولردن تشکل ایتمش بر جسمدر »

بوتعریفه برچوقلری گولر . اویله‌یا ، اولطیف رنکلی ، رایحه‌لی ، یاپراقلر اولمدقدن صکره اوجسمده چیچـك دیه‌جك نه‌قالور . فقـط حقسزدرلر ، عالمك حقسز اولدیغی قدر نباتیـون حقلیـدر . اگر چیچك عالم طرفندن لطیف برزینت ، انظاری تنویر ، شامه‌یی تلذیذ ایچون مجسم برظرافت دیه تلقی اولنورسه نباتیون بوندن استنتاج ایده بیلورلرکه برچوق نباتاتده سز چیچکلکدن چیقاریورسکز .

سزه تقـدیم ایده‌جکمز بتـون چیچکلر پارلاق ، یاپراقلی وَلطیف قوقولی دکلدر . چیچکلرده قادینـلر گیبدر . هپسـنده لطافت حسن وجاذبه مساوی درجه‌ده اوله‌ماز .

طوغری سویلیه‌لم ، اگر عالمك چیچك حقنده

ایتدكلری تعریف ایله اكتفا اولنور ایسه چیچك یك ناقص اوله‌رق طانمش اولور . نباتاتك الڭ پارلاق وَلطیف اقسامی الڭ لزومسزیدر . الڭ عالی عملیاتی اجرا ایدن عضولری بولطیف آشیانه‌نك داخلنده آراملیدر .

بعضاً چیچكك سینه‌سندن خارجه چیقان وَایپلك كبی اینجه اولان صاپجغزه برنظر ایدیكز . بو (عضو تأنیثدر) قسم اعلاسندن آچیلمش وَآشاغیسندن چیچك داخلنده شیشوب قبارمش اینجه اوزون زیوانه، كبی برشیدر . بوقبارمه داخلنده یمورطه، تعبیر دیگرله تخم بولنور .

عضو تأنیثك اطرافنه عضو تذكیر دنیلان دیگر برطاقم اینجه صاپجغزلر جمع اولمشدركه اوچلرنده انچلری چیچكلرڭ رنگنه گوره توزلرله طولو برطاقم كوچوجك كیسه‌لر (حشفةالنبات) واردر .

عضو تأنیث وَعضو تذكیر چیچكك اقسام اصلیه‌سیدر . متباقیسی ظرفدرلر . زمانی گلدیگی وقت

اوكوچك كيسه جكلر كنديلكلرندن آچيلورلر؛ نباتاتك تناسلنه مدار اولان وَ (طلع) دنيلان توز عضو تأنيث اوزرينه دوشر، تخملره القاح ايدر. اولوقت يواش يواش قباران وَثمره حاصل ايدن محفظه‌دن ماعدا هپسى صولوب دوكيلور.

عضو تذكيرلرى كماله ايرمزدن اوّل كسوب قوپاريكز وَدقت ايديكزكه تخملر تشكل ايتمك ايچون آنلردن آلمغه محتاج اولدقلرى مادّه‌يى آله‌مدقلرندن محفظه قبارميه‌جق وَثمره حاصل ايدن اولميه‌جقدر.

چيچكلر عموميت اوزره سينه‌لرنده عضو تأنيث وعضو تذكيرى جمع ايتمه‌مشدر. نباتاتك بعض چيچكلرى واردركه يالكز عضو تذكيرلرى حاوى وَبر طاقملرى ايسه يالكز تأنيثه مالكدر. بونلر بعضاً بر فدان اوزرنده بولنور. بعضاً‌ده برآغاجك مختلف داللرى اوزرنده تصادف اولنور. لكن بر آغاجك چيچكلرى يالكز عضو تذكيره مالك بولندقلرى وقت امين اولمليدركه ينه بونوع آغاجدن بر ديگرينك

چیچکلری یالکز عضو تأنیثه مالکدر . بوحالده نباتك تناسلنه مدار اولدیغی سویلدیگمز توزك عضو تذکیردن عضو تأنیثه نقلنی کیم درعهده ایدیور ؟ آنی بعضاً روزگار قنادلری اوزرنده نقل ایدر وتوز، طوغریجه آنی بکلیان عضو تأنیثك اوزرنده توقف ایدر . بعضاًده بر بوجك عضو تذکیرآره‌سنده بوارلانور ، اوزرینه نباتك تناسلنه مدار اولان توزلر قاپانور . بوبوجك بر سوق معنوی ایله گلور عضو تأنیثی شامل اولان چیچك اوزرنده آرام ایدر .

باقیکز سزه بر غریبه نقل ایدیم : برلینك بر قیش باغچه‌سنده یالکز عضو تأنیثی شامل طبیعی بوینده یك کوچك بر خرما آغاجی چیچك آچار ، فقط میوه ویرمزدی . چونکه بر عزوبته یعنی بکارلغه محکوم اولمشیدی . یالکز عضوتذکیری شامل دیگر بر حرما آغاجی ایسه قارلسروخه‌ده بولنیوردی . برنجی خرما آغاجنه مالك اولان باغچوان بونی اوگرندی . خرما آغاجنده نباتك تناسلنه مدار

اولان توزدن بر مقدار گوندرملرینی قارلسروخه‌ده‌کی باغچه صاحبنه یازه‌رق رجا ایتدی. توز واصل اولدی. باغچوان چیچکلری توزلدی. برمدت صکره زماننده ثمره‌سنی ادراك واقتطاف ایلدی.

اشته دها غریبی: برنارده‌ژسسیونك باغچه‌سنده یالگز عضو تأنیثی شامل ایکی فستق آغاجی وارایدی. هرسنه چیچکلنیور فقط میوه حاصل ایتمیوردی. لطیف بر گونده باغچه‌یه ایتمش اولان اوقوجه نباتات عالمی آغاجده میوه حصوله کلمك اوزره اولدیغنی گوردی. بوغریبه‌نك اسباب موجبه‌سنی آراشدیرمغه، وهرطرفه باش اورمغه باشلدی. نهایت کندی باغچه‌سی جوارنده بولنان لوکسانبورغ باغچه‌سنده عضو تذکیری حامل بهار آچمش بر فستق آغاجی بولندیغنی اوگرندی آ گلادی‌که بوسرّ عجیبك بالواسطه فاعلی روزگاردر. شمدی آ گلاشیلیورکه نباتیون چیچکلر ایچنده بتون عالمك گوردکلرندن بشقه شیلر گوریورلر.

چیچکلرك پارلاق وَقوقولی یاپراقلرندن داخلنده‌کی بوکوجك مخلوقاتك دها قیمتدار وَفائده‌لی اولدقلرینی آرتق سزده تسلیم ایدرسکز یا ؟. بونلری احاطه‌ایدن ملون یاپراقـلر بر زینتدن بشـقه برشی دکلدر. آنلرك اوزرنده اکثر یشیل یاپراقلردن تشکل ایتمش اولان بوایکنجی ظرف دها زیاده امین برملجأ وَ دها اهمیتلی برآلتدر. چونکه بونلر تخملری احاطه‌ایدرلر.

کوزلریکزی محافظه!

مطالعه . — دقت . — تك جاملی کوزلك

— عزیزم! گوزلرك اڭ لازملی، اڭ دلنشین برآلت اولدیغنی دوشنیور میسکز ؟

— بونده اصلا شبهه یوقدر.

اجسامك شکل والواننه حکم ایده‌بیلمکله‌گمز، مسافه‌نڭ بعدینی، قربنی تخمین ایلمکله‌کمز، طبیعتك لطیف منظره لرندن، گوزلگندن صنایعك آثار عالیه ونفیسه‌سندن متلذذ اولمقلغمز نظر سایه‌سنده دکلیدر؟.

— تماميله تسليم ايده‌رم .

— هر گون بر چوق آدملر گوریيورزكه نه طبيعتك لطافتندن، نه ضايعك گوزللگندن استفاده ايده‌بيليور . دوستلرينی طانيه‌مقسزين يانندن كچيور. چونكه گوزلری ايو دكلدر .

— حتی بنده بوقبيلدنم . شمدی سوقاقلرده احبابمی گورمكسزين كچيورم . طبيعتك عالی منظره‌لرندن محروم اولدم . الك لطيف وطاتلی حسياتمی يواش يواش غائب ايديورم . حاصلی بن مطالعات واشتغالاتم ايچنده محدود ومحبوسم .

— ای شمدی سزده بنمله برابر گوز گبی نازك عزيز برآلت ايچون نه‌قدر دقت واعتنا اولنسه آز اولديغنی تصديق ايدرسكز يا ؟

— شبهه‌می وار ؟

— يالكز باقيكز انسانلر نه‌قدر عجايبدرلر؛ هر كس سزك وَ بنم گبی گوزك قيمتنی تقدير ايتدكلری حالده آنی پك بيقيدانه دنيايه‌يله‌جك برصورتده استعمال ايدرلر.

ارزو ایدرسه‌گز سزه اوّلجه بر ایکی کلمه ایله گوزك نصل خاق اولنمش اولدیغنی وَ نصل اجرای عمل ایتدیگنی سویلیه‌یم .

— تشکر ایده‌رم .

— گوزده کوچك بر قطعه گوررسه‌گزکه همان بتون بتونه مغاره گبی برحجره اچنده صاقلنمشدر بوكا : « حجاج ، مدار العين » و بين العوام « گوز چيقوری » دیرلر . الله آکا برقبه تشکیل ایتمش وَقاشلر سایه انداز اولمشدر .

گوزك شکلی برکله‌یه بك مشابهدر . ایلریده‌کی گوز آغی دینلان ظرف شفافدر . پارلاق ضیالر ، آندن کچمگه مجبوردر . شو ظرف برساعت جامنه بکزدیله بیلور . ظرفك باقیسی کثیف قالین بر گوز زاریدر . آنك آرقه‌سنده مدوّر بردلیك گبی دلنمش گوز ببگی دائره‌سی « طبقهٔ قرضیه » بولنورکه رنگی ، گوز رنگی تسمیه اولنان رنگده‌در .

تشبیهاتمزه دوام ایتمك ایچون دیه‌لم‌که اگر گوز

آغی دنیلان زار بر ساعت جامی ایسه گوز ببگی دائره‌سیده بر یاقوان دلیکیدر. ببك دائره‌سنك آره‌سندن گوز داخلی گورینورکه مظلم بر اوطه گیدر. بونك ایچون برچوق آدملر گوز ببگی بر دلیك دگل آنجق بر سیاه لکه اولمق اوزره حکم ایدرلر. بو داره‌نك آرقه‌سنده بلوّر گبی پارلاق، شفاف وَقبه‌لی برجسم (جسم بلوّری) بولنور.

گوزلر لزوجتلی بر مایع ایله طولودرکه بو مایع آنی طولی طوربه گبی قبارمش وششکین طوتار. دیبی اعلا اینجه چوراب اورگوسی گبی اوروامش سیگرلردن تشکل ایتمش، بر شبیکه ایله دوشنمشدر. بوڭا « طبقهٔ شبکیه » دیرلر.

گوز گبی نازك بر آلت نه قدر حفظ وصیانت اولنمش اولسه آزدر. او، گوز چیقوری ایچنده بر سپر آلتنده محافظه اولنمش اولدقدن ماعدا قاش، بر صچاق گبی ایلروليه‌رك آلنك ترلرینی گوز ایچنه دوشمکدن منع ایلمش وَبو آلتك اوزرینه سلامت بخشا برگولگه ویرمشدر.

صچاقلرله مزین ایکی طرفلی بر پرده گبی کرپکلرله
احاطه ایدلمش گوز قپاقلری گوز ایچنه گیرن ضیانك
درجه‌سنی تحدید ایتمکه وحتی، پك پارلاق ضیالرك
ایچری گیرمسنه ممانعت ایلمکه خدمت ایدر.

حوضی، گوزك اوست طرفنده بولنان گوز
یاشلری دائما اوشفاف گوز آقنی تمزلر. واگر هر
هانگی برسببله تحریك وایقاظ اولنور ایسه اولنسون
کثرتله آقار. گوز یاشلری آقی بیقایه‌رق تمزلدکدنصکره
گوزك داخلی برزاویه‌سنده موضوع بولنان گوچك
برقنالدن کچه‌رك بورون ایچنه داخل اولور.

امدی گوز حقنده سزده برفکر کافی حاصل
اولدی. شمدیده مختصراً آنك نصل اجرای عمل
ایتدیگنی آکلاتمقلغمه مساعده ایدیکز. شبهه یوقکه
فوطوغرافجی‌یه گیده‌رك رسمکزی آلدیرمشسکزدر.

— اوت!

— او حالده اوکنده بر کوچك بوری گبی
طوران مکعب قوطویه دقت ایتمشسکزدر.

— ظلمت دائره‌سی .

— ای یك اعلا فوطوغرافجینك سزك اوزر- یکزه توجه ایتدیردیکی بو بورو ایچنده محدّب برجام بولنور . بوجام، گوریلان جهره‌یی ، قوطینك آرقه طرفنده بولنان جلاسز برجام اوزرنده ترسیم وتشکیل ایدر .

— آکلایورم . بیگك آرقه‌سنده معلق بولنان شفاف آلت شو جامك وظیفه‌سنی اجرا ایدر . صورتلر گوزك دیبنده ، طبقهٔ شبکیه‌نك آچلدیغی محلده تشکل ایدر .

— بو آکلاشلدی ؛ شمدی علاوه ایده‌لم که طبقهٔ شبکیه یالکز صوری اخذ ایله قالمیور . آلدیغی گبی آنی حس ایدن بینه نقل ایدییور . دیمك که گوز اشیادن شعاعاتك عصب بصری‌یه تأثیرك دماغه انتقالیله بزه‌بر احتساس وقوعنه خدمت‌ایدر اعدادی برآلتدر . صورك گوزك گریسنده تشکلی، صکره بوصو- رتده فهمی ایکی عمل دگلدر، آنك تشکل ایتدیگی

دقیقه‌ده صورت بیلنمشدر . بر گوزك آرقه‌سنده تشکل ایدن صورته باقار موضوع برشی دکلدر .

اگر بویله اولسه ایدی، اشیایی باش آشاغی گورر ایدك . چونکه فوطوغراف صندیغنك ظلمت دائره‌سنك دیبنده بولنان جلاسز جام اوزرنده رسمك تشکل ایتدیگی کبی، صورده گوزك دیبنده باش آشاغی ترسم ایدر .

— بوحالده گورن گوزیمز دگل بینمز دیمکدر .

— بو اولقدر طوغرییدرکه اگر طبقهٔ شبکیه مفلوج، معطل ایسه دیگر آلات نه‌قدرصاغلام وقوی اولورسه اولسون واسترسه صورت گوزك دیبنده تشکل ایتسون؛ ینه نظر غائب اولمش دیمکدر .

شمدی سز پك قولایلقله گوزلره نصل معامله ایدلمك لازم اولدیغنی آكلایه بیلورسکز. گوزلر دائما مشغول ایدیله‌رك آنلره راحت و یرلمز ومساعده‌اولنمزسه وقت شیخوختدن چوق اول خدمت گورمكدن قالیر.

— بو گرجکدر، آدم مطالعه ایتدیگی یاخود

یازدیغی، یاخود تحری ایله مشغول اولدیغی وقت توقف ایچون تا گوزلرك یوریله‌رق شاشالمغه باشلمسنی بکلر.

— بوهیچ برشی دگلدر. لکن بعضاً، پك کوچك، یاخود لایقیله تنویر اولنمامش اشیایه دقتله باقمغه عناد وَاصرار اولنور. اشته اصل پك مهلك، فنا اولان بودر. دائما فنا ال یازیلرینی اوقومغله گوز غائب اوله‌بیلدیگی گبی (خرده‌بین) وساطتیله برطاقم تحریات ایله‌ده قوّت بصر ضایع اوله‌بیلور.

آقشام صنعی ضیا ایله چالیشه‌رق، صباح کچ قالقمق وَصباحك گوزل ساعتلرینك ایو هواسنی ضایع ایتمك پك فنادر. گیجه‌لین اوقیوب یازدقدن صکره بعضیلری یتاغی ایچنده‌ده اوقومق استر بوده پك فنادر. چونکه وجود افقی بر وضعیتده بولندیغی وقت بین عامل وَمتحرك اولور، مطبوع براستقامت گوزلره یراماز.

— بوحکیمانه مطالعاتکزی کسدیگم ایچون عفویکزی تمنی ایده‌رم، فقط شونی سویلمك استرم:

بن یتاغمه اچندن مطالعه ایلرم ، اگر مطالعه ایتمزسه‌م یك گوج اویورم .

— گوج اویور ایسه‌گز بو حال گوندوزلری کفایت درجه‌ده حرکت ایتمدیگگزدن یاخود چوق اویودیغگزدن نشأت ایدر . اویقو ، آنی بعض واسطه‌لرله دعوت وجلب ایده‌نه گلور . اویقوده اشتهار گیدر .

— لکن رجا ایدرم ، یاز آدمك ایشلری اولدیغی وقت ؟

— بکا اعتماد بیورك ، بو صورتله برگون او ایشلری رؤیت ایده‌مامگه مجبور اولورسگز . وجودگز حقی استرداد ایدر . افراط درجه‌ده چالشمقله هم غیرتگز آز مثمر اولور ، همده افراط نتیجه‌سنده برخسته‌لق گلور .

— نصایحگزله عامل اوله‌جغم . تشکر ایدرم .

— ممکن اولدیغی قدر . گوزلریگزی بیاض وقرمزی رنکلر اوزرینه عطف ایلمکدن محافظه

ایدکز . آنی یشیل اوزرینه باقه‌رق دکلندیریکز . یشیللك، آغاجلر؛ شایان دقت دکلمیدر ؟

— بو نصیحتلریکزدن آکلاشیلان کوجك، یاخود پك آز تنویر اولنمش اشیایه دقت ایتمامك، بیوجك تمیز یازیلی وَکفایت درجه‌ده تنویر اولنمش یازیلری اوقومغی ترجیح ایتمك وممکن اولدیغی قدر طبیعی ضیاده اوقومغه دقت ایلك وَیاتمش اولدیغی حالده اوقومقدن وَ نظری اوکنده پارلاق رنکلر بولندیرمقدن احتراز ایتمك لازمکلور .

— اوت، بو بوقدر ! شمدی سزه، تك جاملی کوزلك استعمالنك فنالغنی آکلاتمق جهتی قالور :

— کوزلر فنا، رؤیت غیر مکمل اوله بیلور . بعضیلری اشیایی آنجق اوزاقدن کوزل کوره بیلور . بونلره (مدید البصر) دنیلور . بعضیلریده یقندن کوزل کورر بونلره‌ده (قصیرالبصر) (کوته بین) دیرلر.

— رجا ایده‌رم، کندی مرتب، منتظم حاللری ایچنده بولنه‌میه‌رق، آنجق اوزاقدن وَیقیندن کوره

بیلمك كبی حالاته باعث اولان اسبابك ، نه اولدیغنی بیان ایدیكز .

— عناصر اصلیه‌یه دائر اولان آثاری اوقومیْنجه آكلاشلمی قولای وَساده برشی دكلدر ، اكثریا دیڭلورکه پك یقیندن كوره بیلنلرڭ كوز آغی پك زیاده وَاوزاقدن كوره بیلنلرڭ پك آز محدّبدر .

— بنده بویله دیڭلدیكنی ایشتمشدم ، وَمشاهده ایتدیكم بعض قصیرالبصرلرڭ كوزلری هم پك محدّب وَهمده پارلاق وَدیشاری فرلامش ایدی .

— بو بعض کرّه طوغریدر ، لكن بعض كوته بینلرده دقت ایتمشسكزدركه كوز آقلری اصلا محدب دكلدر . برچوق شیلر ، كوته بین اولمق فنالغنی تولید ایدر . آنك دها آز ویاخود چوق محدب اولمسندن كوزڭ اڭ مهم پارچه‌سی اولان جسم بلورینڭ محدبیتنڭ زیاده وَیا نقصان اولمسنڭ دها تاثیراتی واردر .

(مدیدالبصر) اولمق خسته‌لغنه كلنجه ، بومتخالف اسبابدن نشأت ایدر . فقط عموماً دیڭلورکه بواختیار

لغك ایجاباتندندر . آنجق یقیندن گوره بیلمك خسته‌لغنه دوچاراولانك ایکی گوزنده مساواتاً بوخسته‌لغك حکمفرما اولدیغی نادراً وقوع بولوب عکسی یك اکثردر . بعض آدملر واردرکه برگوزندن قصیرالبصر دیگرندن مدیدالبصر اولور . بونك وقوعی نادر دگلدر .
مدیدالبصر اولانلرده کوته‌بین اولنلر گبی اشیای خارجیه‌نك شکللری گوزك دیبنده تمامیله تشکل ایتمز؛ بو خطانی تصحیح ایتمك ایچون، گوزك دیبنی ایلروتمك یاخود گیروتمك لازمگلور . بونك ایچون جام استعمالی چاره‌سی بولنمشدر . کوته‌بینلره محدّب جاملر ویریرزکه ضیانی گوزه واصل اولمزدن اوّل میل ایتدیرسون .

مدیدالبصر اولنلره ایسه مقعر جاملر ویریرزکه تمامیله برنجیسنك عکسی حکمنی اجرا ایدر . ضیانی اوزاقلاشدیرر. گوزلرك بوقابلیتنك طبیعیدرکه درجاتی واردر . بعضیلری دها آز کوته‌بین اولور، بعضیلری دها چوق. بونك ایچون محدّب ومقعرجاملر مختلف درجاته تقسیم اولنمشدر .

برنجی نومرو الڭ قوتلی یعنی الڭ محدّب وَیا الڭ مقعریدر . بو نومرولر صنعتڭ نظریمزه ایده‌جگی اعانه‌نڭ درجاتیدر .

— بونڭ ایچوندرکه لاابالیانه بر تعبیر وار : بو نومرونڭ آشاغیسنده هیچ برشی بوغازدیرلر .

— تماملە بونکله دنیلمك ایستنیلیورکه بر نومرو کفایت ایتمدیگی تقدیرده گوز کور اولمش دیمکدر .

— گوزلك ، بڭا یك الزم برشی گبی گورینیور . کندی کندیمه : [روژه بافون] بوجامی ایجاد ایتمزدن اوّل عالم عجبا نه یاپیوردق ؟.. دیه سؤال ایده‌رم .

— آندن کچیورلردی . یاخود آڭا دها آز احتیاجلری وار ایدی . مطالعه، وَبعض اینجه ایشلر کوته‌بینلرڭ اعدادینی تزییده پك زیاده خدمت ایدییور . دقت ایدیکز بوخسته‌لك کویلرله شهرلرده، تجار و چفتجیلرله ، عالملر وَقیوجیلرده مساویمیدر ؟

موسیو وار (Vare) بر راپورطیله اعلان ایدییورکه اون بیك انگلیز نفری ایچنده یگرمی سنه ظرفنده آنجق اون کشی کور اولدیغی گوریله‌بیلمشدر .

اوقسفورد ، (Oxford) درالفنوننك راپورطنه گوره یوز یگرمی بش ارباب مطالعه وتحریر ایچنده ضعف بصره مبتلا اوتوز ایکی کشی بولنمشدر . تشکر اولنورکه مدنیت ، برشیئك لزومی حس اولندیغی کبی آنی ایجاد ایدیور . دیله‌بیلورکه ایجاد احتیاج اثریدر . چونکه ، بالفرض ، مطالعه‌دن گوزلرمزك ضعفی حصوله گلدیگی گورلمسی اوزرینه بوکا بر چاره تحری ایدیله‌رك گوزلك ایجاد اولنمشدر .

— دیمك اولیورکه سز گوزلك ، وَتك جام استعمالی ایو اولدیغی فکرنده بولنیور . وَبونی تجویز ایدییورسکز ؟

— اوت ! لزوم گورلدیگی تقدیرده ، گوزك محتاج اولدیغی جام انتخاب ایدلدیگی وقت . خصوصا انسان هربر گوزی ایچون بر جام استعمال ایتملی ، آنی انتخاب ایتدیرملیدر .

— نصل اوله‌بیلورکه بن ایکی گوزیمده مساواتاً استعمال ایتدیگم حالده ایکیسیده بردرجه‌ده بولنمسون ؟

گلایورم‌که صول الم بگا صاغ الم قدر خدمت ایتمیور. چونکه متساویاً ایکیسنیده استعمال ایتمیور، ایکیسنی‌ده مساوی درجه‌ده حرکت ایتدیرمیورم. لکن گوزلر بشقه‌در، فرقلیدر ظن ایده‌رم. ایکیسیده بردگلمی؟ متساویاً خدمت وحرکت ایتمیورمی؟

— خطا ایدییورسکز. بز بر برینه غیر مساوی گوزلرله طوغیورزکه اصلاح اولنمغه. هم آهنك بر حاله گتورلمکه محتاجدر. اصلا دوشونمز، وگوزلرك یالکز بریسی اجرای عمل ایتدیگی حالده باقه‌رق ایکیسنکده گوردیکنی ظن ایدرز. یواش، یواش او اجرای عمل ایتمیان گوز دها فنالشور. بونك ایچون آدم برگوزدن کوته‌بین دیگرندن دوربین یاخود هر ایکیسندن مخالف درجاتده کوته‌بین اوله‌بیلور.

گوزلر محتاج اولدیغی وقت گوزلك استعمالی نه‌قدر نافع، نه درجه ایو ایسه، لزوم اولمدیغی تقدیرده آنی قوللانمق اولقدر مضر، اولدرجه فنادر. بو سوء استعمال ایچون پك چوق تأسف ایده‌رم. برچوق

کنجلر سیغاره ایچمك قبیلندن، برکیف وَسوس ایچون تك جاملی گوزلك استعمال ایدرلر. برآز گوچلك وَبر مقدار عذابدن صکره آکا آلیشورلر. گوزلرینی اولصورتله تربیه ایله تك جاملی گوزلگه آلشدیرمق ایچون اورسه‌لر، وَ بوزارلر.

لزوم اوزوینه گوزلك استعمالی بحثنه گلنجه، اومتصل استعمال اولنور. وَگوزلرك خسته‌لغی، آنی ایو اداره ایده‌رك، دفع ایتمکه وَهیچ اولمزسه ازدیاد بولمامسنه چالیشلمازسه شایان تعذیر گوریرم.

شبهه اولنمازکه وجودیمز زمانك گذرانیله تبدّل ایدر. بو سببله گوزلرده حال اصلیسنی محافظه ایده‌مز. امدی گوزلر کسب ضعف ایتدکجه، استعمال اولنان جاملرك قوت وشدتنی گوزلرك درجهٔ ضعفنه گوره تبدیل ایتملیدر.

گوزلك استعمال ایدنلره درت مادّه عرض ایده‌رك سوزیمی کسیورم.

١ — جاملری یکدیگرینه مساوی قوتده اولمیه‌رق هرگوز ایچون آیرو جام استعمال اولنمق.

٢ — كتدكچه ضعيفلرینی انتخاب ايدەرك جاملری تبديل ايتمك .

٣ — كوزلگی دائما استعمال ايتمامك .

٤ — بورون اوزرينه قونيلوب ياپيلريله بورونی صقشديران كوزلگی قوللانمامق !

…⋈…

بورون وقوقو

بورون مأمور اولديغی وظيفەيی ايفا ايچون حقيقةً حيرت افزای عقول اولەجق بر صورتده ترتيب وتشكيل اولنمش بر كوچك اوجاق شكلندەدركه هوا هر نفسده ايچنه گيروب يوقاری چيقەرق قوقولری گتورر . دليكلر يوقاری طوغری گتدكچه طارلشەرق بورنك آغز ايله اختلاط ايتديگی قسم اعلاسنه قدر چيقار. وتيره تسميه اولنان وحفرهٔ انفی‌يی ايكی‌يه تفريق ايدن يومشاق جدار واولوق شكلنده بر طاقم بوكوملر بورنك وجه داخلسنده گتدكچه تزايد ايدر. وبوصورتله قوقولر پك چوق نقطەلر طرفندن

اخذ و ضبط اولنور . بوندن بشقه بو بوریلرك ایچ یوزی علی الدوام رطوبتلی طوردقلری ایچون قوقولی اجسامك ذراتی اوراده اصلاق برجسم اوزرنده گبی تقرر ایدر .

بورایه قدر بحث ایتدیگمز قوقولی ذراتی دوشیرمگه مخصوص متعدد قانلی وَ بوکوملی ، وَبیوك بر وسعت وامتدادلی آلتلردن عبارتدرکه هوای نسیمده کی ذراتی طوپلابوب دوشیررلر .

لکن محاطینك آلتنده قوقو سیکیری دنیلان (عصب شمی) آچیلور وَمتعدد شعباتی یاردمیله ذراتی قاپوب طوتار . بونلر بورنك داخلی قاپلار وَمجرالرك دها زیاده طار وَصیقی وَ ایصلاق اولدیغی بورنك کوکنده دها متعدد ومجتمعدر . سیکیر آلدیغی تأثیراتی، آنلری تقدیر ایدن بینه نقل ایدر . بوراده وظیفه سی نهایت بولور ؛ سیکر حس ایتمکدن بشقه برشی بیلمز. آنك ایچون صغوق وَیا صیجاق، ضیا وَیا ظلمت فرقسزدر، آنجق ایو وَیا فناقوقویی حس ایدر؛ بر خدمت مخصوصه سی واردر، آندن بشقه سنه قارشمز.

توتون ایچنلرك بورنی داخلنده خفیف بر سر تلشمه وحرارتلنمه (تخرش) حصوله گلیرکه بو حقیقی بر پهلوان یا کیسی حکمنی ویرر. توتون لزوم گورلمدکجه اصلا استعمال اولنمامیدر؛ چونکه توتون استعمالنه آلشمه قوهٔ شامه‌یی پك تیز کورلتوب سکته‌دار ایدر.

اجسامك اقسامی بورنك ایچنه نفوذ ایتمسیله بز قوقویی حس ایده‌رز. بو اجسام اوراده نصل طوریر؟ بو بابده بر فکر پیداسی گوچدر، آنجق خرده‌بین ایله گوریله‌بیلان اجسامی طانورز. بالفرض قانلریمز ایچنده جولان ایدن وآنکا رنگینی ویرن قرمزی وپك کوچك کره‌جكلر $\frac{1}{150}$ جسامتنده‌در. یعنی بو ذره‌جكلرك یوز اللی دانه‌سی برابرلك گبی اوزادلسه بر میلیمتره‌دن زیاده طول کسب ایده‌مز.

حالبوکه بونلر اجسام خرده‌بیننك اڭ کوچوکی دگلدر. بعض حیوانلرك قانلرنده بو کره‌جكلر $\frac{1}{...}$ میلیمتره نسبتنده‌در. ایپلك گبی اوزادلمش بعض معدن تللر واردرکه بر میلیمتره‌نك بیکده بری درجه‌سنده اینجه‌در. بعض لوحه‌لری یالدیزلدقلری

آلتون ورقلر اولقدر اینجه‌درکه آلتون الڭ آغر بر معدن اولدیغی حالده پك زیاده خفیف برنفسدن اوچارلر.

بر بری اوزرینه قونلمش، استف ایدلمش بویله اون بیك ورق آنجق برسانتمتره قدر قالنلق پیدا ایده بیلور. اوروممجگڭ یواسنی اولقدر سیرك اوردیگی آغ گوز ایله گورلمسی قابل اوله‌میان غایت اینجه متعدد ایپلکردن تشکل ایتمشدر. تصور ایدیکزکه نهایت درجه‌ده اولان بوافراز قوقولی اجزای فردیه‌یی حائزدر. برکوچك مسك پارچه‌جغی قوقوسنی بیوك براوطه ایچنده هرطرفنه نشرایدر، البسه‌لر آندن مشتبع اولور. بونکله برابر قوطوده‌کی مادّه‌نڭ نه‌قدر اکسلدیگنی تقدیر ایتمك قابل دگلدر. مسك اطرافنده تعدادی قابل اوله‌میه‌جق درجه‌ده کثیر برچوق جزء لایتجزی نشر ایتدیگی حالده بونلرڭ جمله‌سنی الڭ مکمل برترازو وزن ایده‌مز. بخار وَغازه تحوّل ایدن کافورگبی قوقولی اجسام هوا ایچنه یواش یواش، آنلرڭ غیر منظور وَحس اولنمیه‌جق

درجه‌ده اينجه توزلرينى نشر ايدر . بونلرك قوقولرى دها زياده شديد، تأثيرلى وَ كسكيندر .

بخار وَ غازه تحوّل ايدن بالجمله اجسامك مطلقا قوقولى اولديغنه حكم ايتماليدر . غازلرك اكثريسى قوقوسزدر. صو بخاريده اويله. قوقو اصلا اجسامده دكلدر . آنى بز ايجاد ايديـورز . اجسـام آنك غبارينى نشر ايتمكدن بشقه برشى ياپماز. بو غبـارك تمـاسى، بزده قوقو ديديكمز حسى اوياندريـيور . آنلره اسناد ايتديكمز حال اجسام ايچنده اولميوب بزده‌در . اجسام وسيله‌در، هپسى بوقدر . قولاق صداىى ايجاد ايتديكى كبى بورونده قوقويى اختراع ايلر. قولاغك اشيده‌مديكى پك خفيف صـدالر اولديغى كبى بورونكده حس ايده‌ميه‌جكى قوقولرك بولنه‌جغى شبهه‌سزدر .

بعض حيوانلرك قوهٔ شامه‌لرى بزدن پك زياده قوتلى وَحساسدر . بونلردن طانيدقلريمزك بريسيده كوپكدر .

نقل ايدرلركه كوز اولمش بر گنج آمريقالى قوّهٔ شامه‌سنك فوق العاده‌لگى سايه‌سنده چايرلر ايچنده علم نباتاته دائر تجارب وكشفيات اجرا اولنمق اوزره نباتات طوپلار وهر نوع چيچكلرك اورطه‌سنده استدكلرينى اقتطاف ايدر ونادر بر تمييز ايله هر برينك اسمنى سويلرمش .

بومسئله‌يه ختام ويرمزدن اوّل شونيده علاوه ايده‌لم كه اكثريا بر محلده بولنان بيس قوقويى دفع ايتمك ايچون فنا حركت اولنور. بوقوقويى دفع ومحو ايلك ايچون اوطه ايچنده ديگر بر قوقو نشر ايدرلر، فقط بيلزلركه اوطه ايچنده بولنان قوقويه بر ديگرى علاوه اولنمش اولور . هر نه قدر برخفيف قوقو دها قوتليسنك يانده ــ خفيف بر ضيا شعاعات شمسى مقابلنده محو اولمش ظن اولنديغى گبى ــ غائب اولمش ظن اولنورسه‌ده آنجق مغلوب اولمشدر . فنا قوقولرى دفع ايتمك ايچون (قلور) استعمال اولنمليدر .

وجسم ديگر قوقوسز موادّى تشكيل ايدەرك قوقولى
موادى بوزار، امحا ايدر.

قوقولرك بزم اوزريمزده اولقدر شـديد تأثيراتى
گورلديگى وقت انسـان اجساملك ماهيتنه نسـبةً
تأثيرينك نه قدر بيوك اولديغنه دقت وَاظهار حيرت
ايتمكدن كنديني آله‌مز. براوطه ايچنده بولنديريلان
ارقاج چيچك اكثريا، اهميتلى تهلكه‌لرى منتج اولان
باش آغريلرينه وَبعضاً ده انسانك اولومنه سبب اولور.

چورومكده اولان اجسـام نباتيه وحيوانيه‌دن
چيقان متعفن بخارلك هوا ايچنده انتشـارى هوايى
بوزوب افسـاد ايدەرك پك بيوك تهلكه‌لرى توليده
كفايت ايدر.

قولاق وصدا

١

آلت

عموماً قوهٔ سـامعه، صدايى اخذ وقبول ايدن

وَیا دها طوغریسی ایجاد واختراع ایلیان حسیاتمز اولمق اوزره تعیین وتعریف اولنور .

بتون چاکلر چالنسه، بتون طوپلر پاطلسه، بتون روزگارلر قالقسه ، هر فرد باغرسه قولاق بولنمدیغی حالده عالمده بر حرکتدن بشقه هیچ بر صدا اولمز . قولاق بو حرکاتی اخذ ایدەرك صدا حالنه تحویل ایلر.

برچوق آدملر عندنده قولاق نصفی سرد ونصف دیگری قولای بوکیلور یومشاق برقسمدن عبارت اولمق اوزره تلقی اولنور . حال بوکه بو، قسم خارجیسدن عبارتدر . آنی کمالیله طانیمق ایچون ایچنه گیرەلم :

جهت خارجیه نك بر نقطه سنده (مجرای اذنی) دینلان دلیك گوریلیور . بونك اوجنده گرلمش طبل دریسی گبی بر جسم واردر . بو قولاق زاریدر. غشا نك آرقه سنده بر جوف بولنورکه طبل خزینه سیدر . اورایه آغزك بوغازه یقین جهتندن گلان بر بشقه مجرا چیقار ، بوجهتله طبلك هرایکی وجهی هوایه تماس ایدر . فقط قولاق وساطتیله ، آغز ایچندن خارج ایله اختلاط وارتباط یوقدر .

طبل خزینه‌سی ایچنده درت عظم معلق بولنورکه چکیچ ، اورس ، عدس ، رکاب ، شکللرنده‌در. بو کمیک پارجه‌جقلری بر زنجیر تشکیل ایده‌رك طبلدن مدور و بیاض ایکی دلیکی قپایان دیگر غشائه قدر کیدر. خزینه‌نك دیگر طرفنده پك زیاده عمیق صورتده باش کمیکی ایچنده صارلمش بردهایز بولنور، نصف دائره شکلنده بك کوچك مجرالر و هلزون اذن دنیلان وسموکلی بوجك شکلنده اولان جهتنه مدخل ویرر . بو صوك حجره‌لرده بر مایع ایچنده، صدا حسنی ویرن سیکیرك داللری بوزلوب تموّج ایدر .

۲
صدا

صدالرك صورت تشکلنی گوزلجه آکلامق ایچون برکمان تانی چمدکلیه‌لم : آنی بولندیغی استقامتله صاغه وصوله اوزاقلاشدیغنی گورییورز ، بو گیدوب

گلیشی اولقدر سرعتلیدرکه گوزیمز آنی برآنده بو مختلف حاللرده گورر. بزه اولدیغندن پك زیاده قالین گورینور. اولوقت دیرزکه جسم اهتزاز ایدییور. بوآنده فوق العاده کوچك بر جسم اولان هر ذره بولندیغی حالدن آیریلوب اوزاقلاشه‌رق مکرر بر چوق صاللنوب ارتجاج ایتدکدن وَگیدوب گلمه حرکاتیله برابر افقی برطاقم دورلر یاپدقدن صکره ینه اورایه گلور. بو تتره‌مه‌لر هوا وساطتیله اطرافدکی اجسامه ایصال اولنور. دیگر اجسام دخی مساواةً آنلری گتورمگه مقتدردر. بوصورتله اوده، برآز الق دیواری اولدیغی حالده دخی قومشونك اونده‌کی گورلدی ایشیدیلور. حتی پك اوزاقده اولان برلوقو. موتیفك گورلدیسنی دخی قولاقلری لوقوموتیفك یورودیگی دمیر چبوقلر اوزرینه وضع ایدرك ایشیده بیلورسکز.

وحشیلر قولاقلرینی یره یاقلاشدیره‌رق جوارده یچن آدم وَیاخود حیوانی آدیملرندن وَصورت

مشیلرندن طانورلر . لکن بو تترده مه بوش بر مسافه
ایچنده حصوله گلهمز، حتی هوانك بر محلده دها
خفیف اولمسی ییله صـدانك دها ضعیف اولهرق
انتشارینه بادی اولور . وَیك یوکسك طبقات هواده
گوردیکی سونر .

صدانك هوا ایچنده صورت انتشارینه برفکر
پیدا ایتمـك ایچون طورغون برصو اوزرینه آتیلان
برطاشك اطرافنده حصوله گلان دائرهلرك گیتدکجه
کسب وسـعت ایدهرك اطرافنه انتشار ایلدیکنه
دقت ایتمك کفایت ایدر .

نظرهٔ اولیـده ظن اولنـورکه صویك کنارینه
قدر کسب وسـعت ایدهرك گیدن هپ بردائرهدر .
لکن یقیندن دقت اولندقده گوریلورکه صو بولندیغی
حال افقیـده حرکتسز اولوب اولدیغی یرده یاطوب
چیقـار . بونی صـو اوزرینه خفیف برجسم وضع
ایتدکدنصـکره اهتزازی حصـوله گتورهرك تجربه
وکسب امنیت ایتمك قابلدر . اگر صو ایچنه ایکی،

اوچ، درت پارچه طاش آتیلورسه گوریلورکه آتیلان اجسامك مقدارنجه صو حلقه‌لری حاصل اولور. ویکدیگرینی بوزمیه‌رق بر برینك ایچندن کچر. بویله‌جه برچوق صدالر ایشتدیگمز وقت، آنلر بزه مختلف، تموّجات هوائیه جمعیتلریله گلوزلرکه یکدیگرینی تشویش ایتمیه‌رك قارشمشلردر.

بتون صدالر، کسکین شدتلی، حاصلی نصل اولورسه اولسون هپسی برسرعتله گیدر. هپسی هوا ایچنده دقیقه‌ده ۳٤٠ متره مقداری مسافه قطع ایدر. چونکه سرعتلری گندیلرنده اولمیوب آنلری نقل ایدن اجسامده‌در. فقط صوایچنده دها زیاده سرعتله انتشار ایدرك دقیقه‌ده ۱٤٣٥ متره قطع ایلر.

دها غریبی صدا، اجسام صلبه داخلنده هپسندن دها زیاده سرعتله انتقال ایلر. سرعتی هوا داخلنده اولانك اون، اون بش مثلیدر.

(نی اوت) صدانك هوا ایچنده اولان سرعتی

دوکمه بر جسم صاب ایچنده اولان سرعتیله مقایسه
ایتمك ایچون گوزل بر وسیله بولمشیدی :

پارسده ضو نقلی ایچون تقریباً بر کیلومتره محله
دوکمه بوری وضع اولنمشیدی؛ دلیکلرك بریسنه بر
چالار ساعت قویدیردی. مدققلر بورونك اوجلرنده
بولینور، وهر دفعه ساعتك چکیجی اوردقجه ایکی
صدا ایشیدییورلردی. بریسی بورو ایچنده بولنان
هوانك، دیگریده بالذات بورونك نقل ایتدیگی صدالر
ایدی. برچوق تجربه‌لردن صکره تحقق ایتدی که
هوا وساطتیله گلان صدادن بورو وساطتیله گلان
اون قات زیاده سریعدر.

بو تجربه مهرهٔ طبیعیونه دیگر بر مسئله‌یی دها
اثبات ایتمگه وسیله اولمشدر. شوکه: بر بورو ایچنده
صدا قوت وشدتندن هیچ برشی ضایع ایتمیه‌رك
واصل اولور؛ چونکه تموّج بر وسعت نامتناهی
ایچنده منتشر اوله‌رق ضایع اوله‌ماز. بونك ایچون
شمدی بیوك فابریقه‌لر وواپورلرده اوزاغه ویریله‌جك
اولان اوامر بورولر وساطتیله اعطا قلنور.

حرکات صدائیه‌نك حصول وَ بزه صورت وصولنه دائر بر فکر پیـدا ایتدك . شمدیده قولاغك آنلری نصل اخذ وقبول ایتدیگنی گوردلم .

۳

حسِ ادراك

هر برینك اجرا ایتدکلری وظیفه‌لرینی طانیمق درجهٔ اهمیتلرینی حکم ایتمك ایچون قولاغك اقسام مختلفه‌سنی صره‌سیله بر تدقیق ایدهلم : قولاغك جهت خارجیه‌سی ساده‌جه برقرعدر. بونکله برابر لزومسز دگلدر . دلیگنه طوپلانمش بر خونی شکلنده‌دزکه حرکات اهتزازیه‌یی جمع ایده‌رك دلیگه طوغری سوق ایلر . بونك اجرا ایتدیگی وظیفه‌نك درجهٔ اهمیتنی آکلامق ایسترایسه‌کز آنی بعض حیوانلرك بالفرض کوپکك صـورت استعماللرینه دقت ایدیکز ، آنلری برگورلدی مراقلندیردیغی وقت گوررسکزکه قولاقلرینی

دیکه‌رك گورلدینك گلدیگی طرفه چویرر. وصدایی اواصورتله گوزلجه آکلارلر.

انسانلرده قولاغك قسم خارجیسی همان حرکتسز گیبدر، بونك ایچون صدایی گوزلجه آلامیان برآدم قولاغنی صدانك گلدیگی طرفه چویرر،

صنع دست قدرتك قسم خارجی‌یی بوصورتله خلق بیورلشی دینله بیلورکه قولاغك اهتزازاتی دها زیاده درج وجمع ایده‌بیلمگه صالح اولمسیچوندر.

شمدیده (طبل) دینلان وَسسك عکس ایتمسنه خدمت ایدن زارك وظیفه‌سنی کوره‌لم.

مجرا ایچنه نفوذ ایدن اهتزازات میانده برطاقمی طوغریجه داخل اولوب برقسمی ایسه جدارلر اوزرینه اورر، گیرویه عکس ایدر، دها برقاچ انعکاسدن صکره داخل اولور. اجسام صوتیه‌نك اجتماعندن زار اهتزازه گلور بوغشاء برکمان تانك اجرا ایتدیگی حرکتی تمامیله تکرار ایدر. لکن زارك قولایجه اهتزازی مستوی اولمسنه وهرایکی

جهتدن مساوی صورتده تضییق گورمسیچون هوای نسیمی‌یه مناسبت وارتباطی بولنمسنه محتاجدر.

اکثریا شدتلی برآقسرمه‌یی متعاقب آغزله قولاق آره‌سنده اولان طریق اختلاط آنسزین قپانور؛ خزینه ایچنده اولان هوا اتصالسز قالور. خارجدن گلان هوا تضییق ایدر، برآز صکره یاپشمش اولان جدار مجرا آیریلور، یکیدن آغز وساطتیله هوای خارجی داخل اولور؛ استماع اسکی حالنه رجعت ایدر، دوزه‌لیر.

زارك اجرا ایتدیگی وظیفه‌دن دخی آگلا. شیلیورکه قسم خارجیدن بك زیاده اهمیتلیدر. بوغشاءنك عدم وجودی قوهٔ سامعه‌نك قابلیت حسی اوزرینه تأثیر ایدر.

شمدیده کوچك کمیکچکلردن تشکل ایتمش اولان زنجیره انتقال ایده‌لم.

خزینه ایچنده نصف کره شکلنده بر غشاءدن دیگرینه آصلمش اولان بوآلات غشاءلره قابل تحول

وقرارسز بر کرلمه بخش ایدر ، وَبوصورتله آنلری متنوع اهتزازاتی درج وجمع ایتمك ایچون دها صالح بر حاله قویار .

معلومدرکه اون آلتی درجه اهتزازك دونده قولاق ایچون دها اینجه وَدها مستعمل صدا یوقدر . بوحالده اهتزازات پك بطائتله حاصل اولور . وَاللی بیك درجه اهتزازاتك فوقنده ایسه عکس اهتزازات پك سریع وَصدالرپك کسکین وَاینجه‌در . موزیقه جیلرك استعمال ایتدکاری وَبزم تقدیر ایتدیکمز بتون صدالر بوحدود داخلنده طانیلور . زنجیرتشکیل ایتمش اولان کمیکچکلر صاغرلغی منتج اولمقسزین ایفای وظیفه اتمکدن قاله بیلور . لکن بوحالده جمعیت دها آز مکمل وَحرکت دها آز نازك و دقیق اولور . فقط بو کوچك کمیکلردن رکاب دنیلانی چوریدیلورسه بو ، اهمیتلی بر نتیجه‌یی منتج اولور . چونکه سقوطیله بیاض دلیکی قپایان زاری برابر سوروکلر . وَسَعه مخصوص اولان سیکیری اصلا تان مایع آقارق سیکیر آرتق اهتزازاتی حس ایدمز اولور .

قولاغك خارجندن داخلنه طوغری ایلرولیه‌رك قسم خارجیدن سمعه مخصوص اولان سیکیره قدر کتدکجه اهمیتلی اقسامی بولورز .

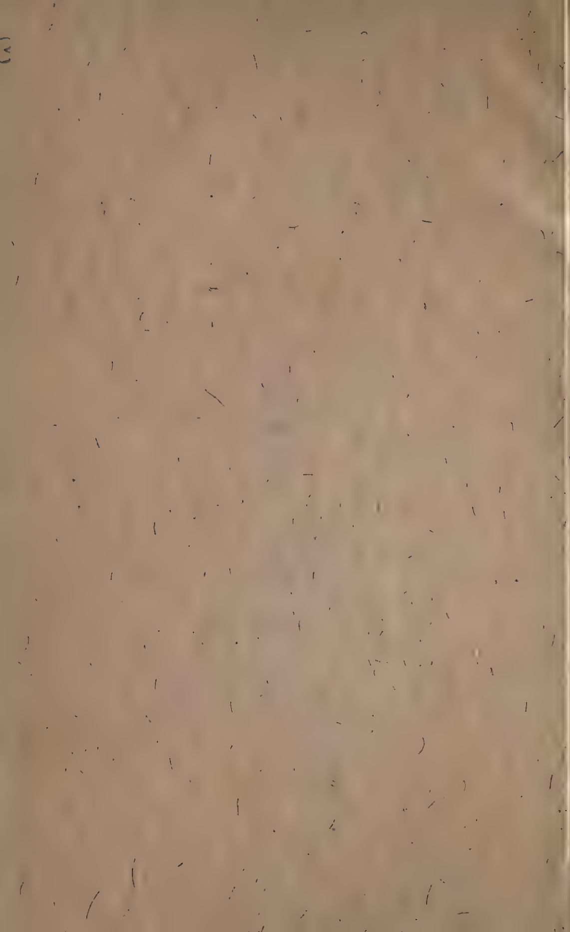
اوّلاً ظاهری قولاق ، یعنی قسم خارجی گورورزکه اهتزازاتك تحصیلدارلغی وظیفه‌سنی ایفا ایدر .

صکره اورته‌سنه گلور . قولاق زارینه وَ خزینه‌یه وزنجیر تشکیل ایدن کمیکلره تصادف ایدرز . بونلر اهتزازاتك قیمتلرینی مکمل وَ طوغری صورتده تقدیر ایتمك ایچون نافع معاونلردر .

حاصلی قولاغك اڭ ایچنه گیرر ، دهلیز ، مجرالر ، نصف دائره حلزون‌الاذن ، وَ سمعه مخصوص سیکیری بولورزکه بونلرده فهم وحسیاتك ظرافت ونزاکتنه لازم ولابددر . آلت سمعك بوصولڭ اقسامی شکلی وَسردلکی قابل تمییه اولمسنی موجب اولان بر قحف کمیکی ایچنده اهتمامله محافظه اولنمشدر .

تمّ

مطبعهٔ ابوالضیا

کتابخانهٔ ابوالضیا

نامق کمال

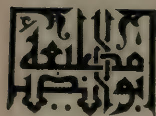
دور استیلا

تمثیل سابع

قسطنطینیه

١٣٠٤

مطبعهٔ ابوالضیا

مقدمه

شو (دور استیلا) رساله‌سنك ــ بردفعه تصویر افکار تفرقه‌سنده وَبردفعه‌ده آیریجه باصلمش ایکن ــ تکرار طبعنه جسارتم صکره‌دن محو واثبات اولنداغیچوندر. [۱]

یوقسه بزم گبی اوقومسی قلیل، اوقومغه رغبتی ایسه عادتا عدیم اولان برخلق ایچنده اثر حقیرانه‌مك بش سنه‌ده اوچ دفعه باصلمغه لیاقتنی امل ایده‌جك قدر حدّیمی بیلمز دکلم.

ایکی عصرده وَایکی بیوك قطعه‌نك ملتقاسنده جریان ایدن بونجه وقایع عظیمه‌یی برقاچ صحیفه‌یه

[۱] اوتاریخدن صکره اوچ دفعه دها طبع ایدلمشدر.

صغدیرمق، برنج اوزرینه فاتحه یازمق قبیلندن اولد. یغیچون امید ایدرم که رساله‌نك حسن انتظامدن محرومیتی بر درجه‌یه قدر معذور اولور.

یاهله ابتدای نشرنده ادبای عصرك مروت خطا پوشانه وهمم مشوقانه‌لرندن گوردیگی رغبته ینه مظهر اولورسه نه بیوك شرف.

نامق کمال

فی ١٥ ربیع الاول سنه ١٢٩٩

دور استیلا

[دولت علیه‌نك دور استیلاسنه دائر برمقاله‌در]

وقتا که مقدما اقلیم عربدن ظهور ایله آز مدت ایچنده نور سحر گبی آفاقه منتشر اولان فرق اسلامیه‌نك پرتو اقبالی مشرق طرفلرنده گردباد اختلال ایله پرده‌دار اولمقده و مغرب جانبلرنده اهل صلیب متعصبلرینك ظلمت ظلمنه اوغرایه‌رق غروبه حاضرلنمقده ایدی . ماوراء النهر اوزرلرندن سیل بلا گبی طغیان ایله فرات صوینه و بالکه اردن بوینه قدر یاییله‌رق اوگنه گلان معموره‌لری زیر وزبر ایدن تاتار بلیه‌سنك سائقهٔ تسلطیله خانماندن جدا اولان آل عثمان، برقاچ بیك توابعیله سگود نواحیسنی مقر ایتمشدر .

شو گوردیگمز مبنای عظیم سلطنت که آلتی یوز

سنه‌دنبرو انقلابات عالمك اڭ شدید صدمه‌لرینه اوغرامشیکن حالا مقامنده قائمدر؛ بویله بر قوّهٔ جزؤیه‌نڭ تدمیر خصم ایله تعمیر ملکه مصروف اولان اقدام و اجتهادی سایه‌سنده تأسس ایلدی .

واقعا بو قوّت جزؤیاتدن معدود ایدی . فقط بر طرفنده سلجوقیه خرابه‌لرینڭ انقاضی اوزرینه تشکل ایدن ملوك طوائف دولتلرنده سلاح پرتوی نه دشمن قانیله نشو ونما حالنده اولان بویله برشجرهٔ عالیه‌نڭ تضییق اتساعنه مقاومت ایده‌جك قدرت موجود ایدی ؛ نه دیگر جانبنده رخنه‌دار اندراس اولمش بر قلعهٔ عظمانڭ بقیهٔ متفرّقه‌سی حکمنده بولنان شرق ایمپراطورلغنده اتحاد دیانتله زمان صولتده یکوجود اولان بویله برفرقه پهلوانڭ هجومنه قارشو طوره‌جق متانت مشهود ایدی .

عثمانلیلر بر زمانده تأسیس دولت ایتدیلرکه هیچ بر قلعهٔ استقلال خندقلری قان ایله مالا مال اولمدقجه تعرّض اعدادن مصون قاله‌مازدی. محاربه

ایسه زمانمزده اولدیغی گبی اسباب تخریبدن دگل
استرقاق واغتنام قاعده‌سنك فائده‌سی حربك نفوس
وثروتجه طبیعی اولان مضرّاتنه جبر مافات صورتیله
وَ بالکه فائض مرکّب نسبتیله مقابله ایتدیگیچون
معموریت مملکتك اڭ بیوك وسائطندن بری ایدی .

ایشته بویله برزمانده‌که هجرتك قرن سابعی
هنگامنه مصادفدر ؛ سلطان عثمان غازی برمدت
بگلك عنوانیله حکم غالبانه‌سنی اجرا ایتدکدنصکره
برج استقلاله نصب لوای سلطنت ایلدی .

(برلوای سلطنت‌که هیئتنه باقلسه هاله‌ده هلال
گبی آفاق حوادثه دوشه‌جك تغیّرات عظیمه‌یه دال
وَ بلکه ملتك سیف شجاعتی خون دشمن ایچنده
بارقه نثار اوله‌جغنه براعت استهلال اولوردی)

بو پادشاه غیور برقاچ بیك کشیله بویله آوازه‌سی
دنیایی طوتان بردولت معظمه‌نك تشکیلی خدمت

فاخره‌سنی ایفا ایدرك ملتزمك عنوان افتخاری اولان
نامنی جهان فناده الی‌الابد ابقا ایتمشدر .

اونه مقدّس نامدرکه حتی صیغهٔ نسبتیله عثمانلی
دینلسه خاطره درحال جلادت ومروّت گبی فطرت
انسانیه‌یی تزیین ایدن ایکی صفت فاضله‌نك معنای
مجموعی تبادر ایدر .

خانی اولان سلطان اورخان ایسه اوّل حمله‌سنده
بروسه‌نك بنیان مقاومتنی زیر وزبر واو زمانه قدر
رحش غزا اوزرنده بیقرار اولان سریر حکومتنه
بو شهر غرّایی مقر ایتمشدر .

پادشاهك همت مخصوصه‌سی توسیع ممالك
اسلامیّه‌یه معطوف ایدی . عسکرینك ایسه فضائل
ذاتیه وتجارب کثیره ایله ملکات غالبیتی بر درجه‌یه
وارمشیدی‌که بر فرقه عثمانلی هانگی جانبه توجه
ایتسه بای حال صدمهٔ اهتمامیله ظفر قپولری فتح
اولور وبلکه « اشعهٔ شمشیرلری بر اقلیمه پرتو بخش

اولمه‌دن اوّل آوازهٔ شهرت غالبیتلری منتشر اولدقچه سمعنا وَاطعنا جوابیله تلقی اولنوردی . »

حتی بوملت غالبه‌نك خاندان حکومتنده پرورده اولان قهرمانلرندن شهزاده سلیمان پاشا روم ایلینك فتوحاتنه طوپی سکسان قدر دلاورله ابتدا ایتمشدر.

زمان دولتنده برادری علاء الدین پاشا که خصائل وفضائل فوق العاده‌سیله عالم انسانیته مدار مفخرت اولان کبرادندر ؛ ذاتا خاندان سلطنتده ارشد واکبر وَحق وَراثت برطرف استحقاقاً مطاع جهان اولمغه لایق بر سرور ایکن ملتنه پدرانه اظهار شفقتله برادرینك وزراتی مقامنه تنزّل ایتمشدر. وَاو زمانه قدر رهبر حرکتی الجای ضرورتدن عبارت اولان حکومتك فکر دور بین ایله مسلك مستقیمی تعیین ایتدکدن بشقه خرستیان اولادندن طالب اولانلری توظیف ایله یکیچری اوجاغنی آچه‌رق [۱]

[۱] خرستیان اولادندن عسکر آلمق بر قاعده‌درکه بدایتده طالبلرینك اختیارینه متوقف ایکن صکره‌لری بونلر دوشرمه نامیله طوپلانیله‌رق فضیلت مکتبی حکمنده اولان یکیچری قشله‌لرنده تربیه‌اولندقدن صکره عسکر ایدیلوردی.

مات حاکمه‌نك تکثیرنده امر تناسله برعلاوهٔ فائقه پیدا ایتمك کبی برطاقم تدابیر دور اندیشانه کشف ایلمشدر .

آندن صکره واصل مقام صدارت اولان خیرالدین پاشا دخی مرکز اداره‌یه طالب علم مسلکندن کلمشیکن حکمت حکومت فن شاهانه‌سنده وسعت معلومات ایله استادکل مرتبه‌سنی حائز اولمشدر .

ایشته بو ایکی ذاتك همت پادشاهی‌یه معین اولان مهارت کامله‌سیله بویله برکوچك هیئتك اساسی پك بیوك تزلزللره مقاومت ایده‌جك صورتده یرلشدی .

❀

پادشاه مشار الیهه جانشین اولان سلطان مراد اوّل که زمان سلطنت ترتیبیله ثالث عثمانیان ایسه‌ده ترتیب سلطنت امرنده جمله‌دن مقدّم عد اولنسه روادر . سمند اهتمامنه روم ایلی صحرالرینی جولانکاه

ايدوك شعشعهٔ تیغ جهاد ایله اوروپانك شرق طرفلرینی اشراق ایلدی .

دور حكومتنده ظهوره گلان اوتوز یدی غزای اكبرده اعلای لوای غالبیت ایتمش وَطاغلر طیانمیان همت بیهمتاسنك سوقیله حدود اسلامیه بیوك بالقانك اوته جانبنه قدر گتمشدر .

وقتا كه توحید باری اعتقادینی نشر ایچون سل سیف ایدن مجاهدین اسلامك جمعیت اتحادینی تفریق غرضیله اقانیم ثلثه صورتنده یكوجود اتفاق اولان صرپ وَبلغار وَمجار ارباب تثلیثیله قوسوه صحراسنده تقابل اولندی . مآثر جلادتده فرید اولان شهزاده یلدیرم بایزیدك بارقهٔ شمشیر غیرتی دشمن آلایلرینك ابر كثیف تحشدینی پارهلیهرك مظفریتی بزم طرفه تأمین ایلدی . فقط اسلامك سلاح ظفرندن جریحهدار كین اولمش بر عدوی سربكمینك خنجر احتیالی ملتك مراد مشخصی اولان خداوندگار غازی‌یی شهید ایتمشدر .

مؤسسلرمز بویله افنای وجود ایله احیای دولت ایدرلردی . ملکمزك بلکه هر قبضهٔ خاکی بر شهیدك اجزای وجودندن بدل قالمشدر دینیله بیلور.

دشمن ایسه بوخیانتله عثمانلیلری داغدار تأسف ایتمکدن بشقه نه فائد گوردی ؟ مراد اوّل شهید اولدی ؛ اما پادشاه یلدیرم بایزید اولدی .

بر پادشاهکه اوّل هجومنك صدماتی برق بلا گبی اعدانك بنیان مقاومتنی خاك ایله یکسان ایدرك بلغارستان وَما کدونیا طرفلرینی قبضهٔ تصرّفه آلدیغی متعاقب شمالدن جنوبه آتشبار نزول اولهرق تفرّق حالندهده بولنان بر طاقم اجزای اسلامیه‌یی عنصر عثمانی ایله مزج ایلدکدن صکره سیالهٔ دافعه گبی طونه ساحلنه صیچرایوب مجاروَله وَ فرانسه اهل صلیبنك بر رکن عظیم اتفاقنی تلرمار ایتدی .

وَ اثنای گذارنده استانبولی دخی خیلی تضدیق

ايدرك سكنه‌سنى فديهٔ نجات صورتنده سنوى معين
بروبرگو اعطاسنه اجبار ايلدى .

لكن يلديرم اقاليم عثمانيى جولاننه مساعد
بولمديغندن اطرافنده اولان حصار انحصارى دويره‌مكده وخارق عاده بعض اطوارينك صدماتى اساس اداريه خلل ويرمكده ايكن تيمور مشهور برسپر صاعقه گبى طريق استيلاسنه ديكلمشدر .

اگرچه افراط شدتنه نظراً آنى دخى برندن قوپارمسى احتمالدن بعيد دگلدى . فقط خصيله چارشمغه باشلامارباشلاماز سوق روزگار اجزاى قوتنى تارمار ايتديگندن بو آتشپارهٔ جلادت يوق يره محو اولدى گتدى .

تيمورك آوازهٔ جهانگيرى دنيايى طوتمش ايكن عاقبت حالى ملاحظه ايدوبده آكا سركشلكدن گيرو طورمديغيچون پادشاهك صحيفهٔ شان حكومتى بحق لكه دار عد اولنه‌ماز . دنياده وباخصوص هنگام بلاده نيجه حاللر وقوع بولوركه ظاهرده

اختیاری گورینور؛ لکن حقیقتده عروض مرض قدر وَ بلکه دها بتر اضطراریدر. عالمده کیم واردرکه عثمانلیلر گبی بونجه مدت علو همت وَکمال شجاعتله اعداسنه غالب مطلق کچینان قهرمان بر ملتك ریاستنده بولنوبده رایت استقلالی آلتنده اصلا قلیجینك آغزی دونمامش منتظم بر اردویی حاضر سلاح گورمکده ایکن بر متغلبك حکمنه انقیاد ایتسون . تیموره اختیاریله هانگی حکمدار اطاعت ایلدی ؟ بر عثمانلی پادشاهی عشیرت بگلری قدرده سطوتنه مغرور اولمسونمی ؟ برده تیمور هر طرفی یغما ایله باشنده اولان حشراتی طویورمغه مجبور اوله‌رق، او زمانلر ایسه ممالك عثمانیه غنائم ایله مملو بر خزینهٔ ثروت اولدیغندن، برو طرفدن نه‌قدر رعایت وَ بلکه اطاعت گوسترلسه ینه هجومنی منع ایده‌مزدی ظن اولنور .

بونکله برابر ظهوره گلان مغلوبیتدن دولت الك بیوك بر غلبه قدر فائدله ظفر یاب اولمشدر .

ته کیم مزروعاتنده آزغیناق گوریلان یرلر بر کره
پامال خیول ایدیلورسه ثمره بخش منفعت اولور .
چونکه بایزید عصرنده غالبیت تزاید ایتدیگی گبی
جبّاراق دخی زیاده‌لشه‌رك اصول اداره طبیعتك
خارجنه چیقمشیدی . ایشته حکومتی اسکی حال
اعتداله چویرن بومغلوبیتك الجاسیدر .

پدرلرینك فقداندن صکره استقلال سلطنت
هواسیله بذل وجود ایدن شهزادهلر سوق زمانه
وَمسلك حکیمانه‌نك خلافنده بولندقلریچون تخلّف
املدن بشقه برشیئه نائل اولامدیلر. الاسناً اصغر
وَلیاقةً اکبرلری اولان سلطان محمد اوّل که حقیقتده
دولتك بانیٔ ثانیسیدر، غایت جزؤی برقوّتله آماسیه
طاغلرنده قالمشیکین احتیاجات حالیه‌سنی ادراك ایله سمند
اقدامی تخت روان بیله‌رك وَبالین حضوره بدل سیف
جلادته یاصلانه‌رق عهد جوانیده برعقل پیرانه ایله

امتحان اقبال میدانه گیرمش وَآزمدتده اخوان واعداسی الندہ متفرّق اولان ممالك عثمانیه‌یی قبضهٔ اداره‌سنده جمع ایلدکدن بشقه بوسنه وَصربستانه دخی قلنجنه باش اگدیرمشدر .

او زمانه قدر یالکز براً برج غالبیت اوزرنده موّاج اولان رایت اقبال عثمانی دور دولتنده دریالری دخی جلوه‌گاه استقلال ایلدی .

جای عبرتدرکه بودوره گلنجه‌یه قدر اوفاق تفك حکومتلر شویله طورسون عصرلرجه کائناته ولوله انداز دهشت اولان جهانگیر ملتلرده بیله هیچ برینك بویله برصدمهٔ طاقت اندازدن خلاص اولدیغی یوق ایدی . حتی احوال ملك تشریح عالمنده اعمال نظر ایدن بعض حکیم بو تجارب ناقصه اوزرینه دولتلر ایچون برعمر طبیعی تصوّر ایتمشدی . بو خیال هائلك حقیقتدن برائتنی، یعنی هر وجود سیاسینك برحیات دائمیه‌یه مظهریتنی الك اوّل اثبات ایدن

آل عثماندرکه دلائل متسلسه‌سنك مقدمهٔ کبراسی محمد خاندر .

اوغلی سلطان مراد ثانی ایام سلطنتنده همت حاکانه وقناعت حکیمانه گبی ایکی ضد کاملك جمعنده اظهار کمال ایلشدر . سلاح جهادی حمایه‌سنده حکم قرآن مرکز حکمت یونان اولان موره اقلیمنده انتشار ایلدی . همت بی‌اندادی سایه‌سنده بوسنه وآرناودلق بگلرینی جزیه گذار ایلدی . بوندن صکره وجههٔ عزیمتی مجاهدهٔ اعدادن جهاد نفسه تحویل ایدەرك پدری دشمن اولاد وبرادری برادرینك قانی ایچمکه معتاد ایدن تخت وتاج سلطنتی بالاختیار اوغلی محمد خان ثانی‌یه ترك ایله گوشهٔ انزوایه چکلدی .

بوحالده‌ایسه اعدا، محمد خانك صباوتندن اغتنام فرصت ایتمك اوزره مهاجمه اماره‌لرینی گوسترمك جهتیله شهزاده‌نك تجربه‌سزلگنی بهانه ایدن ارکان دولتك دعوتی اوزرینه، ینه تخت دولتنه جلوس

ایلشدرکه ولوله‌سی حالا دللرده داستان اولان و ارنه وَقوسوه ملحمهٔ کبرالری خاتمهٔ ایّامنك صوك اثرلریدر .

وقتاکه سلطان محمد خان ثانی ثانیاً جلوس ایتدی . ید یمین سطوتی قهر خصم ایله تسخیر ممالکه وَدست یسار همتی نشر علم ایله اعمار ملکه وقف ایده‌رك قلیجك شانی اعلا وَقلمك حقی ایفا ایلدی .

صفت جلادتیله فاتح عنوانی اختصاص ایتمشدر . وَکاله اولان رغبتیله پای تختی دار التعلیم عالم حکمته گتورمشدر .

اگرچه داعیهٔ استقلال وَداهیهٔ انفعالنك شدّتی جهتیله وزرا وامراسی بر زمان معاتبه‌سندن امین اولامش وَ بلکه معاقبه‌سندن امان بولامشدر ؛ امّا غیرت کامله‌سی پادشاهلری شمشیرینه منقاد ایتمك استرایکن برعالمك النی اوپمك ایچون سرفرویه تنزل ایدردی . وَهمت جهانگیرانه‌سی فاتح عنوانیله قناعت ایتمك استمز ایکن استادینك یالگز محمد اسمیله

خطابنه تحمّل ایدردی . آلتی لسان ایله تکلّم وَفنون شتانك مسائل غامضه‌سنی تفهّم ایلمسی معارف پرورلگنك برهانیدر . [۲]

حالا مرکز ملیتمز اولان استانبولده دین محمدی سیف محمدی حمایه‌سنده منتشر اولمشدر . وَاو پادشاه غیور بو فتح عظیمه قره‌دن گمیلر یوریده‌رك وَمهاجمه‌یه عسکرینك طایعه‌سیله برابر گیده‌رك ظفر بولمشدر .

شرقاً وَغرباً وَشمالاً وَجنوبا هانگی دشمنه مصادف اولدیسه قهر ایلدی .

شرقه گیدنجه شرق ایمپراطورلغی بقایاسندن طربزونده تأسس ایدن حکومتی برحمله‌ده برباد ایتمشدر . وَمیدان شهامتده گردنکش ادّعا اولان اوزون حسنی برهجومده قلیجنه گرداندادهٔ انقیاد ایلمشدر .

غربه توجه ایدنجه قره‌دن حدود عثمانیه‌یی

[۲] بیلدیکی لسانلر : ترکجه ، عربی ، فارسی ، عبرانی ، روجه ولاتینجه ایدی .

وندیك ساحلنه وَموره داخلنه قدر ایصال ایتدی . وَدکزدن جزایر بحر سفیدك اکثرینی دائرهٔ تابعیتنه ادخال ایلدی .

یلدیرم بایزید عهدنده جزیه گذار اولمشیکن صکرهلری عصیان ایدن افلاق وَبغدان ایله صرب وَبوسنه وَخرواتلغك اکثر یرلری شمالده اولان مآثر فتوحاتیدر .

قرمان خاندانیله طوائف ملوك شعبهلرندن بعضیلرینی امحا ایله آناطولیدهکی اجزای اسلامیهیی برلشدیرن جنوبدهکی مهاجماتیدر .

سریر حکومت وجود همایوننده مهجور اولدیغی زمان مصر ملکی آوازهٔ شهرت غالبیتیله زهره چاك وَایتالیا قطعهسی تلاش صدمهٔ هجومیله لرزهناك ایدی . سلطنتی دولت عثمانیهنك معارجفه الك پارلاق زمانیدر .

۞

وارث محمد خانی بایزید ثانی برادری سلطان

جمی مشهور اولان فلاکتلره اوغرادهرق سریر سلطنتده استقلال بولنجه، اگرچه مصر وَ بوسنه وَ خرواتلق وَ بغدان اوزرنده غالبانه خیلی محاربه‌لر ایتدی . امّا حقیقت حالده حکومتك اسکی قوهٔ غریزیّه‌سی فقدانده ایدی . اوزمانه‌دك که پادشاهلك گذران سن جهتیله خصلتنده اولان استراحت آرزولری غلبه ایدرك تخت سلطنتی حیاتنده اوغلی سلطان احمده ویرمك استمسی اوزرینه سلطان سلیم بوعطای نابجایه مقاومت گوستروب برمهارت فوق‌العاده ایله حق استحقاقیسی اولان تاج اقبالی استحصال ایتدیگی صره‌ده احوال عالمه جزؤی بر تزلزل گلنجه، ینار طاغلرك حال وقوفده ایکن حفره‌لرنده طوران اجزای ملتهبه گبی رماد سکون آلتنده مستور اولان نائرهٔ غیرت مات بر دهشت عظیمه ایله فوران ایده‌رك اطراف ملکی آتش ایچنده براقمشدر .

شودولت معظمهٔ عثمانیه‌نك الڭ بیوك آدمی سلطان

سایدر . عظمت قدری بر درجه‌ده‌که بیاغی زماننده طبیعت بشره وجودی بر بارگران ایدی . وفرت اقتدار ایله دریالر کبی متموج اولان بویله قهرمان برقوم ایچنده یالکز نامی تخطر ضابطه‌لق خدمتنه کفایت ایتمشدر .

حضورنده امید اقبال ایله سرفرو بردهٔ اطاعت اولان مداهنلرتیغ سیاستندن اصلا باش قورتاره‌مدیلر. زماننده سمند عزیمتك عناننه صاریله‌رق افعالنه حق گویانه مخالفت گوسترن خیرخواهلر مقبول اولدیلر . درشت بر کلامی درست اولدیغیچون حسن قبول ایتمك بیوکلکك الك بیوك دلائلندندر . جان وجانان وَ اقربا واخوانی دولتی اغورنده فدا ایدی . « بهر جمعیت دلهاست پریشانیٔ ما » مصراعی که لسان حماستندن صادر اولمشدر، اطوارینه تعریف ناطق اولور .

وقتك اجباری جهتیله حرکتنده مقتضای حالدن بشقه بر قانونه تبعیت ایده مامشدر . خلاف

اصول کورینان افعالنك حقانیتی نتایج نافعه‌سی اثبات ایدر . حکیم اولان حاکمك شانی زمان خطرده دولتنك قاعده‌سنه خدمتدن ایسه فائده‌سنه همت ایلمکدر .

شجاعتی بر درجه‌ده ایدی‌که شاه اسماعیل کبی قوهٔ حربیه‌سی تیموره متقارب وآچدیغی مذهب دعواسندن طولایی عثمانلی قاضیعسکرلرینه وارنجه طرفنه منجذب اولمش ودین ودنیا پادشاهلغیله شهرت بولمش برصاحب ظهورك اوزرینه کندی چادرینه قورشون آتان یوز بیك‌قدر یکیچری ایله کتمشدر . ومهارتی بومرتبه‌ده ایدیکه ایرانیانك شیعیتلریله برابر محاربه‌لرندن اجتناب ایدن یکیچریلری خادم حرمین عنوانی احراز ایتمش اولان مصر حکومتی اوزرینه سوق ایتمشدر . یکیچریلر دشمن ملکنده کیرو دونمك ایچون عصیان ایلدیکی زمان « سز استرسه‌کز عودت ایدك بن یالکز کیدرم » دیمشدی .

مصرده اولان خاندان عباسی شعبه‌سنی اورته‌دن

قالدیروب ملوك عثمانیه‌یی خلیفهٔ انام ایدن سلطان سلیمدر. حرمینی زیر اداره‌یه آله‌رق ممالك عثمانیه‌یی قبله‌گاه اسلام ایدن سلطان سلیمدر. برکرّه همتنك آثار جلیله‌سی تصوّر اولنسون! نصفندن زیاده‌سی دفع شرکا غائله‌سیله کچن سکزسنه‌ده بوقدر ایش نصل گوریله بیلور؟

مبادیء تصوّری اسلامك اجزای متفرقه‌سنی برلشدیره‌رك واوروپا وآسیا جهتلرندن آق دکز ساحلنی ضبطایله سبته بوغازینی طوته‌رق جهانگیرلك اسبابنی احضار ایدی. نه چاره‌که عالمی قبضهٔ اقتدارینه آله‌جق قدر زمان بولمدن شیر پنجهٔ اجل وجودینی عالمدن آلمشدر.

❀

نوبت سلطنت آندن صکره سلطان سلیمانه گلمشدرکه امتدادسن وازدیاد جاه‌ایله ملوك عثمانیه‌نك الك بختیاری ایدی. دورنده سیف وقلم پك بیوك اثرلو براقمش وزمانی دولت عثمانیه‌نك منتهای کمالی

اولمشدر . مهر جهان آرا گبی کوکبهٔ اجلال ایله
گاه شماله وَ گاه شرقه گیدر وَهر عزمنده بر ملك
عظیم فتح ایدردی . شماله برچوق سفرلر ایدوب
هر برنده اوروپانك قوای مجتمعه‌سنی تفریق ایله
مجارستان وَاردل وَسائر نیجه ممالکی رایت استیلا
آلتنه آلمشدر . وَبرقاچ دفعه دخی شرق جانبنه
گیدوب شیعیت قوتیله فراتدن جیحونه‌قدر توسع ایدن
دولت صفویه‌یه خطّ حدودینی تعیین ایله وان وَ بغداد
وَروان وَشروان وَتوابعی زیر دست غالبیتنده قالمشدر.
کندی شمالده بر قوهٔ کلیه ایله آوستریانك پای تختنی
محاصره ایتدی . عسکری جنوبده بر همت جزئیه
ایله یمن اقلیمنی ضبط ایلدی . دونماسنك مشهور
خیرالدّین پاشا اداره‌سنده اولان شعبه‌سی گاه ایتالیاپی
غارت وَ وندیك جمهوری النده اولان جزایر
وسواحلی ضبط ایده‌رك وَگاه متفقین اعدا دونماسنی
حرق وغرق ایلیه‌رك آق دکز صولرنده گزر ایکن

سیدی علی ریاستی آلتنده بولنان فرقه‌سی پورتوغال دونماسیله هند دڭزلرنده آهنك جنك ایدردی .

دڭل یالڭز ملوك اسلام، برقاچ اوروپا حکمداری بیله سایهٔ تیغ ظفرنده آسوده نشین امان اولمشدر .

محصول غنایم غزواتی اولان بونجه ابنیهٔ عالیه‌نك هر کمری مدنیت افکارینك دورنده نائل اولدیغی غلبات متعدده‌یه برطاق ظفردر . اثر مکارم التفاتی بولنان نیجه مؤلفات نافعه‌نك هر صحیفه‌سی معلومات آرزولرینك عصرنده گوستردیگی ترقیات کامله‌یه بر تاریخ معتبردر .

ایشته بوزمانه‌قدر ملوك عثمانیه‌دن هیچ بری یوقدرکه راحت دوشگنده تسلیم روح ایتمش اولسون .

افراد ایسه قهرمانلق خصائلنه دیانت و مکارم اخلاق فضائلنی علاوه ایده‌رك دنیانك اڭ قوتلی ماتی اولدیغی گبی معارفجه دخی عصرلرنده اڭ معلوماتلی اولان اقوامك بری ایدی .

دنیاده عثمانیلر گبی طریق ترقیسنی سیف ایله

آچمش هانگی ملت واردر ؟ مؤسسلرمز شرق جهتندن بو نقطهٔ اعتداله گلدیگی زمان توطن ایتدکلری یرلر همان بردائرهٔ افقیه داخلندن عبارت ایکن از وقتده اشعهٔ تیغ اهتمام ایله گونش گبی عالمگیر اولمق درجه‌سنه واردیلرکه مآثر جلادتلری آیت سیف گبی برمعجزهٔ کبردار دینلسه احرادر .

سایهٔ سیف جلادته آلدقلری یرلری مایهٔ علم وعدالتله فردوس معموریت ایده‌رك شان شجاعتی اعلا ایلدیلر . استیلای عالم ایله مشتهر اولان ملتلر قدر توسیع ملك ایلیه‌مدیلرسه وقایع فوق‌العاده ایله قهرمانلق رسمنی آنلردن زیاده اجرا ایتدیلر .

« الخیل واللیل والبیداء تعرفنا
« والحرب والضرب والقرطاس والقلم

اشته وطنمزده بودور فیوضاتك انتهاسی وَ بلکه اقبال دولتده صکره‌لری ظهوره گلان تدنینك ابتداسی عصر سلیمانیده در . چونکه سلطان سلیم اوّلك منتهای آیامنه‌قدر حالده اثر اقبال اظهارندن

زیاده استقبالده اسباب سعادت حال استحضارینه چالیشیلوردی .

سلطان سلیمان دورینك ایسه مظفریت عالیه ومعموریت حالیه‌سنده گوریلان کمال دوراندیشلك جهتنده مشهود اوله‌ماز .

اگرچه ادارەنك هرشعبه‌سنه برقانون وضع اولندی ؛ فقط برچوق حرکتلر قانون طبیعتك خلافنده بولندی . پادشاهلق احتشامی تحمل زمانك فوقنده ایدی . شهزاده‌لرده وراثت سلیمانی‌یه استحقاقی اولنلر برر صورتله اتلاف ایدلدی . ملتك اجزای اصلیه‌سی اولان اسلام ممالکنه طوغری توسع مطابنه لزومی قدر اهمیت ویرلمدی . یکیچری اولادی اوجاغه قبول اولنه‌رق ملت حاکمه‌نك برمنبع تزایدی اولان دوشرمه اصولنه خلل گتورلدی . ملازمت قاعده‌سنك ظهوریله قدم استحقاقه تقدم ایده‌رك طریق علما وضع اصلیسندن چیقارلدی . سلطانلره سالفلرینك برقاچ مثلی اولمق اوزره تعیین ایدیلان خاصلر وقف

ایدلمگه باشلانیله رق خزینهٔ دولت برمورد عظیمدن محروم ایدلدی . ظرافت استقامته غالب گلهرك اخلاق عمومیهده کلیّ تغیّر حاصل اولدی . سلطان سلیم زماننده مقام مشیخته شرف ویرن برعارف، پادشاه حضورنده « انه لایحب الظالمین » نظم کریمنی فاتحهٔ کلام ایدردی . سلطان سلیمان عهدنده ینه اومسندله شرفیاب اولان برظریف سلطنت مجلسنده « هرکارکه خسرو بکند شیرینست » نظم سقیمنی خاتمهٔ مرام ایدردی . ایشته بواسبابك تعددی اوزمانه قدراعتلای دائمی حالنده اولان ماتی دائرهٔ وقوفده توقیف ایلمشدر .

عثمانلولرك اسباب اقبالندن بحث اولندیغی صرهده یاالکز سلاطین عثمانیه نك میدان بیانه گتورلمسی محل تعریض عد اولنمسون . اوزمان ملتك احوال عمومیهسی پادشاهلرنده تشخص ایتمش گبی ایدی .

بناء علیه دولتك وصفنی تحریردن ایسه وجودینی تصویر اولی گورلدی . فی رمضان ۱۲۸۲

ملاحظهٔ مخصوصه

شرح بلاغت صاحبی ابراهیم افندی کتابنده سوز سویله‌مش اولمق مقصدیله دور استیلا رساله‌سنك « خرستیان اولادندن طالب اولانلری توظیف ایله یکیچری اوجاغنی آچه‌رق ملت حاکمه‌نك تکثیرنده امر تناسله برعلاوهٔ فائقه پیدا ایتمك » عباره‌سنك قبحیله (شهر غرا) تعبیرینك سقامتنه قائل اوله‌رق بر طاقم تعریضاتده بولنمش ایدی .

بز ایسه بو عبارده‌ده ایهام قبحه دلالت ایده‌جك بر کلمه گوره‌میورز . بر ملتك تکثیرینه واسطهٔ عادیه تناسل دگلمیدر ؟ بو حالده ملت حاکمه‌دن اولمیان خرستیان چوجوقلری یکیچری وبناءً علیه مسلمان ایدیلیر ایسه ملت حاکمه‌نك تکثیری امرنده تناسله برعلاوهٔ فائقه پیدا ایدلمش اولمازمی ؟ عباره‌نك معناسی بو دگلسه لطفاً بیان بیورلسون !

تناسل سوزنده، یاخود شوعباره‌ده (ایهام قبیح) اونجه خاطره بشقه شیلر گتوره‌بیله‌جگنی دوشونوبده کیسه‌نك طوغدیغندن وَیا گوگی گیردیگندن‌ده بحث ایتمه‌ملی یز[illegible].

باری بو صره‌ده افندینك ایهام قبیحه مدار حکم عد ایلدیگی (دوشیرمه) اصولنك نه اولدیغی تعریف ایده‌لم . وَکندی طرفمزدن سویله‌مش اولمامق ایچون دور مراد خان رابعده اندرون همایون رجالندن وَپادشاه مشار الیهك اجلهٔ قرناسندن اوله‌رق وقوع بولان ارادهٔ سنیه اوزرینه نظام دولته متعلق بعض تلخیصاتده بولنمش اولان گوریجه‌لی قوچی بك مرحومك رسالهٔ مشهوره‌سنك « مقدّما علوفه‌یه متصرف اولان طوائفك نه مقدار اولدیغی » عنوانلی مقاله مراجعت ایلیه‌لم :

« درگاه عالی یکیچریلری وَجبه‌جیلری وَطو-
« پجیلری وَسائر اوجاقلرده اولان قوللر عموم اوزره
« دیوشرمه‌دن اولوب غیری طائفه‌دن اولمق ممنوع

« ایدی . دیوشرمه دخی آرنود وَبوسنه وَروم وَ بلغار
« وَارمن طائفه‌سنه مخصوص اولوب غیری طائفه‌دن
« اولمق ممنوع ایدی . دیوشرمه‌دن ابتدا قزل عبا
« ایله عجمیانی آیین اسلامی وَترکی لسان اوگرنمك
« ایچون آغالری اولان کمسنه‌لر ایکیشر فلوزی‌یه
« ترکستانه فروخت ایدرلردی . وَآستانه‌ده بونلر
« ایچون انشا اولنان سرایلره قورلردی . درت بش
« سنه‌دن صکره دفتریله اولان یرلردن جمع ایدوب
« هر بر اوجاغـه خواهش وَمیللرینـه گوره توزیع
« اولنوردی . » انتهی

قوچی بگك « دوشیرمه دخی آرنود ، بوسنه
وَروم وَ بلغار وارمن طائفه‌سنه مخصوص اولوب
غیری طائفه‌دن ممنوع ایدی » قولی دوشیرمه دنیلان
افرادك منحصراً خرستیانلردن طوپلاندیغنی وَ «آیین
اسلامی وَ ترکی لسانی اوگرنمك » قیدی ایسه بونلرك
بالآخره مسلمان ایدلدکارینی تعیین ایدییور .

اوتاریخده یکونی یوزیگرمی بیك راده‌سنده

اولان جماعات عسکریه‌نك عمومی ، یعنی یکیچریسی ، جبه‌جیسی ، طوپچیسی ، فلانی منحصراً دوشیرمه افرادندن اولدیغی وَبونلرك خارجنده وزرا وامرانك قپوسی خلقی دنیلان کوله‌لرندن ماعدا عسکرمز اولمدیغی حالده بو اصولك کشفی ملت حاکمه‌نك بادیٔ تکثری دگلمیدر ؟ سنوی برقاچ بیك نفوسك اسلامه دخولی ملت حاکمه‌یی تکثیر ایتمش اولمازمی ؟ یعنی (دین وملت ایکیسی دخی بردر) اصل الاصولی حکمنجه دون خرستیاندن اولان برفرد بوگون مسلمان اولمغله عمل واعتقادده ملت واحده صورتنه گیردیگی حالده سیاست اعتباریله دخی ملت حاکمه عدادینه داخل اولمش صایلمازمی ؟ بوحالده شو عباره‌نك ابهام قبیح نره‌سنده‌درکه افندینك مخصوصاتلرندن اولان فصاحت زرده‌خوارانه ایله ترتیب بیوردقلری جملهٔ تأویلیه‌یه احتیاج حاصل اولسون .

(شهر غرا) بحثنه گلنجه شرح بلاغت صاحبی بوتعبیری صفت وموصوف آره‌سنده مطابقت بولنمدیغی

بیان ایله ضعف تألیفه مثال اوله‌رق ایراد ایتمش؛ وَحتی باقینك:

« عارضكده اول ایكی زلف گرهگیرك سنك »

« صویه قونمش ایكی غرّاتازه سنبلدر بكا »

بیتنده‌كی (غرّا) تعبیرینی دخی بیاض معناسنه آلەرق باقینك ممدوحی (آق صاچلی برقوجه قاری) اولدیغنه حكم ایلمش. انسان بوقدر معكوس دوشنور وَبالخصوص لسان تركیده بعض كلمات عربیه‌نك موضوع بولندقلری معانینك غیریده استعمال اولنه گلمسی بین الادبا یكی ظهوره گلمه‌سی برشی اولمدیغنی بیلمز ایسه نه سویلاسه معذوردر.

شرح بلاغت صاحبنك بوندن غرضی تصحیح خطا دگل بلكه كمال بكی تخطئه‌در. فقط كمال بك افندی هیچ بروقت لایخطیلك وَ تعبیر صحیحیله معصومیت ادعاسنده بولنانلردن اولمیوب بالعكس « براثرك كه صانعی انسان اوله ممكنمیدركه آنده نقصان اولمیه » قول حكیمانه‌سنك قائلی اولان شناسینك شاگرد معرفتیدر.

حقیقت حالهکانجـه (غرّا) تعبـیری او یله شرح بلاغت صاحبنـك زعمی کبی (بیـاضاق) معناسنه دکلدر . چونکه عثمانلیلر غرایی عادتا مفتخر وَنازنده معناسنه قوللانیرلر . البته نظیم :

« نظیم آسا نوله غرّالنیرسه‌م طبع باکماله »
« بگندیردم نشاطی کبی براستاده اشعاری »

بیتنی (طبیعتمله بیاضانیرسه‌م نه‌اولور) معناسنه سویله مامشدر. شیخ غالبك حسن وعشقنده نابی یه تعریضاً ایراد ایتدیکی شو :

« مانندهٔ ماکیان غرّا
« یك بیضه هزار فخر ودعوی

بیتنده‌کی‌ماکیان غرّادن‌مرادی بیاض طاوق اولدیغنی ادعا ایتمك خروس عقللی اولمغه توقف ایدر .

غرّا کلمه‌سنی طغرایه، طغرانك هم مؤنث، هم بیاض اولدیغچـون وصف ایده کلدکلرینی دنیـاده کیمسـه ادّعا ایده‌مز صانیرز. غالبـا ادبای عثمانیـه

بوکلمه‌یی (غرور) مسئله‌سندن اشتقاق ایتدیرمش ده
اویله‌قوللانمشلر . طوغریمیدر ، یاگلشمیدر اوراسنی
بیلەمیز . حتی بیلگه‌ده چالشمایز . مادامکه تا ساتیان
قانونی زمانندن بری بین الادبا مستعمل اوله گلمشدر .
بزده الی غیر النهایه قوللانیر طوریرز . امّا حاجی
ابراهیم افندی ادبیات جدیده پیروانی تزییف ایچون
اقتدا ایتدیگمز ادبای عظامی تخطئه ایدوبده عربی
کلمه‌لر ترکچه‌ده دخی مطلقا معنای موضوعنه وَ قواعد
عربیه‌یه مطابق اوله‌رق قوللانلیدر . حتی
املاسیده اویله یازلملی در ، دیه‌جکمش . بزده آکا
لسانمزدن (الهمده ، علیهمده) (ترسانهٔ عامره)
(مطبعهٔ عامره) (سنجاغ شریف) (خدیویت
مصریه) گبی تعبیرلری قالدیره بیله‌جکمی یز ؟
مومی الیه یرینه (موماء الیه) یازمغه مقتدر
اوله‌جقمی یز ؟ وَمشورتی (مقوله وزننده مشوره)
وَصلاحیته بدل (صلاح) وَمرثیه‌یی (مرثی بها)
وَاراضی مقامنده (ارضون) وَمغیلان یرینه (ام غیلان)

استعمال ایده بیله جکمی یز؟ دیه سؤال ایدرز . اگر ایدرز بیوررلرسه تمنای محال برنوع جنوندر. سزاسه تمنای محال ایله اوغراشیورسکز. آندن آکلاشیلیورکه شعورکزده خلل وار. بناءً علیه سزکله بحث جائز دکلدر ، دیرز برطرفه چکیلیرز . یوق انصاف ایدر وَ تعبیر صحیحیله عقللرینی باشلرینه طوپلارده « شمدی نه یپالم . ادبای اسلاف برقاچ غلط قوللانمش دیه لسانی غلطله‌می طولدیره‌لم ؟ » دیه‌جك اولورلرسه بزده خیر افندم ! اونیتده دکلز. حتی پك مشهور اولمیان غلطات عوامی بیله قوللانمق وَ (تبالر) کبی یکیدن غلط کلمه‌لر وَ یا (اساکل مذکوره) وَ (جغالیك امیریه) کبی یاکلش عبارهلر اختراع اولنمسنه‌ده هیچ جواز ویرمك ایسته‌میز . شوقدر وارکه وضعه رعایت ایده‌جکز دیه غرّائی بیاض معناسنه قوللانه‌مایز ، لهمده علیهمده یرینه (لیمده علیمده) یازه‌مایز . ترقیات حاضره‌دن بتون بتون محروم اولمغه قرار ویرمدکجه (سیاسیات) کبی (وجدان) کبی

اصطلاحات جدیده‌یی لغو ایده‌میز . حتی شخصه اضافتله (حجر) تعبیر فقهیسی میداندا ایکن بر کره قبول اولندیغیچون آنك یرینه ماله اضافتله (حجز) اصطلاح نوظهورینی بیله استعمال ایتمکده مضطرز . اوقدر مضطرزکه ابراهیم افندی یشادیغی قدر یاشاسه ینه ایچلرنده کندیسنه درس اوقوده‌جق آدملر بوله بیله‌جگی معلوم اولان علما، مجله گبی شریعت قدر بقاسنه امین اولدقلری برکتابك اصولی اولان اصول محاکمات حقوقیه‌ده قوللانمشلر . هله‌معنی جهتنه گلنجه ابراهیم افندی ایله هیچ بروقت اویوشه‌مایز چونکه مدرسهٔ هرزه خواریده پاطلایتجیه قدر « پلاوزردهٔ اهلاً وسهلاً » بیان گروهدن دگلز .

§

ردیه‌مزك موافق حقیقت اولدیغنده اشتباه ایدنلر وار ایسه دولتلو منیف پاشا حضرتلرینك (غلطات سری پاشا) اوزرینه یازدقلری مطالعه نامه‌نك شو پارچه‌سنه امالهٔ نگاه ایده‌بیلیرلر :

ابو الضیا توفیق

« سیاق تحریر سامیلرینه گوره کلمات دائما اصلی اوزره قالوب هر درلو تغیردن مصون اولملیدر . فقط رأی قصرانهمه گوره بویله اولهجق اولسه هیچ بر کلمه صحیح اولمامق لازم گلور . چونکه بوفن اربابی عندنده معلوم ومسلم اولدیغی وجهله (لغات) هیچ بر زمان و مکانده بر قرار اوزره طورمیوب لفظاً وَمعنیً تبدیل شکل ایدر . بناءً علیه بر کلمهنك مجرد شکل سابقی بشقه درلو اولمق مناسبتیله شکل حاضرینه غلط دیمك جائز اولماز . فقط بو شکل حاضرك معتبر اولمسی آنك بر درجه قدر قدیم وشایع اولمسنه متوقفدر .

« اشته بر کلمهنك غلط اولوب اولمدیغنه حکم ایتمك، آنك قدم وشیوعی حقنده بر حد تعیین ایتمهیه منوط دیمك اولور. وَمشکل اولان دخی بوراسیدر. صحیح وغلط حقنده اولان اختلافلر هپ بوندن نشأت ایدر .

« غلط مشهور لغت صحیحدن اولادر » قول

مشهوری پك طوغریدر. مثلا غلط مشهور حکمنی
آلان « خط وَچماشـیر وَمغیلان » کلمه‌لرینك اصلنه
ارجاعلری نصـل معقول وممکن اولور ؟ رسـالهٔ
سـنیه‌لرنده پك چوق اولان بو مثللو کلمـاتی رأی
عاجزانه‌مه گوره سالف الذکر حدودی تجاوز ایدنلردن
عد ایله حالی اوزره براقمق اقتضا ایدر » انتهی

تمت

کتابخانهٔ ابوالضیا

ژه‌زویت تاریخی

مؤلفی
« له‌ئوتاڭسیل »

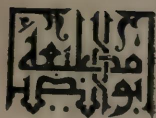
مترجمی
(مقری کوی مکتب بحرامی معلمی)
احمد راسم

« جزویتلر زهر وخنجر ایله مسلح برفرقهٔ سوفسطائیه‌در » [بیوك فره‌دریق]

برنجی طبعی

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنڭ رخصتیله

قسطنطنیه
١٣٠٤
مطبعهٔ ابوالضیا

افادهٔ مترجم

ابوالضیا سعادتلو توفیق بك افندینك نام عالیلرینه نسبةً نشر ایلدكاری كتابخانهٔ كلیاتك ایكنجی عددینی (جزویت جمعیتنـك تعلیمات خفیه‌سی) عنـوانلی اولان براثر مهمه تخصیص ایتمه‌لرندن جسارت آله‌رق فرانسه مؤلفین مشهوره‌سندن له‌ئوتقسیلك اثری اولان شوكتابچه‌یی ترجمه ایله میرمشـار الیهه تقدیم ایلدم . بناءً علیه اشبو اثر سعی كلّیات مذكوره عدادینـه قبول بیورمه‌لرندن طولایی كندیلرینه بورجلی اولدیغم وظیفهٔ نعمت شناسی حقیقةً بالاتردر .

ژه‌زویتلرك ممالك افرنجیّه‌ده نه‌درجه‌لرده مظهر نفرین ولعنت اولدقلری شـو فذلكهٔ تاریخ اوقونجه معلوم اولور ظن ایدرم .

مقری كوی ـ فی ١٥ شعبان سنه ١٣٠٣

احمد راسم

مقدمهٔ مطالعات

ژهزوویت دنیان گروه مکروهك هانگی مقصد وَهانگی نیته مبنی اوتهده بروده گزندکلرینی گوسترمك ایچون فرانسهده جمعیت روحانیه‌علیهنه خامه‌ران شدت اولان بر محرر واردرکه (له ئوتاقسیل) نامیله مشهوردر.

(له‌ئوتاقسیل) لڭ شدت افادهسی وَمزاحکارانه قومدیالری جمعیت نصرانیه‌نڭ الڭ بیوکلری صاییلان زمرهٔ رهبانڭ نه‌مال اولدیغنی عموم عالمه بیلدیرمشدر. مومی الیهڭ (جمعیت رهبانیه علیهنده) کی کتبخانه‌سی ایودن ایویه مطالعه وتدقیق ایدلسه انظاره قارشو اینجه حقایق چهره‌نما اولور.

ژهزویتلرڭ احوالنی مختصر صورتده یازدیغی بوکتاب دخی بزه اینجه مهم حقیقتلر عرض ایدر.

جرّاد منتشره گبی ممالگمزڭ همان هرطرفنه انتشار ایتمش اولان بوحیثلرڭ نه گبی افعال شنیعه‌یه جسارتیاب اوله گلدکلری بو کتابڭ مطالعه‌سیله آگاه شایدر. وَبناءً علیه شرلرندن جناب حافظ مطلقه التجا ایدوز.

ایغناس دولویولا

ایغناس دولویولا اسپانیاده انگیزیسیون دنیلن جمعیت ظالمه‌نك بانی ومجددی قرال قاتولیك فردیناندو وقرالیچه (ایزابللا) نك زمان سلطنتنده (بیسقای) ولایتنده (کی پوسقوآ) ده ۱٤۹۱ سنه‌سنده جهانه وضع قدم شر ایلمشدر . [۱]

۱۵۲۱ ده فرانسه ایله اسپانیا بیننده سرزدهٔ ساحهٔ ظهور اولان محاربه‌ده فرانسزلر (پامپه‌لون) شهرینی محاصره ایتدکلری وقت ایغناس دولویولا

[۱] انکیزیسیونك افعال ملعنتکارانه‌سنی ناطق ضیا پاشا مرحومك علی طریق الترجمه تألیف ایلدیکی تاریخ مطبعهٔ ابو الضیا معرفتیله نشر ایدلمشدر .

محاصرين ميانده بولنديغى حالده پاره‌لنمش وَ ياره‌سى التيام پذير اولدقدنصكره تبديل مسلك ايدوب كنديسنى حضرت مريم نامنه اولان شواليه مسلكنه ادخال وَ برطريقت دينيه‌نك احداث وايجادينه بذل مساعى واقدام ايلمشدر .

١٥٢٤ سنه‌سنده تحصيل وتدرسه يلتنوب پارسه‌گلمش وَاوراده (سنت بارب) مكتبنه دخول ايتمشدركه بومكتبدن اوتوزاوچ ياشنده اولديغى حالده اجازتنامه آلمشدر . (!)

١٥٣٣ ده (پيه‌رله قبر) وَ (فرانسوا اقساويه) ايله اتحاده اتفاق ايتمشدر .

١٥٣٤ ده (سالرمون) (له نس) (بوباديللا) وَ (رودريكه) نامنده‌كى خيشلر دخى ايغناس دولويولايه التحاق وَ (جميت يسوعيه) نك احداث وتأسيسى ايچون بينلرنده عهد وفاق ايتمشلردر .

١٥٣٧ ده ايغناس طقوزه بالغ اولان رفقاسنى (ونديك) شهرنده جمع ايدوب كندى طريقتنك

تقدير وتحسين اولنمسيچون رومايه برهيئت مبعوثه ارسال ايتمش وَپورتوغال قرالى ايكنجى ژانك رجا والحاحى اوزرينه ايغناس (اقساويه) يى مأموريتله هندستانه ارسال ايلمشدر.

١٥٤٠ ده ژەزويتلر (فقر وضرورت) (شفقت واطاعت) ژەزويت ديه ايكى نذر ايتمشلر وَبوڭا علاوةً دينك انتشار وتوسعى ايچون هر محلده پاپايه اطاعت ايتمگى وجيبەدن عد ايتمك خصوصنده برنذر دها ايلمشلردر. بو مطالعاته مبنى پاپا اوچنجى پول ٢٧ كانون اوّل ١٥٤٠ تاريخنده برامرنامه ايله (جمعيت يسوعيه) يى تأسيس وتجديد ايتمشدر.

١٥٤٢ ده اون آلتى ژەزويت پارسه گەرك اوراده برطاقم اختلالات داخليەيه سببيت ويرمش ايسەده كنديلرينى طانتمامشلردر. پاپا اوچنجى پول ژەزويتلرك عددينى (٦٠) كشى يه حصر ايتمش ايديسەده بو دفعه بو محصوريتى ابطال وَبو جمعيت يسيوعيه نه مقداره قدر مساعد ايسه او مقداره قدر

توسع ایتمسنی امر ایله اوّلکی قانونامه‌یی تصحیح ایلمشدر.

١٦٤٧ ده (بو بادیاللا) (آوغسبورغ) حکومتی علیهنده اختلالکارانه هجویه‌لر ترتیب ونشر ایتدیگی جهتله آلمانیادن طرد وتبعید ایدلمشدر.

طرد اوّل

١٥٥٢ — پارس پارلمنتوسی هرنه قدر متعصب قاتولیکلردن مرکب ایدیسه‌ده لویولانك رفقاسنك حرکات اختلالجویانه‌لرندن بیزار ومتهیج اولدقلرندن ژه‌زویتلرك طرد ودفعلری حقنده برامرنامه اصدار ایلمشدر.

١٥٥٦ — بوجمعیت خباثتکارانه‌نك سرور اشرّاسی اولان ایغناس، یتمش یاشنده اولدیغی حالده رومادە وفات ایتمشدر. (له نس) طریقتك ایکنجی رئیسی انتخاب ونصب اولنمشدر. ژه‌زویتلر اوروپانك ممالك مختلفه‌سنده، هندستانده، چینده ژاپونیاده تکثر وتوسع ایتمگه باشلامشلردر.

جاسوسلق

١٥٦٠ — (غونزاله سيلوەريا) نامنده برژه‌زويت، ژەزويتلرك وَپورتوغال قرالنك منفعتنه اوتەدە بروده جاسوسلق ايتمكده ايكن يقاپى اله ويروب (مونو موتاپا) شهرينه نفى وطرد ايدلمشدر .

١٥٦١ — لەنس ـ كه جمعيتك ايكنجى رئيسيدر ـ تبديل قيافت ايدەرك فرانسەيه گلمش وَسرايك جوارنده ايچـه انتريقـەلر چويرمش وَ (يو آس) مكتبنـده ژه زويتـلرك هانگى مقصـده خدمت ايتدكلرينى وعظ وتلقين ايلمشـدر . نهايت ژه زويتـلرك بردها فرانسـەيه گيرملرى خصوصنده استحصـال رخصت ايتمشدر . بوزماندەده ژه زويتلر جهانك هرطرفندن مظهر حسن قبول اولمقده ايديلر .

١٥٦٤ — ژەزويتلر پارسـده (قلرمـون) مكتبنى تأسيس وكشاد ايلمشلردر .

بوبورژيا

١٥٦٥ — جمعيت مذكورەنك ايكنجى رئيسـى

(له نس) بوتاریخده وفات ایتمشدر ـ مسمم وهاتك. القرابه [١] نامیله شهرتشعار اولان پاپانك فاملیا ـ سندن فرانسوا بورجیا ژه زویتلرك اوچنجی رئیسی نصب وتعیین ایدلمشدر.

١٥٦٧ ـــ ژه زویتلر آمریقاده کائن (پرو) ممالکنده اسکان وتوسع ایتمگه باشلامشلردر.

١٥٧٠ ـــ انگلتره قرالیچه‌سی مشهور (الیزابت) بوخبیثلرك حیل ظالمانه‌لرندن بیزار قاله‌رق بونلری حدود ممالکندن خارجه سورمشدر.

١٥٧٢ ـــ فرانسوا دوبورژیا بوسنه گبرمشدر. (ئه‌وره‌رار مرکوریان) طریقت یسیوعیه‌نك دردنجی رئیسی انتخاب اولنمشدر.

١٥٧٨ ـــ ژه‌زویتلر بوسنه‌ده پورتوغال ممالکندن

[١] پاپا اولان بوملعون قز قرنداشیله واندن پیدا ایلدیکی کریمه‌سیله زنا ایلشدر ٭ سلطان بایزید ثانی برادری سلطان جم مرحومی بوملعونه تسمیم ایتدیرمشدر.
[مطابع]

خارجـه دفع ایدلمشـلردر . ینه بوسـنه بلچیقادن سورولمشلردر .

١٥٨٠ — (ئەوره رار مرکـوریان) وفات ایتمشدر . (قلود آقا و یوا) طریقتڭ بشنجی رئیسی نصب ایدلمشدر .

اختلالات وتحریکات مدهشه

١٥٨١ — (قامپیـان ،) (سـکروین) وَ (بریان) نامنـده اوچ ژەزویت کندیلری ایچون ممنـوع اولان انگلتره‌یه رئیس طریقت طرفنـدن ارسـال اولنمشـلردر . قرالیچه الیزابتی خلع ایتمك وَپروتسـتانلری قتل ایلمك مقصد خیانتکارانه‌سـیله بر اختـلال دولابنی تدویره باشـلادیلر . بو مقصد خیـانتگارانه ظـاهره چیقوب کندیلری توقیف وَبعد المحاکمه جنـایات متعدده ایله مجرم اولدقلرینه حکم ایدلمکله سـنهٔ مذکوره کانون ثانیسـنڭ برنده صلب ایله مجازات اولنمشلردر .

(سن بارته‌لمی) قاتللریله اتفاق

١٥٨٨ — فرانسه‌ده تدویر دولاب احتیال اوزره اولان ژه‌زویتلر، سکزنجی شارل زماننده ظهورایدن مشهور (سن بارته‌لمی) قتل‌عامی فاعللرینك اکثریسی وَ (کز) لرك طرفدارانی ایله عقد اتفاق ایتمشلردر . بو آرالق اتفاق واتحادی ایودن ایویه تحکیم ایدوب قرال اوچنجی هانرینك قصدی ایچون تشبثاته دوام ایتمشلردر .

قرالك قتلی ایچون اخبارات

١٥٨٩ — ژه‌زویتلر قرالك قتلی ایچون دوام ایتدکلری تشبثاتك ثمره‌سنی گورمشلردر . (ژاق قله‌مان) نامنده گویا ارباب زهد وتقوادن برخبیث ایغناس دولوپولانك مخدومنك الحاح وابرامی اوزرینه قرال اوچنجی هانری یی قتل ایتمشدر .

١٥٩٢ — (بر ژاق‌قومولە) نامنده بر ژه‌زویت

پارسده على ملاءالناس قرال دردنجى هانرينك عليهنه قيام ايلمشدر .

الحاآت وطنيه‌نك عليهنده اوله‌رق ايتديكى بريمينده (فرانسه‌نك مالك اولديغى قراللرك الك برنجيلرندن اولان دردنجى هانرينك) الندن مملكتى تخليص ايتمك ايچون برمعاونت آلهيه بولنمسى لزومنى سويلمش ودردنجى هانرى يى (نرون) (هرود) (هولوفرن) گبى نام ظلم اتسا ملرله ياد ايتمكه آغاز وهانرينك بتون بتون وجودينك قالقمسى خصوصنى اتيان ايتمشدر .

دردنجى هانرى وژەزويتلر

« جنايات متابعه »!

١٥٩٣ — ژەزويتلرك تهديداتيله دوچار هراس اولان دردنجى هانرى (پرقوتون) نامنده برپاپاسى كنديسنه قونفسور (عفوّ ذنوب) نصب ايتمشدر . ديگر طرفدن پروتستانلر ايچونى قانون

خلاص اولا (نانت) قانونی اصدار ایتمشدر . ژهزویتلر پروتستانلرك لهنده گوستریلان بومساعده اوزرینه بتون غضبه گلدیلر. (پیه‌ر باربیه‌ر) (قلرمون) مکتبنك مدیری (پرواراد) ایله برابر سلاحلنه‌رق دردنجی هانرینك جانه قصد ایتمکه تشبث ایتدیلر .

١٥٩٤ — (له‌پرکینیار) تبدیل جامه ایدرك پارسه دخول وَدردنجی هانری علیهنده برطاقم هجویه‌لر نشر ایتمشدر. مرقوم طوتیلوب (آزه‌و) میداننده صلب ایدلمشدر .

١٥٩٧ — یدنجی پاپا قـله‌مان خرستیانلقـده ایقاع اختلاله سبب اولدقلرندن طولان ژهزویتلری تعذیر ایتمشدر .

١٥٩٨ — (پرنس موریس دوناسو) ی ژهزویتلر قتل ایتمشلر وَبوجهتله فلمنك ممالكندن طرد اولنمشلردر .

١٦٠٠ — ژهزویتلر دردنجی هانری‌یه برمکتوب

یازوب اگر فرانسه‌یه ژه‌زویتلر دها بر چوق زمان دخول ایتمزلر ایسه کندیسنی اولدیره‌جکلرینه دائر ایضاحات ویرمشلردر. حقیقةً عالیجناب اولان مشارالیه، مرقومانك گیرلیجه فرانسه‌یه دخول ایتملرینه مساعده ایتمك گبی برضعف قلبی اختیار ایلمشدر.

١٦٠٣ — پارلمنتو اعضاسی میاننده چویردکلری حیل متعدده‌نك ثمره‌سی اوله‌رق ژه‌زویتلر عموم طرفندن بردها جلب ودعوت اولنمشلردر.

ژزویتلرك برقاردینال طرفندن طرد وتبعیدلری

١٦٠٤ — (فره‌دریك بوروسه) نامنده اهل فضیلت بر قاردینال (لویولانك) تأسیس گرده‌سی اولان طریقتك بدخواهاندن مرکب اولدیغنی آگلاینجه ژه‌زویتلری کندی قاردینالّلغندن خارجه دفع وطرد وَمرقومانك کندی شاگردلرینه ایتدکلری معاملات فحشانك مقری اولان (بره‌دا) مکتبنی سد وبند ایتمشدر.

بارود استعمالیله ایقاع فساد

١٦٠٥ — ژەزویت بابالردن (غارنه) (اولده قورن) (غرنویل) (قاتسبی) وَ (تسموند) نام خائنلر بینلرنده بالمذاکره لونده پارلمنتوسی ارکان وَ وکلاسیله قرالیچەسنی برهوا ایتمکی تصمیم وَبونك حیز حصوله کلمسیچون، پارلمنتونك آلتنده حفریاته برسنه اقدام ایدرلر. بوسنه‌نك کانون ثانیسنك برنجی گونی بوبش ژەزویت (قومونیـونی) بینـلرنده جمع ایدرلر وَ (غارنه) دخی « یاربی ! بومتعصب ماتی خراب ومحو ایت . بونلوی ذوی الارواحك چراغندن اخراج ایله . تاکه بز حضرت عیسایه بورجلی اولدیغمز مراسم مدحیه وَوظائف موکوله‌مزی ایفایه قدرتیاب اوله‌لم » دیه دعا ایتمشدر . بعده نیت منحوسـه‌لرینی اجرا ایتمك ایچون بارودك بولنـدیغی لغمه ایتمشلردر . برکت ویرسـونکه بونلرك فسـادی ظاهره چیقمشدر . معهود بابا (غارنه) اولده قورن

(غرانویل) (قاتسبی) وَ (تسمونه) توقیف اولنوب بارود استعمالیله ایقاع فساداته جرأتیاب اولدقلری ایچون صلب ایله مجازات اولنمشلردر .

طرد عمومی

١٦٠٦ — ژهزویتلر وندیك جمهوریتی کندیلرینی قوغدیغی ایچون جمهوریت مذکوره سناتوسنه اظهار اطاعت ایتمکدن امتناع ایتمشلردر .

١٦٠٧ — هر یرده مبنی علیه اولدقلری دفع وتنکیله برصورت عالم پسندانه ده جواب ویرمك ایچون ژهزویتلر کندی طریقتلرینك مؤسس وموجدی ایغناس دولویولانك اعزه صره‌سنه ادخالی ایچون اصدقای طریقت آنك نامنه محرابلر رکز ایتمك اوزره پاپایه رجا ایتمکه باشلامشلردر .

ایغناس دولویولانك قسم سفلیسی

١٦٠٨ — پاپا ژهزویتلرك الحاح واصراریله

جـواب موافقت خصـوصنده اظهـار آثار تردد ایتدیگندن ژه‌زویتلر، متعدد کلیسـالره قدر انتشـار ایتمش اولان ایغناس دولو یولانك وجودینك اقسـام مختلفه‌سیله معجزات ذاتیه‌سنك اکمال اولندیغنی ادعایه باشـلامشلر وَمؤسـلرینك وجودینك قسم سفلیسنی « برقطعهٔ معجزه نما » دیه اعلان واشاعه ایتمشلردر .

۱۶۰۹ — ایغنـاس دولو یولا اعزّه صره‌سنه ادخال ایله ژه‌زویتلر دلشاد ایدلمشدر .

دردنجی هانری‌نك قتلی ـ مدافعه نامهٔ جنایات

۱۶۱۰ — ژه‌زویتلر طرفندن تساٰیح واغضـاب ایدیلن (ره وایاق) نامنده دیگر بر ژه‌زویت دردنجی هانری‌یی قتل ایتمشدر. بنه‌اوسنه (بر بار یانا) اسمنده بر ژه‌زویت (عزل امـیر) (La somme de Saint Thomas) عنوانلی برکتاب نشر ایلمشـدرکه کتاب مذکورده کلیسا هیئتی طرفندن (ظالم) دیه اعلان ایدیلن حکمدارانك سبب قتلی اولانلره (ژاق قله‌مان) حقنده بر مدافعه نامه یازمشدر .

۱٦۱٤ — ژه‌زویتلر مشهور (ریشه‌لیو) نك تأثیر نفوذینه‌مبنی فرانسه‌ده بر اعتبار عظیم قزانمشلردر.

پاپانك تهدید

۱٦۱٥ — طریقت یسوعیه‌نك بشنجی سرداری (قلود داقاویوا) وفات ایتمشدر . مرقوم (انگیزیسیون) لك بیله الغا ایتدیگی و (Ratiostudiorum) نامیله شهرت یاب اولان امری اجرا ایلمشدر .

۱٦۱٦ — ده (برمولینا) (de l'institution du Prince) نامیله شهرت فوق العاده قزانمش اولان کتابی نشر واعلان ایتدیگی وقت کتاب مذکورك ایچنده مذهب نصرانیتی کاملاً رخنه‌دار ایتمشیدی . بونك اوزرینه پاپا بشنجی پول بوکتابك منع نشرینی التزام ایتمش وحال بوکه او وقت ژه‌زویتلر پاپانك بو امرینك اشاعه واعلانی منع ایده‌جك درجه‌ده قوّة الظهره مالك اولدقلرندن سردار (آقاویوا) بشنجی پول پاپایه تهدید آمیز بر مکتوب

ارسـال ایدوب مکتوب مذکورده پاپایه قارشـو « جمعیتمزه بو حقارتی یاپان آدم اون بیك ژەزویتك کلیسا علیهنده سب وشتمه وَانواع حقـارته الی باغلی طورمیه‌جقلرینه اینانوبده جواب ویرمامیـدر . » سوزلرینی ایراد ایتمش‌در ـ اشته بو (قلودآقاوی‌وا) جمعیت یسوعیه‌نك تشکل وترکبنه صوك دفعه اوله‌رق برتاز یانهٔ غیرت اورمشدر . ـ مرقومك وفاتی حسبیله یرینـه بوکرّدده (موتیـوس وتیه‌له‌چی) نامنـده بر ژەزویت آلتنجی رئیس انتخاب ایدلمشدر .

تسمیم

۱۶۱۶ ـــ پولونیالی مشهور ژەزویت (ژەزوم ژارووویچ) جمعیت یسوعیه‌دن طردایدلمشدر . مومی‌الیه بوطرددن برانتقام‌آلمق ایچون (les monida secreta) یعنی (ژەزویتـلرك قانون مخصوصی تشـکیل ایدن اسرار حققـده معلومات) عنـوانلی بر کتاب نشر ایتمشدر ـ مومی‌الیه (زارووویچ) ژەزویتلرك اثر یدخیانتکارانه‌لری اوله‌رق مسموماً وفات ایتمشدر .

١٦١٨ — استراحت اهالینڭ اخلالنه سبب اولدقلری ایچون ژەزویتلر بوهمیادن قوغولمشلردر .

١٦١٩ — ینه بوحرکتلری سببیله (موراویا) دن طرد ایدلمشلردر .

١٦٢١ — پولونیاده محاربات داخلیه ایقاعنه سبب اولدقلری ایچون اتهام ایدلمشلردر .

١٦٢٢ — (فرانسوا اقساویه) اعزّه صره‌سنه ادخال ایدلمشدر . اعزّه صره‌سنه دخول شرفنه نائل اولان مرقوم (فرانسوا اقساویه) نڭ گوستردیگی علائم معجزاتندن بری گویا (اوج گون امتداد ایدن فورطنه‌لی بر هواده مرقوم بر برلرندن یوز اللی فرسخ بعد مسافه‌ده اولان ایکی کمی‌ده‌ده برآنده بولنمش وآنلردن هربرنده دومنجیلك وظیفه‌سنی اجرا ایتمش) اولدیغی محترم ژەزویتلر طرفندن اثبات اولنمشدر .

خنجر تهدیدیله تجدید ایمان

١٦٣٠ — ژەزویتلر افکار دینیه‌سی براز

سربستجه اولان اختيار (ريشـه) يى خنجر ايله اولدير يرز تهديديله افكار سربستانه‌سنى انكار ايتمگه جبر ايتمشلردر .

۱۶۳۱ — ژه‌زويتلرك فسادى وچوق دفعه چوجوق چالمه خصوصنده‌كى غدارلقلرى جاپونياده برظلم خونريزانه‌نك حكمفرما اولمسنه ميدان آچمشدر.

ژه‌زويتلرك عليهنده برپسقپوس

۱۶۳۹ — مشهور پسقپوس (ژانسه نيوس) ك فرانسه‌ده ژه‌زويتلر عليهنده اوله‌رق بر كتابى نشر اولنمشدر .

۱۶٤۱ — ژه‌زويتلر پسقپوس (ژان سه نيوس) ك دشمن دين اولديغى بالادعا بووجهله معاملاتده بولنمشلردر . صكره‌لرى فرانسه‌ده (ژانسه نيزم) دينلن بر نائره‌نك اشتعالنه سببيت ويرمشلردركه بو نائره ايچه فنالقلرك مادرى اولمشدر .

۱٦٤۳ — ژه زويتلر بودفعه (مالطه) دن

یوسکوردلمشلردر . — بووقتده سردار جمعیت یسوعیه اولان (موتیوس وتیه‌له‌چی) وفات ایتمش وَ (ونسان قارافا) طریقتك دردنجی رئیسی انتخاب ایدلمشدر.

افلاس

١٦٤٦ — ژه‌زویتلر (سه‌ویل) ده اظهار افلاس ایتمشلردر . بونلرك افلاسلرینه شاشمالی؛ زیرا بوخبیثلر تجارتده‌ده کیرمشلردی .

برتسمیم دها

١٦٤٨ — (پیه‌ر ژاریژ) نامنده برذات تبدیل مسلك ایدوب پروتستان اولمش وَ اسکی آرقداشلری علیهنده اوله‌رق (سیاستگاهده برژه‌زویت) نامیله بركتاب نشر ایتمشدر . مومی الیه صکره‌لری مسموماً وفات ایتمشدر .

١٦٤٩ — طریقتك رئیسی (ونسان قارافا) وفات ایتمکله (فرانسوا پیقولومینی) ژه‌زویت طریقتنك سکزنجی رئیسی انتخاب ایدلمشدر .

١٦٥١ — (پيقولوميني) وفات ايتمشدر — (آلكساندر غوتيفره‌دو) طريقتك طقوزنجى رئيسى انتخاب ايدلمشدر .

١٦٥٢ — بوسنه‌ده (غوتيفره‌دو) وفات ايتمكله يرينه (غوسوه‌ن نيكل) اونجى رئيس تعيين ايدلمشدر.

١٦٥٦ — حكيم مشهور پاسقال ژه‌زويتلر عليهنده اولان (لترپروونسيال) (ايالت مكتوبلرى) نى نشر ايتمشدر .

پوررو آيالك تخريبى

١٦٦١ — ژه‌زويتلر، پاسقال وسائر فيلسوفان ايله محبلرينك اقامتگاهى اولان پورر و آيالك تخريب وهدم ايدلمسنه موفق اولمشلردر .

١٦٦٤ — رئيس (غوسوه‌ن) وفات ايدوب يرينه (ژان پول اولى وا) طريقتك اون برنجى رئيسى انتخاب ايدلمشدر .

١٦٨١ — (اولى وا) وفات ايدوب (شارل دونوئل) اون ايكنجى رئيس انتخاب ايدلمشدر .

١٦٨٢ — (غالیقان) کلیساسنك حریتی تصدیق ایتمك ایچون منشئ مشهور (بوسوئه) نك تحریر ایتدیگی براعلاننامه فرانسه جمعیت رهبانیه‌سی طرفندن اعلان ایدلمشدر . برجنواردن مدهش حالات ایقاعنه جسارت یاب اولان مرائی ژەزویتلرك سرکاری باپاس (ژووانسی) اولدیغی حالده (فنه‌لون) وَ (بوسوئه) نك امضالری آلتنه وضع امضا ایتمك گبی برناموسزلغی ارتکاب ایتمشلردر . ژەزویتلرك اخیراً یمینلرینی نصل طوتدقلرینی گوره‌جگز .

پروتستانلرك نفی وتبعیدلری

١٦٨٥ — ژەزویتلرك الحاحی وَباشلوجه اون دردنجی لوئینك قونفسوری پرلاشزك اغتاسیله پروتسانلرك لهنده اولان (نانت) قانونی حکمدن اسقاط ایدلدی . حماقتپروانه وَظالمانه اولان بوفعل برضربه‌ده فرانسه‌یی میلیونلرجه عائله‌لردن وَصنعتگار

ایشیجلردن محروم ایتمشدر ، چونکه پروتستانلرك جملهسی دیار اجنبی‌یه هجرت ایتدیلر . اشته بو (پرلاشز) اون دردنجی لوینك مترسلرینه ارائهٔ طریق ایچون موم طوتدیغی حالده (لامنتهنون) ایله ازدواجه مشارالیهی سوق ایتمش وَمقصودینه نائل اولمشدر . قرالك دیگر بر مترسی اولان (لامونتپان) پرلاشز ایچون (خلا اسکملهسی) دیر ایدی .

١٦٨٦ — شارل دونوئل وفات ایتمکله (تیرز غونزالس) طریقتك اوچنجی رئیسی تعیین ایدلمشدر.

١٦٩٤ — ژهزویتلر (ژانسه‌نیوس) افکاری طرفدارانندن (کسل) لك بر اثرینی مؤاخذه ایتدیرمشلردر .

١٧٠٥ — غونزالس وفات ایدوب یرینه (میشل آنژ تامبورینی) طریقتك اون دردنجی رئیسی انتخاب ایدلمشدر .

برقبرستانه اظهار آثار لعنت

۱۷۰۹ — ژەزویتلر (پور رو آیال) مزا -
رستانه لعنت وَكندی ظلملرینی (ژان سه نیست)
فیلسوفلرك اولمشلرینەقدر توسیع ایتمشلردر .
۱۷۱۳ — پاپا بوتاریخده ژەزو یتلرك دشمنلرینی
آفوروز ایدوب ژەزویتلره قارشو برلطف دها ایتمش
وَ (Unigentius) قرارنامەسی نشر اولنمشدر .
بوقرار نامه یی ژەزویتلرك بولندقلری حال وصفتلرینه
عائد اولان ثبات واقدامی مبین اولا ن بیك جلد
كتابك ظهوری تعقیب ایتمش وَ بوكتابلر حكیم مشهور
(دیده رو) نك تعریف وتعبیری وجهله اعمال
صالحهٔ سائره میانده زوالّلی (ژان سه نیست)
علیهنده سكسان بیك عدد مهرلی مكتوب وجوده
كتیرمشدر .

ژاندرمەلرك معاونتیله ژان سه نیستلری تدهین

بوسنەیی تعقیب ایدن سنەلرده معیتلرنده ژاندرمەلر

اولدیغی حالده ژەزویت پاپاسلری آرتق حالت نزعه گلمش اولان (ژان سه نیست) لره صوڭ تدهین آیینی بالمجبورین اجرا ایتمشلردر . ینه بوسنه اثناسنده روماده ژەزویتلرڭ تاریخنی یازمغله اشتغال ایدن (پر ژوواتسی) فرانسه قراللرینڭ قاتللرینی (شهدا) میاننه ادخال ایلدی .

١٧٢٢ — روسیه دولت حاضرەسنڭ بانیٔ مشهوری بیوك پترو ژەزویتلرڭ جملەسنی کندی اراضیسندن خارجه دفع ایتمشدر .

١٧٣٠ — (تامبورینی) نڭ وفاتی حسبیله (فرانسواره تج) طریقتڭ اون بشنجی رئیسی انتخاب ایدلمشدر .

کناه چیقارن ـ وَ ـ توبەکار قادین

١٧٣١ — ژەزویت تاریخنه الڭ زیاده شرف بخش اولەجق بروقعه واردرکه اوده ژەزویت (پر ژیرار) ڭ وقعەسیدر (پرژیرار) قرق سکز

یاشلرنده بیوك برچاپقین ایدیكه مأموریتی (طولون)
شهرنده‌كی مكتب بحریٔ (قرالیده) مدیرلك ایدی .
خیثـك توبه‌كارلری میانـده وَناموسلی بر فامیلیا
افرادندن وَغایتله جاذبه پرور برچهره‌یه مالك اون
سكز یاشنده (قاترین قادی یر) نامنده برقزجغز وار
ایدی . (پر ژیرار) مرقومه‌ده برتبدّل فوق‌الطبیعه
حصوله گتیرمش ایدی‌كه بوتبدّل قزك صحته‌ده ابرات
ضرر ایتمكده‌ایدی. گنج قز (ژیرار) ی چوق دفعه
حالات عصمت شكنانه‌ده بولندیغنی گورمش ایدی .
بر گون خائن حریف عدالت آلهیه‌یه یمین ویره‌رك
قزك اوروبالرینی تا گوملگنه‌ وارنجیه قدر صـویار .
بوندنصكره قزجغزك میانه صاریله‌رق وَآنگا دائما
كمالات عالیه‌یه صعود ایتدیره‌جگنی وعد ایده‌رك فعل
منحوسنی اجرا ایدر . كندیسی محبتنـك تعاقبندن
خـوف ایتـدیگندن قزه وقت وقت بر نوع ایچگی
ایچیرركه قزجغز ایچدكجه كندیسندن برچوق قانلرك
ضیاعنه سببیت ویرر مش. نهایت قاترینی (طولون)

دن بر فرسخ اوتەده (اولی یوول) زاویەسنه گوتوررکه اوراده قزی بلا مزاحم گورور. اورادن‌ده (باستید) ه گتوورر. دیرکن بوارتباطك رذالتی عالمه‌یاییلمغه باشلار.

بابا (ژیرار) ك مارسلیاده بولندیغی هنگامده (برست) ك رئیسی مادمازل قاترینی (اورسولین) نام محلده قاپاتیر . اوراده مومی الیها اعتراف گناه ایتمك ایچون ایکی پاپاس جلب‌ایدوب برنجی دیرکتوری یعنی (پرژیرار) ایله کندی بیننده نلر جریان ایتمش ایسه آنلری برر برر آگلاتور . بو وقتدنبری محبتی غضبه انقلاب ایتمش اولان (پرژیرار) اوتلجه قاترینك مستعمل اولدیغندن بحث ایله قزی اتهام ایتمش وَراهبه‌لری قاترینك علیهنه سوق ایلمشدر . نهایت ایش (اکس) پارلمنتوسنك مجلس کبیرینه قدر عکس ایدوب بدبخت قزك علیهنده برتوقیفنامه اسبال وَ بونگله برابر قزی او وقت حسن اداره ایدنلرك علیهنه دخی بر دیگر توقیف نامه ارسال ایدیلور. ژەزویت (ژیرار) ه گلنجه بالعکس سربست

براقیلور . (قاترین قادی ير) پولتیقه متهمی گبی (اولی یوول) زاویەسنه گتوریلوب کندیسنك زاویهٔ مذکورەدەکی اموالندن ذاتنه یالکز یاتمق ایچون برشلته ویریلور . بعده (اکس) ه جلب ایدیلور . (پرژیرار) استنطاقنامه سنده گویا (قادی ير) ك کندیسنه هرگون اولهجغنی وهرگون قانندن غائب ایتدیگنی ونجاستنی گورمك کندیسنه خوش گلدیگنی سویلدیگی اتیان ایدر ایسەده مرقومه، قزجغزی سحرلدیگی وسحربازلق جنایتله متهم اولدیغنی وبوندن ماعدا روحانی برزنایه سببیت ویردیگی واسقاط جنین تهمتیلەده متهم اولدیغی وشاهدلری آلدادەرق گتیردیگی محکمه طرفندن تصدیق ایتدیریلور . مدعیٔ عمومی ١٧٣١ سنەسنك ١١ ایلولنده بیچاره (قادی ير) ك (سن صووەر) کلیساسنك اوگنده دستکشای تسأل اولمسنی وبونك اوزرینه آصلمسنی استدعا ایتدی ایسەده فقط قرار نتایجنه تطبیق اولنمقسزین حکمندن اسقاط ایدلمشدر.

عالمی الکُ زیاده حیرتده براقان شیء زواللی مغدوره نك
خانهٔ مادرینه تسلیم ایدلمسی وَ (بر ژیرار) لكُ مظهر
عفو اولمسیدر . (قادی یر) قرداشلری وَکندینه
نظارت ایدنلر حبسدن تاخانه‌لرینه قدر کویلی
وجنتلمن لر ایله برابر گلمشلردر . بابا ژیرار آرالقده
فراره فرصت بولمش ایدیسه‌ده اهالی کندیسنی طانیوب
یوزینه قارشو سب وشتمده بولنمشدر .

مرقوم اینجه اختیاراولدیغی حالده وفات ایتمشدر .
بومدت حیاتی اثناسنده ژه‌زویتلرك زاویه‌لرندن برینه
صیغینوب اوراده امرار ایام ایتمش؛ ژه‌زویتلرده
بو اختیار چاپقینك حقنده احترامات فائقه‌ده بولنوب
میل شنایع خصوصنده‌کی مهارتلرینی بودفعه‌ده
اثبات ایلمشلردر .

۱۷۳۲ — پارسده (سن مدار) قبرستاننده
آداب واخلاق انسانیه مغایر وَژه‌زویتلر طرفندن
ارتکاب ایدلمش بعض فضایح و قوعه گلمشدر .
ژه‌زویتلر بواثناده حرکات شهوت پرستانه لرینه ایودن

ایویه گرمیت ویرمشلر وَپولیسك معاونت وامدادیله بعض گونا معجزات دخی گوسترمشلردر .

۱۷۴۳ — (بانزی) نامنده بر ژه‌زویت (ماميلر) قبيله‌سنی تحريكه باشلامشدر .

۱۷۴۰ — فرانسوا دورنج وفات ايتمش وَيرينه ايغناس ويسقونتی طريقتك اون آلتنجی رئيسی انتخاب اولنمشدر .

افلاس آخر

۱۷۵۳ — (پرلاواله‌ت) نام ژه‌زويت اظهار افلاس ايتمشدر .

۱۷۵٤ — مادريدده ژه‌زويتلرك ايشلتديگی برخباثتخانه باصيلوب قپادلمشدر. بوانسدادكنديلرينی آغوش سفاهت وشهوته آتمغه آماده گورن لايعد ولايحصی زاهده‌لر (؟) طرفندن نظر تأسف وكدرله گورولمشدر .

بر ژزويتك قراللغی

۱۷۵۵ — بر ژه‌زويت برنجی (نيقولا) ناميله

کندیسنی (پاراغوآی) قرالی دیه اعلان ایتمشدر .
— (ایغناس ویسقونتی) وفات ایدوب (لوئی
سانتوریبیونی) اونیدنجی رئیس انتخاب ایدلمشدر .

جنایات متعاقبه

۱۷۵۷ — (دامیین) نامنده ژه زویت
قرداشلردن بری اون بشنجی لوئی یی عربه سنه
بینرکن ناحیهٔ قلبیه سندن برضربهٔ سکین ایله اولدیرمکه
تشبث ایتمش ایسه ده موفق اوله مامشدر — (سانتو.
ریبیونی) اولوب یرینه (لوران ریکس) اون سکزنجی
رئیس نصب ایدلمشدر .

۱۷۵۸ — پورتوغال قرالی ژه زویتلر طرفندن
ایقاع اولنان برفسادک نتیجه سنده قتل ایدلمشدر .

۱۷۵۹ — (پاراغوآی) وسائر محللردن
اولدیغی گبی بوسفرده (پورتوغال) ممالکندن طرد
اولنمشلردر .

۱۷۶۱ — پارس پارلمنتوسی ژه زویتلرک
علهنده تدقیقات عدلیه ده بولنمشدر .

۱۷۶۲ — پارلمنتو بو خبیثلرك جمله‌سنی طرد ایتمشدر .

بر پاپانك تسمیمی

۱۷۷۳ — اون دردنجی پاپا « قله‌مان » طریقت یسوعیه‌یی کرهٔ ارضك هر طرفنده الغا ایتمش ایسه‌ده کندیسیده مسموماً وفات ایتمشدر .

لوئی بلان نام ذات بو وقعه‌یی وجه آتی اوزره نقل وحکایه ایتمشدر :

« ژه‌زویتلره کندی حال وطورلرینی تعدیل ایتملری سویلنیلدیگی وقت رئیسلری (پو ریکسی) : « اگر بز کرهٔ ارض اوزرنده حاکم اوله‌مازسه‌ق اوله‌مز بیلك قات اولادر » دیه متصف اولدقلری کبر وغروری گوسترمشدر . عجبا او وقت نه‌اولیوردی؟

انقلابجی اولمیان (سن پیرست) نام مؤرخ نقل ایدرکه پاپا اون دردنجی قله‌مان ژه‌زویتلرك علیهنده اولان قرارنامه‌یی امضا الدیغی وقت مکتوم بر خسته‌لغه دوچار اولدیغی گورولمشدر . اولولره

مخصوص بر صاریلق مشار الیهك وجهنی استیلا ایدوب گوزلری چیقورلشمش و بر عجیب اضطراب، تأثیر نگاهنی دگیشدیرمش ایدی . بعض وقت سفرای اجنبیه، حضورنده کندیسنه بر خیال ویا بر طیف گبی گورونمشدر . مشار الیه وحدتی آرزو ایدوب هیچ بر مقصده مبنی اولمیه‌رق سراینك سالونلرینك اوزونلغنجه گزینوردی .

استشاره ایدن حکیملر کندی شبهه‌لرینی بیان ایده‌میوب خسته‌نك آغزندن دخی کندی خسته‌لغنك سببنی بیلمدیگنی بیان ایدن برسوزدن ماعدا بشقه برسوز آلنه‌مامشدر . نهایت برچوق اضطرابات الیمه‌نك شکاری اولدیغی حالده وفات ایتمشدر .

عجبا پاپا هانگی اولومدن گیتمشدی ؟ (سن پیرست) دیبورکه حکیملر هرنه قدر افشا ایتمدیلر ایسه‌ده جنازه آلایی خسته‌لغی بتون بتون میدانه قویمش، زهر کندی کندیسنی افشا ایتمشدر. پاپانك کمیکلری برآغاجك قبوغی گبی یاریلی ویردیلر . باغرصاقلری بولندیغی قابی پاتلاتدیلر. جلدی اثوابنه

یاپیشق قالدی . صاچلری طاقمیله برقطیفه یصدیغه یاپشدی. مدهش منظره ! آرتق ژەزویتلر انتقاملرینی آلمش اولدیلر .

١٧٧٣ — لوران ریکس وفات ایدوب یرینه (طاده بروزو ژوپسکی) تعیین ایدلمشدر .

١٧٨٣ — روسیه امپراطوریچەسی قاترینا ، ژەزوویتلرك اسکانی ایچون روسیەده برمحل تخصیص ایلمشدر .

١٨٠١ — یدنجی پاپا (پی) شو جمعیت یسوعیەیی یالکز روسیه ایچون تأسیس ایتمشدر .

١٨١٤ — ینه بو پاپا ژەزویتلری تکمیل ارض ایچون تأسیس ایتمش اولدیغنی اعلان ایلمشدر.

١٨١٦ — چار آلکساندر ژەزویتلری ممالکندن طرد ایتمش وَ پورتوغال قرالی یدنجی ژان مرقومانی کندی ممالکنه قبول ایتمامشدر .

١٨١٨ — اسویچرەده بولنان (فریبورغ) ناحیەسی ژەزویتلری قبول ایتمشدر .

١٨٢٠ — (بروزوژوبسکی) وفات ایدوب لوئی فورتیس یگرمنجی رئیس انتخاب اولنمشدر. ژهزویتلر اسپانیادن طرد اولنمشلردر .

١٨٢٤ — پاپانك التفاتنه بناءً ژهزویتلر رومادهکائن مکتب کبیری زیر حمایهلرینه کچیرمشلردر.

١٨٢٨ — مارتینیاق نظارتی فرانسهده بولنان ژهزویتلرك خانهلرینی قپاتمشدر .

١٨٣١ — رومادهژهزویتلر اودرجه تکثر ایتمشدرکه شهرك سورینك خارجنده بونلر ایچون آیروجه بر زاویه یاپلمغه مجبوریت حس ایدلمشدر . (لوئی فورتیس) اولوب یرینه (ژان روئوتا آن) یگرمی برنجی رئیس نصب اولنمشدر .

١٨٢٤ — ژهزویتلر (مالین)ده بردارالفنون تأسیس ایتمشلردرکه مدرسلری کاملاً کندی طرفدارلرینه منسوب اولان ظلمهدن مرکب ایدی .

١٨٤٠ — ژهزویتلر خلقی برعذاب دنیوی ایچندهبراقدقلرندن جنوبی آمریقانك اکثر ممالکندن طرد اولنمشلردر .

١٨٤٤ — اسویچره‌نك (چویتج) وَ (لوسرن) ناحیه‌لری مرقومانی قبول ایتمشلردر . (تأسف !)

١٨٤٦ — فرانسه ادیبلرندن (قره تینوژولی) آلتی جلددن عبارت اولوب ژه‌زویتلرك اخلاق ممدوحه‌لرینی (!) حاوی اولان بر کتابی امضا ایلمشدر.

محاربات داخلیه‌یی اشعال

١٨٤٧ — (سوندربون) محاربهٔ داخلیه‌سی باش گوسترمشدر — ژه‌زویتلر (فریبورغ) (زوغ) (لوسرن) (چویتج) (اونتروالد) (اوری) وَ (واله) نواحیسنی پروتستان اولان اسویچره ممالکنك ماباقیسندن آییرمغه وَ وطن مقدّس علیهنه استعمال سلاح ایتمکه تشویق ایتمشلردر . اووقته قدر کندی حریتلرندن مستفید اولان اوکوچوك مملکتك اهالیسی بیننده دره‌لر گبی قان آقدی . — نهایت حکومات مجتمعه باش قوماندانی جنرال (دوفور) عصیانك اوکنی آلوب ژه‌زویتلرك اسویچره ممالکندن

خارجه دفع ایدلملرینه قرار ویرلمشدر . — مع مافیه لویولانك احفادی اولان بو یادگارلر قاتولیك اولوب کندیلرینه مساعده ایدن ناحیه‌لره نام مستعار ایله تکرار گیرمگه موفق اولمشلردر .

١٨٤٨ — آوستریا دولتی ژه‌زویتلری ممالکندن طرد ایتمشدر — پاپا طقوزنجی (پی) بیله مرقومانی رومادن دفع ایدوب اهالی بی اضطراب وعذابدن قورتارمشدر .

١٨٤٩ — اوچنجی ناپولیونك رومایه سفرنده ژه‌زویتلر بردها رومایه وضع قدم ایتمشلردر . [٥]

١٨٥٣ — (ژان روئوتاآن) گبروب برینه (پیه ربقس) یگرمی ایکنجی رئیس انتخاب ایدلمشدر .

١٨٥٩ — ژه زویتلگك علیهنده اولان (سرسری یهودی) حکایه‌سنك مؤلفی فرانسه‌لی منشئ مشهور (اوژن سو) کیمسه‌نك کشف ایده‌مدیگی اسرار آلود براولوم ایله عازم آخرت اولمشدر . —

[٭] بو تاریخده برخطا اولق محتملدر . للطابع

(اوژن سو) نك تسميم اولنـديغی حقنده برشـايعه دوران ايتمش وكيمسه بونی تكذيب ايدەمامشدر. [١]

سيللابوس

ژەزويتلرك النده طقوزنجی (پی)

١٨٦٤ — ژەزويتلر پاپا طقـوزنجی (پی) يی كنديلرينه آلت اتخاذ ايدوب (سيللابوس) ی امضا ايتديرمشلردركه بو (سيللابوس) ترقیٔ علم وحكمت افكارينك جملەسی عليهنده مدهش براعلان حربدر.

١٨٦٦ — برفرمان خصوصی ايله طقـوزنجی (پی) ابدی اولمق اوزره برمكتب تخصيص ايتمشدركه

[١] اوژەنسونك وفاتی بردنبره وقوع بولديغی جهتله هركس ژەزويتلره عطف ايلش وفقط مشار اليه اوچنجی ناپوليون طرفندن تردباندن اينركن آرقەسندن برتپه اور- ديريلەرق اولديرلمشدر . ژەزويتلر ايسه ذاتاً مشار اليهی اولديرمك عزمنـده اولدقلرندن بويله بغتةً وفاتنی كندی اثر انتقاملری يولنده اشاعه ايله خلقی اخافه ايتمكی موافق مقصد ومنفعت بولمغله تكذيبه بدل سكوتله تصديقه مسارعت ايتمشلردر . [للطابع]

بومکتب مطبوعاتك طریق جدیدی ایله کلیساوجمعیت یسوعیه‌یی مدافعه ایتمکه مخصوص اوله‌رق امرلرینه مطیع ادبا وجوده گتورمك اوزره تأسس ایتمشدر . !

۱۸٦۹ — (قونسیل دوسن پیه‌ر) ژه‌زویتلر وَاکثری پسقپوسلرك الحاحنه مبنی پاپانك (لایخطی) اولدیغنی اعلان ایتمشدر . (!)

۱۸۷۲ — محترم ژه‌زویت بابالردن بری کباردن برقادین ایله بر شمندوفر عربه‌سی ایچنده آچیقدن آچیقه اجرای فحش ایدرکن طوتولمشدر .

۱۸۷۳ — اسپانیاده ژه‌زویتلر (قارلیست) اختلالی چیقاروب اسپانیایی قان وَآتش ایچنده براقمشلر. بو اختلالك دوامی ایچوننده مبالغ کلیه صرف ایتمشلردر .

۱۸۷٦ — ژه‌زویتلرك شاگردانندن وَآووقا. تلرندن قاتولیك محافلنك رئیس ثانیسی (قونت ژرمینی) پارسده کائن شان زه‌لیزه خلالرینك برنده اعتراف گناه مقصدیله لواطه گبی برفعل مکروهده

بولنوركن طوتیلوب ایکی آی حبسیله دعوی وکالتی صنفندن طرد وَ پارس مشاور عمومیلکی مأموریتندن عزل ایدلمشدر .

خلاصهٔ کلام

۱۸۸۰ سنه‌سنك ۲۹ مایسنده موسیو (ژول غرەوینك) زمان ریاستنده فرانسه‌نك اکثری مناسترلرنده اجتماع ایتمش اولان ژەزویتلرك طردی حقنده برقانوننامه اصدار اولنمشدرکه قانوننامهٔ مذکور سنهٔ مذکوره ۲۹ تموزندن بری مرعی‌الاجرادر .

خاتمهٔ مطالعات

شو تاریخ مختصرك حین مطالعه‌سنده تصادف ایتدیککز (طردلر) ژەزویتلرك جنایتلرینی میدانه قویار .

(پرژیرار) وَ (قونت ژرمینی) گبی آلچقلرك افعالی جمله‌یی انتباهه دعوت ایدر .

هر نوع مقاصد شنیعه‌لرینی موقع فعله قویمق ایچون ارتکاب ایتدکاری جنایات جمله‌مزی دوچار حیرت ایلر .

فنالغـك نه درجـه مذموم و مقدوح اولدیغنی بو کتاب ایودن ایو یه میدانه چیقارر . الله جمله‌مزی طریق استقامتدن آیرمسون . مؤلف کتاب
لئو تقسیل

ملاحظهٔ طابع

عالم انسانیتك طاعون ذی حیاتی حکمنده اولان بو کروه مکروهك فرانسـه‌دن طرد و اخراج اولنمه‌لرینی متعاقب بر طاقی اسپانیایه و برازیده ممالك عثمانیه‌یه هجرت ایلشدر. تأسف اولنور که قاتولیك مذهبنده بولنان وطنداشـلرمز سائقهٔ جهل وتعصبله بونلرك فریفتهٔ اغفالاتی اولمقده‌درلر.

الیوم جزویتلرك اك کثرتلی بولندیغی محل سـوریه قطعه‌سی اولوب اللرنده ایسـه عربی العباره نشر اولنور (المصباح) و (البشیر) اسمنده ایکی مهم غزته موجوددر .

ابو الضیا توفیق

تمه

کتابخانهٔ ابوالضیا

مکتبه متعلق لطائف

[آلمانجه‌دن مترجمدر]

برنجی جزؤ

مترجمی

محمد طاهر

برنجی طبعی

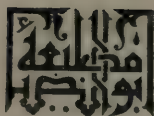
معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنک رخصتیله

هرحق طابعکدر

قسطنطینیه

۱۳۰۴

مطبعهٔ ابوالضیا

مدخل

مکتب خواجه‌لرینك حماقتی همان هر قوم عندنده وَاکثر لسانده ضرب مثل حکمنی آلمشدر .

محاضرات کتابلرنده مؤلفین عرب طرفندن بو یولده ایراد اولنمش پك چوق لطائفه وَمعلمینك مخصوصاتندن اولان اطوار طفلانه‌یه متعلق حکایاته تصادف اولنور .

حتی مشاهیر فلاسفهٔ اسلامدن جاحظ معلمین اطفالك صادرات غریبه‌لرینی حاکی برکتاب تألیف ایتمش وَ بو تألیفی اکمال ایچون اکثر بلاد اسلامیه‌یی طولاشمش ایمش .

اطفال ایله کثرت اختلاطلری جهتله معلمینك، دنیانك هر نره‌سنده اولورسه اولسون طبیعتلری بر ونوعلری شخصلرینه منحصر اولمغله معلم اطفال دینلدیکی

حالده آرتق نسبت قومیه‌لرینی دکل کندیلرندن صادر اولان اطوار مضحکه‌یی آرامق اقتضا ایدر .

بوندن بیك اللی سنه اوّل جاحظك مراق ایدوبده تدوین ایلدیگی غرائب معلمین قبیلندن اولمق اوزره زمانمزده ده آلمانیا ادباسندن بر ذات مکتبلرده جریان ایدن لطائفه، وَاطفال مکاتب ایله معلمین اطفال آره‌سنده وقوعه گلان مضحکاته دائر بر کتاب تألیف ایتمش وَبوکتابنی وجوده گتیرمك ایچون آلمانیانك کافهٔ بلادنده بولنان مکاتب مفتشلرینه بر مکتوب تحریریله حضور وغیابلرنده مکتبلرده صادر اولان اطوار مضحکهٔ معلمینی کندیسنه بیلدیر-مه‌لرینی رجا ایتمشدر .

اثر مذکور گچن سنه لایپسیق شهرنده ایکی بیك بوقدر فقرهٔ مضحکه‌یی شامل اولدیغی حالده تمثیل ایدلمش اولدیغندن بزده لسان آخره نقلی حالنده اصلندکی لطافتی محافظه ایده بیلانلرینی بالانتخاب ترجمه‌یه ترجمه‌سنی وَاصحاب مطالعه‌یه علی الدوام

آثار جديه ايله ايراث ملال ايتمامك ايچون كتابخانه-مزك بعض اجزاسنی ده بومثللو اطايب ادبيه يه تخصيصی مناسب گوردك .

تنبيه

لطائف مبحوث عنها غير شايع فقراتدن بولنديغی جهتله كتب ورسائل سائره يه ولو قسماً اولسون نقلی منع ايتمك گرك مترجم و گرك ممثلك حقوق قانو-نيه‌لرندندر .

[للطابع]

مکتبه متعلق لطائف

۱

خواجه‌نك بريسى شاكردلردن برينه ايراد ايتديكى سؤاللرك هيچ برينه جواب آله‌مينجه چوجغه ديركه :

— سن هيچ برشى اوكرنمدكمى ؟ هيچ برسؤال بيليورميسك ؟

— سؤاللره قاليرسه بك چوق سؤال بيايرم خواجه‌افندى . يالكز اوسؤاللرك جوابلرينى بيليورم.

۲

برمكتب مفتشى بعض نالايق اطوارينى خبر آلديغى برشاكردى نزدينه جلب ايله ديركه :

— يازق ! سنك ايچون بويله شيلرمى ايشيده‌جك ايدم ؟

— ایناناما یکز مفتش افندی ! بنـده سزك ایچون اوقدر شیلر ایشتدمده هیچ برینه ایناندم .

-۞ ٣ ۞-

لیلی برمکتبده یتاق قغوشلرنده پك چوق تحته بیتی توره‌دیگی حالده مکتب مدیری طرفندن دفعی یولنده هیچ برچاره‌یه مراجعت ایدلمامش وَشاگردانی گوندوز خـواجه‌لری وَ کیجـه دخی بوحیوانلر بیزار ایتمکده بولنمش ایدی . برگون شاگرداندن بری خسته اولدیغنی خبر ویرمکله معاینه‌سی ایچون بردوقتورجلب ایدرلر . شاگرد جداً مضطرب ایمش گبی برصورت اظهار ایده‌رك طبیب ایله شو محاوره‌ده بولندی :

— هضمده صعوبتمی چکیورسـکز ؟ یوقسه اعضای بدنکزدن برنده برگونه وجع وَیا اضطرابمی حس ایدییورسکز ؟

— آه‌دوقتور افندی! سویلدکلرکزك هیچ بریسی دکل . فقـط کیجه‌لری هیچ اویویه میـورم . بویله گیدرسه فنا حالده خسته اوله‌جغم .

— ایشـته بوقنا . یوقسه کیجـه یاتدیغکز وقت آیاقلریلریکزی یورغاندن طیشاری‌یه می براقیورسکز ؟

— خیر افندم .

— یاخود یاتدیغکز وقت گوکسوکزده بر تضییقمی حس ایدییورسکز ؟

— خیر اویله برشیده یوق .

— یاخـود اوزون برمـدت بریانکز اوزرنده یاتوب نهایت صقیلیورمیسکز ؟

خیر اویولده‌ده برشی یوق .

— یوقسـه جلدکزده ، خصوصیله معـده‌کز اوزرنده قاشینمقمی وار ؟

خیر افندم بویله شیده یوق .

— (طبیب صبرنی توکته‌رك) ایی یا نه‌کزوار ؟

— تخته قوریسندن او یویه میورم دوقتور افندی تخته قوریسندن !

(شاگرد بوحرکتی ایچون ایکی گون حبس اولنمشدر .)

— ٤ —

خواجه‌نك بريسنك سترەسى قولتق آلتندن سوكولمش ايدى . شاگردلردن برى يانندەكى رفيقنه سكوك برى كوسترەرك ـ نا ايشته شورادن علم وحكمت طيشارى‌يه باقيور ـ ديديكنى معلم ايشتدكله اوده شاگرده خطاباً « اوت ! سفه وسيطندده اورادن ايچرويه » سوزيله مقابله ايتمش .

— ٥ —

تاريخ معلمى — روما شهرى نه‌زمان بنا اولندى؟
شاگرد — بركيجه وقتى .
معلم — بو احمقجه جوابى نره‌دن چيقاردك ؟
شاگرد — افندم . سز كچن كون روما شهرى برگونده بنا اولنمدى ديمه‌مشمى ايديكز ؟

— ٦ —

برجغرافيا معلمى شاگردلرندن بريسنه قطب شماليده‌كى برودتك درجه‌سنى سؤال ايتدكده شاگرد جواباً : — افندم . او تحملكداز برودتى ياالكز

خاطرمه گتیردیکم وقت ویره‌جکم جواب دیکك اوجنده انجماد ایدوب قالیور - دیمشدر .

٧

خواجه‌نك بریسی صوبه‌نك یاننده ایصنمقده اولان برقاچ چوجغك بللی اولامق ایچون اللرینی آغزلرینه قویه‌رق قونوشدقلرینی گورمگله حدتلنه‌رك دیمش که :

— سزی عارسزلر سزی ! قونشدیغکزی طویمیورمی یم ظن ایدییورسکز ؟ بنم قولاقلرم صوبه‌یه قدر واریر .

٨

کویلی قادینلردن بری مکتبك اوگندن کچرکن آچیق اولان پنجره‌سندن ایچری‌یه باقه‌رق برمدت یکی تعیین اولنمش اولان معلمك تقریرینه قولاق ویرر . معلمك ایسه ایکیده برده « بوحرفك اسمی نه ؟ شو حرفه نه‌دیرلر ؟ » دیه چوجقلری تمرین ایله مشغول اولدیغنی ایشیده‌رك « آی آی ! بزم یکی

خواجه‌مز هیچ برشی بیلمیورمش یا ! حرفلرك اسملرینی بیله چوجقلردن اوگرنه‌یور.» دیه‌معلمی تجهیله‌قالقیشمر.

-- ٩ --

مکتب معلمنك بری برمحلده ـ بواوك اوشاغی بلدیه رئیسمز قدر قبادر ـ دیمش اولمغله بوسوز بلدیه رئیسنك قولاغنه گیتدیگنده معلمك ترضیه‌مقامنده ینه اومحلده سوزی گری‌یه آلمقلغنی طلب ایتمش وخواجه ایسه ـ مقدّما برشی سویلمش ایدم؛ بالآخره خطا ایتدیگمه واقف اولدم . سوزمی گری‌یه آلیرم : بواوك اوشاغی بلدیه رئیسمزقدر قبادگلدر. » دیمشدر .

-- ١٠ --

برحساب سؤالی :

معلم — فرددریق ! شمدی سنك اوچ بیك فرانقك اولسه‌ده براوصاتین آلمق ایستسه‌ك . اوك بهاسیده اون بیك فرانق اولسه دها نه‌یه احتیاجك اولوردی ؟

فره دریق ـ برزنگین قاری یه .

۱۱

دیگر برحساب سؤالی :

معلم — والدهڭ سفره‌یه بش قرابیه کتیرسه‌ده ایکی دانه‌سنی سن ییه‌جك اولسه‌ڭ گری‌یه قاچ دانه قالیردی ؟

شاگرد — هیچ بردانه قالمازدی .

معلم — نه‌دن ؟

شاگرد — سفره‌یه گلان قرابیه لرڭ هپسنی بن یرمده اوتدن .

۱۲

خوجه ایله اوقومغه هوسی اولمیان برشاگرد آره‌سنده :

معلم — اوقومغه هوس ایتمدیگڭ حالده سن نه اوله‌جقسڭ ؟

شاگرد — خواجه اولورم افندم ! اوزمان چوجوقلر اوقور بن دیگلرم .

-۞ ١٣ ۞-

خواجه ايله شاگرد آره‌سنده :

معلم — سترهٔ نه‌دن ياپلمشدر ؟

شاگرد — چوقه‌دن .

معلم — چوقه نه‌دن اولور ؟

شاگرد — يوكدن .

معلم — يون نره‌دن حاصل اولور ؟

شاگرد — قويوندن .

معلم — اويله ايسه سـتره‌كى هانگى حيوان تدارك ايدر ؟

شاگرد — بابام .

-۞ ١٤ ۞-

مستهزى شاگردك برى خواجه‌سندن قضا ايله فلاكتك آره‌سنده‌كى فرقى صورمش خواجه جواباً ديمشكه :

— اونى بيله‌جك نه‌وار! مثلا سن شمدى صويه

دوشه‌جك اولسه‌ك اشته بوکا برقضا وفقط بریسی یتیشوب قورتاره‌جق اولسه اوزمان فلاکت دینور.

۱۵

کوی خواجه‌سنك بری کویلیلره برحادثهٔ فوق العاده‌نك نه اولدیغنی آکلاتمق ایچون دیمشکه:

— هیچ شبهه یوقکه اینك نه‌اولدیغنی بیلیرسکز! لکن اینك برحادثهٔ خارق‌العاده دکلدر. برملاآغاجی نه اولدیغنی‌ده بیلیرسکز فقط ملا آغاجی دخی برحادثهٔ خارق‌العاده دکلدر. لکن بر اینکك قویروغیله ملا آغاجنه چیقدیغنی کوررسه‌کز ایشته آکا برحادثهٔ خارق‌العاده دیمکده تردد ایتمه‌ملیسکز.

۱٦

برفعلك باشلیجه زمانلرینی سؤال ایچون برشاگرده خطاباً:

خواجه — سن‌سویله باقه‌لم قاچ زمان واردر؟
شاگرد — اوچ زمان.

خواجه — نه‌در آنلر ؟

شاگرد — صباح، اقشام، کیجه .

١٧

بیوك فره‌دریق برگون برکویدن کچرکن مکتبك نه حالده اولدیغنی گورمك ایچون ایچری گیرر . خواجه گیرن ذاتك کیم اولدیغنی بیلدیکی حالده اصلا یرندن قملدامیه‌رق درسنه دوام ایدر. درسك ختامنده چوجقلره اذن ویروب بعده کمال احترام وتعظیم ایله قرالك یانه گلیر .

قرال — بنم کیم اولدیغمی بیلدیگك حالده تعظیماً نیچون آیاغه قالقمدك ؟

خواجه — افندم قصوریمی عفو بیوریکز ! بو عارسز چوجقلر دنیاده بندن بیوك برآدم دها بولندیغنی بیله‌جك اولورلرسه کندیلریله باشه چیقمق پك گوچ اولورده آنك ایچون .

خواجه‌نك بوجوابنه قارشی فره‌دریق کندیسنی ضبط ایده‌میوب گوله‌رك چیقوب کیتمشدر .

— ۱۸ —

کوی خواجه‌لرندن بریسی برکویلینك اوی اوکندن کچرکن آغزنده چبوق اولدیغی حالده قپو سنك اوکنده اوطوران کویلیدن ساعتی صورار. کویلی قبا برحریف اولمغله خواجه ایله استهزا ایچون :

— تمام اشکلرك صویه گیده‌جکاری وقت دیمسیله، خواجه :

— یا اویله درده سن بوراده نه اوطوریبورسك دیوب یولنه گیتمشدر .

— ۱۹ —

خسیسك بری اوغلنه برخواجه طوتمق ایستیوب خواجه‌یه آیده قاچ غروش طلب ایده‌جگنی صورار خواجه ـ افندم برنجی آیده سکسان غروش وایکنجی آیدن اعتباراً آلتمش غروش ویره‌جکسکز ـ دیمه‌سیله خسیس ـ اویله‌ایسه درسه ایکنجی آیدن باشلاسه‌ق اولمزمی ؟ ـ دیمش .

۲۰

کوچك برچوجغه تعداد ارقام تعلیمیله مشغول اولان برخواجه مقصدی دها زیاده ایضاح ایچون چوجغه شو وجهله سؤال ایراد ایدر :

خواجه — بنم باشمده براوله‌رق نه وار ؟

چوجق — برون .

خواجه — بك اعلا ایکی اوله‌رق نه وار ؟

چوجق — گوزلر .

خواجه — تمام (صاچلرینی گوستره‌رك) پك چوق اوله‌رق نه وار ؟

چوجق — بیت

۲۱

خواجه ایله تنبل برشاگرد آره‌سنده :

خواجه — باقسڭا بڭا بودرسی سن یازمدڭ طوغری سویله هانگی اشکله برابر چالشدڭ ؟

چوجق — یالان سویلمم خواجه افندی اوغلڭزله برابر یازدم .

— ٢٢ —

والده ايله مكتبه گيدن چوجغى آره‌سنده :

چوجق — (آغلیه‌رق) خواجـه بنی بوگون تكدير ايتدى. بكا ديديكه نافله‌سن!وقومق اوگرده‌نه. ميه‌جكسك ايكى سطرلق برشى اوقويه‌جق اولسه‌ڭ كلمه‌لرڭ ياريسندن زياده‌سنى يوتيورسك .

والده — امان يار بى سن كلمه‌لريمى يوتيورسك اولادم! بونڭ ايچون برده تكدير ها! بيچاره‌چوجغم. يوق بن بردها اوقومقلغكه راضى دگلم . آنى فنا فنا شيلر هضم ايتمگه معـده‌لرى آلشمش اولان فقرا چوجقلرى يوتسونلر .

— ٢٣ —

بر امتحانده :

مميز — اوغلم دول متفقه فرانسه عليهنده قاچ سفر اجرا ايتدى؛ سويليه بيليرميسك ؟

شاگرد — درت سفر .

ممیز — آفرین! شوصفرلری بکا تعداد ایده بیلیرمیسك ؟

شاگرد — ایدرم افندم: بر، ایکی، اوچ، درت.

٢٤

ینه بر امتحانده :

ممیز — (شاگردك برینه) بکا ملایمت واطافتله مرور ایتمش برقیش سنه‌سی خبر ویره‌بیلیرمیسك؟

شاگرد — اوت افندم ١٨٧٨ سنه‌سی موسم شتاسنك لطافتنی هیچ اونوته‌مم؛ چونکه اوقیش خواجه‌مز ایکی بچق آی اسیر فراش اولمش ایدی .
(معلمك یوزینه باقه‌رق) دکلمی خواجه‌جغم ؟

٢٥

زمانه تربیه‌سی :

قزلره مخصوص برمکتب عالیدن گلان برقز پدرینه شهادتنامه‌سنی ابراز ایدرك دیرکه :

قز — باباجغم شهادتنامه‌مه باقیکز ! زراعت اعلا. ضایع نفیسه وَ موسیقه پك اعلا . ریاضیات ،

هندسه، منطق، فن حقوق علی الاعلا. بگنديگزمی؟

پدر — چوق ای اولادم . واره جغك قوجه يك پيشيرمك، اثواب اوتوله‌مك ، ديكش ديكمك گبی خصوصات بيتيه‌يه واقف اوله جق اولورسه سعادتله برعمر كچره‌كلگکه احتمال وار .

۲۶

عقايد دينيه معلمی :

— (قرائت ايدەرك) ايی اولان وايبالك ايشلين انسانلر جنته گیرر (آووقات زاده بولنان برچوجغه خطاباً) سن سويله باقهلم ويلهلم! فنا اولان وفنالق ايشلیان انسانلره نه اولور ؟

آووقات زاده — آنلری بابام مدافعه ايدر .

۲۷

پدرايله برنجی دفعه مكتبه گيدن اوغلی آره‌سنده:

پدری — نصل بوگون مكتبده برشی اوگرندگمی ؟

چوجق — اوگرنمك ممکنمی ! خواجه‌مزك برشی بیلدیگی یوق . هرشیئی ، حرفلرك آدینی بیله بزدن صوریيور .

-- ٢٨ --

ایکی احباب آره‌سنده :

بری — دیمك اوغلگزی خواجه‌لکه یتشدرمك ایستیورسگز . فنا دگل آمّا چوجغك بوکا استعدادی وارمی ؟

دیگری — نصل یوق ! شوسنده بیله اك زیاده سودیگی شی ، کوچك چوجقلری دوگمکدر .

-- ٢٩ --

بر ممیز ایله بر مکتب عالی شاگردی آره‌سنده :

ممیز — شمدی « آلداتمق » نه اولدیغنی بکا ایضاح ایده بیلیرمیسگز ؟ غالبا بیلیورسگز . بازی بن سزه سویلیه‌یم « آلداتمق » برکیمسه‌یی متضرر ایتمك ایچون آنك جهلندن استفاده ایتمکدر .

شاگرد — اویله‌ایسه بنی امتحاندن دوندردیگگز

حالده هانگی جنایتی ارتکاب ایتمش اوله جغکزی بیلیورسکز ممیز افندی .

-- ٣٠ --

برامتحانده چوجغك برینه حرارت و برودتك تأثیراتنه دائر برسؤال ایراد اولنور . چوجق جواباً « حرارت اجسامی منبسط وَ برودت منقبض ایدر » دیدکدن صکره عقلنجه جوابنی برمثال ایله اثبات ایچون « مثلا موسم شتاده گونلر قیصالیر وَ موسم شتاده اوزانیر » دیمش .

-- ٣١ --

خواجه ایله شاگرد آره سنده :

شاگرد — (خواجه یه بش فرانقلق برقائمه اوزاته رق) بابام سلام سویلدی بونیده سزه گوندردی .

خواجه — پدریکه سویله تشکرلرایدرم . فقط گوندودیگی پاره چوقدر .

شاگرد — اوت ! والده مده اویله سویلدی . اوبدلاحریفه اوچ فرانق بیله چوقدر دیدی .

(خواجه‌ده حضورت .)

-- ۳۲ --

خواجه ایله شاگرد آره‌سنده :

— خواجه — انسان حیواناته قارشی بیله صاحب مرحمت اولملیدر ؛ مثلا سنك پدرك برقاوغه صاتون آلوب صالیویرسه نه اولمش اولور ؟

شاگرد — احمق .

-- ۳۳ --

برقز مکتبنده :

معلمه — سویله باقه‌لم ماریه‌ت! سومك فعلنك مستقبلی نصل گلور ؟

قز — قوجه‌یه وارمق .

-- ۳٤ --

خواجه‌نك بریسی ایلروده ظهور ایده‌جك برقوروقلی ییلدیزك حسابتیله اوغراشور ایکن بسلمه گلوب دیرکه « مادام سفره‌نك نه زمان قوریله‌جغنی صورییور »

خواجه طالمش اولدیغی حساب عمیقدن باشنی

قالديرمقسزين «اوت نه زمان، نه زمان آزاجق طور!
(برقاچ رقم دها يازدقدن صكره بردنبره) «١٩١٥
سنه‌سى ايلولك يگرمى يدنجى گونى صباحلين ساعت
تمام يدى‌يى اون آلتى دقيقه واوچ بچق ثانيه گچه‌رك
ديمش .

٣٥

گونش استمنده برميخانه‌سى اولان برگويده :
خواجه — (شاگرده) گونش ندر ؟
شاگرد — برميخانه‌در .
خواجه — گونش نه‌دن ميخانه اوليور ؟
شاگرد — چونكه گيجه يارىسى اولوبده بابام
اوه گلمامش بولنورسه والده‌م دائما ديركه : « هايدى
گونشه گيتده باباكى اوه گتير » .

٣٦

خواجه‌نك برى قدرت الهيه‌دن بحث ايتدكدن
نصكره چوجغك برينه توجهله : « شو گيجه وقتى
سماده گورديگك الك اوفاق بر يلديزى اشعال ايتمكه

مقتدرميسك ؟ » ديمه‌سی اوزرينه چوجق « خير ! لكن سزده مقتدر دكلسكز ياخواجه افندی » ديمش.

-- ٣٧ --

سنه باشنده خواجه چوجقلره خطاباً :

خواجه — يكی سنه‌كزی تبريك ايدرم انشاالله كله‌جك سنه دها اوصلی ، دها چالشقان بولنورسكز.

چوجقلر هپ برآغزدن — انشاالله سزده خواجه افندی .

-- ٣٨ --

خواجه‌نك بری « توجدانی راحت اولان كيمسه‌نك راحتجه اويقو اويوديغنی » چوجقلره ايضاح ايتدكدنصكره كوچك چوجقلك برينه توجه ايله ديركه :

— مكتبده كوزل چالشمش ودرسكی ايی ياپمش اولديغك زمان راحت اويقو اويومازميسك ؟

— خير !

— یاخود پدریکه، والده‌که اطاعت ایدوبده آنلرك التفاتنه مظهر اولدیغك زمان؟

— خیر!

— لکن چوجغم خیرلی برایش ایشلمش اولدیغك زمان البته ایی اویقو اویورسن آ؟

— (چوجق آغلایه‌رق) خیر خواجه افندی بزم اوده پك چوق تخته بیتی واردر.

⊰ ٣٩ ⊱

پدرله اوغل آره‌سنده:

— باباجغم قرالك چوجقلرینك اسملری نه‌در؟

— بنده بیلمیورم اوغلم.

— اویله ایسه مکتبه گیتمدیگکه شکرا تملیسك.

— نیچون؟

— چونکه بن بیوك فره‌دریقك چوجقلرینك اسملرینی بیله‌مدیگم ایچون بوگون مجازاةً یوز سطر یازی یازه‌جغم. سن شیمدیکی قرالمزك چوجقلرینك

اسملرینی بیلدیگمڭ حالده مطلقا ایکی یوز سطر یازی یازمغه مجبور اولوردڭ .

٤٠

جغرافیا درسنده :

— خواجه افندی بوگون هوا نیچون بردنبره صغودی ؟

— شمال روزگاری اسمگه باشلادیده آنڭ ایچون .

— چوق شی ! بوروزگار دائما بویله صغوقمی اسر ؟

— اوت اوغلم شمال روزگاری هرنه جهتدن اسرسه اسسون دائما صغوقدر .

٤١

برخواجه ایله شاگرد آره‌سنده :

خواجه — شو شیشه‌یی آلده فره‌دویق بگه بیرا گتیر .

شاگرد — هانیا پاره ؟

— خواجه — پاره ایله بیرا گتیرمك معرفت دگل معرفت بیرایی پاره‌سز گتیرمکده‌در .

چوجق گیدوب برمدت صکره عودت ایدرك شیشه‌یی خواجه‌نك اوکنه قور، معلم شیشه‌یی آغزینه گتوروب بوش اولدیغی آکلاینجه دیرکه :

— هانیا بونك ایچنده بیرا ؟

— طولی شیشه‌دن بیرا ایچمك معرفت دگل معرفت بوش شیشه‌دن بیرا ایچمکده‌در .

— ٤٢ —

بعض معلملرك درس اثناسنده طالغنلقله وقوع بولان خطالری :

بش سنه اوّل کندیسی دها گنج ایدی .

آمریقا کشف اولنمازدن اوّل نرده‌ده اولدیغی مجهول ایدی .

روماليلرك بركن بر دیرسکلرینه طیانوب اوبر دیرسکلریله یرلر ایدی .

قونرادی نك باشی کسلدی. مشار الیه بوجریحه‌نك تأثیرندن وفات ایتدی .

بیوك پترو ترکلری پولتاوه‌ده محاصره ایلدی .

۴۳

صرف درسنده :

خواجه — اشك دیدیکم وقت بو بر فعلمیدر ؟

چوجق — اوت افندم فعلدر .

خواجه — نصل فعل ! اشك تصریف اولنه‌بیلیرمی ؟

چوجق — اولنور افندم ؛

خواجه — نصل .

چوجق — بن اشك . سن اشك . او اشك .

۴۴

معلمله شاکرد آره‌سنده :

معلم — بیوك پاسقالیادن اوّل گلان هفته‌یه نیچون ازیت هفته‌سی دیرلر ؟

شاگرد — امتحانلر او هفته‌یه تصادف ایدیورده آنك ایچون .

—— ٤٥ ——

بر انگلیز مکتبنده خواجه ایله شاگرد آره سنده:

معلم — بر حادثهٔ خارق العاده نه‌در ؟

شاگرد — بیلم !

— گونش بر گیجه یاریسی چیقاجق اولسه سن بوکا نه دیر ایدك !

— نه دیه جگم، قمر دیر ایدم .

لکن سکا گونشدر دیسه‌لر نه دیر ایدك !

— یالاندر دیر ایدم .

— پك اعلا ! بیلیرسك که بن هیچ یالان سویله‌مم . فرض ایت که بن سکا - بو چیقان آی دگلدر گونشدر - دیمشم او حالده خاطرکه نه گلیر ؟

— خاطرمه گله جك شی ایسه پك قولایدر . چونکه گیجه یاریسی گونش چیقمیه جغنی پك اعلا بیلدیگمدن سزبو یله برادّعاده بولنه جق اولسه ‌کز مطلقا بزم خواجه افندی سرخوشدر دیه حکم ایدرم.

(والحاصل معلم شاگرده (حادثهٔ خارق العاده) يی سويلتمكده اظهار عجز ايتمگه مجبور اولدی .)

٤٦

معلمك برى چوجقلره حقسزلق نه اولديغنی ايضاح ايتمك ايستمگله چوجغك برينه ديركه :

— حقسزلق نه اولديغنی بيليورميسك ؟

— خير خواجه افندی !

— اويله ايسه سكا آڭلاده يم : مثلا بن ارقداشكه برقرابيه ويرسه‌مده سنده آرقداشڭك الندن قپاجق اولسه‌ك نه‌ياپمش اولوردڭ ؟

— تكرار بندن قاپسون ديه آغزيمه آتمش اولوردم .

٤٧

برعلم طب امتحانده :

مميز — (برگميك گوستره‌رك) شوگميگك نه قدر مدت طوپراق آلتنده ياتمش اولديغنی سويليه بيليرميسك ؟

شاگرد — اوت افندم !
ممیز — نه قدر ؟
شاگرد — صاحبنك دفن اولندیغی گوندن بری .

۴۸

علم حکمت امتحاننده :
ممیز — تلغراف حقندکی معلوماتکی سویلیه بیلیرمیسك ؟
شاگرد — اوت افندم هر کلهسی ۱۰ پارهیه. اکثریا یگرمی کلمه اوزرینه اجرت آلنیر .

۴۹

معلم ، مکتبه یکی گلان برشاگرده خطاباً :
— اسمك نهدر ؟
— فرهدریق .
— بدرك نهدر ؟
— متوفی
— اوّل نه ایدی ؟
— برحیات ایدی .

٥٠

بر کوی مکتبنده :

— سن سویله بقایم ! شو کویك قارشیسندەکی او گوزل اور مانلری کیم یراتدی ؟

— بیلمم خواجه افندی ! بز بوکویه گلەلی بر هفته اولدی .

٥١

بر حساب درسنده :

معلم — اوندن اون طرح ایدەجك اولسەق نه قالیر ؟

چوجق — (شاشقین بر حالده سکوت ایدر)

— جانم ! والدەك سکا اون غروش ویرسەده هپسنی دوشورەجك اولسەك اوزمان جیبکده نه بولنور ؟

چوجق — بر دلیك .

٥٢

چوجق — انگلیزلرده خرستیانمیدر ؟

خواجه — البته . لکن یالکز پازار گونلری؟ هفته‌نك سائر گونلرنده یهودیدرلر .

(انگلیزلرك تجارته اولان انهماکارینه تعریض‌در)

-- ٥٣ --

خواجه — سوگیلی چوجقلرم ! شمدی سزدن برشی صوراجغم: براو واردرکه گرك فقیر، گرك زنگین، گرك ممنون، گرك مکدّر، گرك ارکك وَ گرك قادین حاصلی اختیار، گنج، چوجق هرسنده وَهر صفتده انسان ایچون دائما کشاده‌در . بن سزك اورایی صیق صیق زیارت ایتمکزی آرزو ایدرم . آکا گیرنلر تسلی وَصفوت قلب ایله چیقارلر . هایدی بقایم سویلیك او، اوك اسمی نه‌در .

برقوندره‌جی زاده — بن بیلیرم خواجه افندی . میخانه دگلمی ؟

(خواجه کلیسایی مراد ایتمش ایدی)

— ٥٤ —

خواجه — اعدام اولنان برآدم حقنده نیچون فقیر گناهکار دیرلر ؟

شاگرد — زنگین گناهکارلر اعدام ایدلمزلرده آنك ایچون .

— ٥٥ —

والده ایله چوجنی آره‌سنده :

والده — گچن هفته صنفگڭ برنجیسی اولدڭ دیه دنیالر قدر سوینمشدم . بوگون قومشونك چوجغندن ایشتدیگمه گوره صنفكده سکزنجی قالمشسڭ ! عیب دگلمی ؟

چوجوق — برآزده آرقداشلرمڭ والده‌لری سوینسینلر ؛ آنینه‌جگم یالگز سنمی سوینه‌جکسڭ ؟

— ٥٦ —

خواجه ایله شاگرد آره‌سنده :

خواجه — سن حسابده پك گریدسڭ . اوده برقرنداشڭ یوقمی ؟

چوجق — وار افندم

خواجه — آکا یالوارده کیجه‌لری سکا براز حساب کوسترسون .

چوجق — او کوستره‌مز .

خواجه — نیچون ؟

چوجق — چونکه سکز آیلقدر .

— ٥٧ —

معلمك بری اطفاله « تنبللکك نتایجی » حقنده برشی یازمه‌لرینی امرایدر. چوجغك بریده تنبللکك نتیجه‌سنی فعلاً اثبات ایچون دفترینی خواجه‌یه هیچ برشی یازمقسزین ابراز ایلر .

— ٥٨ —

مفتش — برنجی ساعتده هانکی درسی اوقوتدیکز .

خواجه — افندم برنجی ساعتده درس اوقوتمدم؛ چونکه هنوز قرا کلق ایدی .

مفتش — اوساعت ایچون پروغرامده نه‌درسی وار ایدی ؟

(خواجه تردد ایده‌رك جواب ویرمینجه چوجوقلردن بری گویا معلمه معاونت مقصدیله) افندم حساب ذهنی ایدی .

مفتش — طوغریسی یا قراکلغك مانع اولدیغی بودرس !

٥٩

چوجوغنك تحصیل و تربیه‌سی اغورنده مالنك قسم اعظمنی صرف ایتدیگی حالده هیچ برشی اوگره‌نمگه موفق اوله‌مدیغنی گورمش اولان بر کویلی کمال مأیوستیله دیمش که :

— آه ! شو بر دانه‌جك اوکوز ایچون نه قدر اینك فدا ایتدم !

٦٠

بر ناحیه‌نك معارف مدیری ناحیه داخلنده بولنان مکتبلرك معلملرینی عموماً نزدینه جلب ایله

مکتبلرده طیاغك ابقا ویا الغاسی شقلرینی مذاکره ونتیجهٔ مذاکراتی کندیسنه بیان ایتمه‌لرینی امر ایتمکله معلملر کیفیتی مذاکره ایتدکدن صکره اکثریت طیاغك ابقاسی رأینده بولنمسندن معارف مدیری اولبابده کندیسنه اعطا ایتدکلری تقریرك زیرینه « بالاده‌کی مضبطه‌دن منفهم اوله‌جغی وجهله ناحیه داخلنده بولنان بالجمله معلمینك مناسب برطیاق آرزوسنده بولندقلرینی عرض ایدرم . » عباره‌سنی تحریر ایتمشدر.

۶۱

اختیار برقپودانك قزی موسم تعطیلده بولندیغی مکتب لیلیدن اوینه عودت ایدر .

برگون قپودان قزینه — هایدی قزم شو چوبغمی طولدیرده گتیر دیمسی اوزرینه قز ، - باباجغم چبوق طولدیرمه‌سنی نره‌دن بیله‌یم ؟ - دینجه قپودان برحدت :

— شویرك دینه باته‌سی مکتبده نه‌اوگرنیورسك ؟ دها برچبوق طولدیرمسنی بیلیورسك ها! - دیمشدر.

— ٦٢ —

آوستريانك بوهميا ايالتنده بركوى مكتبنه آلمان برمفتش كلير ، چوجوقلرى عقائد دينيه‌دن امتحان ايتمك ايستر . خواجه درسك بوقسمنده پك آز غيرت كوسترمش اولديغندن براز شاشيرر ايسه‌ده نهايت عقلى باشنه آله‌رق آلمانجه يه بدل مفتشك بيلديكى (چه) لسانيله چوجوقلره : باباك نصلدر ؟ عموجه‌ك وارمى ؟ قاچ اينككز وار؟ والده‌ك پينير ياپمق بيليرمى ؟ بوسنه باتاته‌لركز ايى محصول ويرديمى ؟ ترلالره قارغه‌لر زيان ويرييورمى ؟ كبى شيلر صورمغله چوجوقلرك هر برى بالطبع بلا تردد جواب ويرديكندن ، مفتش شاكردانك بو يله‌سرعتله جواب ويرمه‌لرندن فوق‌الغايه ممنون اوله‌رق خواجه‌يه غيرتندن طولايى برده تشكر ايدوب كتمشدر .

— ٦٣ —

ينه آوستريا ناحيه مكتبلرندن برنده مفتشله معلم آره‌سنده :

مفتش — بارى جغرافياده نصلدرلر ؟

معلم — جغرافيا نه ديمك اوليور ؟

مفتش — (حدتله) واى سن جغرافيا بيلميورميسك ؟

معلم — خير بيلميورم .

مفتش — شاگردلركدن نه آليورسك ؟

معلم — سنوى برقوطى بغداى .

قاچ — شاگردك وار ؟

معلم — سكز ، فقط يديسى كندى اولادم .

٦٤

چوجقلرى قرائتدن امتحان ايله مشغول اولان بر مكتب مفتشى اقويان چوجغه (شفاف نه‌ديمكدر؟) دير . چوجوق « شفاف آره‌سندن گورمك ممكن اولان جسمه ديرلر . » جوابنى ويرر

مفتش — نه گبى ؟

چوجق — جام گبى .

مفتش — آفرين اوغلم .

ديگر بر چوجغه خطاباً — برمثالده سن سويله
باقه‌يم

شاگرد — آنختار دليكي گبي .

⊰ ٦٥ ⊱

برجغرافيا درسنده :

خواجه — نصل اوليورده دكزه متمادياً برچوق نهرلر، چايلر، دره‌لر ايرمقلر دوكلديكي حالده دكز ينه طاشميور .

چوجق — صويك فضله‌سنى دكزك ايچنده بولنان بيوك بالقلر ايچيورده آنك ايچون .

⊰ ٦٦ ⊱

برطبقات‌الارض درسنده :

خواجه — بوندن يوز سنه اول اقليممز دها صيجاقمى يوقسه صغوقمى ايدى ؟

شاگرد — (بلا تردد) طقسان سنه يشامش اولان بيوك پدرم بن طوغمه‌دن اون سنه اول وفات ايتمامش اولسه ايدى كنديسندن اوگره‌نيردم افندم .

— ٦٧ —

خواجه (شاگردلرینه خطاباً) اولدیغکزدن زیاده احمق گورنمکه چالشیکز . بن کیمسه‌دن محال برشی طلب ایتمك ایسته‌مم .

چوجقلردن بری — سزی تقلید ایدرز افندم !

— ٦٨ —

برگوزلکجی ایله مکتب عالی طلبه‌سندن بری آره‌سنده :

طالب — شوگوزلگی معاینه‌ایدك ! بوزولمشمی نه‌اولمش . کیجه وقتی بوگوزلگك جاملری برشیئی ایکی گوستریور .

گوزلکجی — قباحت گوزلککزك جاملرنده دکل، آقشاملری آغزکزه گوتوردیککز قدحلرك جاملرنده‌در .

— ٦٩ —

خواجه — اوتانملیسك ! بن سن یاشده ایکن سندن بش قات ایی اوقوردم .

چوجق — دیمك سزڭ خواجه‌كز بنمكندن دها ایی ایمش .

-- ٧٠ --

پروسیا مکتب حربیه‌سنده :

فن اسلحه معلمی — سز سویلیك بقایم! (ماوزه‌ر) تفنگی ایله (شاسپو) تفنگی آره‌سنده نه‌فرق واردر؟

شاگرد — ماوزه‌ر تفنگی ایله بز فرانسزلری اولدیردیگمز حالده شاسپو تفنگیله‌ده فرانسزلر بزی اولدیررلر. بینلرنده‌کی فرق بودر .

-- ٧١ --

عقائد دینیه معلمیله شاگرد آره‌سنده :

معلم — اوغلم ! سنڭ ارقداشلركدن بریسی برتوقات آته‌جق اولسه نه‌یپارسك ؟

شاگرد — بنده آكا برتوقات آتارم .

معلم — لكن بوجواب اولدیمی یا ؟ اصل طوغریسی نه‌در ؟ براز دوشن باقه‌یم !

شاگرد — طوغریسی ایکی توقات آتاردم افندم.
(خواجه انجیلك، بریناغکه اوررلرسه او برینا-
غکی ده چویر، تنبیهنی بیلوب بیلدکلرینی تجربه ایتمك
ایستهمش ایدی)

۷۲

علم حیوانات درسنده:
خواجه — انسانه اك زیاده نافع اولان قوشلر
هانگیلریدر؟
چوجق — کباب اولانلر.

۷۳

مجلدك بریسی برمکتبك فرسوده خریطه‌لرینی
تعمیر ایتدیردکدن صکره مکتب مدیرینه شویله
برحساب پوصله‌سی اعطا ایتمشدر:

اوروپانك جبهت شمالیه‌سنك تعمیری	۱ فرانق
آلمانیانك اورته‌یرندن یاپشدیرلمسی	۵۰ سانتیم
تونگنك فرانسه رنگنه بویانمسی	۲۵ سانتیم
فرانسه‌یه روغن طلاسی	۲ فرانق

﴿ ٧٤ ﴾

تاریخ امتحاننده :

ممیز — والنشتاین مقتول اولمسه ایدی نه اولور ایدی دیرسکز ؟

شاگرد — بکا قالیرسه اولنجه‌یه قدر یشارایدی.

﴿ ٧٥ ﴾

خواجه‌نك بریسی (برابی چوبان) اسمنده‌کی حکایه‌یی چوجقلره آکلاتدقدن صکره ایضاح ایچون : — فرضا سز کوچك کوچك قویونلر اولسه‌کز سزه نسبتله بن نه اولمش اولوردم ؟

چوجقلر — (هپ برآغزدن) اختیار برقویون .

﴿ ٧٦ ﴾

معلم ایله خدمتکار آره‌سنده :

معلم — ژوزه‌ف نه یاپیورسك ؟ اوصوبه‌یه صوقدیغك کاغدلر نه‌در ؟ قورقارم بنم یازی خانه‌مك اوستندن آلدك !

ژوزەف — اوت افندم ! فقط قورقیـك هیچ
بریسی یا زلمامش دگل هپسی قارەلنمش . هیچ تمیز
کاغدلرە طوقنورمی‌یم ؟

— ٧٧ —

خواجەنك برینك شاگردلرینە مخلوقاتك عدم
بقاسنی تعریف ایتدیگی صرەدە جناب حق بزی
طوپراقدن خلق ایلدی . ینەطوپراق اولەجغز دیمسی
شاگرداندن برینـك رقتنی تحریك ایتمسیلە چوجق
آغلامغە باشـلار . یاننده بولنان بریهودی چوجغی
دورتەرك :

— نە آغلایورسك بە ؟ اصلمز آلتوندن اولوبدە
اولدکدن صکرە طوپراق اولسە ایدك ، یوزدە یوز غائب
ایدەجـك ایدك . لکن ذاتاً طوپراق اولوبدە ینـە
طوپراغـە تحوّل ایدرسك برشی غائب ایتمیەجگزکە
تأسف ایدییورسك ؟

— ٧٨ —

لیـلی برمکتب مدیری طعام ایتمکدە اولان
چوجقلرە خطاباً دیرکە :

— هانگیکز الڭ زیاده پاتاته یرسه آکا الڭ بیوك پارچه اتی ویره جکم .

بوسوز اوزرینه چوجقلر پاتاته یه گیریشیرلر . براز صکره مدیر دیرکه :

— هانگیکز زیاده طویدیکز باقه‌یم .

هپسی برآغزدن — بن بن بن !..

مدیر — مادام که هپکز طویمشسکز . آرتق اته احتیاجکز قالمدی دیمکدر . بواتی یارینه صاقلایه جغم .

٧٩

معلم ایله شاگرد آره‌سنده :

— خواجه افندی ! انسانلرڭ مایموندن نشأت ایتدیکی صحیحمیدر ؟

— خیر اولادم . انسان انسان اوله‌رق دنیایه گلیر . فقط بعیسی صکره‌دن مایمون اولور .

٨٠

معلمڭ بریسی تنبل برشاگرده خطاباً دیرکه :

— بورایه باق ! سن اوقدر تنبلسڭ که برکره

چالشمغه باشلایه‌جق اولسه‌ڭ بردها چالشمغی ترك ایتمگه اوشنیرسڭ !

-- ٨١ --

معلم ایله شاگرد آره‌سنده :

— سن سویله باقه‌یم ژورژ ! هرآدم بر ارادهٔ جزئیه‌یه مالك دگلمی ؟

— دگل .

— نه ! سویله باقه‌یم هانگی آدم وارکه ارادهٔ جزئیه‌یه مالك اولسون .

— مثلا بن . آغا هیچ مالك دگلم !

— سن ارادهٔ جزئیه‌یه مالك دگلمیسڭ ؟

— نه‌گزر خواجه افندی ! بن ارادهٔ جزئیه‌یه مالك اولسه‌یدم بوگون ، بوگوزل هواده مکتبده‌می اوتورردم !!

-- ٨٢ --

برحساب درسنده :

معلم — سزدن سکز کشی‌یه قرق سکز الما ،

اوتوز ایکی آرمود، آلتمش درت اریك، یتمش آلتی کستانه ویه‌جك اولسه‌م هربرکره نه اصابت ایدردی؟

چوجوقلردن بری — قارن آغریسی !

٨٣

تاریخ درسنده:

خواجه — فرعون ایله برابر بحر احمرده قاچ حاکم بوغولمش؟

چوجوق — (یاننده‌کی آرقداشنه یواشجه) لکن بزم خواجه‌ده بعض کرّه نه قدر آحمقجه شیلر صورار.

حواجه — هله حیزلی سویله. سویلدیگك مطلقا طوغریدر.

٨٤

خواجه — اسپارطه‌لیلرك (مسنا) محاربه‌سنده شاعرلری تیرته‌وسك تنظیم ایلدیگی ارجوزه‌لر اسپارطه‌لیلره غلبه‌یی تأمین ایلمشدی. تیرته‌وسك شرقیلری بویله برتأثیری نصل حصوله گتیره‌بیلدی؟

شاگرداندن بری — دشمنڭ بارگیرلری شرقی سویلیان اسپارطه‌لیلرڭ صدالرندن اورکدیده آندن .

٨٥

معلم ایله شاگرد آره‌سنده :

— اوغلم بوگون سن صنفکده ایتمدڭ عارسزلغی بر اقمدڭ بویله گیدرسه سنی تکدیر ایتمگه مجبور اوله‌جغم .

— ضرر یوق خواجه‌جغم . بن او قدر حسلی دگلم . تکدیرلرگزه گوجنمم . خوشگزه گیدرسه دوام ایدڭ .

٨٦

حساب معلمیله شاگرد آره‌سنده :

معلم — درت طانه درت یوز اوقه ثقلتنده گلیرسه اختیار بر اوکوز قاچ اوقه گلیر .

طالب — سز برکرّه ترازونڭ برگوزینه اوتورگز بن سزه او آنده قاچ اوقه گلدیگنی خبر ویره‌یم .

-- ٨٧ --

مکتبده یوز چوجق بولنان برخواجه‌یه خطاباً بریسی دیرکه :

— یوز چوجق ایله بردن نصل باشه چیقد‌یغکزه تعجب ایدییورم .

خواجه — یوز چوجق ایله باشه چیقمق برشی دگل . لکن آنلرك ایکی یوز نفر اختیارلری یوقمی ایشته آنلر ایله باشه چیقه‌میورم . آنلر هرگون باشمك اتی ییورلر . (پدرلریله والده‌لرینی مراد ایتمشدر)

-- ٨٨ --

تاریخ طبیعی درسنده :

خواجه — کچن درسده کوپگی بتیرمش ایدك . شمدی پیش نظرگزده‌کی اشکه دقت ایدیکز .

-- ٨٩ --

خواجه — بو حرفك اسمی نه‌در ؟

چوجق — حرفك کندیسنی چوقدن طانیورم امّا آدی بر درلو خاطریمه گلمیور .

ـ ٩٠ ـ

قرالك يوم ولادتنده حکومت قوناغنـك اوكنه طوپلانمش اولان مکتب چوجقلرندن برینه، اورادە بولنان بر ذات اوكون قرالك يوم ولادتی اولدیغنی بیلوب بیلمدیگنی آكلامق ایچون دیركه :

— بوكون نه وار اوغلم بورايه طوپلانمشسكز؟

چوجق — نه اولهجق مکتب تعطیلی .

ـ ٩١ ـ

پدر ایله اوغل آرەسنده :

باق شـو مکتبدن گتیردیگك شهادتنامه یه باق . اوتانمازمیسك : فنا ، فنا ، ضعیف ، بونه دیمك ایچنده بردانه اعلا یوق .

— آباباجغم بگا نه طاریلیورسـك . آنلری بن یازمدم یا . خواجه یازدی .

ـ ٩٢ ـ

خواجه — فورطنه نرەدن گلیر .

چوجق — بیوك والده‌مك وجودندن .

خواجه — اونصل لقردی؟ هیچ فورطنه بیوك والده‌کدن نصل گلیر .

چوجق — یا بیوك والده‌م بر فورطنه چیقدیغی وقت دائما «بن ذاتاً اناك گله‌جگنی وجودمك گوشه‌ مسندن آڭلایوردم . » دیر .

-۹۳-

بر کوی مکتبنده کوچك بر قز حسابك الڭ بسیط قاعدلرینی آڭلامقدن عاجز اولمغله خواجه دها ایی آڭلاتمق ایچون دیرکه :

— باق قزم ! بنم صاغ جیبمده اوچ وصول جیبمده درت فرانق وار . ایمدی هر ایکی جیبمده قاچ فرانق وار ؟

چوجق — (صافدرونانه) فرانقلری گوستر باقه‌یم .

بوسوز اوزرینه خواجه قپ قرمزی کسیلیر ،

چونکه خواجه‌نك ایکی جیبنده یدی سانتیم بیله یوق ایمش .

⊰ ٩٤ ⊱

خواجه‌نك بری تواضعی ایضاح ایچون چوجغك برینه خطاباً دیرکه :

— مثلا بن باباڭ یاننه گلسه‌مده باباڭ بڭا بر قدح شراب ویرسه آلیر ایچرم . بردها ویرسه ینه آلیر ایچرم ، ینه براوچنجی قدح ویرسه آنیده ایچرم . فقط دردنجی‌یی ویرر ایکن – تشکر ایدرم افندم ! پك چوق عنایت بیوردیگز بونیده عفو بیورڭ – دیه‌جك اولسه‌م نه‌اولمش اولورم .

چوجق — سرخوش.

⊰ ٩٥ ⊱

برمکتب مفتشی اختیار برمعلمه ، شوموندوفر استاسیوننده تصادف ایدوب معلمك اوچنجی موقع بیلتی آلدیغنی گورمکله هیچ اولمازسه برمعلمك ایکنجی موقعله کتمسی فکرنده بولندیغندن کندیسنه دیرکه :

— معلم افندی ! سز نصل اولیورده اوچنجی موقعله گیدییورسکز ؟

معلم — نه بیایم افندم! مقصدم کبارلق طاسلامق دگلدر . فقط اختیارلقدن دردنجی موقعده اوّلکی گبی آیاق اوزرنده طورمغه تحمل ایده‌میورم .

⊰ ٩٦ ⊱

جغرافیا درسنده :

خواجه — (خریطه اوستنده گوستره رك) شوطاغ ایکی بیك آلتی یوز متره ارتفاعنده‌در .

برچوجق — افندم بنم کتابمده ایکی بیك بش یوز اللی متره یازییور .

خواجه — گتیر باقه‌یم سنك کتابکی (کتابی گوزدن گچیردکدن‌صکره) بو کتاب ١٨٦٦ سنه‌سنده باصلمش . باقکز یگرمی سنه ایچنده نه‌لرد کشمیورمش !

⊰ ٩٧ ⊱

خواجه — سویله باقه‌یم ! دون مکتبه گله‌جگك یره هانگی اشکاله سوقاقلرده طولاشدك !

چوجق — اوغلكزله .

۹۸

خواجه — (صورت ایله) زمانه چوجقلری بویا . یانلرنده مقدّس هیچ برشی قالمدی . یکی سونگری بیله یرتمشلر !

۹۹

خواجه — چوجقلر اوصلی اوتوریکز . بکا اطاعت ایتمکه آلشکز . بنده اطاعت ایتمکه بورجلی یم . سویلیك بقالم . بن کیمه اطاعت ایتمکه بورجلی یم .
برچوجق — حرمکزه .

۱۰۰

خواجه — مرمر نره ده بولنور ؟
چوجق — بعض ماصه لرك اوستنده .

۱۰۱

معلمك بری (وجدان) نه اولدیغنی آکلاتمق ایسترسه ده چوجقلر بر درلو آکلایه مازلر . نهایت برچوجغه توجهله دیرکه :

— جانم بر حقسزلق ایتدیککز زمان یورککده براضطراب ، برکونه راحتسزلق حسیاتنی دعوت ایدن نه‌در ؟

چوجق — بابامك باستونی قورقوسی !

⊰ ١٠٢ ⊱

مفتشك بری برمکتبی گزدیکی صره‌ده چوجقلره « مکتب ایچنده الك اوصیلکز هانکیسیدر » دیه سؤال ایتمکله چوجغك بری « خواجه‌مزدر افندم » جوابنی ویرمش .

⊰ ١٠٣ ⊱

برجغرافیا درسی اثناسنده :

خواجه — نه‌در او ؟ اوخریطه‌نك اوستنده نه یاپیورسکز ؟ چابوق سویلیك !

برچوجق — آه خواجه افندی! ویانه‌شهرینك اوچ درت میل شمال غربیسنده برتحته بیتی گزیبور .

⊰ ١٠٤ ⊱

ایکی مکتبلی آره‌سنده :

— ای یا ! لاتینجه اوقومیورسك ! اوقومقده

ایستمیورسڭ ! یا اوقوجه لغت کتابنی باباڭه نه یه آلدیردڭ ؟

— نه یه آلدیره جغم، تکرار صاتوب پاره‌سنی یمك ایچون ؟

-۱۰۵-

بر کویلی ایله برمکتب معلمی آره‌سنده :

کویلی — خواجه افندی ! سزه برمعما سویلیه‌جگم . سز چوق غزته اوقودیغگزدن بلکه چابوق حل ایده بیلیرسگز .

خواجه — سویله باقه‌یم؛ دوشنور بلکه‌بولورز .

کویلی — اول نه‌درکه دائما آرانیلیر وَ بولندیغی کبی اولدیریلیر .

معلم — آنی بیلیه‌جك نه‌وار روسیه‌ده نهیلیست .

کویلی — خیر افندم ! پیره !

-۱۰۶-

تاریخ طبیعی درسنده :

خواجه — بوراده ایشته برحیوان اسکلتی وار

گوریورسکز ! سن سویله باقه یم بونصل حیوانك اسکلتیدر .

برشاگرد — اولمش برحیوانك .

⊰ ١٠٧ ⊱

پدرله اوغلی آره سنده :

— چوجغم ! مکتبدن گتیردیگك شهادتنامه لر متصل فنا گیدییور . بونه دن ؟

— اوت باباجغم خواجه یی تکدیر ایتمکلگك وقتی گلدی . زیرا سن برشی سویلیه جك اولور ایسه ك او بروقت بومعامله دن وازگچمیه جك ظن ایدرم .

⊰ ١٠٨ ⊱

حقوق امتحاننده خواجه ایله شاگرد آره سنده:

خواجه — فرض ایده لم سز آلتون برساعت چالدیگز .

شاگرد — (جانی صیقیله رق) لکن خواجه افندی !....

خواجه — جانم فرض ایدییورم مثلا سز برآلتون ساعت چالمشسگزده .

شاگرد — (دها زیاده حدت ایله) رجا ایدرم خواجه افندی بویله تمثیلمره .

خواجه — هایدی فرض ایده‌لم که بن سزك آلتون ساعتکزی چالمشم .

شاگرد — ها سز اعتراف ایتدکدن صکره اوبشقه مسئله ؛

— ١٠٩ —

پدرله اوغلی آره‌سنده .

پدر — اوغلم املایی طوغری یازمغه چوق دقت ایتمایسك .

چوجق — جانم باباجغم بکا هرشی ایچون امر ایدك فقط املادن بحث ایتمیك .

پدر — سبب ؟

چوجق — چونکه افندم هنوز الڭ بیوك ارباب قلممز بیله املا خصوصنده اتفاق ایده‌مدیلر .

— ١١٠ —

تاریخ طبیعی درسنده :

خواجه — ایشته دیشلی حیوانلری صره‌سیله

گوردك . شمدی ده دیشسز حیواناتدن بحث ایده جکز .
ایچیکزده بکا دیشسز بر حیوان اسمی خبر ویره جك
وارمی ؟

برچوجق — اوت افندم ! بنم بیوك والدەم .

۱۱۱

عموجه — گله جك سنه اکمال تحصیل ایدیور-
سـك . بکا خبر ویر باقەیم مکتبدن چیقـدقدن
صکره نه صنعته سلوك ایده جکسك ؟

مکتب عالی شاگردی — بن شاعر اوله جغم .

عموجه — شاعرمی ؟!...... اویله یسه اوغلم
شعرامزدن (زاقس) ی تقلیـد ایت ؛ شاعرلکله
برابر قوندره جیانی ده اوگرن که باری هروقت صاغلام
برچفت بوتینه مالك اوله سك !

۱۱۲

بر کیمیا معلمی درس اثناسنده بر باتاریەیی الکتریق
ایله املا ایتـدکدن صکره شاگردانه خطاباً — شو
بطاریەیی گوریپور میسـکز . اگر بتاریه بوشانه جق

اولسه برآدمی اولدیرمگه وَبر اوکوزی یره سروب سرسم ایتمگه کفایت ایده‌جك قدر قوتی حائزدر .

بوصره‌ده خواجه‌نصلسه بتاریه‌یه زیاده‌جه‌تقرب ایتمش اولمسندن بتاریه بردنبره بوشاتمه‌سیله خواجه یره دوشر . شاگردان درحال اطرافنه اوشوشه‌رك گندیسنی قالدیرمغه چالیشیر ایکن خواجه دیرکه :

— چوق شکرکه یالکز سرسملدم . بشقه برضرره اوغرامدم .

ـ ۱۱۳ ـ

برامتحانده ممیزچوجغه « اکمك نه‌ایچون لازمدر » دیه سؤال ایتمکله چوجق ممیزه، هیچ بویله احمقجه سؤال ایراد اولنورمی ایمش طرزنده برنظر عطف ایتدکدن صکره « اوستنه تره یاغی سورمك ایچون » جوابنی ویرمش .

ـ ۱۱٤ ـ

شایان دقت براعتذار :

خواجه — بوگون مکتبه نیچون بویله کچ گلدك ؟

چوجق — افندم کویك طیشاریسنده برخرسز طوتمشلرده والدهم شاید بابام اولمسون دیه بنی باقمغه گوندرمش ایدی .

١١٥

پدر محبتی :

پدر — نصل اوغلمدن ممنونمیسك خواجه افندی؟

خواجه — تأسف ایده‌رك سویلمکه مجبورم‌که کندیسندن هیچ ممنون دکلم . دائما صنفنك صوکنجیسی اودر .

پدر — ضرری یوق . ذاتاً صنفنده چوجقلردن بری مطلقا صوکنجی اوله‌جق دکلمی ؟

١١٦

خواجه‌نك بری شاگردانه تفکر اوزرینه برچوق شی بیان وایضاح ایتدکدن صکره چوجغك برینه خطاباً دیرکه :

— سویله باقه‌یم شمدی سن نه تفکر ایدیوردك ؟

— درسلر بیتسه‌ده اوه گیتسه‌م دیه‌دوشنیوردم .

﴿ ۱۱۷ ﴾

مکتبه کیتمك اوزره یتاغندن ایرکن قالدیرلمش اولان چوجغك بری بر گون کوپکنه شویله سویلیوردی :

— سوگیلی قاروجق ! سن حالکه چوق شکر ایتملیسك ! یوزیکی ییقه‌مغه ، صاچکی طارامغه مجبور اولمدیغك گبی مکتبه کیتمك ایچون طاتلی اویقوکدن آیرلمغه‌ده مجبور دگلسك !

﴿ ۱۱۸ ﴾

ایلك سؤال .

والده — (اویقوده بولنان اوغلنی اویاندیره‌رق) قالق قالق ! مکتب یاتیورمش .

چوجق — (گوزلرینی آچه‌رق) خواجه یاتامشمی ؟

مطبعهٔ ابوالضیا

كتابخانهٔ ابوالضيا

تاريخ مختصر بشر

مؤلفى

احمد راسم

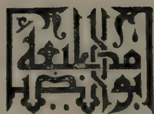
برنجى طبعى

معارف عموميه نظارت جليله سنك رخصتيله

قسطنطينيه

١٣٠٤

مطبعهٔ ابوالضيا

تاریخ مختصر بشر

مقدمات

امم قدیمه‌نك اسکیلمکلری اوزرینه نقل ایتدکلری حکایات

۱

هر ملتك کندیسنه گوره بر تاریخ ظهوری واردر؛ لکن اکثر ملتلرك تاریخ ظهورلری کندیلرندن سؤال اولنورسه پك اسکی وتاریخلرینك خاطرات ماضیه ایچنده غائب و منسی اولدیغنی بیان ایدرلر . هله چینلیلرك روایات وحکایات ملیه‌لری اوقدر عمیقدرکه آنلر کندیلرینك قدمنی سکسان بیك سنه‌دن یوز بیك روایات مثبته‌لرینی اون بیك سنه مقدمنه قدر گوتوررلر . مصریلرده بو حال اوتوز بیك سنه‌یه

بالغ اولوب هندیلرده ده اون اوچ بیك سنه‌دن اون طقوز بیك سنه‌یه قدر چیقار .

بو خاطرات انسانك مبادیٔ ظهورنده حائز اولدیغی حال وحشت وحال نشأتنی حاکیدر . لکن تاریخ نصرانیتك بدایتندن وقرون وسطی ظلماتی طاغلدقدنصکره ظهور انسانك آلتی بیك سنه‌یه وارمدیغی تعین ایدرگبی اولمشدر . الحاصل شمدیکی افکاره گوره خلقت جهانله ظهور آدم بعثت مسیحدن درتبیك سنه اوّله قدر رجوع ایده‌بیلیور . بناءً علیه قدم ملیت دعواسنده بولنان ملتلرك بالجمله حکایات وروایاتی مصال قبیلندن اولیور . بوحالده (هرودوت) (به‌روز) (مانه‌توه) گبی مؤرخینك روایاتی جرح اولنیور . [۱]

[۱] نصرانیتك خلقت عالم وهبوط آدم حقنده‌کی دخی روایات توراتیه مستندر . توراتك اکثر فقراتی محرف اولمسی جهتله بزه گوره بوقول اسرائیلیاتدن معدود اولدیغی کبی ارباب تدقیق عندنده دخی مجروحدر . [الطابع]

ـ ٢ ـ

« اطلاع تاریخدن اول آدم »

اطلاع تاریخدن اوّل سرنامه‌سی تحتنده یازه جغمز آدم، محضا مستحاثات و انقاضه دائر بندلردرکه بونلرك تاریخ خصوصیٔ بشره زیاده‌سیله مدخلی واردر :

١٨٢٧ سنهٔ میلادیه‌سنده موسیو (تورنال) نامنده برذات، (بیز) مغاره‌سنده (استلاغمیت) لرك آره‌سنده وَ آنلرك چاموزی درونندہ‌کی طبقه‌ده انسان کمیکلریله انسان دیشلری بولمشدرکه بوطبقه‌ده حالا برحیات اولان ناعمه‌لرك جنسی ایله شمدی نوعی غائب اولمش بعض ممه‌لی حیوانلرك کمیکلری موجود ایدی . برسنه صکره، (نیم) شهری جوارنده کائن (پوندر) دیمکله معروف اولان مغاره‌لرده بر (صرتلان) ایله بر (رینه سروس) کمیکنك بولندیغی چامور ایچنده بعض انقاض بشر ظهور ایتدیکنی (قرێستول) نامنده‌کی عالم بیان ایتمشدر. هرایکی مغاره‌ده‌ده چناق چوملك قیرنتیلری عظام

بشره قارشمش اولدیغی حالده بولنمشدر . بو احوالك الڭ مؤثر شاهدلرندن بری ده ۱۸۲۳ سنهٔ میلادیه سنده (استراز بورغ) شهرینه قریب (لاهر) نام موقع جوارلرنده بر انسان، اسکلتنك نصفنی موسیو (آمی روئه) نامنده ارضیوندن بری بولمش ایدی .

بو نصف، اسکلت طبقات منتظمه حالنده اولوب اصلی شمال طرفلرندن اولدیغی آکلاشلمشدر . (۱۷۰۰) سنه سنده دخی ایلك انسانلردن برینك قفاسی بولنمش وَ بونی (قانستاد) نامنده مشهور بر ذات میدانه چیقارمشدر . بونلردن ماعدا ، ۱۸۱۵ ایله ۱۸۲۳ سنه سی ماییننده (مائیسریخ) ایله (صوچ) شهری بیننده کائن (اسمرماس) قریه سنده وَ بش متره یتمش سانتیمتره درینلکی اولان بر محلده « ماموت » دنیلان اسکی زمان فیللرینك زماننه قریب بر زمانی آکدیران وقته مخصوص بر انسان چکه سی همده دیشلریله برابر بولنمشدر .

بو رایه قدر یازدیغمز کشفیات او زمانده بولنان

(آرکه ئولوژی) یعنی آثار عتیقه کاشفلرینك نظر دقتنی جلب ایتمامش ایدی . لکن موسیو (بوشه) نامنده بر ذات (آبه ویل) ده اقامتی اثناده بو شهرك اطرافنده استحکامات یاپیلورکن ۳۰٫۲۰ مترو عمقنده وَطبقهٔ تباشیریه یه ملاصق برمحلده(دیلودیه‌ن) یعنی طوفان وقتنه مصادف اولان حیوانات کمیکلری بولمش وَ بوکمیکلرك ده (ماموت) کبی (رنیه‌سروس) کبی حیوانلر اولدیغی آکلاشلمشدر .

بوحال مومی‌الیه (بوشه) نك نظر دقتنی جلب ایلمسی اوزرینه تحریاته دوام ایتمکله (۱۸۳۶) سنه‌سی قبا بر صورتله یونتولمش چاقماق طاشلرندن بالطه‌لر کشف ایتمش وَ بوندن شمدی جنسلری غائب اولمش اولان ممه‌لی حیوانلر ایله انسانلرك ده معاصر اولدقلری آکلاشلمشدر .

نهایت درنجی طبقهٔ ارضیه‌ده بیله انسان بولندیغی (لییل) نامنده بر ذات اعلان ایتمشدر . بونك اوزرینه یالجمله انکلیز آثار عتیقه مفتونلری وَارضیونی

تحریاته قیام ایتمشلردر . موسیو (لپه‌ل) ١٨٥٩ سنه‌سنده (سوم) شهرینك قوملقلری ایچنده چاقماق طاشندن معمول بر طاقم آلات و ادوات بولمش وَ انسانك قدمنی مؤدّی تألیفات براقمشدر . شمدی شو مطالعات مسروده‌دن‌ده آکلاشیلورکه انسانلرك بدایت حاللرینك اکثریسی تاریخك ظلمات عمیقه‌سی ایچنده غائب اولمش اولدیغندن بداوت اولیهٔ بشردن فوق‌العاده برصورتله بحث اولنه‌ماز ایسه‌ده آنجق بر مقالهٔ نافعه ویرمك ممکن اوله‌جقدر . زمانمزده تحریات جدیه و نافعه‌یه قیام ایدن ارضیون البته تاریخك اطلاعندن اوّل انسانك نه گبی شیلری ایجاد ایتدیگنی وَیاخود نه گبی شیلرله کچندیگنی موضحاً گوستره‌جکلردر .

٣

[انسانلرك بدایت حاللرنده‌کی اقدامات ومعیشتی]

انسانلرك بدایت حاللرنده‌کی صورت معیشتلری حقنده‌کی آرا همان بردر . شویله‌که :

انسانلر اوّلا میوه‌لرله کچنمش ایسه‌لرده موسم شتا گلدیکی وقت آرتق اودرخت ثمره بخشالرده‌کی میوه‌لر توکنمکه باشلادقلرندن نهایت برطاقم اجهزهٔ صیدیه تدارکنه باشلامشلر. وَ بوجهتله سنه‌نك نصفنی میوه وَنصف دیگرینی آواتی ییمکله امرار ایتمشلردر.

صکره‌لری کندیلرینی مدافعه ایتمك وقارنلرینی طویورمق ایچون اطرافلرنده بولنان حیوانات ارضیه‌یه قارشو سلاح تدافع ایدندیلر. آرتق آواتلریده کسب ندرت ایتمکه باشلاینجه دکزده بولنان حیواناتی طوتمغه قیام ایتدیلر.

فی زماننا بولنان وحشیلره عطف نظر ایدیلیرسه اوّلکی انسانلرکده معیشت خصوصنده علی العموم برّی وبحری آولرله تعیش ایتدکلر بالسهوله حکم اولنور.

شوزمانده بزه مثال اوله جق وحشیلر آوسترالیاده بولنان وحشیلردرکه بوآدملر حالا آو ایله متعیشدرلر. بین العوام یامیاملق دیه زبانزد اولان فعل مستکرهك سببی حال وحشتده بولنان آدملرك آرتق اطرافلرنده

آواتلری وَمیـوه‌لر بوله‌میتجه بر برلرینی یمکه قالقیشملر.
یدرکه اوزماندن اعتباراً « الحکم لمن غلب » حکمی
جهره بروز نحوست اولمغه باشلامشدر. [۱] شو نیده
بر تجربه‌یه استناد ایتمکسزین سویلیه‌لم‌که بربکری ی
انواع مسـکراتدن برینك ناقابل مقاومت برصورتده
جذب ایدیشی گبی انسان اتی‌ده یامیـامه اودرجه‌ده

[۱] یام یام تعبیری آفریقـاده مرد مخوارنقـده الك زیاده تهـالکله مشهور اولان (نیام نیام) قبیلهسـندن غلطـدر . افراد بشر حال وحشـتده یکدیکرینی اکل ایتمکله مألوف ایسـدده بوده ینه برقاعده ایله محدوددر . یعنی آچ قالان راسـت کلدیکنی یمز . بلکه بین القبـائل ظهور ایدن وغالرده غالب اولنلر مغلوب اولنلردن اغتنام ایتـدکلری اسرایی ذبح و اکل ایدر . حالا عالم وحشـت پروردکانی بیننده جاری اولان عادت بودر. هر کس قبیله سندن اولمیانی وخاصة دشمنی لدی الغلبه اکل ایدر . یوقسه بونلر آچلق الجاسیله یکدیکرینی یمش اولسـه‌لر ایدی طاعوندن دها مدهش اولان علت جوع سائقه‌سـیله قوی ضعیفی اکل ایده‌ایده هیچ بر وحشی وبناءً علیه انسان قالماممق لازم کلیردی صانیرز . [للطابع]

اشتها آور اولور ایمش حتی بر وحشینك آغزندن ایشیدیلان بر جمله بو افادەمزی تصدیق ایدر : بو وحشی نصلسه بر میوەیر وحین تناولنده « بو انسان اتی گبی تازه » دز کلامنی ایرادایلر . نه گوزل تشبیه!

یام‌یاملق زراعت ومدنیت اشعه فروز کمال اولدیغی یرلرده برفعل جنایت گبی تلقی اولنور .

دنیاده هرشیئی یاپدیران احتیاجدر . احتیاج قدر حکمی مؤثر هیچ برشی یوقدر . مدنیتك تاریخ ظهورینی تحری ایله اشتغال افکار ایدن حکما وعلما اطلاع تاریخدن مقدم انسانلرك بر برلرینی ییدکارینه وحتی جهانك هرطرفنده بو یام یاملغك برزمانده حکم‌فرما اولدیغنه قناعت ایتمشلر وبونکده سببی آجاق وسفالت اولدیغنی بیان ایتمشلردر .

نهایت بقای جنسنی محافظه فکر مهمی آلودهٔ وحشت اولمش اولان بینلره، نصلسه صدور ایدرك بوفکر اهمیت آوره قوت ویرمشلردر . صکره‌لری راعیلك وزراعت صنعت جلیله‌سی میدان ظهوره چیقمشدر .

مجسم وحشت اولان انسان اوآرالق اطرافنه برکرّه گوز گزدیردی . تفکر و ملاحظه‌یه باشلادی. وَ کندی کندیسنه :

« آوبنم ایچون کوونیله‌جك برشی دگل. زیرا »
« همان هپسنی بن اولدیردم . میوه‌لر او ده هر زمان »
« بولنماز؛ اگر بن جنسیمی بیراسه‌م اوده کسب ندرت »
« ایده‌جك . بو حالده بن برمنبع سرشار معیشت »
آراماليیم » دیدی؛ الحاصل کشفیات بشریه‌نك اڭ مهمی اولان زراعتی احداث ایلدی .

لکن زراعت کشف اولنمه‌دن لازم گلن بعض تفصیلات دهاواردرکه آنلرك بوراده ذکری مناسبدر. زراعتی احداث ایتمه‌دن اوّل انسانلر متفرقی یشایورلردی، یوقسه برگروه اوله‌رقمی یشایورلردی؟ بورالرینی آڭلامق لازمدر . انسانك یالکز باشنه زراعتگبی برصنعتی اجرا ایده‌میه‌جگی طبیعیدر بوندن اوّل انسانلره برجمعیت، برعائله تشکیلی لزومی ظاهر اولدی. اوّلاً قربیت برعائله تشکیلنی وجوده گتیردی.

چونكه برپدرك البته برقاريسى وَ آندن متولد برده چوجغى وَبونلرك بريرده مجتمعاً گزه‌جگى وَقادينى اولميان اركڭلرڭده برر قادين آرايه‌جغى وَ بو جهتله تناسله ميال بولنه‌جغى اجلدن بوگبى حسيات انسانده عائله تشكيلانى آز چوق اوگرتدى . نهايت عائله‌لر بريرده تقرر ايدرك اوراده براهالى وجوده گتورديلر. اسلحه اعمال ايتمك، تداركات معيشته قالقشمق، وَبعض ذخائرى صاقلامق برنجى اجتماعدن حاصل اولان نتايج حسنه دركه بونلر انسانى ديگر حيوانلردن تفريقه مدار اولدى . بو نوع اهالينڭ قاريلرى ياپدقلرى مساكنڭ اطرافنده غدا اوله‌جق نباتاتى اكرلر وَبونلرى آو اتلريله مزج ايدرك بيرلر ايدى .

گله‌لم او زمانكى انسانلرڭ اقدامات صانعانه وفيلسوفانه‌لرينه :

بريرده اجتماع ايدن ايلك انسانلرڭ جمله‌سى برفائده، برنتيجه ايچون چاليشدقلرى جهتله بربرلرينه معاونت متقابله‌ده بولنغى وَدشمن عموميه قارشو

هپ بردن سلاح بدست مقاومت اولمنی دوشوندیلر.
بوندن ده اعدایه قارشو برکین شدید وَ برفکر انتقام
پیدا ایتدیلر. لکن کندیلرینی سوق ایتمك ایچون
برده رئیس لازم گلدی. اشته بونلر انسانلره ایلك
حکومت جمهوریه‌یی ایجاد ایتدیردی. بینلرنده‌کی
مخادنت وَ مخادعات وَ دعاوی‌یی وَ دها سائر شیلری
حل ایتمك ایچون رئیسه مراجعت خصوصی بونلری
گیتدکجه بیولتدی. افادهٔ مرام ایچون لسان ایجاد
ایتدیلر. [۱] قادینلرك ارککلره نسبةً مفطور اولد-
قلری ضعف آنلری آودن منع ایتدی. برجمعیتك
ایچنده ظهور ایدن قاریشقاق اوجمعیتك آهنك امتزا-
جنی بوزدیغی جهتله جمعیتك ایچنده الڭ زیاده
نافذالحکم اولان آدملر بوقاریشقلغك اوگنی آلمغه
باشلردیلرکه ایلك نقطهٔ سیاسیات بورادن نور
پاش ظهور اولدی.

[۱] لسان بند مخصوصنده بو ماده آیروجه شرح
و تفصیل اولنه‌جقدر.

اوق ایجادی ، اوزمانلر دهایه اشارت اولدی . ایجاد لسان بر جمعیتك محصولیدر . رقص ؛ شعر ، موسیقینك ایجادی بوجمعیات اوّلیەیه معطوفدر . حتی او وقتلر رقص کنجلره مخصوص ایدی . موسیقی اوزرینه بعض آلات یاپلدیغی وَ بعض محبت اوزرینه شرقیلر وَقهرمانلغه متعلق اشعار سویلندیگی مظنوندر .

اعدایه قارشو انتقام وظلم برنجی فضلیت صره سنه کچدی . قادینلر علی العموم اسارت تحتنده ایدی .

زراعت مسئله سنه نقل کلام ایدیلنجه :

اوّلکی انسانلرك آوده یقالادقلری بعض حیوانات کندیلرینه مطیع گوزندیگی وَ بولندقلری اراضی بونلره مساعد اولدیغی حالده بو حیوانانی کمیوب بسلدیلر . بوندن ماعدا طوتدقلری هر حیوانی کسدکلری ایلروده بلای قحطه اوغرامامق گبی براحتیاطدن ایلرو گلیر ایدی . بووجهله صاقلانیلان حیوانات بالطبع تناسل ایله تکثر ایتدی . سودلری بشقه‌جه بر غدا حکمنه گیردی . آودن زیاده غدای

انسانی اولدی . بعض صنایع ترقی ایتـدی . مثلا حیوانات اهلیه بسلدیلر . اووقته‌قدر تلبس ایتدکلری یوستلری آرقه‌لرندن آتوب یوك ایله البسه یاپمغه قیام ایتـدیلر . اووقت اختلاف ثروت مادّه‌سی میدانه چیقدی . نهایت بر گنج آدمك چالشمسی پك زیاده نافع اولدیغنی اکلادیلر؛ وَاوآندن اعتباراً طوتیلان اسرایی کسمیوب چالشـدیرتدیلر . مسافر پرورلك ترقی ایتـدی . وَبر قاعدهٔ انسانیه تحته گیردی . بعض عائله‌لر زنگین اولدیغی حالده دیگرلرنده تغدی ایده‌جك نسنه اولمدیغی گوریله‌رك انسانلرده ایلك مرحمت ظهور ایتدی . اخلاق بشر کسب اعتدال ایتمگه باشلادی . مثلا برعائله‌ده‌اولان برشی دیگرنده بولنمدیغی حالده مبـادلهٔ ویرمك قاعده‌سی ظـاهر اولدی . تجارت مهد آرای وجودی اولدی. اهالی چوغالدی . بوزمانده‌ده سوریلری بسله‌مك ایچـون اهالی بریره کوچ ایدنجه مسکنلرینی بر برلرندن اوزاقده یاپدیلر . بویله بویله شمدیکی گوچبـه‌لره بکزه‌دیلر . اشیالرینی گتورمك ایچون حیوانات استخدام ایتدیلر .

هر گروهك غوغا ايچون بر رئيسى موجود بولندى . بونلر حيوانلرينى اوتلاتمق ايچون قبيله قبيله آيرلديغندن هرقبيله نك ده بر ديگر رئيسى اولدى . بونلر قبيله نك فقراسنى كندى خدمتلرنده قوللانورلردى . چونكه كنديلرينك سوريلرى وحيواناتى چوق ايدى .

رئيسلرك عائله لرندن حكام وجوده كلدى . اووقت محاكم طبيعيه ظهور ايتدى . مالكيت فكرى تقرر ايلدى . حيواناتى اوتلادركن هم حيواناتى وهمده انسانلرى بسليه ن اوتلرك نه صورتله تكثر ايده جگنى ايلك انسانلر دوشونمكه باشلادى . بونك اوزرينه انسانلر زراعته دوشديلر . ايو اوتلردن مضر اوتلرى آييرمغى وايو اوتلرى حيوانات وحشيه يه يديرمامگى تعقل ايتديلر . سياحتلرى ايچون قوللاندقلرى حيواناتى زراعت ايچون قوللانمغه باشلاديلر . بعض آلات زراعيه ميدانه چيقدى . آنلرى اكاله

چالیشدیلر. بورایه‌قدرسو یلنان ترقیات اوّلیه هرجمعیته میسر اولمدی . بونلر بعض جمعیاتده واقع اولدی .

زراعت کشف اولندقدنصکره انسانلرك مغزینه برنور سعی دوشدی . اوّلجه اطرافنده بولنان اشیایه برنظر لاقیـدی ایله باقارکن شمدی بر بشـقه نظرله باقمغه باشلادی. حال حاضرینك مکملیتنی آراشدیر- مغه، دها طوغریسی جهانه حکم ایدن قوهٔ مؤثره‌یی آکلامغه چالیشدی. اشته بوزمان انسانلرك تشکل جهان حقنده‌ایلك دفعه اوله‌رق ایندکلری معلومات، یعنی خلقت عالم اوزرینـه بنا ایتدکلری فلسفه‌در . اووقتك فیلسوفلری‌ده شاعر وهیئت شناس اولدیلر. برطاقم لسانلر قونوشمغه ابتدار ایلدیلر . (سانسقری)، (زند)، اسکی روم لسانی تکلم ایتدکلری لسانلردر .

سطح ارض بو برنجی عقللیلره برطـاقم معلومات عرض ایدیوردیکه شمدیکی انسانلر اوسطحی معلوماتی برطرف ایدوب تامرکز ارضه قدر تعمیق نظر ایتمکه قالقیشمشلردر . اسکی زمان فیلسوفلرینك فکرلری ،

بعده (وددا) وَ (زنده و پازند) وَمصریلرك (ریتوئیل) تسمیه ایتدکلری کتابلرنده برر مذهب مقامنه گیرمشلردر. افکار مذکوره ایله فیلسوفان مرقومه عصر حاضرك عمومیتی مقتضاسنجه اشیایی بلا سعی واجتهاد معاینه ایتمشلردر. زیرا حسلرینك وَعقل وادراکلرینك کسکینلکی لسانلرینی یالکز طبیعتك اوزرینه حصر ایتدیرمش وَفکرلرینك اتحاد قویسی ایله محسوسات ذکای طفلانه‌لرینه برچوق زمان تعدیل واصلاح ایدیله‌میان معلومات تقدیم ایلمشیدی.

مثال اولمق اوزره فکر بشرك تاریخندن برزه برمهمه عرض ایدهیم:

(آریایی) دینلن اهالی هندستانده یالکز دگل ایدیلر (ایران) دینلن مملکتك ایچنده وَ (سند) نهرینك وادیلرنده حال فقر وضرورت اوزره معمر اولدقلری وقت بو اهالی مضایقه وَوحشت شدیده ایچنده بولنان دیگر براهالی ایله ایتلاف ایتدیلر. کذلك هندلر یونانستانه دخول ایتدکاری وقت

اوقطعه‌یی برطاقم طوائف ایله مسکون بولدیلر. بزدخی بوگونگی گونده (پولینیزیا) آراضیسنده بولنان واسمعلرینه (ماثوره) دنیلان اقوام ایله بووجهله بولندقکه اقوام مذکوره آتشدن فوق الحد خوف ایدرلر. حالبوکه زمانمزده برقوم مدنی ایله برقوم وحشی بینده‌کی فرق غایت عظیم اولدیغندن مدنی الطبع اولان اوروپالیلر ایله بونوع اهالینک براشعلری اهالیٔ مذکوره‌یه برضربهٔ ممات گبی گوروندی.

[تشکل حکومت . ملت . قانون . نظام]

زراعت وصناعت اوّلیه انسانلرک قلبنده اوقدر لذیذ وجاودانی حسلر پیدا ایتدیکه انسان سوردیگی طوپراغی فوق العاده سوردی. زراعته آلیشدقدنصکره انسان ایچون گوچبه‌لك گوچ گلدی. چونکه بودفعه گوتوره‌جگی عائله‌سی، اشیاسی، حیواناتی دگل بوسفر هم حیوانلرینی وهمده کندیسنی بسلیان طوپراغی گوتورمك لازم گلدیکه بونك استحاله‌سی درکاردر.

هر بر اراضینك برصاحبی وار ایدیكه میوه‌لرك جمله‌سی آكا راجع ایدی. حاصلات زرعیه حیوانات وانسانلره بالغاً مابلغ كفایت ایتدكدن ماعدا صاحبنه‌ده برثروت كتوردی. احوال اجتماعیهٔ بشریه‌نك ابتدالرنده هر فرد هردرلو صنعتی اجرا ایدردی. لكن صكره‌لری بعض آدملر اراضیلرینك حاصلاتی ایله یشامغه باشلاینجه وَدیكرلریده آلدقلری علوفه‌لر ایله كچینمكه مألوف اولنجه منافع عمومیه صنایعك جمله‌سنی تفریق ایتمكی استلزام ایتدی. برقسم اهالی، زراعت ایشلریله مشغول اولورسه دیكر قسمی آنك آلاتنی یاپمغله كچینوردی. الحاصل مشروبات وملبوسات وَمساكنه عائد بالجمله صنعتلر آیرلدی. هپسی اهلنه تسلیم اولنمغه باشلادی. بو جهتله ایلك جمعیتلرده اوچ نوع اهالی ظهور ایلدی. بری راعیلر، ایكنجیسی، ملك صاحبلری وَاوچنجیسی خدمتكاران ایدی.

اشته ترقیات بشریه بو زمانلره كلدیكی وقت ایلك زیاده ثابت وَیرلی اولان اهالی برقانون تأسیسنی

دوشوندی . جنایات وَدها سائر قباحات ایچون جزالر ترتیب ایدلمسی مناسب گلدی . لکن بو فکرلر بردنبره ظهور ایتمـدی . الجاآت زمانه وَحاله گوره برر برر توارد ایتدیلر .

ازمنهٔ اوّلیه‌ده چوجقلر بابالرینڭ یانلرنده تربیه ایدیلوردی . صنعت وَ خدمات سائره‌یی پدرلرینڭ یانلرنده اوگرنورلردی . نساء ایله ذکور آره‌سنده بر فرق عظیم گوزوکدی . نساء اسیر، ذکور هر درلو بختیارلغی اکماله مستعد بر ذکی دیه تلقی ایدلدی .

اهالی بر یره طوپلانه‌رق بر ملت تشکیل ایتدیلر . لکن بونلرڭ جمله‌سی عینی محلده بولنه‌میه‌رق وَیالڭز اتفاقلری باقی قاله‌رق مختلف مواقعه چکیلدیلر . وَ جمله‌سی شمدی (حکمدار) کلمه‌سنڭ مرادفی اولان بر اسمله تسمیـه ایتدکلری ذاته اطاعت ایتدیلر . مواقع سائره‌ده بر نوع امت دها ظهور ایتدی . بو حالده نادراً بو ایکی امت بیننـده اخذ واعطایه احتیـاج گورولدکجه ترقیٔ تجارته یول ویرلدی .

اسرانی یالکز بوغازلمق، وَیا خدمتچیلك ایتدیرمك له اکتفا ایدلمدی. یرآلمق، جزیه ویرمك گبی شیلرده ظهوره گلدی.

بوزمانده سلاحی اولان آدم عسکر ایدی. سلاح ایو قوللانان وَیاخود لزومی تقدیرنده سلاح یاپان وَاحتیاط ایدوبده چوق سلاح صاحبی اولانلر مطلقا سردار اولورلر ایدی.

بعضاً قراللر اهالی‌یه برکین باغلارلردی. هم آنلرك بوکینلری میراث قالور گبی اولادینه قدر سورردی. جنایات بر برینی تعقیب ایدردی. قراللرك اطرافنده بولنان آدملر دخی اهالی‌یه اعتساف ایدرلردی. اشته اوزماندنبری برحریت کامله‌نك آغوشنه آتلمش اولان انسان (ظلم) دنیلن بلایه گیردی.

[تدقیقات و مطالعات بشریه]

ازمنهٔ ماضیه وعتیقه‌یه برنظر تدقیق عطف ایدرسه‌ك ارضی شرف اسکان ایله مشرف ایدن ایلك انسانلرك

دخی جهانه بر نظر مدققانه ایله باقدقلری مشهودمز اولور. فلسفه وَادیان عتیقه جهانك تحوّلات وتقلباتنی مصوّر اولمق اوزره اینجه معلومات منیره ویرمشلردر. بوحالده اساس تدقیقاتمزی ارض اوزرینه بنا ایده‌لم.

صاقین بوتدقیقاتمز سزلك نظر حیرت وتعجبكزی جلب ایلمسون. عدم ویا نیستی فكری شرق اقوام اوّلیه‌سنك، یعنی هندیلر وَكلدانیلر ایله فنیكه‌لیلر وَمصریلرك تصوّراتنك مبنی علیهی اولمش وَحتی (هژدل) كبی بعض غربیونك دخی اساس فكرینه متانت ویرمشدر. اصول معیشت گوزلری اوكنده نه قدر تحوّلات گوسترمش ایسه تحوّلات مذكوره آنلره اوقدر شایان نفرت واستكراه گورونیوردی. حتی بت پرستلر، دنیانك حقیقتنه اعتقاد ایتمشلر. وآریستونك فلسفه‌سی دخی حیاتك ایچنده ممات وَهستینك ایچنده نیستی بولمق طریقنی التزام ایتدیرمشدر.

لكن فی زماننا برنقطهٔ خرده‌بینی (عدم) ی

اولدقجه مبرهن صورتده گوستریيور . بونقطهٔ خیا-
لیه‌نك تفهمی شرقك ایلك ارباب تصوّرینی اعظمی
بر دستورك حلنه سوق ایتمش اولدیغندن آنلرده
جهان ایله بر ذره‌نك اهمیتنی آڭلادیلر .

ابعاد ثلثه‌دن محروم اولان بر نقطهٔ موهومه
جزؤفرد، یعنی موجودیتك الڭ اصغرینی، مادّه‌نك
الڭ کوچوك پارچه‌سنی عرض ایدر. فقط جهانه قیاس
ایدیلنجه فکراً موجود اولان بو نقطه حقیقیدر
بناءً علیه مرئی اوله‌بیلیر .

نوع بشرك ایلك ارباب تفکرلری جهانی نامتناهی
وَواحد قیاس ایدرلردی . ایشته امم نامتناهی وَ برلك
فکرینه بردنبره عقل ایردیرمشلردر . برکره ، جهانی
تصویر ایدیکز ! هرکره‌نك بر مرکزی اولوب اگر
بومرکزده نامتناهی فرض ایدیلیرسه اووقت بر خط
متوسط وقاطع ایله اوکره‌یی ایکی‌یه آییرمق فکری
واردراولورکه بوحالده‌ده (نامتناهی) معدوم اولور .

افکار وَمحرّرات عتیقه‌یه باقیلنجه لاپلاس گبی

برمهرهٔ عالم فنك حکمت طبیعه‌سی بر (آریا) لینك علم کلامنه مطابق کلیر. وقس علیه البواقی. جهان بردر و نامتناهیدر. فقط بو برلك مجرد دکلدر. همده نامتناهیلك حقیقهٔ واردر؛ یعنی جهان بر طاقم اقسام صغیرهٔ لاتعد ولاتحصادن مرکبدر.

[فلسفه نقطهٔ نظرنده ایلك انسانلرك قانونلری]

انسانلر حال بداوتلرنده جنك وجداله خواهشکر ایدیلر. جوارلرنده بولنان حیوانات وسائره ایله میدان مخاصمه‌یه کیرمك اووقتك آدملری ایچون بر احتیاج مقامنه کیردی. انسانك قولنده و دیشلرنده اولان و طاشمق آتمق خصوصنده و صویا قوللانمق اصولنده‌کی مهارت دیکر وحشی حیواناته قارشو سینه کشای مظفریت اولمه‌نك مقدماتنی حاضرلردی.

صکره‌لری ایکی فرقهٔ انسانیه بر برلریله چارپشدیلر. ایشته بو محاربه انسانلرك بیننده‌کی محاربه اولدیکه حالا دوام ایتمکده‌در.

بو محاربه‌دن صكره (حق قوت) دنيادن حق ميدانه چيقدی . معيشت ايچون اولديرمك، تخريب بلاد ايتمك قانون اولدی .

(رقابت حياته) بو احتياجی تعيين ايدردی . اقوام ضعيفه الك محصولدار محللری ترك ايدرك شماله طوغری چكيلديلر .

(حق قوت) حفظ صحت ايله ادامهٔ حيات بندلرينك ظهورينه سببيت ويرمشدر . ايكی فرقه بر برلريله محاربه ايدركن قوتلرك بر برلريله مساوی كليرسه اووقت مظفريتك برطرفده قالميه‌جغی بديهيدر . او وقتك انسانلری قوتلرك بر برلريله مساوی كلديكی حالی دوشونه‌رك (حيله) دنيلان شيئی اختراع ايلمشلردركه زمانمزده بوكا خدعهٔ « حربيه » اسمی ويريليور .

صكره‌لری ايكی فرقه‌نكده حيله‌سی معادل كلديكی وقت انسانلر بر برلرينی نصل ينديلر؟ اوزمانده انسان فطرةً مجبول اولديغی ذكاوته مراجعت ايلدی :

ذکالرده بر برلرینه مساوی کلدیکی وقت عجبا بر طرفك مغـلوبیتی نه‌ایله اولور ؟ قلب ایله‌می ؟ خـیر آنك زمانی دها کلمامشدر .

۷

[آتش]

دنیاده انسانلری شهراه ترقی‌یه سـوق ایدن سائقلرك الك برنجیسی، الك بیوکی آتشدر . چینلیلرك تقاویمنه باقارسه‌ق بوتقویملرده (سوی - چن - شی) نامنده بریسـنی کوریرزکه بوآدم طوائف اوّلیـه‌یه ایکی پارچه شـیئی بربرلرینه دلك ایتدکلری وقت آتش میدانه چیقه‌جغنی اوکرتمشدر .

یونانیلرك اسـکی خرافاتی البته خاطرمزده‌در بوخرافاتك ایچنده‌کوزل، (رول) اجرا ایدن اشخاص میاننده بر (پرومته) واردرکه کویا بوآدمك آغزندن اوله‌رق هائله نویسانك الك شهرتشعاری و بوصنعتك مابه‌الافتخاری اولان (اس شیل) کلمات آتیه‌یی تحریر ایلمشدر . پرومته دیمشدرکه :

« انسانلر تحت التراب مغارەلردە امرار ايّام ايدرلردی كه اورايه ضياى شمس كيرمز .... بن آنلرك هيسنه معلومات اوكرتدم ..... آتش كتوردم . بر كونلك مخلوق اولان انسانلر شمدى آتش دينلن نعمته مالكدرلر »

آتشك بين البشر انتشارى حقنده سويلديكمز بومعلوماتك اساسى پك چوروك اولديغى آكلاشيلير. عجبا آتشك الك صحيح اولەرق موجدى كيمدر ؟ كيم اولەجق ؟ تصادف ! شمدى بربرليه تصادم ايدن ايكى چاقل طاشنك دلكندن ظهورە كلن شراردنك صمان اوزرينه دوشديكى دوشونلسون ! كونشك تأثير حرارتيله قاوكبى يانان اورمانلرك حالى تفكر اولنسون ! بونلرك مطلقا آتشك اختراعنه سبب اولديغى آكلاشيلور . انسانلر هر معلومات مفيدەيه تقرب ايتدكلرى وقت خوف ايدرلر. بوسفردە آتشك ظهورندن قورقديلر . حتى بو عصردە كشف اولنان « پاسيفيق » جزاير صغيرەسندەكى اهالى آتش طانيا

مشلردر . (لاردن) آطه‌سنده ساكن بولنان طبیعی وَوحشی انسانلر سیاح مشهور (ماژه‌للان)دن آتشك صورت استحصال وَطرز استعمالنی اوگرنمشلردر. (طاسمانیه‌ن) دنیلن قومه گلنجه آنلرده سونمك اوزره بولنان آتشلرینی انطفایه براقسه ایدیلر بردها آتش یاقه‌میه‌جقلردی . زمانمزده آتش یاقمق خصوصنده نه‌درجه مهارت کسب ایدلمش اولدیغی، بش پاره‌یه صاتیلان کبریتلردن مستبان اولور .

۸

[طباخت]

اوّلکی انسانلر نصل اولدیده قرمزی درجه‌یه قدر ایصنمش اولان طاشلرك آره‌سنه بولدقلری آواتلرینی صوقه‌رق پیشیردیلر؛ وَیاخود فنا آچلمش اونی کوك کوللری ایچنده نه صورتله قیزارتدیلر؟ بوده تصادفدر.

یمك پیشیرمك نه‌در؟ یمك پیشیرمك اویله‌که حرارت ضم ایدرك آشنای طعامده معده‌ده سهولتله حل اولماسی دیمکدر. فقط برگون گلدیکه انسان

گوكلری یمكدن استنكاف ایتدی . زیرا معده‌سی اونوع اغذیه‌یی هضم ایتمكده صعوبت چكیوردی . گمیكلرك ایلیكلری كندیسیچون ضیافت مقامنه كچدی . چونكه معده‌نك كندیسیچون مركز یگانهٔ حیات مقامنه كچدیكنی گوردی . بوحالده كندیسنه برمركز حیات انتخاب ایتدیكه اومركز اوّل امرده (مغز) دن آرتق شدت ضرورتندن طباخنی ایجاد ایلدی . طبخ ایله اغذیه علاوه اولنان حرارت صرف اولنان یكی قوّتلرك یرینه كچدی .

⁂ ٩ ⁂

[طوپلی ودیكیش ایكنه‌سی]

بربالغك قیلچغی، برآغاجك دیكنی الك برنجی طوپلی وَدیكیش ایكنه‌سی برنجی درجه برانقلابده مشهوداولان آلات صغیره مقامنه كچدی . آیو پوستی تلبس ایدرك گزن ایلك انسانلرك آیودن فرقلری یوق ایدی . انسانلر حیوانلرگبی برر پوست ایدنمگه، باشلرینه برر سرپوش گیمگه كندیلرنجه مجبوریت حس

ایتمگه باشلادیلر. اوستره‌یی دیکمك ایچون بر آلتکده وجودینه لزوم گورندی. ایگنه‌یی اختراع ایتدی. بو حالده (توالت) یعنی (تنظیم قیافت) میدانه چیقدی.

۱۰

[برنجی زینت . برنجی رسم]

آتشك اختراعی، طباختك بولنمسی ایله برابر تلبس وتزین فکرلری انسانلر بیننده شیوع بولمغه باشلادی. صکره‌لری انسانلر اشکال خارجیه‌لرینی دوزلتمگه قالقشدیلر. انسان طبیعت ایله مجادله‌یه قالقدی. کندیسنده بر حس مظفریت حس ایدر ایتمز طبیعته قارشو « ایستر ایسه‌ك دها زیاده مرحمتسز اول. بنم آتشم وار. کندی کندیمی الباس ایدیورم. سن دها آکلاشلمز گوروك! بن سنك حیله‌لرینه صو قاته‌جغم، زیرا طباخت نامنی آلان کیمیام، بنی بطالت و بطائتدن قورتاردی. بوجهتله بنده زماندن استفاده ایدرك معماللرینی ایستدیگم گبی سهولتله حل

ایده‌جکم . همده بنم بیلمك کیمیا خانه‌سی ایچنده حل ایده‌جکم » دیدی .

برنجی انسانلر ایچون لازمگلان سوس کندیسنجه بر زمان آسودگی‌یه نائل اولمق ایدی. آنلرك عندنده سوس، اطرافلرینی آلان اضطراب مدهشدن قورتلمق وَطبیعتك ربقهٔ ظالمانه‌سندن استرداد گردن ایلمك ایدی.

انسانلرك الك برنجی زینتی وجودینه رسم یاپمق اولدی . سوس، صنعتك طفل نوزادی گبی ایدی .

ایلك ابتدا انسانك بری « ماموت » دنیلان فیلك رسمنی یاپمشدرکه بو رسم برطاقم شیلر بیان ایدییوردی « ماموت » اووقتك انسانلرینی توحیش اتمز ایدی . بو برنجی رسامك دستی نه پنچه‌یه، نه منگنه یه، وَنه‌ده سائر شیلره بگزه‌یوردی. بوال عادتا برپرگل ایدی . دست صیادانه‌سنه آلدیغی تیرجا- نشکاریله ماموتلری اولدیردیگی وقت انسان حس طبیعی وَالجاآت طبیعیه‌سنك اسیری ایدی . فقط رسمنی یاپدیغی حالده کندی مغزینك استقلال

صریحنك مکملشدیگنی آگلادی . وَ بیننك موجد اولدیغنی فهم ایلدی .

۱۱

[ایلك اولوم]

اقوام اوّلیهٔ بشریه‌ده اختیارلر زیاده‌سیله احترام گوررلر وَزیاده‌سیله قورقارلردی . زیرا او اختیارلر بعض شیلر بیلیرلردی مثلا ، برملاذ انتخاب ایتمك برمنبع بولمق ، اورمانلرده برطاقم نقاط مهمه تدارك ایلك گبی .

اشته بوسن شیخوخت ایچنده اولومك قارشوسنده ایلك انسانك قوللاندیغی طورك ایضاحاتنی آراشدیرمق لازمدر . اسکیملر بوگونکی گونده حس دهشت طبیعه‌لری ایله موت بیننده اولان انقلاباتی ارائه ایدییورلر . خسته‌نك شفایاب اولمسندن قطع امید ایتدکلری وقت او بیماری علی حاله ترك ایدرلر . زواللی بیمار! اجل، صوك ساعتنده کندیسنی متسلی ایده‌جك

اشیای حاضره آره‌سنده وحجره‌سنده ترك دغدغهٔ وحشت ایلر.

برنجی انسانلر ایچلرندن بر رئیس ویاخود ماهر براختیار غائب ایتدکلری وقت اولومه قارشو ایتد. کلری تحقیرك بادی اولدیغی اکدارى صکره‌دن مصدق صورتده آڭلادیلر؛ اوّلا، چوجقلر گبی اولومك موجودیتنه اینانمدیلر وبونی ظاهراً واقع اولان برشی گبی قبول ایدرك متوفانك قبری اوزرنده بردها دیریلیر دیه بکلشدیلر. ایشته مشهور قپودان (قوق) ك قاتللری اولان (اوویه) لیلر مومی الیهك وفاتندن صکره بلکه دیریلیر دیه قبرینی برعصر بکلمشلردر. اخیراً اولوم کندیلرینه حقیقی گبی گورندیگی وقت متوفانك عقل وکیاستندن حصه‌مند اولمق ایچون اولونك یانی باشنده اوتورمق ایستدیلر.

دفن اصولی اوّلدن بری جاری اولوب حتی زمانمزده دخی حفظ الصحه‌یه رعایهٔ واقع اولمقده‌در.

-- ١٢ --

[برنجی مراکز بشرده فکراً ومادهٔ عدم تساوی]

انسانلرك مجمعی اولان کوچك مراکز اوّلیه مادّةً عینی شرائط اوزره اولمدقلرندن انسانلر درس طبیعت وتصادفدن آز چوق استفاده ایده بیلمشلردر . وبراز اوزون زمان نهایتنده بر برلرندن متفرّق اختلاف او- مراکز بیننده داعیٔ مباحث اولمشدر .

بوراده برقطعهٔ منبته ومحدوده درونده اهالی یواش یواش تشکل ایدر . اوته طرفده بر مملکت غیر منبته روزگارلرك هردرلو مهاجماتنه وهرنوع مصائبه قارشـو اولان محلدهده اهالی وجـوده گلیر . لکن بینلرندهکی فرق بوایکی محلك بینلرنده اولان فرق قدردر .

-- ١٣ --

[ایکی نوع مدنیت : فتح . وکسب آگاهی]

برملت فاتحه، براهالینك اوزرینه هجوم ایتمهدن اوّل برطاقم ملاحظاته مستغرق اولورکه بوملاحظاتك هیـی برانسانك یمك باشنه اوطورمهدن اوّل حس

ایتدیگی اشتهای حقیقی یه بگزر . کندی کندیسنه عجبا محو ایده‌جکم شی بی طویوره‌جقمی ؟ دیر .

فقط مسقط رأسلرنده فقر اوزره یشایان اهالی هیچ دوشونمزلر . یالکز هجرت ایدرلر . بعضاً کندیلرندن متفرق اولان اهالی ایله دوکوشورلر . اوللری، اهالیٔ فاتحه اقوام صغیره ایله اوریشورلردیکه بوحقیقی غوغادر ؛ زیرا بیوکلر کوچکلره غلبه چاله‌رق آنلری زیر ضبطلرینه آلورلر وَاهالیٔ محکومه ایله برلشه‌رك عائله‌لر تشکیل ایدرلردی .

بونکله برابر برخاق کندی کندیسنه‌ده تشکل ایدر. بوحالده یالکز کسب آ گاهی ایله اولور. ایشته مصریلر کندی اقلیملری حسبیله قپانیق اولان بریرده کاملاً مضی اولان برمدنیتك ظهورینی کوردیلر . چینك مدنیتی دخی بووجهله‌در . مع مافیه دستور اوّلیسی حق قوت اولان اختلال ، ایله براهالیٔ غالبه‌نك براهالیٔ فقیره اوزرینه نظارت وغلبه‌سی اوقدرلازمدرکه بوایکی حالده‌ده فتح کسب آ گاهی ایله

تبـدیل اولنور . بعض ملتـلر واردرکه یالکز خیـال پرستانه برصورتده امرار ایام ایدرلر لکن آنلرك ترقیسی افکار ترقی پروزانه ایله اشـتغال ایدن دیگر اهالینك غلبهسـنه منوطدر برنجی نوع اولان اهـالی دیشی نباتات ترلاسنه بکزرکه تخم گتورن روزگارلرك وزانه انتظار ایدر . بوحالده (کسب آگاهی) برسیاح شکلنده گورینیور .

۱٤

[قورقو . فائده . مضرت؛ نحوست . تصادف]

انسان، اوّللری اطرافنی محیـط اولان اشیادن خوف ایدردی . هرشی کندیسـنه اجنبی ، هرشی کندیسنه برشکل مخوف گورینوردی . قورقو، برنجی حسیدر . بعده بو مجهولات ایچنده بر عنصرك دیگر عنصره ضد ، برحیوانك دیگر حیوانه دشمن اولدیغنی گورهرك دوشوندی. بوندنده فائدهایله مضرتی تفریق ایتدی . فائدهلی اولان شیلره برنام الوهیت ویردی. مثلافائدهلی اولان حیوانات ونباتاتك هپسی الله (حاشا!)

صره‌سنه كچدی . دها صكره‌لری افكاری ، تقایده ، بعده ابداع وایجاده گیدرك كندی كندینه فائده‌سنی چیقاردی . وآلات وادواتنی اكماله سعی ایتدی .

بونك گبی ازمنۀ اوّلیه‌ده بعض قوانین عادیه طبیعتی اداره ایدرگبی گورینیور . بوقوانین ، نحوست ونكبتی تشكیل ایلدی . طبیعت ، حركت عادیه‌سی اوزره انقسام ، اجتماع كسب انتظام ایدرك اراضی اقالیم‌ده ، اجناسده ، بیك درلو امتزاجات حاصل ایتدی . وقوانین اوّلیه لایتناهی صورتده تكثر ایلدی . بدایت احوالده اولان بیوك نحوستلر تفرّق ایدوب قاریشدیلر . و (تصادف) دنیلن شیئی وجوده گتوردیلر . عناصر تصادف نه فنا ، نه ده ایودر . بو ، انسانك ذكاوتنه تابعدر . هرج ومرجلردن انتظام ، ظلماتدن ضیا چیقاره‌جق انساندر .

۱۵

[السنه]

منشاء السنه‌یی بولمق وآنك زمانی تمدید ایتمك

يك گوچـدر . بونك ايوسى بعض افكار صحيحه‌يى عرض ايتمكدر .

منشاء السنه بحثى ازمنهٔ اوّليه‌دن برى موضوع بحث ومذاكره ايدلمش وَ اذهـان بشرى يورمش بر مسئله‌در . (وه‌دا) نك حكم فرما اولديغى زمانلرده برهمنلر لسانى برمرتبهٔ الوهيته اصعاد ايتديلر، وَآنك نامنه آلهه‌لر ياپديلر . اعتقادلرنجه (لسان) اوّلدن برى سمواتده طورييورمش . شمدى ايسه برقسمى ينه سمواتده طوروب‌يالكز برقسمى انسانلرك يانه گلمشدر .

يونانستانده ده بربرينـه مغاير ايكى فكر حكم فرما اوليوردى . بريسى ، منشاءلسان صرف انساندن اولوب فقط شرائط تحتنده‌در . ديگرى ايسه « منشاء لسان مطلق وجدانى برشيدر . » گبى فكرلرى ايدى . بو ايكى فكر زمانمزه قدر دوام ايتمشدر .

الحاصل منشاء لسان اوزرينه يگى [فيلولوژى] لرده‌ده برطاقم افكار مسروده وار ايسه‌ده ايودن ايويه قناعت بخش وجدان اوله‌ميور .

کلهلم تنوع السنه‌یه :

موسیو (ره‌نان) نامنده برذات لسان عبرانینك صرف ومبحث اشتقاقنه نظراً تعجب وحیرت ایله باقوب السنهٔ بشرك منشائی مطلقا آلهی برواسطه ایله اولدیغنی بیان ایلمشدر . عجبا مومی الیه افکار تعجب فرماسنه طالمه‌دن اول ۰۰۰,۵ عدده بالغ اولان کوچوك لسانلر ایله برابر جهانك هرطرفنده مداولهٔ افکاره واسطه اولان ۸۶۰ لسانی مطالعه ایتمشمیدر ؟

روی آرضده ساکن اولان اهالینك سویلدکلری ۸۶۰ لسان صورت انتشارلرینه کوره بروجه زیر تقسیم اولنور :

اوروپاده	٥٣
آسیاده	١٥٣
آفریقانك معلوم اولان محللرنده	١١٥
آوسترالیاده	١١٧
آمریقاده	٤٢٣

ازمنهٔ عتیقه‌ده لسانلرڭ اختلافاتیله اشغال افکار ایدلمزدی. زیرا « قارل ووغ » گبی ذوات انسانلرڭ سلسلهٔ مختلفه‌لری اولمدیغنی قبول ایدرلر ایدی.

(نیه‌بوخر) وَ (هردر) نام ذاتلر دخی لسانلرڭ مختلف اوله‌رق انتشار ایتدکلرینه قانع اولمشلردر.

(ویقو) نامنده بر ذات دخی فی زماننا مرعی اولان (فیلولوژی) یه [۱] واقف اولمدیغندن اختلاف السنه حقنده‌کی افکارینی شو وجهله اتیان ایلمشدر:

« انسانلر اوّلا آوجی اولدیلر. آرضڭ حاوی
« بولندیغی اورمانلرڭ ایچریسنده سرسریانه گزدرك حال
« وحشته گیردیلر. وَلسان مادرزاده‌لرینی اونوده‌رق
« جنسلرینڭ بولندقلری دیارڭ وَ گوردکلری وقایعڭ
« الجاآتیله تکراراً لسان اختراعنه مباشرت ایلدیلر. »

ایشته موسیو (ویقو) یکی فیلولوژی یه واقف

[۱] مبحث لسان دیمکدر.

اولمديغى حالده ايكى مطالعهٔ عجيبه ايله فيلولوژينڭ صوڭ معلومات صحيحه‌سنه دسترس وصول اولمشدر .

مومى اليه اوّلكى انسانلرى كاملاً ديلسز فرض ايدرك مثلا نزول صاعقه‌دن متأثراً بى‌هوش اولدقلرى وقت يالڭز فرياد ايتدكلرينه وديگر زمانلرده يالڭز اشارات ايله افادهٔ مرام ايلدكلرينه قائمشدر . انسان چوجقلرڭ ابتداكى حاللرى گبى بپه‌لمگه باشلاينجه صگره‌لرى برطاقم نغمه‌لرڭ سببيله او بپه‌لمكدن فراغت ايتمشدر ، ديمكدر .

آغوش طبيعتده معمر اولديغى وافكارينى معلن اولان اشاراتى كاملاً طبيعى ومعنيدار بولنديغى جهتله بو نغمه‌لرده آنڭ (شعرى) مقامنده‌در .

لسانڭ برهجا ايله براز يوز گوسترمسى صگره‌لرى برطاقم هجالرڭ ظهورينه ميدان آچمشدر . ايشته موسيو « ويقو » نڭ آگاه اولديغى نقاط حقيقيه بو گبى نقطه‌لردر .

اوّللرى لسان عبرانى ، آنا لسانى گبى تاقى

اولنغقده ایکن اون سکزنجی عصرك نهایتنده وَ اون طقوزنجی عصر میلادینك باشلانغجنده (قور۔ دوژه‌بەلن) وَ (لاتوردو ورن) ۔ كه بونلر غولووا لساننه مبتلا ایدیلر ۔ لسان مذكورك اسكیلكنی اعلان وَآدم (ع) ایله حوانك غایت بسیط برلسان استعمال ایلدكلرینی اثبات ایلدیلر .

اوصاف جلیله‌سندن بریده (مبین) اولان قرآن كریمك آیات بیناتنه امعان نظر اولندقده حضرت آدم علیه‌السلامه جناب واجب‌الوجودك بالجمله اسمانی تنزیل وتعلیم بیوردیغی ظاهر اولور .

۱٦

[اشارات تحریریه]

انسان بركره ساكن اولدقلری مغاره‌لردن چیقار چیقماز مسكن انشا ایتدیلركه بومسكنلرك گرك دیوار۔ لرنده وَگرك سائرطرفلرنده آچیجیلق وَ بوصنعته‌مناسبت آلان دها سائر صنایعك مقدماتی گوریلیوردی . ایشته بو برنجی معمارلقدندركه تزیناته متعلق حكاكلق

ظهوره کلدی . بو معمارلق اڭ زیاده علامات دلفریبا-نه‌یی، استاتولره منسوب اشکال طبیعتدن اخذ ایتمکه مستعد ایدی .

بونلر کبی انسانلرڭ برنجی رسملری استراحت اولیه‌لرنده متولد اولدقلری کبی علمڭ ، صنایعڭ ، لسانڭ ، موسیقینڭ مناسبات اولیه‌سنی حاوی وَ بوندن ماعداده بالجمله افکار وحسیاتیده محتوی ایدیلر .

ایشته موسیو (ویقو) بواساسه استناد ایدرك لسان بشرڭ اڭ برنجیسی لسان شعرا اولدیغنی بیان ایلمشدر . انسانلر [سنه] دنیان فکر صعب الفهمی آکلامدیغی حالده آیلری ، موسم ازهاری، موسم حصاد وَموسم زرعی حساب ایدرلردی . انسانلر اووقت جناسلرله تزیین کلام ایدرلر ایدی . منطقڭ ظهوری پك صکره‌در . اشته بو احتیاجه مبنی شعر دنیایه کلدی .

اوّلکی انسانلر ایچون برفاره رسم ایتمك [فاره] یی یازمق دیمك ایدی . اشته بوندن برنوع یازی ظهور

ایتدی. دها طوغریسی رسم چیقدی. آمریقا اهالئ اصلیه‌سی ایچون ایکی یومروغك گوسترلسی اوّلا عددینی بیان ایدر. برکمی، سیاحت بحریه‌یی،طوپراق اوستنه قونولمش برآیاق سیاحت بریه‌یی، قنادلرینی آچمش برقوش رسمی، عزیمتی، برال مواصلتی، برایکی اوچ گلبه رسمی، برایکی اوچ گونك مرورینی گوستردی.

بناءً علیه رسملر ازمنهٔ مجهوله‌یه [هیه روغلیف] خطلری که مصریلر استعمال ایدیلردی معبودین زمانه، شمدیکی یازیلر ایسه زمان حاضره اشارتدر.

١٧

[رقم]

ارقامك اوزرینه بنا ایدیله‌جك برمطالعهٔ کامله طبیعی تشکل تحریریسی وَطوپلانمسی وَآنك اجرا ایتدیکی تأثیراتی دخی جامع اوله‌جغی جهتله بومطالعه علی العموم انسانلرده ترقیات ذهنیه‌نك نه درجه‌لره واصل اولمش اوله‌جغنی مکمل صورتده گوسترر.

بعض حاللرده حيوانلرنده « خاطره » صاقلادقلری وَ بوندن ماعدا برحاکم مستبد، وجدان، اجتماع گبی شیلره دخی مالك اولدقلری گوریلیور . اقوام اوّلیه (ایکی) فکرینی بردرلو آکلایه مامشلردر . حالبوکه (ضعف) حالی طبیعت هروقت آنلره گوسترمشدر .

اقوام اوّلیه عزمنده باش پارمق دیگر پارمقلردن دها زیاده براهمیتی حائزایدی . چینلیلر سائر درت پارمقده موجـود اولان اون ایکی مفصلی حساب ایتمشلردی .

یگرمی لفظی، اقوام اوّلیه طرفنـدن ایجاد اولنمشدرکه بو آیاقده‌کی پارمقلرله الده‌کی پارمقلرك مجموعی ایدی. اوّللری بش عددی صاغ الك باش پارمغندن استخراج ایدلمشدر. لکن اوبر الك پارمقلرینیده حساب ایدوب (اون) ی بوله‌مامشلردر . صول الده صاغ ال گبی حسابه گیرنجه (اصول اعشاریه) میدانه چیقمشدر . قرون وسطیده حساباته مخصوص وَ (آباق) دینان تخته‌لرله (غوبار) رقملری حرفلرك

رقلره انتقالنی گوسترر. مثلا فرانسزجه (m) کلمه‌سی (3) رقمنك ظهورینه میدان آچمشدر. ارقام عربیه دخی هندلیلردن قالمه‌در.

§

بوزایه قدر یازیلان معلومات مختصره انسانلرك بدایت حاللرنده نه درلو یشادقلرینی مصوّردر. بوندن صکره یازیله‌جقلر ایسه مدنیت وَشرائط اجتماعیه نه اولدیغنك آکلاشلدقدنصکره اولدیغی جهتله بالطبع آثار تمدنه دلالت ایده‌جك پك چوق یرلر گوریله‌جکدر. ترقیات مدنیه وعلمیه یالگز انسانلرك ساحهٔ مدنیته نه‌یولده خطوه‌انداز اولدقلرینی وَعلوم و فنونی نه‌صورتله توسیع ایتدکلرینی موضحاً وَمکملاً گوسترمز ایسه‌ده عمومی اوزرینه برفکر اساسی ویره بیلور.

شروع مقصد

١

ادیان

کرهٔ ارضك اوزرنده موجود اولان ویاخود انقراض بولان ادیانك جمله‌سی اوچ بیوك قسمه منقسم اولورکه آنلرده شونلردر :

(١) کثرت معبودی قبول ایدن ادیان .

(٢) وحدت الٰهیه‌یی قبول ایدن ادیان .

(٣) حیواناته نباتاته، وسائرگبی شیلره پرستش ایدلمسنی تصویب ایدن ادیان .

کثرت معبودی قبول ایدن ادیانه علی‌العموم (اساطیر اولین) دینورکه اوّلا بونی مطالعه ایتمه‌مز لازمگلیر :

اسکی رومالیلرله یونانیلر علی‌العموم (اساطیر اوّلین) بانیلرندندر . رومالیلرده اساطیر ایکی قسمه منقسم ایدی . بری عالی صنفی دیگری سفلی صنفی ایدی .

معبودیت عالیـه، اون ایکی عدده بالغ ایدی. آنلر ژوپیتر، ژه‌نون، مینه‌رو یاخود پاللاس، وستا، سه‌رس، نپتون، وه‌نوس، وولکن، مارس، مرکور، آپولون وَ دیان ایدی.

شمدی بو معبودلرك وظائفنی گوستره‌لم:

ژوپیتر — معبود المعبودین ایدی.

ژونون — ژوپیترك قز قرنداشی وَقاریسی وَ معبودلرك قرالیچه‌سی ایدی. بوندن ماعدا تولد و تزوج حامیه‌سی ایدی.

منیرو یاخود پاللاس — ژوپیترك قزی وَصنایع ایله محاربه وعقل معبوده‌سی ایدی.

وستا — آتش معبودی ایدی.

سرس — زراعت معبودی ایدی.

نپتون — دکزلر معبودی ایدی.

وه‌نوس — محبت معبوده‌سی ایدی.

وولکن — آتش معبودی ایدی.

مارس — معبود الحرب ایدی.

مرکور — معبودلرك ساعیسی ایدی .

آپولون — طب، شعر، فصاحت وَموسیقی معبودی ایدی .

دیان — اورمانلر وَشکار معبوده‌سی ایدی .

بونلردن ماعدا روماليلرده برطاقم معبودیت سفلیه دها وار ایدیکه آنلرده آتیده کیلردر :

ساتورن — زمان معبودی ایدی .

ژانوس — آپولونك اوغلی وَبرنجی ایتالیا قرالی ایدی .

ره‌آ — والدةالمعبودین ایدی .

پلوتون — جهنم معبودی ایدی .

باکوس — شراب معبودی ایدی .

پریاب — معبود الحدایق ایدی .

ژه‌نیوس — ولادتنه قاریشان برپری ایدی .

لاروپه‌نات — خانه، اوجاق وَعائله حامیه‌سی ایدی .

بونلردن ماعدا قهرمانلردن متشکل برگروه معبودین دخی وار ایدیکه شونلردر :

هرکول — قهرمانلقله متصف وَژوپیترك اوغلی ایدی .

قاستور و پولوقس — ژوپیترك اوغللرندندر .

ئه نه — وه نوزك اوغلیدر .

قسم علو یلری انسان شکلنده اولان معبودلر دخی شونلردر :

پان — چوبانلرك معبودی ایدی .

ورتوف — معبودالمواسم ایدی .

فلورا — چیچکلر معبودی ایدی .

الحاصل بونلر گبی دها نیجه نیجه معبودلر وار ایدی‌که جمله‌سنك نامنه عبادت اولنور وَهیکللر رکز ایدیلور . رومالیلرله یونانیلرك بومعبودلره فوق‌العاده حرمت و رعایتلری وار ایدی . حتی آنلرك شرفلرینه ذبح قرابین ایدیلوردی .

یونانیلرك تابع اولدقلری دین ، رومالیلرك اتباع

ایتدیکی دیندن فرق ایتمز ایدی ، یونانیلری بر بری
ایله امتزاج ایتدیرن پولتیقه‌دن دهازیاده دین ایدی .

یونانستانده برطاقم هاتفلر دها وار ایدیکه آنلرك
الڭ مشهوری (اپیر) قطعه‌سنده (دودون) نامیله
مشهور اولان هاتفدر . بوهاتفلردن (دلف) ده
(فوسید) ده دخی بولنوردی . بونلردن ماعدا
آپولون ، ته میز (عدالت الهی) (فوبه) نڭ نامارینه
وَدها سائر معبودلرك شرفلرینه‌ده هاتفلر وار ایدی .

ایام رسمیهٔ ملیه دخی وار ایدی (اولیمپیك)
اویونلری بونلرك الڭ برنجیسیدر (پی تیك) وَ (نه
مه ئن) یوم رسمیلری دخی معبودلره اسناد اولنان
یورطیلردن وَ بوندن بشقه (ایستمیك) یوم سروری
دخی نامنه اجرا ایدیلان یوم رسمیلردندر .

معابد یونانیه‌نڭ الڭ مشهوری (پانته ئون) نامیله
یاد اولنان معبددر . بومعبد گویاشهرك حامیه‌سی اولان
(مینرو) نڭ نامنه انشا ایدلمشدر . لکن بومعبد مشهور
۱٦۸۷ سنه‌سنده ونديكليلر طرفندن تخریب ایدلمشدر .

[اسکی مصریلرک دینلری]

اسکی مصریلرک بیننده ایکی درلو اجرا اولنوردی؛ بری اهالینك دیگری صنف رهبانك دینی ایدی .

صنف رهبان ، بر خالق جهانك و ار اولدیغنه اینانورلردیکه بو معبود (آمون) نامیله یاد اولنوب (تب) شهر مشهورنده معبدی وار ایدی .

بقای روح ، مجازات و مکافاة اخرویه ، انتقال روحه فوق العاده اعتقادلری وار ایدی ،

اهالینك دینی ، بودیندن پك اوزاقده ایدی . فرانسز منشئ مشهوری (بوسوئه) نك دیدیگی گبی اهالی ایچون اللهدن ماعدا هرشی الله اولمش ایدی.

فی الحقیقه اسکی مصریلر، حیوانات ونباتاته وارض اوزرنده و سماده بولنان اشیا واجرامه معبود نظریله باقارلردی . لکن طاپدقلری معبودلرك آره سنده ایکی دانه سی مشار بالبنان : ایدی بونلرك اسمی (اوزیریس) و (ایزیس) اولوب (اوزیریس) کونش وارکك ومصری احیا ایدن نیل مبارك و (ایزیس) ایسه

دیشی اولوب بوده مصرك اراضیٔ منبته‌سی ایدی .
بونلرك علامات ظاهره‌لری دخی اولوب اینـك
(ایزیس) وَ (آپیس) دیدکاری بوزاغـوده
(اوزیریس) ایدی .

[فنیکه‌لیلرك دینلری]

فنیکه‌لیلرك الك باشـلوجه معبودلری (بعـل)
تسمیه ایتـدکاری ایدی . بوندن ماعدا یونانیـلرده
اولدیغی گبی فنیکه‌لیلرده‌ده صورتڭ حامیسی (ملقارت)
ثروت، صناعت وَسیاحت معبودی (هرکول تیریه‌ن)
گبی معبودلر دخی وار ایدی .

[آثوریالیلرك دینلری]

آثوریالیـلر (بل) وَیاخود (ال) دیدکاری
گونشه طاپمق آیین رسمیلرندن ایدی . بوندن ماعدا
(نرغال) (بلتیس) (نه بو) (بعل‌غاد) نامیـله
معبودلری وار ایدی .

[سوریه لیلرك دینلری]

بونلرده (بعل) تسمیه ایتدکاری وَاصلاً گونش

اولان معبوده طپارلردی . گویا بونك قاریسی اولمق اوزره (بعل‌غاد) دیدکلری آیه دخی اجرای مراسم دینیه ایدرلردی .

[فرس قدیم ادیانی]

اسکی عجملر دینلرینی (زووآستر) [۱] دیدکلری بر فیلسوفدن اخذ ایتمشلردر . بودینك اساسی (زنداوستا) ده [۲] گورولدیگی اوزره ایکی قسم اولوب بری (اورموزو) [۳] دیدکلری ایولك وضیا وَدیگری (اهریمن) دیدکلری فنالق ویا ظلمت ایدی . هرنه‌قدر بو ایکی فکر زیاده‌سیله اجرای حکم ایتمکده ایدیسه‌ده عجملر بونلردن ماعدا (زروان آکه‌رن) دیدکلری بروجوده طاپارلردی . لکن شمدی عجمستانك همان هرطرفنده دین مبین احمدی جاری اولمقده‌در .

[۱] یعنی (زارتشت) تایه بدل دال ایله دخی تعتدر .
[۲] یعنی زند وپازند .
[۳] یعنی یزدان ـ و ـ اهرمن . [مطابع]

[هندليلرك اديان قديمه‌سى]

هندليلرك ميانده ایکی درلو مذهب حکم فرما اولمقـده ایدی . بری (براهما) دیگری (بودا) مذهبی ایدی . براهما مذهبنده بولنانلر باشلوجه ایکی معبودك وجودینـه اینانورلرديكه (اندرا) دیدکلری (افـلاك) دیگری (آغنی) دیدکلری (آتش) ایدی . بونلردن ماعـدا دیگر معبودين تاليـه دخی وار ایدیکه آنلرده (ثريا) (گونش) (وايود) هـوا ، (وارونا) صو ، (صوما) آی . (آدی‌تی) ارض ایدی .

براهما مذهبی ظهورندن بش آلتی عصر صکره بشـقه برقالبه گیرمش ایدی . اللرنده بولنان کتاب دخی (ودا) ناميله یاد اولنوردی .

ودانك ایچنده بولنان معبودين عظيمه (براهما) (ویشنو) (سی‌وا) ناملرنده‌کی معبودلر ایدی .

(بودا) مذهبی (بودا) نامنده بر پرنس طر- فندن ایجاد اولنمشـدر . بودا مذهبی براهما مذهبنه

علی العموم مغایر اولوب بومذهب مومی الیه ڭ پرنسك
یگرمی یدی یاشندن اوتوز آلتی یاشنه قدر امتداد
ایدن مدت و حدتنك اثریدر . بومذهبك مبنیٔ
علیهی علم، شدت ، طهارت ، صبر وتحمل صدقه
وشفقت ، گبی فضائل ایدی . صکرهلری بومذهب
چین، جاپونیا وسیلان آطهسنه قدر انتشار ایتمشدر .

بودا مذهبنده اڭ زیاده اساسی اولان درت
فضیلت عالیه ایدی . آنلرڭ برنجیسی مزاحم ومصائبك
حقیقتی ، ایکنجیسی اسباب مزاحم اوچنجیسی خراب
و معدومیتله برابر مزاحمك حدی و دردنجیسی
ایسه معدومیته وصول ایچون لازمکلن طریقدر .
قتل ، سرقت ، کذب ، زنا منهیاتدن ایدی .

[چینده بولنان ادیان]

چینده عمومیتله اوچ درلو دین حکم سورمشدره
بری (قونفوسیوس) نام فیلسوفك تأسیس کردهسی
اولان دین ، دیگری (فو) یاخود، بودا اوچنجیسی ده
(لائوچو) دینی ایدی .

قونفوسیوس ولادت عیسی‌دن تخمیناً آلتی عصر اول کلمشدر. لکن کندی نامیله یاد اولنان دینك اصل بانیسی کندیسی دکلدر. مومی الیه (یو) نامیله یاد اولنان مذهبی اصلاح ایتمشدر. بودین علی العموم مبهمات اوزرینه اولوب حتی قونفوسیوس بیله وجود باری‌یی ادراکدن عاجز قالدیغنی کمال صفوتله اقرار ایتمشدر. قونفوسیوس ابدیت روحی قبول ایتدیکی کبی هرنوع اعمال صالحه ومضره‌نك جهانده مقابلی کوریله‌جکنی بیان ایتمشدر. جهانی خلق ایدن بروجود عالی یه و بونك اشاغیسنده بعض معبودلره اینانمق بودینك متمماتندندر. قونفوسیوسك دینی دین رسمی اولوب ایمپراطور بودینك حامیسیدر. عملیات فضیلت، حسناته محبت، ظهارته دقت وحرمت، چوجقلرك اقربایه اطاعت و بوندن ماعدا بیوکلره حرمتی بودینك فضائل عظیمه سندندر.

بودا مذهبی دخی چینده یاییلمشدر. (لائوچو) مذهبی دخی اوچ اساسی قبول ایتمشدر. بو اساسلر

شرف وشانه وثروته تحقیر ، استبداد ذات وهوسات اولوب صکره‌لری بونلر دخی دکیشمشدر .

[سلت اقوامنك دینی]

سلت لرك ابتدالرده‌کی دینی بت پرستلك ایدی بعده بودین تعدد آلهه تحول ابتدی (ناران) نامنده‌کی معبودلری برق پریسی ایدی . بوندن (ووژز) دیدکلری معبود (ووژ) ، (پەنین) دیدکلری معبود ، آلپ و (آردووین) دیدکلری معبوده (آردن) اورمانلرینك معبوده‌سی اولوب بونلردن ماعدا (آورن) (بیب راقت) معبوده‌لری دخی‌وار ایدی . بوندن ماعدا قوای عمومیهٔ طبیعت ایله روح انسانی معبودلر صره‌سنه کچدی . (بل) نامیله یاد ایتدکلری گونش، معبود برکت دیه یاد اولنوردی .

غولوآلرده تجارت پریسی ، (توتاتت) نامیله صنایع وطرق حامیسی وار ایدی .

بو ادیاندن بشقه سلت قومنـده برده (دوروۋی دیزم) (druidisme) نامنـده بردین دخی انتشار ایتمشیدی . بو طریقتك سالكلری روح وماده نك بقاسنی وانتقـال روحی وجهانك اوته‌سـنده اولیمپ دنیان بردیگر جهانك بولندیغی واوراده محاربلرك سلاح وعربه وحیوان بولدقلرینی دشمنلرینك باشیله برنوع شروب ایچـدكلرینی سـویلرلر ایدی . بونك ایچون سلت اقوامی بیننـده اولومك اصـلا اهمیتی یوق ایدی .

(دوروید) لر اوچ قسمه منقسم ایدی : بری صنف علما ، ایكنجیسی ، رهبان تالیه اوچنجیسی شعرا ایدی . بوصنفلردن ماعدا (واسو) (سارونید) نامیله دیگر صنفلر دخی وار ایدی . (واسو) لرآیین الهی ایله مشغول وسارونیدلر ایسه اوقوتمق وعدالت ایله متوغل ایدیلر . دو رویدلرك بو یننـد ه علامت فارقه اولمق اوزره بللور بركله وار ایدی . (دورودین) لرك قادینلری دخی اولوب بونلرده بشـقه برطریقت

تشکیل ایدرلردی . لکن بونلر ارککلرك یاقاریلری
ویا قزلری ایدی . بونلر هم پاپاس هم کاهن هم ده
سحرباز ایدیلر . (ش) آطه‌سی مقر اقامتلری ایدی .

[جرمانیه اقوامنك دینلری]

اسکی جرمنلرك دینلری سات اقوامنك دینی ایله
متناسب گبی ایدی . چونکه جرمنلر دخی قوای
طبیعیه یی تألیه ایتمشلردر . جرمنلر (آل فاتر)
نامنده بر وجود عالی طانیمشلردر . وجرمن سلاله‌سنك
باباسی نامیله‌ده (تو و یسقو) نامنده برینه عبادت
ایتمشلردر . (توویسقو) نك اوغلی (مان اب الامم)
ایدی . بوندن ماعدا (زییو) نامیله محاربه
معبودی ایدی . معبود البوارق (دونار) ایدی
بونلردن بشقه برطاقم معبودین سفلیه دخی وار ایدی .
اورمانلر ، مغاره‌لر جرمن اقوامنك معبدلری ایدی .
معبودلره عبادت ذبح انسان ایله اولوب لکن بو عادت
یواش یواش محو اولمشدر .

❀

[اسقاندیناولیلرك دینلری]

اسقاندیناو معبدلری الك اوّل اون ایکی معبود ایله اون ایکی معبوده قبول ایتمشلردر . باشلوجه‌لری شونلردر :

(۱) (اوده‌ن) اب المعبودین (۲) (تور) برق معبودی . (۳) (بالدور) شعر معبودی ، (نژور) نهرلر ، دگزلر روزگارلر ثروت معبـودی (مزه‌یر) ایلك بهار برکت ، صالح معبـودی . (ننیر) محاربه معبودی . (لوق) فنالق معبودی .

باشـلوجه معبوده‌لرده شـونلردر : (فریغا) اوده‌نك زوجه‌سی وتزوج معبوده‌سی (فره‌یا) فرح ومحبت معبوده‌سی (ایدون) فواکه معبودین معبوده‌سی . بونلردن ماعـدا برصره معبودین سـفلیه واردر . اسقاندیناولیلرك دینی علی العموم اسکی فرس اقوامنك دیننه پك مشابهدر .

شورایه قدر صاییلان اقوام مشهوره‌نك دینلرندن ماعدا پرولیلر وَجاپونیالیلرك وَمکسیقالیلرك وَ دها سائر

ملل سائرهٔ عتیقه‌نك دینلری وار ایسه‌ده علی‌العموم جمله‌سی تکثر آلهی قبول ایتمش اولدقلرندن جمله‌سنك اساسی برکیدر . بو دینلرك اکثریسی شمدی موجود اولمیوب الیوم موجود اولان باشلوجه اوچ دین واردرکه آنلری مطالعه ایتمك دها اولادر .

١

دین موسی علیه‌السلام

دین موسوی، ادیان موجوده‌نك الڭ اسکیسیدر . قرآن مبینك دخی نصوص جلیله‌سنه نظراً بو دین حضرت موسی علیه السلامه جناب حقدن نازل اولان توراة شریف وجود باریناك وحدتنی تصدیق ایدر . دین موسانك تاریخ ظهوری علی‌التخمین میلاددن ١٦٢٣ سنه مقدمه‌قدر وارییور .

توراتك درونده بولنان موادڭ باشلوجه‌لری بروجه آتیدر :

١ — بن سزك الك بيوك اللهكزم . بشقه الله يوقدر . سز بنم نامه بتلر يابميه جقسكز .

٢ — نام ذوالجلالمی هر یرده آغزکزه آلمیه جقسکز .

٣ — آلتی گون چالیشوب یدی گون استراحت ایده جکسکز .

٤ — چوق يشامق ايسترايسه كز آناكزه، باباكزه احترام ايديكز .

٥ — قتل حرامدر .

٦ — زنا حرامدر .

٧ — سرقت حرامدر .

٨ — شهادت كاذبه حرامدر .

٩ — آخرك قاريسنى ايستهمك حرامدر .

١٠ — بشقه سنك املاك عقار وخدمتكار وحيواناتنى واسراسنى ايستهمك حرامدر .

بو اون مادهٔ مهمه‌یی (میتولوژی) نامیله موجود اولان بر کتابدن ترجمه ایتدم صحت وکذبنی بیلمم . یهودیلرك مصردن خروجلرندن صکره، ١٦٢٥ ده

فلسطین قطعه‌سنده اقامت ایتمشلر وَبك چوق حکمدارانه مالك اوله‌رق نهایت رومالیلر طرفندن (اندومن هرود) نامنده نصب ایدیلن برقرال زماننده حضرت عیسی علیه‌السلام وجوده گلدی .

میلاد عیسی علیه‌السلامدن آلتمش بش سنه اوّل یهودیلر رومالیلره قارشو عصیان ایتدیلر (واسپازیین) یهودیلری قدس شریفده محاصره ایدوب بعضلرینی اسیر ، بعضلرینی‌ده اعدام ایلدی . وَمعابدی دخی خراب ایتدی .

لکن قدس صکره‌دن ینه کسب شرف ایتمکه باشلادی ، ۱۳۵ ده (آندیه‌ین) نام ایمپراطور خرابه شهر اوزرنده ینه معابد انشاسنی آرزو ایتد . یکندن یهودیلره قیام ایدوب مقاومته باشلادیلر . لکن ... و۵۸۲ یهودی مقتول دوشوب شهر دخی بتون بتون خراب اولدی . اشته یهودیلرك بربرلرندن آیرلدقلری تاریخ بو تاریخدر .

[نصرانیت]

نصرانیت حضرت عیسی علیه‌السلام طرفندن تأسیس ایدلمش وَ بونك صورت تأسیسی ایچون انجیل شریف نازل اولمشدر. بوگونکی گونده خرستیانلق علی‌العموم اوچ فرقه‌یه منقسمدر. برنجیسی قاتولیك مذهبی، ایکنجیسی اورتودوقس وَیاخود روم مذهبی اوچنجیسی پروتستان مذهبیدر. قاتولیك مذهبنده ایمان اولنه‌جق شیلر بروجه آتیدر.

(١) اقانیم ثلثه. یعنی بر الله ایله وجود باری‌ده تشخص ایتمش اوچ ذات. که بونلر بابا، اوغول، روح‌القدسدر.

(٢) اللهه نسبتله سفلی انسانه نسبتله عالی‌اولان ملكلرك وجودینه اینانمق.

(٣) هبوط آدم وَ ذلهٔ اصلیه.

(٤) خرستیانلرك. انقارناسیون ورهدامپسیون دیدكلری شی.

(٥) لطف وعطیه وامداد الهی.

(٦) مقدسات : وافتیز، تصدیق، اوقاریستی [١] ، پەنی تانس [٢] اکسـترم اونقسـیون، [٣] اوردر [٤] وَتزوج .

(٧) محاکمات شخصـیه . محاکمات عمومیـه . وَمجازاة ومکافاة اخرویه .

(٨) l'immaculée conception [٥] دنیلن شی . ایشـته قاتولیك مذهبنده اولان شرائط ایمانیه بونلردر .

اورتودوقس مذهبی میـلادك دردنجی عصرنده قاتولیك مذهبندن آیرلمشدر . بناءعلیه اورتودوقس

[١] حضرت عیسی علیه‌السلامك اتنك وشراب حانندە اولەرق جان وقان وجسمنی حاوی اولان ساقرەمان .

[٢] ندامت دینیه .

[٣] حال نزعدە کلش خستەنك اوزرینـدە قونیلان مقدس دهن آیینی .

[٤] نظامات .

[٥] حضرت مریمك بلا قباحت کبه قالمسی .

مذهبنك قاتولیك مذهبندن نه صورتلرله آیرلدیغنی کوسترهلم :

اولاً : روح القدس قاتولیك مذهبنده اولدیغی کبی نه بابادن نه ده اوغل . یالکز بابادر . (قومونیونی) [٦] ایکی صورتله اداره ایدر . و افتیز وجودك تماماً صویه کیرمسیله در . پاپاسلرك بکارلغنی رد ایدر . عبادت لسان روم ایله اولوب بتلری وآلات موسیقه یی قبول ایتمز . پاپانك حکومتنه تابع اولمیوب یدی سکز پطریقلکه تابعدر . اك بیوك کرسی استانبول پطریقلکیدر .

پروتستان مذهبی ١٥١٦ سنه سنده لوتر نام ذات طرفندن احیاسنه بذل غیرت ایدلمشدر . بونكده اینانیله جق ماده لری یکرمی بر دانه در . پروتستانلر علی العموم اوچ درلو ساقره مان طانورلر آنلر وافتیز ، قومونیون وندامت دینیه در .

بوندن ماعدا خرستیانلقده قالوینیزم، انغالیقان،

[٦] وجود عیسی نك صورت قبول آیینی .

اسقوچیالیلرك ملی کلیسالری وَ مذاهب متعددهٔ سائره واردر .

[اسلامیت]

اسلامیت تاریخ میلادك ٦٢٢ سنه‌سنده نور پاش اقطار جهان اولمشدر . پیغمبر ذیشان افندمز مکه‌ده تاریخ میلادك ٥٦٩ سنه‌سی گهواره زیب وجود اولمشلردر . کندیلری قرق یاشنده ایکن نبوت وَقرق اوچ یاشنده ایکن رسالت ایله تبشیر اولندی . مصحف شریف عنوان عالیسیله دنیوی واخروی کافهٔ حقوق ومعاملاتمزی جامع بولنان فرقان کریم قبل باریدن آیت آیت نازل اولمشدرکه الی قیام الساعه بقاسنه امینز .

ترقیات علمیه وَفنیه‌یه شروعمزده اوّلا ادیان ایله باشلایغمز انسانلرك اوللری نه درجه معلومات اخذ ایتمش اولدقلرینی گوسترمك ایچون ایدی . لکن اوچ دین عظیم اخیردن اولکی اساطیر بحثلری هپسی

اختراعات انسانیه‌دن اولوب بوده او یتیشان انسانلرك فکر آلهی دن نه‌درجه حصه‌مند اولدقلرینی کوسترر. فلسـفه‌که علم‌العلوم‌در. خلقت بشرایله برابر جهانه کلمشدر. روماليلر وَ یونانیلر بیننده اوللری منتشر اولان تعدد آله مسـئله‌سی اوزمان اهالیسنك فکر آلهی یه نه درجه قوّت ویردکارینی ارائه ایدر.

تمّ

مطبعهٔ ابوالضیا

كتابخانهٔ ابوالضيا

سانحات العجم

جزء ۱

حافظ شيرازى

مترجمى

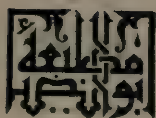
معلم ناجى

برنجى طبعى

قسطنطنيه

۱۳۰٤

مطبعهٔ ابوالضيا

مقدمه

مشاهیر شعرای فرسك كرك ضروب امثالدن وكرك امثاله بكزر حكيمانه اقوالدن معدود اولان بعض ابيات ومصارعنى (سانحات العجم) عنوانى آلتنده جمع ايتمك فكرى ـ سعادتلو ابوالضيا توفيق بك افندينك اخطار مشوقانه سى اوزرينه ـ بكا بوندن برسنه مقدم (سانحات العرب) ى يازمغه باشلاديغم زمان كلديكى حالده كثرت مشاغلدن طولايى برطرفدنده آنى تحريره ابتدا ايده مامش ايدم .

انسان ايچون ذهننده اجراسنه قرار قطعى ويرديكى بر خصوصى فعله كتيره مامك الك بيوك عذابلردن اولديغى جهتله وقتك مساعده سنه انتظاراً مضطرب اولور طورردم .

شمدی ذهنم مستریح اولمغه باشلادی، چونکه سانحات العجمی یازمغه باشلایورم .

بو باشلایش بعض ارباب مطالعه جه اهمیتسز عد اولنه‌بیلیر . اوراسی بنم وظیفه‌م دکل !... بنم وظیفه‌م یاپه‌جغم دیدیکم شیئی یاپمغه چالشمقدر. ایش میدانه کلنجه بکنیلیرسه اوده بر بشقه موفقیت اولور .

سانحات العجم سانحات العرب کبی ایضاحاتی حاوی اولمیه‌جق، یالکز مشاهیر مشار الیهمك انتخاب ایده‌جکم ابیات ومصارعیله بونلرك ممکن اولدیغی قدر آچیق ترجمه‌لرندن عبارت بوله‌جق .

بونك سببی فارسینك عربی‌یه نسبتله قولای اولمسی، برده امثالدن صاییله‌بیله‌جك عجم سوزلرینك عثمانلی مثللری کبی وقتیله مورد ومضربلری لایقیله ضبط ایدلمامش بولنمسیدر .

واقعا الده (جامع التمثیل) کبی امثال فارسیه‌یی شامل بعض کتب موجود ایسه‌ده بونلرك تعیین موارد ومضارب خصوصنده اتخاذ ایتدکاری مسلك

بتون بتون (تعليل بعد الوقوع) يولنده اوزون اوزادی‌يه اويدرمه حكايه سويلمكدر . بو ايسه اوقدر استفاده اولنور برشی دكلدر .

مع مافيه سانحات العجم منحصراً امثالدن متشكل اولميه‌جق‌كه موارد ومضاربك مطلقا تعيينی قضيه‌سنی التزام ايتمكه مجبور اولسون .

سانحات العجمك اجزاسندن هربری برشاعر شهير فرسك اك كوزل بيتلريله مصراعلرينی حاوی اوله‌جقدر .

بعضاً ايكی ويا اوچ شاعرك سانحاتی جزء واحد تشكيل ايده‌بيله‌جكی كبی قائللری بنجه مجهول اولان ابيات ومصارع ايچون دخی برجزء تخصيص قيلنه‌جقدر .

سانحات العربده مندرج امثالك چوغی منثور اولديغی حالده سانحات العجمده مندمج اقوالك هپسی منظومدر .

بو مجموعه برقاچ بیـك بیت و مصراعی جامع اوله‌جقدر . منثور اقوال کزیدهٔ عجمك جمله‌سـیله منظوملرندن برچوغنـك صورت مناسبه‌ده جمعی خدمتنی دخی آرقداشلردن بکلیه‌جکم .

معلم ناجی

سانحات العجم

۱

* نهان کی ماند آن رازی کزو سازند محفلها

بر سر، که مدار تشکل محافل اولور، نصل مکتوم قالیر؟

۲

* خود آید آنکه یاد نیاید زنام ما

بر کون کلهجك که اسممز آکلیهجق !

۳

* در عیش نقد کوش که چون آبخور نماند

* آدم بهشت روضهٔ دار السلام را

ذوق حاضردن استفادهیه چالش . بلق ! آدم بیله ـ قسمتی قالمینجه ـ جنتی ترك ایدیویردی !

— ٤ —

❀ دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

ایواه ! گیزلی سر آشکار اوله‌جق !

— ٥ —

❀ گر تو نمی پسندی تغییر کن قضارا

بگنمیورسه‌ك حکم آلهی بی دکشدر !

— ٦ —

❀ تو از این چه سود داری که نمی کنی مدارا

مدارا ایتمامکدن نه فائده کوریورسین ؟

— ٧ —

❀ بخت بد تا بکجا می برد آبشخور ما

طالع نامساعد باقه‌لم قسمتمزی دها نره‌لره آته‌جق !

— ٨ —

❀ کاشکی هرگز ندیدی دیدهٔ ماروت را

کاشکی کوزمز یوزیکی هیچ کورمیدی !

۹

❀ گناه باغ چه باشد چواین گیاه نرست

ایشته بو اوت بتمدی ! باغك گناهی نه‌در ؟

۱۰

❀ فکر هرکس بقدر همت اوست

هرکسك فکری همتنه کوره اولور .

۱۱

❀ بسا سرا که درین کارخانه خاك سبوست

بو کارخانه‌ده نیجه باشلر دستی طوپراغی اولمشدر !

۱۲

❀ زاهدان معذور داریدم که اینم مذهبست

صوفیلر ! بنی معذور طوتك، مذهبم بودر .

۱۳

❀ نا امید از دررحمت مشو ای باده پرست

ای مدمن خمر ! باب رحمت حقدن مأیوس اولمه !

۱٤

❁ ترك کام خود کرفتم تا بر آید کام دوست

سودیکمك مرادی حصوله کلسون دیه کندی مرادمك
ترکنی اختیار ایتدم .

۱٥

❁ سلطان جهانم بچنین روز غلامست

بویله بر کونده سلطان جهان غلامدر !

۱٦

❁ آنکس که چوما نیست درین شهر کدامست

بو شهرده بزم کبی اولمیان کیمدر ؟

۱۷

❁ باپادشه بکوی که روزی مقدرست

پادشاهه دی که : هرکسك رزقی مقسومدر .

۱۸

❁ برو بکار خود ای واعظ این چه فریادست

واعظ ! ایشکه کیت ! بونه عجز سفسطه‌در !

۱۹

❀ نصیحت همه عالم بگوش من بادست

بتون عالمك نصیحتی قولاغمه روزگار کبی گلیور !

۲۰

❀ بهست ونیست مرنجان ضمیر وخوشدل باش

❀ که نیستیست سرانجام هرکمال که هست

وار ایله، یوق ایله کوکلکی اینجتمه؛ آسوده خاطر اول . هرکمالك صوکی زوالدر .

۲۱

❀ بس طور عجب لازم ایام شبابست

اطوار عجیبه گنجلك زمانك لازمیدر .

۲۲

❀ جه وقت مدرسه وبحث کشف وکشافست

مدرسه نك، کشف وکشافدن بحث ایتمه نك صره سی دکل!

۲۳

❀ لحباب حاضرند باعدا چه حاجتست

احبا بوراده، اعدایه نه حاجت !

— ٢٤ —

❀ چراغ مصطفوی باشرار بولهبیست

مصطفوی چراغدن ابو لهبی قیغلجم آیرلمز !

— ٢٥ —

❀ کس را وقوف نیست که انجام کار چیست

ایشك صوکی ندیه وارەجغنی کیمسه بیلمز .

— ٢٦ —

❀ غمخوار خویش باش غم روزگار چیست

کندی دردیکی دوشون ! عالمك دردیله اوغراشمق نه اولیور ؟

— ٢٧ —

❀ زهی مراتب خوابی که به زبیداریست

نه کوزل مراتب رؤیوید! اویانقلقدن بیڭ قات اعلی!

— ٢٨ —

❀ هرکسی آن درود عاقبت کار که کشت

هرکس اکدیکنی بیچر .

۲۹

❀ همه جا خانهٔ عشقست چه مسجد چه کنشت

هر یر دارالعشقدر، مسجدله کلیسانك فرقی یوق !

۳۰

❀ نه عارفست که نسیه خرید ونقد بهشت

پیشینی براقوب ده‌ویره‌سی‌یی اختیار ایدن عارف دکلدر .

۳۱

❀ نکته‌ها هست بسی محرم اسرار کجاست

نکته چوق، فقط آکلایان نرده ؟

۳۲

❀ فکر معقول بفرما کل بیخار کجاست

کوزلجه دوشون ! دیکنسز کل وارمیدر ؟

۳۳

❀ ترسم این نکته بتحقیق ندانی دانست

قورقارم، بو نکته‌یی بروجه تحقیق آکلایه‌مزسین !

— ٣٤ —

❀ آری باتفاق جهان می توان گرفت

اوت ! اتفاق ایله جهانی ضبط ایتمك ممکندر .

— ٣٥ —

❀ خرم آن کز نازنینان بخت برخوردار داشت

طالعی نازنینلردن استفادهیه مساعد اولانك ایشی یولنده !

— ٣٦ —

❀ چون صبر توان کرد که مقدور نماندست

نصل صبر ایتملی ؟ طاقت قالمدی !

— ٣٧ —

❀ چو مفلسی که طلبکار گنج قارونست

طالب مال قارون اولان مفلس کبی !

— ٣٨ —

❀ درکار خیر حاجت هیچ استخاره نیست

خیر ایشده استخارهیه حاجت یوقدر .

-- ٣٩ --

※ جای غم باد هر آن دل که نخواهد شادت

سنك مسرور اولمه‌كی ایسته‌ین کوکل مغموم اولسون !

-- ٤٠ --

※ نازکم کن که درین باغ بسی چون توشکفت

اوقدر ناز ایتمه ! بو باغچه‌ده سنك کبی پك چوق چیچك آچلدی !

-- ٤١ --

※ ماباتو نداریم سخن خیر وسلامت

بزم سنكله سوزمز یوق، اوغورلر اولسون !

-- ٤٢ --

※ یارب مباد کس را مخدوم بی عنایت

الٰهی ! کیمسه‌نك ولی نعمتی عنایتسز اولمسون !

-- ٤٣ --

※ جانا روا نباشد خونریز را حمایت

افندمز ! ظالمی حمایه ایتمك لایق دکلدر .

-۴۴-

❀ جور ازحبیب خوشترکز مدعی رعایت

آشنانك جوری بیكانه‌نك رعایتندن اولادر .

-۴۵-

❀ کوته نتوان کردکه این قصه درازست

قیصه کسیله‌مز، بوقصه اوزوندر .

-۴۶-

❀ دولت آنست‌که بی‌خون دل‌آید بکنار

❀ ورنه‌باسعی وعمل باغ جنان این‌همه نیست

دولت زحمتسز اله کچملی، یوقسه مساعی یه مقابل و یر یله‌جك جنت برشی دکلدر !

-۴۷-

❀ مباش درپی آزار وهرچه خواهی کن

❀ که‌در شریعت ماغیر ازین کناهی نیست

کیمسه‌یی اینجیتمه‌ده دایسترسه‌ك یاپ ! بزم شریعتمزده بوندن بشقه کناه یوقدر !

٤٨

❀ در رهگذر کیست که دامی ز بلانیست
کیمك یولنده بلا طوزاغی یوق ؟

٤٩

❀ در هیچ سری نیست که سری زخدانیست
هیچ برسر یوقدر که آنده برسر الٓهی بولنمسون .

٥٠

❀ آه ازین راه که دروی خطری نیست که نیست
آه بو یولدن ! هر درلو خطر بونده‌در !

٥١

❀ چو بشنوی سخن اهل دل مگو که خطاست
برعارف سوزی ایشتدیکك وقت « خطادر ! » دیمه .

٥٢

❀ تبارك الله ازین فتنها که برسرماست
باشمزه نه‌قدر فتنه اوشونتی ایتمش ! مدد الله !

٥٣

❁ من این نگفته‌ام آنکس که گفت بهتان گفت

بن اویله سوز سویله‌دم، سویلدی دیین بهتان ایتمش .

٥٤

❁ مصلحت نیست که از پرده برون افتد راز

❁ ورنه در مجلس رندان خبری نیست که نیست

سرك خارجه چیقمسی مناسب دكلدر، یوقسه محفل عرفانك آلمدیغی خبر یوقدر .

٥٥

❁ طالع بی شفقت بین که درین کار چه کرد

مرحمتسز بخته باق، بوبابده نه یاپدی !

٥٦

❁ یار دیرینه ببینید که بایار چه کرد

اسکی دوسته باقكز، دوسته نه یاپدی !

٥٧

❁ بطالتم پس از امروز کار خواهم کرد

آرتق تنبللك ایلمیور، بوكوندن صكره ایش كوره‌جكم .

۵۸

❀ مارا خدا ززهد ریا بی نیاز کرد

الله بزی زهد ریاکاراندن مستغنی ایتمشدر .

۵۹

❀ غبار ره بنشان تا نظر توانی کرد

یولده‌کی توزی باصدر که کوره‌بیله سین !

۶۰

❀ خدارا باکه این بازی توان کرد

الله ایچون سویلیث ! بو اویون کیمه ایدیله بیلیر ؟

۶۱

❀ توبه فرمایان چرا خود توبه کمتر می کنند

توبه ایتمه‌مزی امر ایدنلر عجبا نیچون توبه ایتمیورلر !

۶۲

❀ درکجا این ظلم برانسان کنند

انسانه بوظلمی نره‌ده ایدرلر ؟

-ﷺ ٦٣ ﷺ-

❀ نصیب ماست بهشت ای خدا شناس برو
❀ که مستحق کرامت گناهکارانند

ای عارف بالله ! کیفکه باق ! جنت بزم نصیبمزدر،
زیرا الکزیاده احسانه مستحق اولانلر گناهکارلردر .

-ﷺ ٦٤ ﷺ-

❀ نفی حکمت مکن ازبهر دل عامی چند

برقاچ جاهلك خاطری ایچون حکمتی حکمسز براقه !

-ﷺ ٦٥ ﷺ-

❀ چشم انعام مدارید زانعامی چند

حیوان کبی حریفلردن احسان امیدنده بولنمیك !

-ﷺ ٦٦ ﷺ-

❀ زهی سجادهٔ تقوی که یك ساغر نمی ارزد

ماشاءالله نه کوزل تقوی سجادهسی ! برقدح شراب
بیله ایتیور !

-- ٦٧ --

❀ برو کاین وعظ بی معنی مرادر سرنمی کیرد

هادی اورادن ! بو معناسز وعظ بنم ذهنمه کیرمیور .

-- ٦٨ --

❀ هرکسی برحسب فهم کمانی دارد

هرکسك آکلایشنه کوره برظنی وار .

-- ٦٩ --

❀ هرسخن وقتی وهرنکته مکانی دارد

هرسوزك زمانی، هرنکتەنك مکانی وار .

-- ٧٠ --

❀ کلك مانیز زبانی وبیانی دارد

بزم قلمزکده لسانی، بیانی وار !

-- ٧١ --

❀ موسی بهشت وازپی کوساله می رود

موسایی براقشده بوزاغینك آرقەسی صره کیدیور !

﴿ ۷۲ ﴾

❀ دیو چو بیرون رود فرشته در آید

شیطان چیقنجه ملك كیرر .

﴿ ۷۳ ﴾

❀ چند نشینی که خواجه‌کی بدر آید

افندی چیقه‌جق دیه نه وقته قدر اوطوره‌جقسین ؟

﴿ ۷۴ ﴾

❀ ویران سرای دل راکاه عمارت آمد

ویرانهٔ قلبی آباد ایده‌جك زمان كلدی .

﴿ ۷۵ ﴾

❀ هان ای زیان کشیده کاه تجارت آمد

ای ضرر دیده ! متبصر اول، تجارت وقتی كلدی !

﴿ ۷۶ ﴾

❀ کجا ست شیر دلی کز بلا نپرهیزد

زه‌ده بلادن صاقنمیه‌جق بر ارسلان یوركلی ؟

۷۷

❀ بر همانیم بودیم وهمان خواهد بود

اول نصل ایدیسهك ینه اویله یز' ینه ده اویله اوله جغز.

۷۸

❀ ای بسا خرقه که شایستهٔ آتش باشد

آتشه آتیله جق خرقه چوق !

۷۹

❀ حیف باشد دل داناکه مشوش باشد

قلب عارفك مضطرب اولمسی شایان تأسفدر .

۸۰

❀ دلا کی به شود کارت اگر اکنون نخواهد شد

کوکل! ایشك شمدی یولنه کیرمز سه نه زمان کیره جك؟

۸۱

❀ همای کومفکن سایهٔ شرف هرگز

❀ برآن دیارکه طوطی کم اززغن باشد

همایه سویله : طوطینك چایلاقدن آشاغی طوتلدیغی

دیاره سایه انداز شرف اولمسون !

— ٨٢ —

❀ یارب مباد آنکه گدا معتبر شود

یارب ! شخص دنی هیچ بر وقتده معتبر اولمسون !

— ٨٣ —

❀ روشکرکن مبادکه ازبد بترشود

شکرایت ! الله ایتمسون ! حال بوندنده بتر اوله‌بیلیر .

— ٨٤ —

❀ همچو گل برخرقه رنك می مسلمانی بود

خرقه گل کبی آلودهٔ شراب ! بویله مسلمانلقمی اولور ؟

— ٨٥ —

❀ بد پسندی جان من برهان نادانی بود

عزیزم ! استحسان قبایح برهان جهالتدر .

— ٨٦ —

❀ بخشا برکسی کش زر نباشد

زوکرده آجی !

٨٧

❀ براحتی نرسید آنکه زحمتی نکشید

زحمت چکمین راحته ایرمز .

٨٨

❀ این گوش بس حکایت شاه وگدا شنید

بو قولاق چوق شاه وگدا حکایه‌سی دیکله‌مشدر !

٨٩

❀ نبود خیر درآن خانه‌که عصمت نبود

عصمت اولمیان خانه‌ده خیر اولمز .

٩٠

❀ هرکرا نیست ادب لایق صحبت نبود

ادبی اولمیان صحبته لایق دکلدر .

٩١

❀ کس بمیدان درنمی آید سوارا نراچه شد

میدانه کیمسه چیقمیور ، آتلیلره نه اولدی ؟

۹۲

❀ گر راهزن تو باشی صد کاروان توان زد

اکر قاطع طریق سن اولورسهڭ یوز کاروان اوریله بیلیر .

۹۳

❀ شاید که چو وابینی خیر تو درین باشد

بلکه حقکده خیرلیسی بودر .

۹٤

❀ سر پیاله بپوشان که خرقه پوش آمد

قدحك اوستنی اورت، خرقه پوش کلدی !

۹۵

❀ گدای شهر نگه کن که میر مجلس شد

شهرمزڭ دیلنجیسنه باق، رئیس مجلس اولمش !

۹٦

❀ کسی آن آستان بوسد که جان در آستین دارد

او آستانی جانی آستیننده اولان او په بیلیر !

۹۷

❀ سامری کیست که دست از ید بیضا ببرد

سامری کیمدر که ید بیضایه غلبه ایتسون !

۹۸

❀ درد دارد چه کند کز پی درمان نرود

دردی وار ، نصل درمان آرامسون ؟

۹۹

❀ الله الله که تلف کرد وکه اندوخته بود

فسبحان الله ! کیم تلف ایدیور ! کیم قازانمش ایدی !

۱۰۰

❀ بهوش باش که نقد تو پاسبان نبرد

عقلکی باشکه طوپلا ! نقدیکی نکهبان آشیرمسون ؟

۱۰۱

❀ من از بیکانکان دیکر ننالم

❀ که بامن هرچه کرد آن آشنا کرد

بن آرتق بیکانه‌لردن شکایت ایتمیه‌جکم ، زیرا بکا نه ایتدی ایسه او آشنا ایتدی !

۱۰۲

❀ چه کنم بازیٔ ایام مرا غافل کرد

نه یاپدیم ؟ زمانڭ اویونی بنی اغفال ایلدی !

۱۰۳

❀ من آن نگین سلیمان بهیچ نستانم

❀ که گاه گاه درو دست اهرمن باشد

بن او خاتم سلیمانی‌یی هیچه آلمم زیرا بعضاً دیو الند یکچیور !

۱۰٤

❀ غریب را دل سرگشته با وطن باشد

غریبڭ بی‌چاره کوکلی وطندن آیرلمز .

۱۰۵

❀ جنگ هفتاد ودو ملت همه‌را عذر بنه

❀ چون ندیدند حقیقت در افسانه زدند

دین خصوصنده مشغول جدال اولان ملل مختلفه‌نڭ بو حالنی معذور طوت . آنلرڭ بویله خیالات ایله اوغرا- شوب طورملری حقیقتی کوره‌مدکلرندندر .

۱۰٦

❀ واعظان کاین جلوه در محراب ومنبر میکنند
❀ چون بخلوت میروند آن کار دیگر میکنند

محراب ومنبرده بویله جلوه ایدوب طوران واعظلر خلوته چکیلنجه بشقه ایشله مشغول اولورلر !

۱۰۷

❀ دمی باغم بسربردن جهان یکسر نمی ارزد

بتون جهان برنفسی غم ایله چکیرمکه دکمز .

۱۰۸

❀ بیفتد آنکه درین راه باشتاب رود

بو یولده عجله ایله کیدن دوشر!

۱۰۹

❀ درمحفلی که خورشید اندر شمار ذرست
❀ خودرا بزرك دیدن شرط ادب نباشد

کونشك ذره عد اولندیغی بریرده کندینی بیوك کورمك موافق ادب دکلدر .

۱۰۲

❀ چه کنم بازیٔ ایام مرا غافل کرد

نه یاپدیم ؟ زمانك اویونی بنی اغفال ایلدی !

۱۰۳

❀ من آن نگین سلیمان بهیچ نستانم

❀ که گاه گاه درو دست اهرمن باشد

بن او خاتم سلیمانی‌یی هیچه آلم، زیرا بعضاً دیو النه کچیور !

۱۰٤

❀ غریب را دل سرگشته باوطن باشد

غریبك بی چاره کوکلی وطندن آیرلمز .

۱۰٥

❀ جنك هفتاد ودو ملت همه‌را عذر بنه

❀ چون ندیدند حقیقت در افسانه زدند

دین خصوصنده مشغول جدال اولان ملل مختلفه‌نك بو حالنی معذور طوت . آنلرك بویله خیالات ایله اوغرا . شوب طورملری حقیقتی کوره‌مدکلرندندر .

۱۰۶

❀ واعظان کاین جلوه در محراب ومنبر میکنند

❀ چون بخلوت میروند آن کار دیگر میکنند

محراب ومنبرده بویله جلوه ایدوب طوران واعظلر خلوته چکیلنجه بشقه ایشله مشغول اولورلر !

۱۰۷

❀ دمی باغم بسربردن جهان یکسر نمی ارزد

بتون جهان برنفسی غم ایله چکیرمکه دکمز .

۱۰۸

❀ بیفتد آنکه درین راه باشتاب رود

بو یولده عجله ایله کیدن دوشر!

۱۰۹

❀ درمحفلی که خورشید اندر شمار ذرست

❀ خودرا بزرك دیدن شرط ادب نباشد

کونشك ذره عد اولندیغی بریرده کندینی بیوك کورمك موافق ادب دکلدر .

-- ۱۱۰ --

❀ شاها روامدارکه مفعول من اراد
❀ کردد بروزکار توفعال مایرید

ای پادشاه ! بر (مفعول من اراد) ك سنك دورکده (فعال مایرید) اولمسنی روا کورمه !

-- ۱۱۱ --

❀ برادر بابرادرکی چنین کرد

قرداش قرداشه بویله‌می معامله ایدر ؟

-- ۱۱۲ --

❀ دائما یکسان نباشد حال دوران غم مخور

دنیانك حالی هرزمان بر اولمز ، غم یمه !

-- ۱۱۳ --

❀ هرآنچه ناصح مشفق بکویدت بپذیر

ناصح مشفق سکا هرنه دیرسه قبول ایت .

-- ۱۱٤ --

❀ حریف راه نیندیشد از نشیب وفراز

جدی یولجی اینشدن ، یوقشدن صاقنمز .

-- ١١٥ --

❀ بی چاره ما که پیش تو از خاك كمتريم

بی‌چاره بز که نزدکده طوپراق قدر قدرمز یوقدر !

-- ١١٦ --

❀ سخن بخاك ميفكن چرا كه من مستم

سوزیکی ضایع ایتمه، چونکه بن سرخوشم .

-- ١١٧ --

❀ کار فرمای قدر میکند این من چه کنم

بونی فرمازان قدر یاپیور، بن‌نه یاپه‌یم ؟

-- ١١٨ --

❀ گرلاغرم وگرنه شکار غضنفرم

نحیف ایسه‌مده، دکل ایسه‌مده ارسلانه شکاراولورم!

-- ١١٩ --

❀ من لاف عقل میزنم این کارکی کنم

بن‌عاقلم دیپورم، اوله ایش یاپارمی‌یم ؟

۱۲۰

❀ من نه آنم که دکر کوش بتزویر کنم

بوندن صکره تزویره قولاق ویره‌جکلردن دکلم .

۱۲۱

❀ ببین که اهل دلی درجهان نمی بینم

باق ! جهانده براهل دل کوره‌میورم !

۱۲۲

❀ روح را صحبت نا جنس عذابیست الیم

ناجنس ایله مصاحبت روحه عذاب الیمدر .

۱۲۳

❀ پدرم روضهٔ رضوان بدو کندم بفروخت

❀ نا خلف باشم اکر من بجوی نفروشم

بابام جنتی ایکی بغدایه صاتمش . بن برآرپه‌یه صاتمز-
سه‌م ناخلف اولمش اولورم .

۱۲۴

❀ من که بد نام جهانم چه صلاح اندیشم

بن که بدنام عالمم نیچون صلاح فکرنده بولندیم ؟

۱۲۵

۞ ناکسم گر بشکایت بر بیگانه روم

شکایت ایچون اجنبی نزدینه کیدرسه‌م آدم دکلم !

۱۲۶

۞ کار صعبست مبادا که خطایی بکنیم

ایش مشکلدر، امان بر خطا .

۱۲۷

۞ خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم

بزم ظن ایتدیکمز یاکلش ایمش !

۱۲۸

۞ محتاج جنگ نیست برادر نمی کنم

برادر! غوغایه نه حاجت ! یاپمیه‌جغم !

۱۲۹

۞ معذورم ار محال تو باور نمی کنم

محال سوزیکه ایناممزسه‌م معذورم .

۱۳۰

❀ کار بد مصلحت آنست که مطلق نکنیم

علی الاطلاق فعل قبیحی ارتکاب ایتمه‌مك موافق حکمتدر

۱۳۱

❀ وعدهٔ فردای واعظ را کجا باور کنم

واعظك فردایه عائد اولان وعدینه اعتمادمی ایدرم؟

۱۳۲

❀ شکایت از که کنم خانکیست غمازم

کیمدن شکایت ایده‌یم؟ غمازم اودندر!

۱۳۳

❀ طوق زرین همه در گردن خر می بینم

آلتون گردنلکی هپ اشکلرك بوینده کوریورم!

۱۳٤

❀ چون ساغرت پرست بنوشان ونوش کن

مادام که قدحك طولودر، هم ایچ هم ایچیر.

۱۳۵

❀ نتوان نهفتن درد از طبیبان

اطبادن دردی صاقلامامق

—— ١٣٦ ——

❀ اعتبار سخن عام چه خواهد بودن

عوامك سوزينه نه اعتبار !

—— ١٣٧ ——

❀ از دوستان جانی مشکل بود بریدن

صمیمی دوستلردن آیرلمق مشکلدر .

—— ١٣٨ ——

❀ گوش سخن شنو کجا دیدهٔ اعتبار کو

سوز دیکلر قولاق نره ده ؟ عبرت آلیر کوز هانی ؟

—— ١٣٩ ——

❀ دور خوبی گذرانست نصیحت بشنو

کوزللك دوری چابك کچر ، نصیحت دیکله !

—— ١٤٠ ——

❀ معذور دارمت که تو اورا ندیدهٔ

سنی معذور طوتارم ، چونکه آنی کورمامشسین .

-- ١٤١ --

❀ دلم زمدرسه وخانقاه گشت سیاه

مدرسه‌دن، تکیه‌دن قلبم قارار دی !

-- ١٤٢ --

❀ دریاب ضعیفانرا دروقت توانایی

قوی اولدیغك زمان ضعیف اولانلرك امدادینه یتش!

-- ١٤٣ --

❀ آنجا که بصر نیست چه خوبی وچه زشتی

بر یرده که کوز یوقدر، کوزللكله چركینلك مساویدر.

-- ١٤٤ --

❀ کار نا کرده چه امید عطا میداری

ایش کورمدن نیچون احسان امیدنده بولنیورسین ؟

-- ١٤٥ --

❀ رندی وهوسناکی درعهد شباب اولی

هر درلو هوسه تبعیت کنجلك زمانده یاقیشیر .

-- ١٤٦ --

❀ هر قبلهٔ باشد بهتر زخود پرستی

هر هانکی قبله اولورسه اولسون خودپرستلکدن هیچ اعلادر.

۱٤٧

❀ تکیه برجای بزرگان نتوان زد بگزاف
❀ مگر اسباب بزرگی همه آماده کنی

لاف ایله بیوکلرك یرینه کچیله‌مز اوله‌مز، بیوکلك اسبابنی حقیله تهیئه ایتدکسه او بشقه !

۱٤٨

❀ آفرین برتوکه شایستهٔ صد چندینی

آفرین سکا ! یوز بوقدره دها شایسته‌سین !

۱٤٩

❀ آن به کزین کریوه سبکبار بکذری

بو طاغ یولدن سبکبار اوله‌رق چکمك اولادر .

۱٥٠

❀ چنین شناخت فلك قدر خدمت چومنی

بنم کبی بر آدمك قدر خدمتنی فلك بویله بیلدی !

۱٥١

❀ اینچنین عزت صاحب نظران میداری

ارباب نظری بویله‌می عزتلیورسین ؟

-« ۱۵۲ »-

❀ چه توقع ز جهان گذران میداری

فنی دنیادن نه امید ایدیورسین ؟

-« ۱۵۳ »-

❀ عروس بس خوش ای دختر رز .
❀ ولی که که سزاوار طلاقی

ای بنت العنب ! چوق گوزل گلینسین ، فقط بعضاً سزاوار تطلیق اولورسین !

-« ۱۵٤ »-

❀ ای جهاندیده ثبات قدم از سفله مجوی

ای تجربه کار ! آلچاقدن ثبات اومه !

-« ۱۵۵ »-

❀ زهم صحبت بد جدائی جدائی

کوتو مصاحبدن اوزاق یولن ، اوزاق !

-« ۱۵٦ »-

❀ عمات چیست که مزدش دوجهان می خواهی

نه ایش گوردک که مکافاةً ایکی عالمی ایستیورسین ؟

۱٥۷

❀ دل زتنهایی بجان آمد خدایا همدمی

کوکل یالکزلقدن پك مضطربدر، الـٰهی! بر آرقداش !..

۱٥۸

❀ عالمی دیگر بباید ساخت وزنو آدمی

بشقه بر عالم، خصوصیله یکیدن آدم ایجاد ایتملی !

۱٥۹

❀ مشکل بود نشستن در اینچنین دیاری

بویله بر مملکتده اوطورمق کوجدر .

۱٦۰

❀ اگر تو عشق نداری بروکه معذوری

اکر سنده عشق یوق ایسه پك ایی، معذورسین !

۱٦۱

❀ وه که بس بی خبر از غلغل چندین جرسی

یازیق ! بونجه چاکلرك ولولهسندن خبرك یوق ! .

۱٦۲

❀ حیف باشد چوتو مرغی که اسیر قفسی

سنك كبی برقوشه آجنیر، قفس اسیری بولنیورسین !

۱٦۳

❀ وعظت آنکاه کند سودکه قابل باشی

نصیحت سکا ـ قابلیتك وارایسه ـ فائده بخش اولور.

۱٦٤

❀ تند میروی جانا ترسمت فرومانی

عزیزم ! پك سر كشانه كیدیورسین، قورقارم كیدهمز اولورسین !

۱٦٥

❀ عاقلا مکن کاری کاورد پشیمانی

ای عاقل ! ثمره‌سی ندامت اوله‌جق هیچ برایشده بولنمه !

مطبعهٔ ابو الضیا

كتابخانهٔ ابوالضيا

ضيا وَ حرارت

اثر

نجيب عاصم

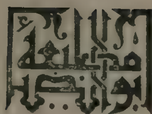
برنجی طبعی

معارف عموميه نظارت جليله سنك رخصتيله

قسطنطينيه

١٣٠٤

مطبعهٔ ابوالضيا

مقدمه

. . .

کتاب طبیعتدن ایدیلن استفاده قدر لطیف وفائده بخش برمطالعه هیچ برکتابده بولنه‌ماز .

شاعرلر اوراق نامحدود طبیعتی تدقیق ایله وجده گلیرلر . حکیملر اسلافك کشفیاتنه نتایج تتبعلرینی ضم ایتدکاری حالده معلومات مستحصله‌لرینی سطور حادثات دهرك بر سطرینه معادل بوله‌مازلر .

گوزلرمزله گوردیگمز ، خرده بینلرله تدقیق ایلدیگمز موجوداتك هربریسی کتاب طبیعتك برلفظ معینداری اولدیغی حالده الفاظ مذکوره‌دن هربریسنك شرحی جلدلر طولدیرر .

ضیا وحرارت حقنده‌کی معلوماتده بر جلد طولدره بیلوز ایدی . فقط بز شویله بر رساله‌جکله اکتفا ایتدك .

مکاتب رشدیهٔ عسکریه فرانسزجه
معلملرندن پیاده ملازمی
نجیب عاصم

ضیا

صدا حرکتده بولنان بر جسمك هوایی بالتضییق اهتزازه گتیره‌رك آنك قولاغمزه واصل اولمسندن عبارتدر . حصول صدایه سبب هرنه اولورسه اولسون بوحال هرحالگی بر حرکتك انتقالی عضو مخصوصك حس و ادراك ایلمسندن عبارت اولدیغنه نظراً ضیا دخی عادتا یوکسك بر درجهٔ حرارتده بولنان اجسامدن متحصّل اهترازات مخصوصه‌نك گوزومزه تأثیر ایلمسی دیمکدر .

غایت دقیق ورقیق بر مادّه اجسام مضیئه‌دن آیریله‌رق برخط شعاع مرئی تشکیل ایتدیگندن لسان عوامده « ضیا صاچیلور » تعبیری فنه پك مطابقدر

اجسام مضیه شمس، کواکب وشمعه گبی کند. یلرندن ضیا انتشار ایدن جسملره دینور. هرنه‌قدر فانوس ایله تنویرایدلمش براوطه درونندە بولنان آیینه ودوشمه وقماش وسائر مجلاشیلر آز چوق گوزومزه پارلاق گورینور وبونلرك بوخاصه‌لری کندیلرینی ارائه ایله شکللرینك ورنكلرینك تفریقنه وموضع نسبیلرینك تعیننه مدار اولور ایسه‌ده بوپارلاقلق منبع ضیا اولان فانوسدن آلدقلری ضیانك نقلندن بشقه برشه اولمدقلری فانوسك انطفاسی آنده کندیلرینك کوزدن نهان اوله‌رق ظلمتده قالملریله استدلال اولنور.

پنجره جامی، موسقوف جامی (میقا)، صو وبوز گبی بعض موادّ درونندن ضیا مرور ایدەرك بونلرك آرقه‌سندەکی اشیا همان حائلسز گبی گوروند‌کلرندن بوگبی جسملره «شفّاف» دینور.

باغا، بوینوز، یاغ طلا اولنمش اینجه کاغد، قورساق وجلاسز جام گبی ضیانك قسماً مرورینه

مساعد وَآرقه‌لرندن اجسامی تفصیلاتیله گوسترمین شیلره « نیم شفاف » دیرلر .

طبیعتده منابع ضیائیه پك چوقدر . الڭ زیاده گوزه گورینی ایسه شمس، قمر، ثوابت وَسیارات گبی اجرام سماویه ایله فوسفور وَامثالی معادن ارضیه وَسیّالات برقیه گبی حوادث طبیعیه‌در .

ارض اوزرنده نشو ونمایه سبب مستقل شمسدن وارد اولان ضیا وحرارت اولدیغندن بعض ملل سالفه حاشا اشبو جسم منیره پرستش ایدرلردی .

شمس اطرافنده بولنان سیارات ایله بونلرڭ توابعنه ضیاسنی بذل وایثار ایدر برکوکب ضیا داردر . ثوابتدن هر برینڭده بویله شمس گبی سیارات وتوابعه مرکز اولدقلری هیئتشناسانڭ جمله‌ٔ اعتقاداتندندر .

موم وَغاز وَنفط گبی مواد مشتعله‌نڭ اشتعاللرنده دخی، ضیا حاصل اوله بیلور . بونلرده صناعی اوله‌رق منابع ضیائیه‌دن عد ایدیلور .

منابع ضیائیه گرڭ طبیعی وَگرکسه صنعی اولسون

نشر ایلدکلری ضیا ایله برابر حرارت دخی نشر ایدرلر. بوحالده : حرارتسز ضیا وَضیاسز حرارت اولهماز نتیجه‌سی ظاهر اولور. کیجه‌لری ماه شب آرانك نشر ایلدیگی ضیا شمسدن مستفاض اولدیغی حالده بیله الات دقیقه ایله اجرا ایدیلن تدقیقاتدن ضیای قمرده دخی جزئیجه حرارت بولندیغی مستبان اولمشدر. حتی حرارت قمرك دخی نباتاتك نشو ونماسنجه فائده‌سی اولدیغی ارباب فنك جملهٔ تدقیقاتندندر. افادات مبسوطه‌مزدن منابع ضیائیه‌نك بریسی طبیعی وَدیگری صنعی اوله‌رق ایکی نوعی اولدیغی وَهر ایکیسنك دخی بریسی طوغریجه منبع ضیادن وَدیگری بالواسطه انعکاسی صورتیله دیگر بر جسم مظلمدن بزه وارد اولدیغی ظاهر اولور.

منبع ضیادن طوغریجه گلنلر شمس وَثوابت ضیالریله موم وَامثالنك اولوب بالواسطه وارد اولانلر ایسه قمر وَسیارات وَسائره‌دن گلنلردر.

§

شمس سماده برسحابپاره آلتنه گیردیگی زمان ابنیه وَآغاجلر اوزرینـه برخط مستقیم اوزره ضیـا وارد اولدیغنـدن خطوط وَیا خزمهٔ شعاعیه‌نك طوغری بر استقامتده انتشار ایلدیگی آکلاشیلور .

براوطه‌نك هرطرفنی قپادقدنصکره پنجره قنادینه اوفاق بردلیك دلنسـه بورادن خطوط شعاعیه خط مستقیم اوزره داخل اولور .

ایمدی ضیانك وارد اولدیغی محـله افقی برآینه وضع ایدلسـه پنجره دلیگندن گلان خط شـعاعك آینه‌یه واصل اولدیغی نقطـه‌ده منعکس اوله‌رق ینه خـط مستقیم اوزره وَفقط ضیـانك وارد اولدیغی نقطه‌دن اقامه ایدیلن عمود ایله ضیـای واردك رسم ایلدیگی زاویه‌یه مساوی برزاویه تشکیل ایلمك صورتیله منعکس اولدیغی مشاهده اولنور .

راکد برصوکنارنده‌کی آغاجلر وَخانه‌لر صوسطحنه عکس ایدن ضیا حسـبیله چفت وَفقط افقی برآینه اوزرینه قونان برجسمك خیالی گبی صوده باش آشاغی اوله‌رق رؤیت ایدیلیر .

بر اوطه درونده قویدیغمز افقی آینه یرینه جامدن کنیش برقاب وضع ایتدیکمز حالده خط مستقیم اوزرینه وارد اولان ضیا هوادن کثافتی دها زیاده اولمق حسبیله صودن ینه خط مستقیم اوزره کچمیوب انکسار ایتدکدنصکره آلدیغی استقامت جدیده اوزرینه کذار ایدر .

خطوط شعاعیه‌نك بووجهله مختلف اجسام کثیفه درونندن مرورنده آلدیغی تبدیل استقامتنه « انکسار ضیا » ویاخود ساده‌جه « انکسار » دیرلر .

بربوش قاب درونه فرضا برسیم مجیدیه وضع ایتدکدن ومجیدیه‌یی کورمکه قابك کناری مانع اوله جق قدر چکلدکدنصکره قابك درونی صو ایله املا ایدر ایسه‌ك اوّلجه کورنمیان سکه تبدیل وضعیت ایتمش کبی دها اوزاق ودها یوکسك کورنمکه باشلار . بوده سکه‌دن منتشر اولان خطوط ضیائیه قابك درونده‌کی کثیف صودن مرور ایتدکدنصکره صویه نظراً کثافتی دها آز اولان هوایه واصل اولدقده اوّلکی استقامتی تبدیل ایتمسندن ایلری کلیر .

كذا بر آقار صويك كنارنده اگيلوب قعرينه باقلديغى حالده صويك يتاغى يقين گوريندیگی گبی اوزرنده بولنان برچاقل طاشی دخی اصل موقعنده گورنمیه‌رك دها يوكسكده وَناظردن اوته‌ده مشاهده اولنور . بوده كنديلرندن گوزومزه واصل اولان خطوط شعاعيه‌نك صودن هوايه كچديكی اثناده انكسار وانحرافندن نشئت ايليه‌رك اشيانك خيالی صوسطحنـه مائل اولان خطـوط منكسرهٔ ضيائيـه استقامتنده رؤيت اولنور .

تفصيلات معروضه‌دن صويه طالديريلان آغاج پارچه‌لرينك وَقايق كوركلرينك قريق گبی گورنملرينه سبب نه اولديغی دخی قولايجه آكلاشيلير .

بر اوجی صو دبنـده وَديگری خارجده قالان بر دگنك هرنه قدر طوغری اولسه دخی نظرمز ، صوده بولنان اوجنه گلن خطوط شعائيه استقامتنده بولنميه‌رق هوايه چيقدقدن، يعنی استقامتی تبديل ايلدكدنصكره آلدقلری استقامت اوزرينه منعطف

اولمغله دگنگك اوجی اشبو خطوط منکسره استقامتنده گوریله‌رك دگنك قریق ظن ایدیلیر.

§

انکسار حقنده ویردیگمز تفصیلاته دقت ایدنلر گونشك هنوز افقمزه واصل اولمقسزین گورونمسی ویوم ظاهری بی تمدید ایلك اوزره غروبدنصکره دخی مشاهده قلنمسی اسبابنك انکسار ضیادن نشئت ایلدیگنی آکلارلر.

هوای نسیمی سطح ارضه تقرب ایتدکجه کثافتی آرتان برطاقم طبقه‌لردن متشکل بولندیغی جهتله اجرام سماویه‌دن ورود ایدن خطوط شعاعیه اشبو طبقه‌لردن مرور ایتدکجه استقامت اصلیه‌سندن هوا درونده انحراف ایدر. یالکز اجرام مضیئهٔ سماویه سمت رأسمزده بولنورلر ایسه ضیالرینك استقامتی تبدل ایتمیه‌رك عموداً واصل اولور.

بوسببه مبنی سماده‌کی کواکب مواقع اصلیه‌لرنده گورونمیه‌رك افقدن زیاده مرتفع بر موقعده رؤیت

اولندقلرندن اهل هیئت کواکبك مواقع حقیقه‌لرینی تعیینه لزوم گورمشلردر .

شمسك افقه یقین اولدیغی زمان قرصنك شکلنده‌کی عدم انتظام ظاهری دخی انکسار ضیادنناشیدر . چونکه شمسك اقسام سفلیه‌سی اقسام علویه‌سندن دها عریض ودها مرتفع گبی گورینور .

بر یاز گونی فورطنه‌لی هواده تشکل ایدن الوان گوناگونی جامع قوسلری گوروبده تماشاسنه حیران اولمیان وارمیدر ؟

اقوام قدیمه‌نك اکثریسی بوقبیل علائم سماویه‌یی بر بشارت لطف الهی اولمق اوزره تلقی واعتقاد ایدرك ظهورندن ممنون اولورلردی . حالبوکه ترقیات فنیه « قوس قزح » ك مافوق الطبیعه برشیء اولمدیغنی وکره‌مزی احاطه ایدن عناصر بسیطه‌دن حالات معینه وقوانین مضبوطه‌یه تابع اوله‌رق حصوله گلن بیگلرجه آثاردن بریسیده بو اولدیغنی اثبات وتفهیم ایدرك ظنون وعقاید باطله‌یی تدریجاً امحا ایلمشدر .

نظر دقتمزه دائما مصادف اولان بو حادثهٔ طبيعيه‌یی
لايقيله افهام ايچون قرانلق اوطه‌یه بر دليكدن خرمهٔ
شعاعيه ادخال ايده‌لم : بو دليكدن خطوط شعاعيه
مائلا وارد اوله‌جغندن اوطه‌نك زمينينه ضيانك بر
اوجی واصل اولمسی طبيعيدر . اشبو خطوط
شعاعيه‌نك اوكنه زاويهٔ وجهيه‌سنك بريسی آشاغی
گلمك اوزره بللوردن بر منشور مثلثی وضع ايدر
ايسه‌ك جامك كثافتی هوادن پك زياده اولمق
حسبيله اشبو منشوردن مرور ايدن ضيا انكسار
ايده‌رك موردی اولان ثقبه قارشوسنده‌كی ديواره
وياخود آ كاموازی برحائل اوزرينه دوشر. ضيانك
بو وجهله تبديل استقامت ايليه‌جگی ذاتاً يوقاروده
ويرديگمز ايضاحاتدنده آ كلاشيلير . آنجق ضيا
ظن ايدلديگی وجهله خرمه‌نك تشكيل ايده‌جگی
براثر قدر، يعنی بر نقطه‌گی حائل اوزرينه دوشميه‌رك
افقه عمود بر شريد شكلنده گورينور . بوندن بشقه
شمسدن وارد اولان اشبو ضيانك رنك معلومی

بياض ايسه‌ده بو رنگی محافظه ایده‌میه‌رك بنفشه، چیویدی، مائی، یشیل، صاری وَتورنجی وَقرمزی رنكلرینه بالتحلل بر بردن فرقلی صورتده مشاهده اولنور . ایمدی بیاض دیدیگمز ضیا بر بردن فرقلی وَخواص مخصوصه‌یی حاوی یدی مختلف خطوط شعاعیه‌دن مرکب اولوب خطوط شعاعیه‌یی بووجهله الوان سبعهٔ اصلیه‌سنه تفریق ایچون قوللانیلان اصوله « تحلیل طیفی » دینور .

§

ضیاء شمسك الوان سبعه‌دن مرکب اولدیغی وَالوان سبعه‌نك امتزاجندن بیاض حاصل اوله‌جغی شو تجربه ایله دخی آکلاشیله‌بیلور : دائره شکلنده کسیلمش مقوه وَیا تخته آلمه‌لی . اشبو دائره‌یی برطاقم قطرلر ایله بالهندسه یدی قسمه تقسیم ایتمه‌لی . شو صورتله تقسیم ایدیلن دائره‌نك هر قسمندن بریسنی بنفشه‌یه، دیگرینی چیویدی ، اوچنجیسنی مائی ، دردنجیسنی یشیل ، بشنجیسنی صاری آلتنجیسنی

تورنجی وَ یدنجیسنی قرمزی رنکلرینه بویاملی . ایشته بو یله‌جه تهیه اولنان دائره‌نك مرکزینه برمحور کچیره‌رك شدتلیجه چویره‌جك اولور ایسه‌ك دائره اوزرنده‌کی الوان سبعه غائب اوله‌رق بیاض برتکرلك شکلنده کورورز .

منشور تجربه‌سیله ضیا الوان سبعهٔ اصلیه‌سنه تفریق وَ شمدی ذکر ایلدیگمز اصول ایله دخی الوان مذکوره ترکیب ایدیله‌بیلدیگندن ضیاء شمسك مرکب اولدیغنه شبهه ایدیله‌من .

شمدی‌یه قدر ضیای شمسك بیاض اولدیغی وَ اشیانك الوان مختلفه‌ده بولندیغی ظن وقیاس ایدیه‌ور ایدك ، حالبوکه بوظنك برعکس اولدیغی قبول ایده‌جکز :

ضیا مرکبدر : اشیانك ایسه کندیلرینه مخصوص هیچ بررنکی اولمیوب آنجق مالك اولدقلری خاصه وساطتیله ضیانك هرهانکی برقسمنی اولورسه اولسون مص ایدرك اقسام سائره‌سنی عکس ایتدیرر.

مثلا برقاشك مائی گورونمسی کندیسنی وَیاخود
بویاسنی تشکیل ایدن موادّكٔ الوان سبعهٔ ضیادن
آلتیسنی گوسترمیه‌رك یالگز قسم ازرقی ارائه ایتمسند.
ندر. بناءً علیه اشیایه رنك ویرن شیلر مادّه‌لرنجه
وقوعه گتیریلن تعدیلات وَحالات مخصوصه در.

برچوق شیلر غبار حالنه گتیرلدکاری زمان
رنکلرینی ضایع ایدر. مثلا آلتون گبی بعض
مواد صاری رنك عکس ایتدیردیکی حالده شفا-
فیتلرندن آنجق مائی رنك گوستر. آلتونك بوراده
شفافیتنی بیان ایدیشمز داعیٔ تعجب اوله‌ماز چونکه
آلتوندن تشکیل ایدیلن لوحه قالینلغی نسبتده غیر
شفاف وَاینجه‌لگی نسبتنده شفافدر. آلتون
دوگیله‌رك برمیلترونك $\frac{1}{10.000}$ اون‌بیكده بری ثخننده
برطبقه تشکیل وَوسائط کمیویه ایله برجام اوزرینه
دخی قونه بیلدیکندن حال شفافیته تحویل اولنه‌بیلور.
ضیاحقنده ویردیکمز شو معلومات علائم سمانك
ایضاح ماهیتنه کافی اولدیغندن شمدیده برقطره صودن

لچن برحزمهٔ شعاعیه‌نك صورت انعکاس وانکسارینی عرض ایده‌جگز :

بر داماله صویه تصادف ایدن خطوط شعاعیه صویك کثافتی زیاده اولمق حسبیله انکسار ایده‌رك تبدیل استقامت ایلر ایسه‌ده اشبو صوکره جکنك دیگر طرفنه مرور ایتمیوب کره‌نك اوته طرفنده صوسطحنده مجلا آیینه‌لرده اولدیغی گبی برزاویه‌تشکیل ایده‌رك تکرار انعکاس ایدر وَ زاویهٔ وروده مساوی برزاویهٔ انعکاس حاصل ایتمك اوزره خط مستقیم استقامتنده منعکس اولدیغدنصکره بالانکسار هوایه چیقار . منشور ایله اجرا اوئنان تجربه‌ده گوروالدیگی اوزره مختلف رنکلرده اولان خطوط شعاعیه‌نك انکساری مختلف استقامتلرده وقوع بوله‌رق مثلا قرمزی خط شعاع یوقاریده وَصاری آندن دها اوته‌ده، مائی دها ایلروده بولنه‌رق بیاض برحزمهٔ ضیائیه‌ده منشورده اولدیغی گبی الوان مختلفه نمایان اولور. حصوله گلن اشبو الوانك یالکز بنفشه مائیسی

ایله صاری وَقرمزیدن عبارت اولدیغی وَ چیویدی ایله یشیل وَ تورنجینڭ الوان ثلثهٔ اصلیه‌نڭ امتزاج واختلاطندن حاصل اولدیغی رأینده بولنیله‌بیلور .

علائم سمایه نظرایدلدیگی صورتده ناظر، قرص شمس ایله مطره منقلب اولمش بربلوط آراسنده بولنه‌جغندن شمسدن وارد اولان خطوط شعاعیه‌نڭ هوا درونندہ‌کی صوحبّه‌لرنده انکسار وانعکاس ایده‌رك الوان اصلیه‌یی صره‌سیله حصوله گتیردیگنی گورور .

بعضاً هواده ایکی وَیا اوچ علائم سما رؤیت اولنورکه بوده بالرّیاضیّه مثبت اولدیغی اوزره خطوط شعاعیه‌نڭ برکرّه انعکاس وانکسارندنصکره تکرار منعکس ومنکسر اولمسندن ایلرو گلیر . ایکنجی وَیا اوچنجی انعکاس وانکساردن متحصّل علائم سما پارلاقلقجه برنجی علائم سمادن دون اولور . ایکنجی علائم سمایی تشکیل ایدن الوان برنجینڭ عکس ترتیبنده بولندیغی گبی اوچنجی دخی ایکنجینڭ عکس ترتیبنده وَ برنجی‌یه مشابه اوله‌رق بولنور .

علائم سمانك حصولیچون هوای نسیمنك برنقطه‌ـ
سنه برچوق یاغمور دانه‌لرینك علی‌الدوام متعاقباً نزول
ایتمسی ایجاب ایدر . یاغمور دانه‌لری نه قدر بیـوك
اولورسـه قوس قزح دخی اوقـدر پارلاق اولور .
وَناظر دخی اشـبو صو دامله‌لریله گونش آراسـنده
بولنورسه دائما قوس‌قزح سیر ایده بیلیر. حتی‌بوسببدن
طولابی بعض نهرلرك شـلاله‌لرنده شـدت جریاندن
هوایه ترفـع ایدن صو دامله‌لری ایچنـدن خطوط
شـعاعیهٔ شمسیه انکسـار وانعکاس ایده‌رك گونك
بر قسمنده بر طرفنـدن وَقسم دیگرنده اوته طرفندن
شبه علائم سما مشاهده اولنور .

هرنه قدر ضیـای قمر شمسـدن منعکس غایت
ضعیف برضیا ایسه‌ده آندن دخی قوس قزح ظاهر
اوله‌بیلور . لکن رنکلری زیاده صولغون وَطونقدر.
شمس وقمرك اطرافنده اکثریا غایت صولغون وَقوس
قزحه مشابه بر « هاله » مشاهده اولنور . بوعلامت
راصـد ایله اجرام مذکوره آراسـنده حبّه وَیا

حویصلات حالنده صو بخاری بوانمسندن نشئت ایلر . بناءً علیه هاله‌نك تشكلنه سبب انكسار ضیا اولمیوب ضیانك برجسم كثیف یانندن مروونده حاصل اولان « انقطاع » وَ « میلان » نیدر. برجام لوحه‌نك اوزرینی نفسله بخارلندیره‌رق آرقه‌سنده بولنان بر لامبه‌یه باقدیغمز صورتده اوفاق بر هاله گورلمسی ده بونی تأیید ایدر .

§

قبّهٔ نیلگون سمایه نظر ایدن جوده‌كی اجرام وكائناتك مطلقا بر سور ایله محاط ومحدود اولدیغنه وَكرهٔ ارضك دخی آشاغی طرفلری كول رنگنده وَیوقاریلری قویی مائی رنگنده جسیم بر قبّه تحتنده بولنه‌رق اشبو قبّه‌یه ارضمزك افقده كسب اتصال ایلدیگنه ذهاب حاصل ایذر .

حال بوكه كرّهٔ ارضك عادتا برطبقهٔ هوائیه ایله محاط اولدیغی وَهوای نسیمك اوته‌سنده خلای غیر محدود داخلنده ظلمت وبرودت وسكون دائمی حكمفرما اولدیغی معلومدر .

قبهٔ آسمانك او صورتله گورونمسی سطح زمینه تقرب اولندقجه کثافتی آرتان طبقات هوائیه‌ده ضیانك انعکاسندن ایلری گلیر. فی الحقیقه هوا اشعهٔ شمسیه‌نك بر قسمنی مصّ ایدرك دیگرینی عکس ایتدیرمك خاصه‌سنه مالك اولمغله سود رنگنده بولنان جام گبی طیف شمسینك قرمزی شعاعلرینی ضعیفجه برصورتله امرار وَمائی‌یه یقین بولنان شعاعلری عکس ایتدیرر. دروندن ضیا کچن هوا طبقه‌لری کثیف اولمغله مائی خطوط شعاعیه‌یی جزئیجه عکس ایتدیروب صاری وَتورنجی وَقرمزی ضیالرك مرورینه دها زیاده مساعددر. ایشته بو سببه مبنی شمس افقه یقین بولندیغی اثناده ضیاسی هوانك الڭ کثیف طبقه‌لرندن مرور ایتدیگی جهتله کندیسنی قرمزمسی رنکده گوررز.

هوانك شفافلغی وَرنکسزلگی اوقدر مکملدرکه اوزاقده گوریلن اشیا بزه نه قدر بعید اولسه یعنی مقدار هوا نه‌قدر چوق بولنسه جسم مرئینك رنگنی

اصلا تغییر ایتمز. اگر رنك هوا مائی اولمق لازمگلسه استانبولدن کشیش طاغنك اوزرنده‌کی بیاض قار مائی گورونملی ایدی.

هوا بوقدر شفافیتی ایله برابر درونند‌ه بولنان صو بخاری سببیله آلدیغی ضیانك برقسمنی مص ایده‌رك برمقدارینی عکس ایتدیرر. برمقدارینی دخی درونندن امرار ایلر. قبهٔ سمانك بررنك نیلگونده گورولمسی وعموداً ضیای شمس استقامتنده بولنان اجسام ضیانك و محیطلرنده نه شدتلی کولگه، ونه‌ده ضیا بولنه‌رق طاتلی بر صورتده گورلمسی وگیجه‌نك گوندوزه وگوندوزك گیجه‌یه بردن بره قلب اولنمیه‌رق فجروشفق حاصل اولمسی هوای نسیمینك ضیا اوزرینه اولان تأثیرات عدیدهٔ مرکبه‌سندندر.

سطح زمینه‌یقین وصو بخاری حاصل اولان طبقات کثیفهٔ هوائیه‌دن ضیانك مرور ایتمسی صیجاق گونك اقشامنده تماشاسی حیرتده عقول و اذهان ولطافتنی تعریف وترسیم خارج از اقتدار و امکان اولان صوك

بهارك اوعظمتلی غروبنی حصوله گتیرزکه غایت قدرت خالقیت وصانعیت اطلاقنه بحق سزادر .

جهت غروبك مقابلنده وحدود انظارك منتها- سنده بولنان سحابپاره‌لردن بزه یقین اولانلری حرارت شمس ایله ایصندقجه منکشه وقرمزی رنکارینه تحوّل ایدر .

افقه تقرب ایدن شمس منیرك قرصی کسب جسامت وقزغین بردمیر کلهّسنه مشابهت ایتدیگی واطرافی زرّین صچاقلی بلوطلر احاطه ایلدیگی حالده گویا بربحر آتشینه طالمش وغایت جسیم برحریق مثالی علولرینی سمت رأسمزه صالمش گورینور وبو وجهله اشعه‌سنی آز برزمان ایچنده بتون بتون پردهٔ استتاره چکه‌رك سمانك رنك ازرقنی تزیید ایدر .

اثنای غروب شمسده خدمت تشییعی ادا ایچون رکابنه‌قاتیلان پارلاق بلوط بیغنلرینك رنك گلگونده وجهت علیالری لیلاق ومنکشه رنگنده بولنه‌رق

کواکبك بعدالغروب اشتعال واستتاره‌لرنده ضیالرینی ستر ایدر .

مقابل جهتده حاصل اولان بلوط کولکه‌لری شرقی استیلا ایدن ظلمت عمومیه‌یه التحاق ایچون کویا استعجال وخفیف برضیاسی قالان مشرقدن ماه شب آرا طلوع ایده‌رك شمسدن اقتباس ایلدیکی ضیای لطیفی سطح زمینه ایثار وایصال ایدرکه عالم طبیعته برنشقه حیات، برنشقه لطافت ویرن بتون بو حاللر، هوای نسیمی وضیانك یکدیگرینه اولان تأثیراتندن نشأت ایلر .

§

قمر دخی کره‌مزکبی شمسدن ۳۸٤۰۰۰ کیلو متره مسافه‌ده برسیاره‌جك اولوب شمسدن اقتباس ایلدیکی ضیایی آیینه آسا نشر ایدرك ایکنجی درجه‌ده برمنبع ضیا حکمنده در . لکن قمردن ورود ایدن ضیا اصل ضیای شمسك اوچ یوز بیکده برقسمی درجه‌سنده اولدیغندن پك ضعیفدر .

شمس وقمرك بزه اولان مسافه‌لرینی بالاده بیان ایتمشیدك . مسافات مذكوره‌یی اشعار ایدن ارقام زهنلره طورغوناق ویره‌جك مرتبه‌ده اولدیغی حالده هر بریسی بر مركز عالم اولان وبزم شمسمز گبی اطرافنده‌كی برچوق سیّاراته ضیا نشر ایدن كواكب ثابته عجبا بزه قاچ میلیار فرسخ بعد ومسافه‌ده‌در ؟

ارضه اڭ یقین بر كوكبك بزه اولان اوزاقلغی قمر ایله بیننزده‌كی مسافه‌نك برمیلیون مثلیدر . شمسدن ارضه بردمیر یولی اولسه‌ده اوزرنده برسرعت قطاری ایشلدلسه بریولجی آنجق ١٥٠ سنه‌ده كرّه‌مزدن شمسه واره بیلیر .

برطوپ گله‌سی ١٦ سنه‌ده وبرثانیه‌ده ٣٢٠,٠٠٠ كیلومتره مسافه قطع ایدن ضیا دخی ٨ دقیقه ١٦ ثانیه‌ده اشبو مسافهٔ جسیمه‌یی قطع ایدر .

ثوابتدن برینك ضیاسی بزه واصل اولمق ایچون بیگلرجه سنه‌لر لازم اولدیغندن شمدی خلق اولنان بركوكب ضیادارك ضیاسنی آنجق اوچ درت بیك

سنه صكره راصدلر كشف ايده بيله‌جك وينه شمدى ضيالرى منطفى اولان كواكبدن اك صكره چيقان ضيا نظرمزه واصل اولنجه‌يه قدر برچوق عصرلر كچه‌جكدر !

§

عوالم علويه‌ده بوقدر آثار خوارقى مشاهده ايديلن ضيانك نهايت درجه‌ده كچوك عاملرده كى خارقه‌لرى باعث حيرت اولمازمى ؟

برصيجاق كيجه‌ده سطح بحرك برطاقم نقاط صغيرۀ مضيئه‌يى حاوى اولديغى وگوندوزين شمسك ويرديكى ضيايى امواج بحرك صانكه ظلمت ليله نثار ايلديكى وقياله چارپان طالغه‌لردن متحصل كوپوكلردن وقايق كوره‌كلرينك حركتندن فوسفورى شراره‌لر چيقديغى وبركمى حركت ايدر ايكن قبورغه‌لرندن آتشلر فشقيرديغى دائما گوريلوركه بوكا ملاحين « يقاموز » ديرلر.

اشبو حادثه يه سبب ٣٠ سانتيمتره مكعبى صوده بولنان ٢٥٠٠٠ عدد حيوانات نقيعيۀ خرده بينى

اولوب کیجه پارلایان اشبو حیواناته طبیعیون [نوقتیلوك] Noctiluqun نامنی ویررلر. بونلرك « حشر » یعنی اوفاق حبّه حالنده شفاف وَپارلاق بوزادانه‌لری گبی حیباتی حاوی اولدقلری وَحیبات مذکوره کندیلرینك جرثومی مقامنده بولندیغی مظنوندر. و سعت وامتدادی سطح ارضك درتده اوچنه معادل اولان سطوح بحاری تنویر ایچون نه مقدار حوینات لازم اولدیغنی حساب وتخمین وله رس عقول محاسبین اولور!

§

مشهور بوناپارتك مصره تخطیسیندنصکره نیل وادیسنده کثرتله وقوعه گلن « سراب » نام حادثهٔ طبیعیه ارباب فن طرفندن تدقیق ایدلمشدر. شویله‌که: مصر وادیسی دوز بر اوودن عبارت اولمغله نیلك طغیانندن تحفظ ایچون شهور وقصباتی جابجا تصادف اولنان تپه‌لره انشا اولنمشدر. شمس سمت رأس نقطه‌سنه گله‌رك خطوط شعاعیه‌سی ارضك شدّت حرارتله قورویان سطحی اوزرینه مصادف ومنعکس

اولدقده سطح ارضه تماس ایدن هوا ایصینه‌رق طبقات علویهٔ هوائیه‌دن زیاده منبسط اولمغله خطوط مسخنهٔ شمسیه‌دن مقدار کلیّ حرارت مص ایتمیه‌رك مرورینه مساعده ایدر . بویله برمحلده بولنان سیّاح حرارت شمسك شدّت تأثیرندن دلی، دماغی تنفس ایلدیگی هوای محرقله قوریه‌رق دفع حرارت وَاکتساب تاب ایچون افقه طوغری عطف نظر تجسس ایله صوتحریسنه باشلار . بواثناده مدّ نظرك گوچلکله واصل اوله‌بیلدیگی محلده ابنیه واشجاری صوینه عکس ایتمش گبی جسیم برگول گورمکله برساعت قدر طبانی قالدیره‌رق صویه طوغری شتاب ایدر ایسه‌ده برامید متجدله سیّاح گتدکجه کولده کندیسندن تباعد ایدر . حال بوکه بیچاره سیّاحك آرقه‌سندن قوشوب طوردیغی شی غلط حس وخیالدن عبارت اولوب بولندیغی افقده ایسه غایت قزغین برچولدن بشقه برشی یوقدر. ایشته بوخیاله « سراب » دیرلر .

اول وقت فرانسه‌نك مصره سوق ایلدیگی اردوده

بولنـان ریاضیوندن « مونژ » بوعلامتـك اسبابنی ایضاح ایلدی . بونی آڭلامق ایچون ضیانك صورت انکسارینی درخاطر ایتملیدر . کثافتی آز برمادّه‌دن، کثافتی زیاده برمادّه‌یه ضیانك دخولی اثناسنده‌ارضه طوغری تبدیل استقامتله منکسر اولدیغی وَبالعکس کثـافتی زیاده برمادّه‌دن، کثافتی دها آز برمادّه‌یه مروروندە عکسی جهته، یعنی سمایه طوغری منعکس بولندیغی معلومدر . شمـدی شومعلوماته برده « اگر خطوط شـعاعیه کثافتلری مختلف مادّه‌لر اوزرینه برزاویه رسم ایده‌رك سقوط ایتدیگی تقـدیرده اشبو نقطه‌دن اقامه ایدیلن عمود ایله برزاویۀ قائمه احداث ایتمك اوزره منکسر اولدقدنصکره آلدیغی استقامتده دوام ایتمیـه‌یه‌رك منعکس اولدیغی » معلوماتنی علاوه ایدر ایسـه‌ك دها زیاده مسئله کسب وضوح ایدر . ذاتاً بومادّه‌یی علائم سمانك صورت حصولنده ضیانك یاغمور دانه‌لری ایچندن منعکس اولدیغنی بیـان ایله اثباتنه چالشمش ایدك .

فرضا برجام قدحی صو ایله طولدیردقـدنصکره یوقاری طوغری قالدیره‌رق سطح تحتانیسنه باقلدیغی صورتده درونـنـه طالدیریلن برقاشیغك برآینـه‌ده اولدیغی گبی سطح داخلیده منعکس اولدیغی گوریلور.

شمدی اشبو انکسار ضیا قانونی سرابه تطبیق ایده‌لم: یوقاریدن آشاغی‌یه طوغری کثافتی آزالمقده بولنان طبقات هوائیه درونـنده‌کی برآغاجك تپه‌سندن برحزمهٔ شـعاعیه‌نك ارضه طوغری نزوانی فرض ایدر ایسـه‌ك اشبو حزمهٔ شـعاعیه کثافتی آز هوا طبقه‌لری درونـنه گیردکجه اسـتقامتی منکسر اوله‌رق یواش یواش افقی براستقامته یاقلاشدیغندن ارضه گیره‌جك یرده برزاویه رسمیله منعکس اولدیغنی گورورز.

اشبو خطوط منعکسه یکی آلدقلری استقامتده کثافتی گیتدکجه آرتان طبقه‌لر درونـندن کچه‌جکلرندن یواش یواش ارضه تقربله اوزاقده‌کی راصدك گوزینه واصل اولورکه راصد دخی آینه‌ده وقوع بولان انعکاس

قانونلری موجبنجه اشیایی معکوساً صویه دوشمش خیالگبی مشاهده ایدر .

بعض کرهٔ دنیی دکزده هوا بر ارتفاعه قدر آشاغیدن یوقاری یه کثافتی آرتمش طبقه‌لر حالنده بولنه‌رق راکد هواده کمیلرك خیال منعکسلری گوریلور . وپك نادر اوله‌رق یکدیگرینه موازی وعمودی استقامتده بولنان هوا طبقه‌لرنده یانلامسنه سرابلر حاصل اوله‌رق اوفاق برروزگار ایله حرکت وتبدیل وضعیت ایتدکلری مشاهده ایدیلور .

§

ضیانك كرّه‌مزله اولان مناسبات عمومیه‌سنی وبونلرك وقوعنه سببیت ویردکلری علائم عجیبهٔ طبیعیه‌یی نظر تدقیق ومطالعه‌دن کچیردیکمز جهتله نباتات اوزرینه اولان تأثیرات خصوصیه‌سندن بحث ایتمه‌مزده لزوم واردر .

برقاچ نوع منطار استثنا ایدلدیکی صورتده کافهٔ نباتاتك نشو ونمالریچون ضیایه احتیاجی واردر .

اوراق واغصانك يشيللگی وچيچكلرك درلو درلو
رنكلره كيرمسی ضيانك تأثيراتندندر .

اوریاده باغچوانلر « تذبيل » يعنی نشو ونما
ورايحه وحموضت ومرارت كبی خواص طبيعيه‌دن
نباتاتی محروم ايتمك ايچون ضيادن محافظه ايدرلر .

آلافرانقه سفره‌لرده بولنان صالاته‌لرك ترلاسی
وعسلوج يعنی قوش قونماز طومورجغی بو وجهله تهيئه
ايدلديگی كبی پتاتس وسائر نباتاتدن بعضلری دخی
زرع ايدلمزدن برقاچ كون اول ضيايه معروض اولمق
ايچون كونشه سريله‌رك قوهٔ حياتيه‌لری تزييد ايديلور .

بانجار وترلالرده وفدانلقده بولنان يبانی اوتلر ،
تشديرلمسی مطلوب اولان نباتاتی استيلا وقوهٔ
انباتيه‌يی افنا ايده‌جگی كبی چونكه بو مضر اوتلر
زرع ايديلان فدانلرك هوا وضيا آلمسنه‌ده مانع
اوله‌جغندن ديكيلان فيده‌لر رطوبت ويبوسته وبر
طاقم بوجكلرك هجومنه طيانه‌جق قدر قوت آلنجه‌يه
قدر كمال اعتنا ايله يبانی اوتلرك امحاسنه چالشمق
ايجاب ايدر .

آغاجلرك دائما گولگه‌سی آلتنده بولنان یرلر زراعته غیر صالح وَالما آغاجلری گبی صیق یاپراقلی آغاجلرك آلتی نباتاتدن خالی بولنورلر. باغلرله نباتات عطریه وطبیه‌دن گولگه‌ده بولنانلر انسجهٔ نباتیه‌نك تشکلنه وَموادّ سکریه وعطریه‌نك حصولنه وَ بعض علتك عدم وقوعنه ضیانك سبب قوی اولد‌یغنی اثبات ایدر.

ضیانك حصول الوانه سبب اولدیغی بالتجربه ثابت اولمشدر.

برگل فدانی ضیادن کلیاً محروم قرانلق برمخزن درونن‌ده بیودیله‌رك برنوع صالاته حالنه گلدیگی وَصارمتراق وَیابیاض بررنك آلدیغی میدانه چیقارلمشدر. وَاشبو فدان تموز آینده نظر امتحانه آلنه‌رق اوصاف آتیه‌یی ارائه ایلمشدر؛ ساقلری وَچیچگنك صاپلری وَتخملغنك آشاغیسی وَ «کأس» یعنی آشاغی قبوغی صدف رنگنده وَهمان شفاف وَبعض یرلری صاری وَبلك آزجهتلری دخی خفیف یشیل رنکلی گورولمشدر:

صاپلرینك دیبی منکشه رنگنی آکدیره جگی برگول رنگنده اولدیغی حالده صاپلر وَیپراقلر قرمزی کوك بویاسی ایله بویانمش گبی وَغایت کوچك غنجه وچیچکلری قوبی ایله آچیق منکشه رنگنده حاصل اولمش ایدی .

بوخصوصده اجرا ایدیلان تتبعات کثیره وعمیقه نباتات اوزرینه ضیانك تأثیراتی الزم اولدیغی میدانه قویمش وَعلم نباتات اربابی طرفندن تأثیرات مذکوره خرده بین تدقیقه آلنمشدر .

برایکی گون قرانلقده حفظ ایدیلان بر یوصون شدتلی برضیایه عرض ایدلدیگی صورتده آچیق یشیل زمین اوزرنده برطاقم اوفاق حبه‌لرك اجتماعیله حرکت وَعارضی یاپراقلر اوزرینـه قونه‌رق ثبات ایتدکلری وَاگر ینه ضیادن محروم ایدیلیورسه بونلرك ترك موضع ایله شبکه حالنی آلدقلری مشاهده اولنور . ضیا بونلری یشـیل بر رنگه بویادقدنصکره « حضارت اوراق » ماده‌سنی تشکیل ایچون اشبو حبه‌لر اوزرینـه برتأثیر میخانیکی اجرا وَ بووجهله رنك اخضر نباتاتی اعطا

ایلر . نباتاتده تحصل و یاتعبیر اصحله انتقال ایدن اشبو قوهٔ معجزه حقنده کی معلوماتی بسط ایچون گوندوزین نباتاتك حامض فحمی نه صورتله تحلیل ایتدیگنه دقت ایدلملیدر .

نباتات ضیانك تأثیریله « قاربون ـ فحم » وَ «اوقسیژن ـ مولدالحموضه دن» مرکب حامض قاربونی مص ایده‌رك انسجه‌سنك حجیراتنی ترکیب ایچون فحمی حفظ وَمولدالحموضه‌یی دفع ایدر . نباتاتك نشوونماسنی سنه‌نك هرموسمنده مساوی فرض ایده‌رك بریگی دونم (یعنی طول وعرض یوز متره) براراضیده بولنان اورمان سنوی ۳۲۰۰ یگی قیه فحم مص ایدر .

بووجهله مزروعات مختلفه طرفندن حفظ ایدیلن قابل احتراق قاربونك مقداری سنه‌ده برهکتار ایچون ۱۵۰۰ الی ۵۰۰۰ یگی قیه بیننده‌در .

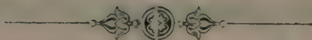
بریگی قیه قاربونك ۸۰۰۰ واحد قیاسیٔ حرارته یعنی احتراقندن ۸۰۰۰ قیهٔ جدیده صویی بردرجه حرارته ترفیع ایتدیگی مزروعات مختلفه‌نك

حفظ ایلدکاری فحمك مقداری یوقاریده کی واحد قیاسی‌یه نظراً تعیین ایدلمك لازمگلسه برهکتاره یعنی یکی دونمه ۲٤ میلیون واحد قیاسی حرارت ویردیگی عندالحساب معلوم اولمشدر .

شوحسابه نظراً اگر هوای محیطی درونندہ کی حامض فحم تجدّد ایتمسه، کرۂ ارض دخی کاملا اورمانلرله مستور اولسه بونلری مص ایچون اون‌سنه ایجاب ایدییور . لکن مواد عضویه‌نك تحللی ووولقانلردن چیقان غازلر وَ حیواناتك احتراق وتنفسلری هرآن هواده ضایع اولان قاربونك یرینی طولدیرمقده وَبو وجهله هرشخص ذی‌حیات وسطی اوله‌رق یگرمی درت ساعتدن عبارت برگونده ۲۱٦ یکی درهم فحم حاصل ایتمکده اولدیغندن یگرمی اوچ کمسه برسنه‌ده بر دونم اورمانك مص ایتدیگی فحمی افراز ایدرلر .

فقدان ضیا نباتاتك علت وموتنه سبب اولدیغی گبی ظلمت دائمه ایچنده حیواناتك کمال تندرستیده یشایانی نادردر . انسان ضیای شمسدن محروم

اولورسه تیز وقتده صولار وَفقرالدمدن رنگی آتەرق امراض گونا گونه استعداد قزانیر . سوق طبیعی ایله حیواناتك وَآی چیچکی (دها طوغریسی گون چیچکی) گبی بعض نباتاتك ضیای شمسی تحرّیلری نصل برقانون خلقته تابع ایسه انسان دخی جناب خالق ذوالجلالك خلق بیورمش اولدیغی وسائط حیاتیه‌نك الڭ مهمی اولان ضیا وحرات شمسه محتاجدر .

حرارت

...

ضيا حقنده اعطا ايلديگمز معلومات مختصره اكثر قوانينده ضيايه تابع اولان حرارت مسئلهٔ حكميه‌سنك قولايقله تدقيقنى موجب اولور .

ارضمز ايچون منبع ضيا شمس اولديغى گبى منبع حرارتده ينه اوجسم منير اولديغندن كرهٔمز حرارتك قسم كليسنى اشبو محراقدن اخذايدر .

هر نه‌قدر حرارتسز خطوط ضيائيه تشكل ايده‌مز ايسه‌ده اكثريا يوكسك بر درجه‌يه وار ان حرارتك چوغنده خطوط شعاعيه گوروتمز .

حرارت و برودت فكرى اعضامزك وبالخاصه قواى لامسه‌مزك حسياتى اوزرينه ذهنده حاصل وَبزى احاطه‌ايدن اشيانك تأثيراتيله ظاهراولور. بونلرك درجه‌سنى تعيينه‌واسطه‌ايسه وجودمزك‌اعتداليدر .

فرضا حرارتی جلدمزك حاوی اولدیغی حرارتدن
دها آز برجسمله جلدمز تماسده بولنورایسه جسم
مذکورك صغوق اولدیغنه حکم ایده رك بردرجه‌یه‌قدر
صحتله جلدمزله اوجسم آراسنده‌کی تفاوت اعتدالی
قوهٔ لامسه‌مزله ادراك ایلرز . وینه جلدمز درجهٔ
حرارتی کندیسندن زیاده برشی ایله تماسده
بولندیغی وقت صیجاق دیرز .

افادات مسبوقه لسان عمومیده استعمال ایدیلان
صغوق وصیجاق تعبیرلرینك فنه مستند اولمدیغنی
ومحضا حسیاتمزك مقایسه‌سندن متولد برسوزاولدیغنی
افهام ایلر .

وجود بشرك اعتدالی دائما برنقطهٔ مقایسه
اولاق اوزره قبول ایدیله‌مز . چونکه بعض انسانك
وجودی ادمان واعتیاد وشرائط انتعاش ایله عینی
تأثیراتی صور مختلفه‌ده تعیین ایدر .

مثلا قیشین صیجاق اوطه‌دن نادراً چیقان برذات
ایله ایشی دائما سوقاقده اولان برذات دیشاریده

بولندقلری حالده برنجی ذات اوشودیگی حالده دیگری صغوقدن اوقدر متأثر اولماز . کذا بر الی صیجاق دیگری صغوق اولان برذات الارینی مناوبةً عادی صوایله مملو برقابه طالدرسه صیجاق الی صویی صغوق وَصغوق الی صویی یامعتدل وَیاخود عادتاً ایلیق بولور .

یا بر لاپونیالی بزم قیشلری عادتا صیجاق عد ایتدیگی حالده بر (سنه غامبیا) لیده تموزمزی الڭ لطیف برموسم اوله‌رق تلقی ایدرسه نه‌دیملی ؟

§

حکمت طبیعیه‌ده بزم « صیجاق وَصغوق » تعبیر عامیانه‌مزیرینه « Température اعتدال » کلمهٔ واحدسی قبول اولنه‌رق مختلف اعتداللری مقایسه ایچون دخی « میزان اعتدال ـ ترمومتره » نامیله برآلت میدانه قویه‌رق بزم کیفی تخمینلریمزه برسد چکمش وَیرینه ریاضی بر « اصول تعیین اعتدال » اقامه‌ایتمشدر .

شمدی هوا « صغوقدر وَیاصیجاقدر ! » دیه‌جك

یرده میزان اعتدال « زائد بش ویاناقص اوچ درجه گوستریور » دیه جکز .

میزان اعتدالك نه دن عبارت اولدیغنی بروجه آتی تعریف ایدرز :

چقورجه برقابك درونی صو ایله آغزینه قدر طولدیره رق اوجاغه قویوب براز طوردیرر ایسه‌ك صویك حرارتدن منبسط اوله رق طاشدیغنی گورورز.

بونك گبی عربه جیلر تکرلك چنبرلرینی اعمال ایدر ایکن قطرلرینی اخشاب تکرلکدن براز کوچك یاپوب اوجاغه صوقارلر . چنبر اوجاقده ایصندقده انبساط ایده‌رك قطری کسب جسامت ایلدیگندن اوّلجه درونه صیغمیان تکرلك گوزلجه چنبرك درونه یراشور . براز مدت صکره چنبر صغودقده منقبض اوله رق حال سابقنه رجعت ایتد . یگنده تکرلك محکمجه تضییق ایدلمش اولور .

بوش برشیشه‌نی آغزینی گوزلجه طپالدقدن صکره برآتشك قارشوسنه وضع ایلسه‌ك درونندەکی هوا

حرارتله منبسط اولەرق شدتله طپاسنی مسافهٔ بعیدەیه آتمسی دخی بو قانونڭ ایجاباتندندر .

بو قانونی حکمت درسخانەلرنده اثبات ایتمك ایچون « دس غراوزاند » نام ذاتڭ بر حلقەسی استعمال ایدیلور. حلقه درونه صغوق بر گلّه سربست اولەرق گیردیگی حالده گلّه ایصیدلدقده حلقه درونه گیرەمز .

شو مثاللردن اجسام صلبه ومایعه وغازیەنڭ کافەسی اعتدال هوانڭ تبدّلی نسبتنده انبساط وانقباض ایدەجگنه بناءً اعتدال هوانڭ تبدّلنی مقایسه ایچون اجسامڭ درجهٔ انبساط وانقباضنی مساحه ایتمك بزه کفایت ایدر . [*] ترمومتره (میزان اعتدال) آلتلری ایشته بو دستوره تبعیتله انشا ایدلمشلردر .

[*] یالکز Angile دنیلن اوزلی طوپراق بو دستوردن مستثنا اولەوق حرارتله منقبض اولمقدەدر .

بو آلت قطر داخلیسی آنجق بر صاچ قلنك مروریته مساعده ایده‌جك مرتبه اینجه بر جام بوریدن عبارت اولوب بوری‌نك قسم سفلاسنده اوفاجق مجف بر کره‌جك واردر. کره‌جك بر آتشه طوتلدیغی زمان درونده‌کی هوا انبساط ایده‌رك بوری‌نك یوقاری اوجی آچیق اولمق حسبیله قسماً خارجه چیقه‌جغندن خروج ایدن هوا مقداری درونته بر مایع وَمثلا رنکلی آلقول (اسپرتو) وَیاخود زیبق (جیوه) مملو بر قاب درونته بوری‌نك آچیق طرفی طوتلدیغی تقدیرده قاب درونده بولنان مایعك سطحی اوزرینه هوای محیطینك اجرا ایلدیگی تضییقدن طولایی بر مقدار مایع بوری درونته نفوذ ایدر. بوعملیات برقاچ کرّه تکرار ایدیله‌رك کره‌جك ایله بوری‌نك بر قسمی جیوه وَیا اسپرتو ایله املا ایدلدکدن صکره بوری‌نك آچیق طرفی بر میناجی کوروگی ایله اریدیله‌رك قپادیلور.

ایشته بو بوری اگر تسخین اولنورسه درونده

بولنان مایع انبساط ایده‌رك یوقاری چیقدیغی وَتبرید ایدلدیگی حالده او نسبتده آشاغی ایندیگی گوریلور . لکن آلتك اعتدال هوایی مساحه ایده‌بیلسی ایچون برطاقم درجاته تقسیمی اقتضا ایده‌جگندن بو خصوصده ایکی مهم وَشایان دقت تجربه اساس اتخاذ اولنمشدر : تجربه‌نك برنجیسی بوزك دائما ثابت بردرجهٔ اعتدالده اریمسی وَایکنجی صویك تضییق هوا تبدّل ایتمدکجه ینه ثابت بردرجهٔ اعتدالده غلیان ایلمسیدر .

ایمدی برقاب درونـنه براز صو ایله برطاقم بوز پارچه‌لری وضع ایلدکدنصکره ترمومتره‌نك کره‌جگی قاب درونـنه طالدیرلدقده ترمومتره‌نك ایچنده‌کی مایع برودتدن انقباض ایده‌جگی جهتله نه قدر آشاغی اینر ایسه اوراىه بر (٠) صفر علامتی وضع) ایدرلر . بعده بارومتره (میزان هوا) آلتی (٧٦ سانتیمترو ارائه ایتدیگی برزمانده) غلیان ایتمکده بولنان صو درونـنه طالدیریلوب بوراده

دخی کره وَبوری درونـدهکی مایع بالانبساط یوقاری چیقهجغنـدن مایعك الڭ یوقاریدهکی سطحی حذاسنه اگر ترمومتره سانتیغراد اولهجق ایسه ۱۰۰ رقمی وَاگر « ره ئومور » اصولی مطلوب ایسه ۸۰ رقمی وَیاخود بورینك برطرفنه ۱۰۰ وَدیگرینه ۸۰ رقملری اشارت اولنهرق بونقطه ایله صفرنقطهسی آراسی ۱۰۰ وَیا ۸۰ درجه تقسیم ایدیلهرك بر مقیاس اعتدال ترتیب واعمال ایدلمش اولور .

برشیئك درجهٔاعتدالنی آڭلامق ایچون ترمومتره کرهسنی اوشی ایله تماسهگتیرمك وَدورندهکی مایعك هانگی رقمی گوستردیگنه دقت ایتمك کافیدر .

بوزك درجهٔ ذوبانندن آشاغی وَصویك درجهٔ غلیانندن یوقاری بولنان اعتدال درجهلرینی مساحه ایدهجك میزان اعتدالك بوریسی استعمال ایدیلهجگی محللرله متناسب برصورتده اوزنجه اعمال ایدیلهرك تقسیمات صفردن آشاغی وَ ۱۰۰ دن یوقاری ۱ دن بدأ ایله یوریدیلهرك اشبو درجاتی اشعار ایدن رقملر

صفردن یوقاری ایسه (+) زائد وآشاغی ایسه (—) ناقص اشارتلریله یازیلوب تلفظ اولنور .

§

قیشڭ برصغوق گوننده آتشسز براوطهده بولنان ماصه اوزرینه تختهء، تیمور، مرمر، کرج پارچهسی وَبر پاموق منديل، وَبر کتان منديل، بر ایپك بیون باغی، بر یوڭ یوماغی وَبرمقدار قوش توگی وضع وَبونلرڭ هر برینه مقیس اعتدالی آیری آیری طوقوندردیغکز حالده ترمترهنڭ درونندهکی مایع ثابت بردرجهده بولنهرق تنزل وَیا ترفع ایتمز. حال بوکه اشیای مذکورهنڭ هر بریسنه الکزله طوقوندیغکز حالده پاموق منديلڭ ایپك بیون باغیدن زیاده وَکتاندن آز وَکیرچ پارچهسنڭ مرمردن دها آزصغوق اولدیغی وَتختهنڭ نهپك صغوق وَنهده پك زیاده صیجاق بولندیغنی حس ایدرسکز . قابل تبدّل اولمیوب بر برهان ریاضی‌یه مستند بولنان میزان اعتدال ایله حسیاتمز آراسندهکی بو اختلاف المزله یوقلادیغمز

اشیای مختلفه‌نك بر برینه نسبتله آز چوق مرور حرارته مساعد اولدقلرندن انسجهٔ داخلیه‌لرندن مختلف درجه‌لرده الکزلك حرارتنی امرار ایتملرندن ویا تعبیر فنیسی موجبنجه هر برینك ناقل حرارت خاصه‌لری مختلف اولمسندن نشئت ایتمکده‌در . مواد خشبیه فناً ناقل حرارت اولمق حسبیله الکز کندیسنه قوندیغی حالده حرارتندن برشی آلمدیغندن برودت وحرارتندن برشی حس ایده‌مزسکز . قوش توکی دها آز ناقل اولدیغندن جلدکزك هوایه تماس ایده‌رك تبرّد ایتمسنه مانع اولوب بووجهله تخته‌دن زیاده حرارت حصوله گتیرر . تیمور ایسه حرارتی زیاده ناقل اولدیغندن درعقب الده بولنان حرارتك قسم کلّیسنی جذب ایدرك برودت حس ایتدیرر . انسان قابل اولسه ده بویلری مساوی وفقط بری تیموردن ویادیگراغاجدن ایکی چبوغی آتشه صوقه‌رق اوجلرینی قزارتسه والنه آلسه آغاج هیچ برشیٔ یاپمدیغی حالده تیمور انسانك الی مخاطره‌لی صورتده یاقار وبو ایسه ذکر اولنان

ایکی جسمك مساوی درجه‌ده حرارت نقل ایلدکلرینی اثبات ایدر .

هر نوع مایع وَغاز ، حرارتی موّاد صلبه‌یه نسبتله آز نقل ایدر . بوسببله درکه برقدح وَیافنجان درونده بولنان برطبقه صو اوزرینه یواشجه اسپرتو دوکیلوب اوزرینه آتش وضع اولنسه آلتنده بولنان صویك جزئیجه ایصندیغی گوریلور . برتجره درونده بولنان صویك چابوجق ایصنمسی تجره‌نك جداری ایله تماسده بولنان مایعك ایصنه‌رق صو درونده برجریان حاصل اولمسندن ، یعنی تجره‌نك اطراف داخلیسنده بولنان صولر ایصندقجه داخلنده‌کی صویه طوغری جریان ایلیه‌رك یرینه صغوق صولرك قائم اولمسندندر .

بونك گبی حرارتی آز نقل ایدن برمادّه داخلنده برمقدار هواحبس ایدلسه قوهٔ نقلیه‌سی دها آزالور . صمان ، طلاش ، آتلمش پاموق وَتوك بوحالده‌درلر . بوز پارچه‌لرینك کچه وَطلاش درونده برچوق زمان محافظه ایدلمسنه‌ده سبب بودر . قار قیولرینك

اطرافنده‌کی طوغله وَ اوزرنده‌کی صمان پك زیاده مساماتلی وَ بناءً علیه آرالری هوا ایله مملو اولمق حسبیله حرارتی آز نقل ایلدکلرندن قیولرده‌کی قار وَ بوزلری حرارتدن بالتجرید طول مدت محافظه ایدر. طلومبه‌لرك کنارینه ییغیلن صمانلر بوریلرك انجمادینه مانع اولمسی وَ یوك اثواب وَ کورکك سائر قماشدن زیاده بزی برودتدن محافظه ایتمسی دخی بوکامبنیدر.

§

لکن حرارتك انتشاری یالکز انتقال ایله، یعنی جزؤ فرددن جزؤ فرده واصل اولمسیله حصوله کلمیوب ضیا گبی خطوط مستقیمه اوزره انتشار ایلیه‌رك درجۀ حرارتی آرتدقجه رؤیت اولنه‌رق خطوط ضیائیه ایله مرافقت ایدر.

هوا، صو وَ جام گبی شفاف جسملر ضیانك مرورینه مساعده ایلدکلری گبی شدتنی حس اولنه‌جق قدر تعدیل ایتمکسزین خطوط حرارتك مرورینه‌ده مساعده ایدرلر.

خطوط حرارت ضیا گبی انعکاس دخی ایدر .
مقعر برآیینه‌نك محراق نقطه‌سنه برمقدار باروت وضع
ایلدکدنصکره گونشه قارشو قونسه خطوط حرارت
بالانعکاس مادهٔ ملتهبه اوزرنده طوپلانه‌رق باروتی
احراق ایلر .

§

حرارتله ضیانك برمشابهتی دها بیان ایده‌لم :
بعض اجسامك ضیایی عکس ایتدیره‌جگی یرده
مصّ ایتدیگنی وَیاخود ضیایی تحلیل ایله برقسمنی
اطفا وَدیگرینی عکس ایتدیره‌رك الوان حصوله
گتیردیگنی عرض ایلمش ایدك . خطوط حرارت
دخی برجسمه تصادف ایلدیگی حالده کافه‌سی منعکس
اولمیه‌رق برقسمی مصّ اولنوب جسم مزبورك
درجهٔ اعتدالنی تزیید ایدر . ایکی میزان اعتدال
آلنه‌رق بریسنك محفظه‌سی تباشیر ایله بیاض
وَدیگرینککی ایس ایله سیاهه بویاندقدنصکره ایکیسی
بردن گونشه عرض اولنسه‌لر سیاه بویالی بیاضدن زیاده

بردرجهٔ حرارت ارائه ایدرکه بوده تباشیرك خطوط
حرارت وضیائیه‌یی کاملاً عکس ایتدیردیکنی وَ ایس
ایسه همان کاملاً مصّ ایله برقسم اصغرینی عکس
ایلدیکنی اثبات ایلر .

ارباب زراعتك بیاض برطوپراقدن عبارت
اولان وَحرارت شمس ایله ایصنمیان اراضیٔ کاسیه‌یه
« صغوق » وقوهٔ امتصاصیه‌سی زیاده اولان اسمر
طوپراقلره « صیجاق » تعبیر ایتملری فنه مطابقدر .
میوه آغاجلرینك داللری بر بیاض بادانه‌لی دیوار
وَیا بولمه اوزرنده ثابت اوله‌جق وجهله صره‌واری
غرس ایدلملری دخی بو دستورك تطبیقاتندندر :
بووجهله غرس ایدیلن آغاجلر بیاض دیوارك حرارت
شمسی مصّ ایتمیه‌رك داللره عکس ایتدیرمسند-
نطولایی نشو و نمالرینی تشدید وَ میوه‌لرینك کماله
ایرملرینی تعجیل ایدر . آغاجلره بو اصولده حرارت
اعطاسی تازه وَکوریه داللره مضر اولدیغندن اوزلرینی
مناسب وجهله اوزتمك ایجاب ایدر .

گونشه قارشو بولنان قار اوزرینه مساوی قطعه‌ده بری بیاض وَدیگری سیاه ایکی پارچه چوخه وضع ایله برآز زمان صکره چوخه پارچه‌لرینی قالدیرسه‌ق سیاه چوخه‌نك همان حرارتی کاملاً مص ایلسی حسبیله آلتنده‌کی قارك اریيوب صوکسیلدیگنی وَبیاض چوخه ایسه حرارتی بوسبتون عکس ایتدیردیکی جهتله آلتنده‌کی اولدیغی گبی قالدیغنی گوروروز . ایسانمش برتجربه‌ده بولنان صو بیاض وَمجلا وَآینه آسا خطوط حرارتی عکس ایتدیرن تجربه‌ده‌کی صودن دها اوّل ایصینور .

حرارتی قولایجه مص ایدن اجسام او نسبتده دخی خارجه سهولتله نشر ایدر . ایشته بوسببله درکه سیاه اثواب گونشده صیجاق وَگولگه‌ده صغوق اولور . حال بوکه بیاض قماشلر گولگه‌ده صیجاق وَگونشده سرین طوتار .

بو حالده سیاه البسه گیمکده‌کی فائده یالگز وَسخدن حسن محافظه اولنه بیلمسندن عبارت قالیر .

اوجاقلرك اطرافنی بیاض چینی طوغله‌سیله قاپلامق حرارتك انعکاسنی موجب اوله جغندن فائده‌لی ایسه‌ده بیاض صوبه سیاهدن دها آز حرارت نشر ایده‌جگی جهتله بولندیغی اوطه‌یی لایقیله تسخین ایتمز.

هوای نسیمینك راطب اوله‌رق ارض ایله خطوط شعاعیهٔ شمسیه آراسنده بولنمسی باغچوانلرك بعض نباتات اوزرینه اورتدکاری جام فانوس مقامنه قائم اولدیغنی بالمناسبه بالاده بیان ایتمشیدك: هوای راطب شمسدن وارد اولان خطوط حارهٔ مضیئه‌نك مرورینه مساعده ایده‌رك ارضدن یوقاری طوغری انتشار ایدن خطوط حارّهٔ مظلمه‌نك مرورینه ممانعت ایلدیگی جهتله اشبو خاصهٔ مضاعفه‌سیله هوای محیطیزك خیلیجه سخونتی موجب اوله‌رق بردنبره یعنی غروب شمس ایله برابر تبدّل اعتداله مقاومت ایدر.

§

خطوط حارهٔ مضیئه ایله مظلمه آره‌سنده بولنان اشبو اختلاف غریب سنه‌نك هر موسمنده گوندوزلری،

افقندن گونش اکسیك اولمیان اقالیم حارەده بر طاقم تطبیقات مهمەیه میدان آچمشدر . اشبو تطبیقات اوزرینه اصحاب مطالعه تجربهٔ آتیه ایله بر فکر تام حاصل ایدەبیلیرلر :

درونی اوجاق قورومی ایله سیاهلنمش قالین تختەدن بر صندوق اعمال ایدیلەرك درونه صو ایله مملو بر قاب وضع اولندقدن وَ اطرافنی حرارتی آز نقل ایدن بر طاقم مواد ایله بسلدکدن وَ صندوقك آغزینی آرالری بر سانتیمترو قدر بربرندن آچیق وَ درونی هوا ایله مملو اوچ قات پنجره جامی ایله قپادقدن صکره گونشدن گلن خطوط حارّهٔ عمودیەنك قارشوسنه قویملی . شمسدن وارد اولان خطوط حرارت جام قپاقدن کچدکدن صکره صندوقك جدار داخلیسی وساطتیله مص اولنەرق حرارت مظلمه انتشاره باشلارسەده جامدن خارجه چیقەمدیغندن صو قابنه تأثیر ایدەرك دروننده‌کی مایعاتی غلیانه گتیرر . مدارین آراسنده (مدار سرطان

ایله جدی) بو وجهله ترتیب ایدیلن بر صندوق ایچنده لحم پیشوریله بیلور .

حتی بولندیغمز مملکتلرده بیله غایت بسیط بر آلت وساطتیله هر نوع طعام طبخ اولنه‌بیلیر :

بیوك بر جام شیشه آلنه‌رق درونته استوانی شکلنده معدندن معمول وَ دیشاریسی سیاهلنمش وَ ایچنه صو ، ات وَ سبزه طولدیرلمش بر قاب قونه‌رق هر ایکیسنك آغزی بر جام لوحه ایله اورتیله‌رك ضیای شمسی عکس ایتدیریجی بر مرآت منعکس اوکنه وضع ایدیلورسه درت ساعت صکره مطلوب اولان طعام پك گوزل پیشر . بو اصولده بر امیقدن بعض شیلر تقطیر ایدلدیگی گبی اکمك دخی طبخ ایدلمك امکانی بالتجربه ثابت اولدیغندن یقین وقتلرده بو قوّتدن بالاستفاده خانه‌لرده استعمالی سهولتلی آلتلر اختراع ایدیله‌جگی شبهه‌سزدر .

یوقاریده ضیا بحثنده شمسدن وارد اولان ضیا یرآلتنده بولنان طاش کمورلرینك تشکلنه وَ آز چوق

طیانقلی اوطون حاصل ایتمك ایچون فحمك نباتات
وساطتیله تكاثف و تمثل ایتمسنه سبب اولدیغنی
بیان ایتمشیدك : فابریقه وَاوجاقلرده صنعی اوله‌رق
حاصل ایتدیگمز منابع حرارت دخی حد ذاتنده
گونش وساطتیله حاصل اوله‌رق واپور وَلوقوموتیفلر
حركت ایلكده‌درلر. طبیعتده حرارتك دخی اساسی
شمس اولوب شمس اولمسه كرهٔ ارض بوزلرله مستور
بر حالده قاله‌رق اوزرنده موجودات ضیائیه بولنمق
قابل اوله‌مز . زیرا بو حالده كرهٔ ارضك اعتدالی
صفردن ـ ۲۵۰ درجه دون اوله‌جغی بالحساب
معلوم اولوب اشبو صفردن ـ ۲۵۰ درجه آشاغی
اولان اعتدالك نه‌درجه‌ده بر برودت اولدیغنی ادراك
قابل دگلدر . صنعی اوله‌رق استحصال ایدیلن برودت
ایسه صفردن ۱۰۰ درجه آشاغی تنزیل اولنه‌میور .

§

انسانك معلوم اولان عجزی ایله برابر ذكا
وكیاستی سایه‌سنده گوندن گونه ترقی ایدن فن هیئت

وحکمت دلالتی ایله شمسـك ارضه اولان مسافهٔ عظیمه‌سنی مسـاحه ایتمك وثقلتنی طارتمق وسطحنده غلیـان ایدن موادی تحلیـل ایلمك وجوسمایه نشر ایلدیکی حرارتی وبوندن کره‌مزه کلن مقـداری حساب ایلمك قابل اولمشـدر. شمسك نشر ایلدیکی مقدار حرارتی تفهیم ایچون کرهٔ ارضه واصل اولان حرارت اصلا ضایع ایدلمکسزین بوز اریتمکده قوللا. نیلسه برسنه‌ده کرهٔ ارض اوزرنده ۳۱ متره قالینلقده اولان بوز طبقه‌سنی اذابه‌یه کفایت ایده‌جکنی عرض ایدرز. اکر حرارت شمس کاملاً کرهٔ ارض اوزرنده بوز اریتمکه تخصیص ایدلسه هرکون ۱۷ کیلو متره قالنلقده بربوز طبقه‌سنی مایع حالنه وضع ایلر!

§

احکام قانون الٓهی‌یی باکمال انتظام ایفایه دوام ایتمکده اولان مکوّنات ومخلوقاته انسان، عطف نکاه انتباه وبونلرك تابع اولدقلری قوانینی استکناه ایلسه نصل محیر عقول اولمز؟ کرّهٔ ارضك بریره اسناد ایتمکسزین

فضـاده بلا توقف دور ایدیشی کونش وسـاطتیله
اولدیغی گبی حرارت وَضیـای شمس دخی حیاتك
صور مختلفه‌ده تشکل و تمثلنه وَکافهٔ حرکاتك حدوثنه
جناب قادر مطلقك برواسطهٔ مستقله‌سیدر .

مقعر آینیـه‌لردن خطـوط حرارتك متوازیاً
انعکاسی بونلرك ضیـا گبی برحرکتـه تابع اولدیغنی
ارائه ایدر .

لکن بومختلف خطوط بر برندن متفرق اولمق
حسبیله هوای محیطی درونده صو بخاری برچوق
خطوط شعاعیه‌یی امرار ایلدیکی گبی خطوط حارّه‌ـ
نکده کچمسنه مساعده ایدر . هوای محیطی بوسببله
شمسدن وارد اولان خطوط حارّه‌نك برقسمنی حفظ
ایدرك روزگار وساطتیله تحریك وتشدید ایلدیکندن
شـدت برودتدن غـیر قابل توطن اولان مناطـق
قطبیه‌یه یقین اراضی بوسایه‌ده دائرهٔ استوادن گلان
صیجاق روزگارلره ایصنه‌رق انسانك اقامتنه مساعد
براعتدال کسب ایدر .

غایت خالص بر هوا درونـنده وَغیر مرئی بر صـورتده بولنان صـو بخاری دخی سطح ارض ایله مسافهٔ سماویه آراسنده شفاف بر حائل مثابه‌سـنده بولندیغندن، بو حائل اولمسه ارض اجسام حیاتیه‌دن انتشـار ایدن خطوط مظلمه قولایجه هـوادن کچه‌جگندن گوندوزلرك شدت حرارتنی تحملی غیر قابل بر برودت تعقیب ایدر. ایشـته آفریقاده «صحرای کبیر» دینلان اراضیده شمس + ۷۵ درجه‌یه قدر گوندوزین قوملری ایصیده‌رق هوا کسب یبوسـت ایتـدیگی جهتله غروب شمسـدن صکره مهتابلی کیجه‌لرده زیاده‌سـیله برپارلاقلق وَبرودت حاصـل اوله‌رق صولر بعضاً برطبقه بوز طوتار.

هوا نه‌قدر برّاق اولورسه ارض حرارت مکتسبه‌سنی اونسـبتده نشر ایده‌جگندن اویله هوالرده هر موسمك کیجـه‌لری صغوق اولدیغی گبی بلوط، پوس وَدومان اولدیغی زمانلر دخی بونلر حرارتك انتشار ینه حائل اوله‌رق کیجـه‌لری صیجاق اولور. ایمدی

بزم اقلیملرده اکثریا ایلك بهارلر براق آچدیغی جهتله حرارت مظلمه (خفیه) انتشار ایده‌رك نباتاتك حرارتلری صفردن اشاغی اینر . باغ طومورجاقلری‌نك وَمیوه‌لرك طوکمه‌سنه سبب بودر .

برسنه ایچنده یگرمی کیجه قدر بو حال مشهود اولوب اوکیجه‌لرده طوك اوله‌جغی ارباب دقته معلوم اولدیغندن طوك حس ایدلدیگی کیجه برقریه اهالیسی محصولاتنی ضرردن وقایه ایچون یر یر قوری اوت ، ساز ، قطران ، زیفت ، وَرچنه یقارق هواده خفیف بر دومان حاصل ایتسه‌لر باغ وَباغچه‌لرینی صغوقدن محافظه ایده بیلیرلر .

اوروپاده میوه آغاجلرینك طرطللرینی آیقلامغه زرّاع قانوناً مجبور اولدقلری گبی بویله کیجه‌لرده مزروعاتی محافظةً دخی دومان حاصل ایتملریچون حکومته ارباب فن طرفندن بعض تکالیفده بولنلمشدر. اوروپا باغچیلرندن بعضیلری کیجه‌لری حصیر وَتخته‌لرله صغوقدن مزروعاتی محافظه ایدییورلرسه‌ده بو اصولك

اجراسی مشکل اولدیغیچون تکلیف اولنه‌ماز . ترفنده میوه یتشدرمك ایچون اوروپالی باغچوانلر چارچوبه‌لرله دیوار بوینه صره‌واری دیکدکلری آغاجلری صغوقدن محافظه ایلرلرکه بوده بزده خصوصی آغاج مراقلیلریله آغاجلرینی صغوق وَروزگاردن محافظه غیرتنده بولنانلره توصیه ایدیله بیلیر .

برطاغ تپه‌سنه چیقلدیغی صورتده طبقات هوائیه‌دن برچوغی بزدن آشاغی قاله‌جغی گبی درونده بولنان صو بخارینك حیلولت وحمایه‌سی آزاله‌جغندن اعتدال هوایی طاغ اتگندن دها آز بولورز . اجرا ایدیلن مختلف تجربه‌لرله ۲۰۰ متره ارتفاعنده ۱ درجه اعتدال تناقص ایتدیگی بیان اولنیورسه‌ده بومقدار وسطی برشی اولوب عرض مکان، مواسم وَروزگار وَهوانك رطوبتی مقدار مزبورك تخالفنه سبب اولور . ضیای شمس افقدن آز ارتفاعده بولندیغی حالده کثافتی زیاده برهوا دروندن مرور ایده‌جگی جهتله کسب ضعف ایلدیگنی ایضاح ایلمش ایدك .

شمسدن وارد اولان حرارت دخی ضیا ایله مرافقةً گلدیگی وَشمس سمت رأسده ایکن راصده اڭ یقین برنقطەده اولوب افقه میل ایتدکجه کرۂ ارضڭ کرویتندن طولایی زیاده برمسافه قطع وَدها چوق واسطەلردن مرور ایلدیگی جهتله گونش سمت رأسمزه گلمزدن اوّل حرارت آز وَسمت رأسده زیاده حس اولنور .

مواسم مختلفه ده یکده اوقدر منتظم اولمیەرق معتدل اقلیملرده حصوله گلن بوتبدلاتڭ اسبابی بروجه آتی عرض ایدرز :

§

کرۂ ارض ٢٤ ساعت ظرفنده دور ایلدیگی فرض اولنان محور وهمیسی اطرافنده دور ایدرکن اشبو محو دور ایلدیگی سطحه عمود اولسه یعنی برطوپاجڭ بردوز دوشمه اوزرنده دوندیگی گبی دوران ایلسه دائرۂ استوادن قطبلره طوغری حرارت تناقص ایدەرڭ دائما اوحالده قالیر وَ مواسم حاصل اولمیەرق

کیجه وَ گوندوز هریرده بربرینه مساوی وَهر محلك درجهٔ اعتدالی ثابت قالیر ایدی . لکن محور ارض سطح مذکوره عمود اولمیوب دوز برمحلده وَفقط برطرفه مائل دونئن طوپاج گبی دور ایدر . کرّهٔ ارض انقلاب صیفی نقطه‌سنده ،یعنی آلا فرانقه حزیرانك ۲۱ (رومی حزیران ۹) قطب شمالی کاملاً شمسك ضیاسنه معروض اولدیغی حالده قطب جنوبی اصلا گونش گورمز .

بوحالده قطب شمالی آلتی آی گوندوز وَقطب جنوبی کیجه اولور . آلتی آی دخی قطب جنوبی گوندوز وَشمالی کیجه‌نك ظلمتنده قالیر . یاز گونی (یعنی بزه گوره قطب شمالی گوندوز اولدیغی آلتی آی مدت ایچنده) ارض برچوق زمانلر گونشه قارشو بولند یغندن وَکیجه‌لری دخی قیصه اولمق حسبیله صغومغه میدان قالمدیغندن حرارت تراکم ایدرك درجهٔ اعتدالی تزاید ایلمکده‌در .

مسئله‌یی دها واضح اوله‌رق افهام ایچون کرهٔ

ارضك شمس اطرافنده دور سنويسنى اكمال ايدركن بولنديغمز نصف كرهٔ شمـاليـنك زياده ضيا آلديغى بناءً عليه چوقجه حرارت نه‌زمان معروض بولنديغى ايضاح ايده‌لم : انقلاب صيفيده برنجى دائرهٔ متوا - زيه كاملاً ضيا داخلنده بولنوب اعتـدال حريفى نقطه‌سنده برقسمى ضيا وديگرى ظلمت ايچنده قاله‌رق انقلاب حريفيده ايسه كاملاً ظلمتده بولنور. اعتدال ربيعى نقطه‌سنده ايسه ينه برنصفى ضيالنوب انقلاب صيفيده بوندن ١٢ ماه مقـدم بولنديغى وضعيتـده بولنه‌جغندن كاملاً ضيادار اولوب حزيران ٢١ دن كانون‌ثانى ٢١ (كانون ثانى رومى ١١) نه قدر ضيانك آزالمسيله برابر شمسدن وارد اولان ضيا دخى مائلاً گلديگندن كثـافتى زياده طبقات درونـندن مرور ايلسى حسبيله ارضه واصل اولنجه‌يه قدر زياده مص اولنه‌رق آزالمسيدركه بوندن كرهٔ ارضك قسم شماليسى برى ضيـا وحرارتك هواى نسيمى درونده ضـايع اولمسى وَديگرى دخى گونلرك قيصه اولملرى حسبيله

٢٤ ساعتده آز بر زمان حرارت شمسه معروض بولنمسی گبی ایکی مهم سببله تبرّد حصوله گلیر. دائرهٔ استوادن اوزاق بولنان مملکتلرده مواسمك وَاعتدال هوانك اختلافنه سبب ایشته شو مختصراً بیان ایدیلین حالاتدر.

تفصیلات مبسوطه‌دن آڭلاشیلدیغی وجهله کرّهٔ ارضك اوزرنده بری حرکت یومیه‌سندن وَدیگری دور سنویسندن اولمق اوزره ایکی صورتله اختلاف اعتدال حصوله گلیر.

صفردن آشاغی –٢٣ درکهٔ اعتدال هرنه قدر بزم ایچون شدتلی بر برودت ایسه‌ده لایقلیجه اثوابلرله مضرتندن تحفظ ایدیله بیلیر. کرهٔ ارض اوزرنده مسکون برچوق محللرده میزان اعتدال آیلرجه صفردن –٤٠ درجه اشاغی یی ارائه ایدر. قطب شمالی یه سیاحت ایدنلر –٤٨ درکهٔ اعتداله قدر چیقلمق قابل اولدیغنی وفقط روزگار وزان اولورسه جلد انسانیده احتراقدن حاصل اولان انفساخ

عضوی حصوله گلدیگنی بیان ایدییورلر. صنعی اوله‌رق صفردن آشاغی ـ ٥٠ وحتی ـ ٦٠ درکهٔ اعتدال حصوله گتیرمك قابلدر .

حرارت ایسه اقالیم حاره‌ده وَ مثلا سویش شهرنده گولگه‌ده + ٥٢° فزانده «مرزوق» شهرنده + ٥٦,٢° درجه‌یه قدر چیقوب گونشده + ٩٥° درجه ارائه ایتدیگی گورلمشدر .

§

ممالك عثمانیه‌ده بعض بلادك حرارت وسطیه‌سنی مبین اولان شو جدولك ارباب زراعت وَ سائره‌جه اهمیتی واردر :

سانتیغراد درجه‌سی	اسامیٔ بلاد
+ ١٤,٤°	استانبول
+ ١٥,٧°	سلانیك وَ دراج
+ ١٥,٥°	آولونیا
+ ١٥,٢٠°	بروسه
+ ١٤,٩٣°	طربزون

سانتیغراد درجه‌سی	اسامیٔ بلاد
+ ٦،٤°	ارضروم
+ ١٢،٦٥°	قیصریه
+ ١٧،٤°	ازمیر
+ ١٦،٩٠°	ساقز
+ ٢١،١°	طرسوس
+ ٢٠،١٩°	موصل
+ ١٦،°	دیار بکر
+ ٢٣،°	بغداد
+ ٢٧،٣°	فاو

اشبو جدولك مطالعه‌سندن ممالك محروسه‌ده درجهٔ اعتدالی صفردن وحتی + ١٢° دن آشاغی برمحل اولدیغی آڭلاشیلیور .

وجود انسانینك حرارتی وسطی اوله‌رق هر نه‌قدر + ٧٦° درجه ایسه‌ده برقاچ ثانیه قدر فوق‌العاده حرارتلره تحمل ایدر . حتی برآدم + ١٣٧° درجهٔ اعتدالده بولنان برفرون درونده برقاچ دقیقه

قالمشدر ! بوحالده شدت حرارتله توازن ایتمك ایچون وجود انسانیده فوق العاده تبخرات حاصل اوله بیلدیکی مثبتدر .

§

قشر ارضی ترکیب ایدن مواد پك آز ناقل حرارت شمس اولدیغندن پك آز برعمقده بیله کچ حس ایدیلیر .

سطح ارضده حس ایدیلن حرارت ۱ دسیمتره عمقنه نفوذ ایتمك ایچون بزم اقلیملرمزده ۳ ساعت مقداری زمانه لزوم واردر . سطح ارضده حاصل اولان حرارتك اك شدید زمانی زوالدن ایکی ساعت صکره اولدیغندن زوالدن بش ساعت صکره ، یعنی اوچ ساعتده بردسیمتره عمقنده اك زیاده حرارت حس اولنور . سطح ارضده برگونده اك زیاده حاصل اولان برودت نصف اللیلدن درت ساعت صکره وقوعه گلدیگندن بردسیمتره تحت ترابده اك زیاده برودت اوچ ساعت صکره حاصل اولور .

تموزده حس ایدیلن صیجاقلق کانون اولده تحت‌التراب ۸ مترو عمقنه نفوذ ایلدیگی و بوحرارت قیشك برودتیله سطح ارضه انتشار ایده‌رك آنجق حزیرانده الڭ زیاده تبرد ایلدیگی اجرا ایدیلن تجربه‌لردن آڭلاشلمشدر . آغرجه حصوله گلن بوتبدّله حشرات واقف اولدقلری جهتله کندیلرینك تعیشلری‌نه کافی اولان درجهٔ اعتدالده بولنمق ایچون تحمللرینه گوره زیر زمینده قیشلاقلرنی تهیه ایدرلر .

گرچه صیجاق زمانلرده زیر زمینه گیرلدیگی زمان صغوغه وَ قیشین بالعکس صیجاغه تصادف اولنورایسه‌ده ۲۸ متره آشاغی انیلدکده درجهٔ اعتدال سنه‌سنك هرموسمنده ثابت قالیر . دها زیاده مرکز ارضه تقرّب اولندقجه حرارتك تزاید ایلدیگی ایسه معدن اوجاقلرنده حس ایدلمشدر . فرانسه‌ده مشهور « پاسی » وَ « غره‌نل » (آرته‌زیه‌ن) یعنی بورغو قیولرینك صولری ۵۰۰ متره عمقندن چیقدقلری جهتله صولری سطح ارضه ایلیجق اوله‌رق واصل

اولور . دها درین یرلردن چیقان بعض منابعك صولری قاینار برحالده نبعان ایدر ۱۶ کیلو متره عمقنده بر قیو قازلسه ۱۰۰ درجهٔ حرارتده وَحال غلیانده صولر بولنور .

مرکز ارضك بیاض درجهٔ حرارتده اولدیغی ظن ایدلمش ایسه‌ده حالا اثبات اولنه‌مامشدر. مرکز ارضه تقرب ایدلدکجه حصوله گلن حرارتك بردرجهٔ عمقده ختام بولدیغی اقوای محتملاتدندر . معلوم اولان طبقات ارضیه‌نك حرارتنی وَ برکانلرك تشکلی برعکس تأثیر کیمیویه حمل ایدییورلر .

برزمانلر شمسدن استناره ایله کیجه‌لری اقمزی تنویر ایدن قمردن سطح ارضه ضیا ایله برابر برچوق حرارت وارد اولدیغی ظن ایدیلیر ایدیسه‌ده حسی غایت زیاده اولان برطاقم آلتلرله قمردن وارد اولان حرارتك مقداری تعیین ایدیله‌رك حرارت شمسك ۱۲ میلیون جزؤنده برجزؤ اولدیغی یعنی فائده‌سز برحرارت اولدیغی آکلاشلمشدر .

شمسدن بشقه بزم ایچون دها برچوق منابع

حرارت واردر : بالجمله تأثیرات کیمویه و حیاتیه حصول حرارته وَموادّ عضویه‌نڭ تحلل واختماری درجهٔ اعتدالڭ تزایدینه سبب اولور. باغچوانلر اشبو تأثیر طبیعیدن استفاده ایله تخملری چیللندیرمك وَنازك نباتات یتشدیرمك ایچون گوبره‌دن یاصدق یاپارلر . چفتلکلرده حیوانی صولامق وَامور بیتیه‌ده قوللانمق ایچون چنقو صو مخزنلرینڭ اطرافنی گوبره ایله بسلمك وَ بووجهله دائما ایلیق صو بولندرمق ممکندر.

فیلیزلرڭ حصولنه حرارت بادی اولدیغی گبی حبوبات دخی بولندقلری « نوم مستغرق » دن اویانمق ایچون حرارتڭ تأثیرات حیاتبخشاسنه وَ یومورطه‌لرڭ قولوچقه آلتنده اویانوب جیو جیو اولملریده حرارته محتاجدر . طومورجقلر حرارت شمسدن وَ یومورطه‌لر حرارت غریزیه‌دن حیات بولور . منبع اصلی حرارت ایسه شمس منیردن بشقه برشی دگلدر .

تم

مطبعهٔ ابو الضیا

كتابخانهٔ ابوالضيا

كمال

منتخبات تصوير افكار

اوچنجی قسم : ادبيات

برنجی طبعی

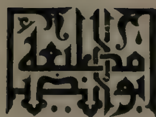
معارف عموميه نظارت جليله سنك رخصتيله

هر حق طابعكدر

قسطنطينيه

١٣٠٤

مطبعهٔ ابوالضيا

منتخبات تصویر افکار

بند مخصوص

ادبیاتمز حقنده بعض ملاحظاتی شاملدر

[تصویر افکار — نومرو ٤١٦ — فی ١٦ ربیع الاخر ١٢٨٣]

اجزای بشر جالب تعجیل فنادر
ابقای اثر موجب تحصیل بقادر
(لنامقه)

حقیقت انسان ایچون سرعت زوالده مثل سائر اولان لذت حیاتك ثباتسزلغنه مقابل گله جك بر نعمت وار ایسه اوده بنی نوعنه بر یادگار عمر اهدا ایدەرك نفع ناس ایله خیرناس اولمق شرفیكه وجودك

فضیلت صحیحه‌سیدر؛ الی الابد محافظه ایله جبر مافات ایتمکدر :

آثار بشریه‌ده ایسه سوزدن پایدار بر برگذار یوقدر. چونکه اڭ زیاده رصانت معموریتله معروف کشورلری بیله دور زمانه غور زمینه کچیرسه بینه خاطرهٔ انامده جایگیر اولان بر بیت متین رغبت اسلافدن حمایت اخلافه انتقال ایده‌رك دنیا طوردقجه خلالدن امین قالور .

واقعا مادام که سوز تعاطیٔ افکاره واسطه‌در . وَمادام که تعاطیٔ افکار انسانیت مجسمه دینلمگه شایان اولان تمدن عمومی مناسباتنه رابطه‌در . کلامڭ فائده‌سی بشرڭ نوعیتیله قائم وَبناءً علیه بر گوزل سوز ناطقیتله برابر دائم اولور .

ایشته کلام مداولهٔ تصوّر خدمتنه قدرتدن مؤکل بر جسم لطیفدرکه بیڭلرجه سنه‌لر کچسه طراوت نوجوانیسنه زوال ایرشمز. امّا حیثیت کمالی اعتبارنده بولنان صحت مآلیله تناسب اندامی حکمنده اولان

ترتیب انتظامی یرنده اولملیدرکه هرکس عندنده محبوب قلوب وَاوحال ایله هرزمانده ممدوح ومرغوب اولابیلسون .

اگرچه سیرت ظریف اولنجه صورت لطیف اولماسەده نقایصدن معدود اولمامق لازم گلور . فقط آثارادبیەیی بلاغت مؤدّا فصاحت ادا احتیاجندن وارسته ایده‌مز . زیرا بر تألیف که حسن افاده‌دن محروم اولور؛ حاوی اولدیغی حقایق، چیره دستیٔ انتحال ایله مهارت قلمیه اصحابنك ملك یمینی صره‌سنه یك قولای انتقال ایده‌بیله‌جکیچون محفظه‌سز جوهر حکمنده‌در .

خلاصه بشرده دائم اولان کمالدر ؛ جمال متحوّل اولور . حال بوکه اثرده قائم اولان مقالدر ؛ مآل منتقل اولور . فقط مادامکه ماهیتك تغیری وَطبیعتك حسن افاده‌دن تنفری عدیم الاحتمالدر . بر اثرك ابدیتنه مآل صحیحنك مقال فصیح ایله اتحادی کافل اولور .

بوکا بر برهان مؤیددرکه عصرمزده ترقیات

معارف اثریله قدمای فلاسفه‌نك افکار حکمیه‌سنی که هیولای عرفان تعریفنه صادقدر ؛ جرح واصلاح ایچون ماهیت کمالك دقایقنه واقف اولان بونجه ارباب نظر تعریضات شدیده ایراد ایتمکده ایکن ادبای سالفه‌نك آثار قلمیه‌سنی که مزایای وجدان توصیفنه لایقدر شرح وایضاح ایچون خاصیت مقالك حقایقنه عارف اولان نیجه اصحاب هنر تقریضات عدیده انشاد ایلمکده‌در .

حتی ادبای حکمادن بری محاسن ادبیه فوائدینی محاکمه ایتدیگی صره‌ده معلومات کثیره وَ وقوعات غریبه وَبلکه کشفیات جدیده بیله بر اثرك بقاسنه ضمین امین اوله‌میه‌جغنی بیان ایلدکدن صکره دیرکه: « بونلر انساندن خارج شیلر اولوب بیان ایسه عینیله انساندر . »

بو مطالعه‌یه باقیلنجه اخلافنه ادبیانه بر اثر براقانلر ماهیت انسانیه‌سنی حیات ابدیه ایله انسانیته خدمت ایچون استخلاف ایتمش اولییور . بویله برخیر الخلف

صاحبنه گوره نه بیوك شرفدرکه بنی نوعی ایچنده الی‌الابد یاد جمیلنی صاقلار . بر صورتده‌که انقلابات عالم بر ادیب کاملك نامنی سنك مزارندن افنا ایتسه ینه سرنامهٔ آثارندن امحا ایده‌مز .

سوزك ابقای نامدن بشقه اجرای مرامده دخی خدمتی بر درجه‌ده‌درکه تحویل افکارده تأثیر نطق شمشیر قهره غالب اولدیغی تجارب عدیده ایله ثابت اولمشدر . حتی زمخشری مقدمهٔ تفسیرنده کلامك شانی تأیید ایچون دیمشدرکه « ظهور اسلامده سیف شریعته قارشو طوران متعصبین عرب ، حکم بلاغته مقاومت ایده‌مدیلر . »

واقعا افکار عمومیه‌نك حصه‌دار حکومت اولدیغی یرلرده قوهٔ نظر صاحبی اولان بر بلیغ ملتنك قوهٔ عسکر احتیاجندن وارسته بر حاکم نافذ الکلامی حکمنده بولنور .

اگرچه ادبیات مأمورینه گوره مابه الاستحقاق اولدیغی مسلمدر . امّا بر قسمی اولان انشانك تداول

معاملاته واسطهٔ منفرده اولمسی جهتیله ادارهٔ دولتجه دخی وجود وانتظامی الزمدر .

سوزك احوال وجدانیه‌یی تحویلده اولان تأثیر بلیغنه مبنی بر بیوك فائده‌سی دخی ملتك حسن تربیتنه خدمتیدرکه حقیقت حالده لفظاً ادبیاتك مأخذ اشتقاقی ادب ایسه معناً ادبك مصدر انتشاری ادبیاتدر دینیله بیلور . زیرا ایکی معناسیله ادبیاته یازلمش بر اثر مکارم اخلاق ایچون اویله بر قانون معتبردرکه هرکس بالاختیار اطاعتنه مائل واوجهته یالکز وجودی محافظهٔ احکامنه کافل اولور .

بوندن بشقه توسیع قریحه‌یه خدمتی جهتیله معارف ادبیه افکارك دخی معلم اوّلی عد اولنور . حتی بو مطالعه ایله بعض ارباب دانش فکرك کمالی لسانك کمالندن بیلنمشلردر . حقیقت بوکا بر برهان استقرائی دکلمیدرکه فطرتلری طبیعته موجب افتخار اولان اجلهٔ حکمانك همان جمله‌سی محاسن ادبیه ایله تزیین لسان ایدن ملتلر بلغاسندن ظهور ایتمشدر .

بوقدر فنون دقیقه وحوادث کونیه‌نڭ تدوین وتعلیمنده‌کی سهولت کلامڭ وضوح واختصار وحسن ترتیبی گبی قواعد ادبیه‌یه رعایت سایه‌سنده حاصل اولدیغیچون ادبیات معارفڭ دخی احتیاجات اصلیه‌سندن صاییلور. برده اتحاد مدنیت ملتڭ برمشخص مثال ذی حیاتیدرکه لسانی ادبیاتدر. او جهتله ادبیاتسز ملت دلسز انسان قبیلندن اولور.

فی‌الحقیقه تاریخ مدنیتی نظر حکمتله مطالعه ایدنلر ادبیاتڭ محافظهٔ ملیتده اولان تأثیرینه هرملت منتظمه‌یی بر دلیل ناطق بولمشلردر. شمدیکی حالده دولت ومعرفتلری منقرض اولمش اولان عربڭ احوالی بزم ایچون برعبرت کافیه‌درکه بعض فرقه‌لری وحدت کلمه‌لرینڭ رابطه‌سی اولان دیانت اسلامیه‌یی دخی غائب ایتمشیکن لسانلری قوتیله حالا قومیتلرینی محافظه ایتمکده‌درلر.

ایشته ادبیات بوقدر فوائدی حائز اولمق حسبیله هرملت عندنده غایت قیمتدار برفن جلیل اعتبار

اولنور . بزده ايسه رغبتى اوقدر افراطه وارمشدركه بياغى گوزلجه كتابت كرامت درجه‌سنده طوتيلور . بونگله برابر شايان تأسفدركه ادبياتمز يوقاريده تعداد اولنان محسناتك همان جمله‌سندن محروم گبيدر .

كتاب صورتنده قنغى تأليف ادبيانه‌مز واردركه تزيينات لفظيه‌دن آيرلديغى حالده بحق شايان تحسين اوله بيلسون ؟ صباح معرفت كه ماهيت اشيايى گوسترمك شاننده‌در انوارينى هرطرفه نشر ايتدكجه خيالات گبى حقيقت وطبيعتك خارجنده اولان بويله برطاقم آثارك زوالدن قورتلمسى نصل اميد اولنور ؟

لسان ادبياتى آ گلامغه عوام مقتدر دگلدركه اصول اداره‌مز خطابته مساعد اولسه دخى تأثيرندن استفاده ممكن اولسون . حتى ادبياتمز نطق ديتيله جك براثره مالك اولمدقدن بشقه مكالمه‌ده فصاحتك قدرى بيله معلوم دگلدر .

مؤلفات منثوره‌مزده افكار وگفتارى طبيعى بركتاب يوقدركه طبيعته تأثير ايله تهذيب اخلاقه

خدمت ایتسون . رکن اعظمی مبالغات ریاکارانه
وَ مشرب قلندرانه‌دن عبارت اولان منظوماتمز ایسه
فساد اخلاقی اوقدر ترویج ایدرکه دیوانی (فرس
جدید لغتلرنده شیطان معناسنه مضبوط اولان)
دیوك صیغهٔ الجمعی ظن ایدنلرك قولنه شاعرانه بر
توجیه آرانورسه بزم دیوانلری گوسترمك کفایت ایدر.

ادبیاتمزده معنی صنعت اغورینه فدا اولنه گلد-
یگندن وسعت تصوّر اودرجه افراطه وارمشدرکه
بعض کرّه تخیلده ابعاد مطلقه داخلنه بیله قناعت
اولنماز. وظیفهٔ اصلیه‌سی تمییز حقیقت اولان افکاره
ایسه بو یله آثارك مضرتدن بشقه نه تأثیر اوله‌بیلور ؟

ترکجه‌ده دگل فنون حالا ادبیات دخی لایقیله
تدوین اولنمدیغچون عرب وعجم وَ آنلره علاوةً اهل
قلم لسانلرینی اوگرنمك یولنده زمان تحصیلك برچوغنی
افنا ایتمدکجه تحریراً درستجه افادهٔ مرام قابل دگلدر.
حال‌بوکه اوقدر همت، معارف سائره‌یه صرف اولنسه
ذکی بر انسانی بیاغی برعالم ذوفنون ایدر .

واقعا قرون اخیرده‌کی ملتلرك بلغاسی لغات وادبیاتده لسانلرینك مأخذی اولان السنهٔ عتیقه‌یه انتساب ایتمك مجبوریتندن وارسته دکلدر. فقط آنلرده بو مجبوریت فننك اکمالی آرزو ایدنلره مخصوصدر. بزده ایسه برآدم عربی وفارسی مقدماتنه آلتی یدی سنه وقف وجود ایتملیدرکه املا ومعناسی برنده بر مکتوب یازه‌بیلسون. ایشته ادبیاتمزك معارف عمومیه‌جه تأثیری بو مضرت عظمادر.

ادبیاتك رابطهٔ ملیه‌یه عائد اولان خدمتندن ایسه اوقدر محرومزکه لسان عرب منتشر اولدیغی یرلرده یونانی کبی زمانك کافهٔ مآثر علمیه‌سیله قوت بولمش برلسانی غلبهٔ فصاحتله محو ایتمش ایکن ترکجه‌مز هنوز الف باسی بیله اولمیان آرنود ولاز لسانلری دخی اونوتدیره‌مامشدر. مناسبات ادبیه‌نك فقدانی جهتیله مثلا بر بخارالی ترکجه سویلدیکی حالده بوراده‌کی ترکلر ایچنده بر فرانسز قدر دیلندن آکلایه‌جق آشنا بوله‌ماز.

آنلر شویله طورسون استانبولده اوقویوب یازمه بیلانلردن دخی بلکه اونده بری سبك معروف اوززه یازلمش بر کاغددن وَحتی کافل حقوق اولان قانون دولتدن بیله استفادهٔ مرامه قادر دکلدر . چونکه ادبیاتمزه شرق وغربك برقاچ اجنبی لساندن مستعار اولان شیوه‌لر غلبه ایده‌رك اطراد افاده‌یه خالل ویرمش وَادوات وتعبیرات وافاداتی تقریردن بتون بتون آیرلمش اولان اسلوب تحریر ایسه بیاغی بر بشقه لسان حکمنه گیرمشدر . برصورتده‌که اکثر ارباب قلم یازدیغنی سویلمکدن وَسویلدیگنی یازمقدن حیا ایدر! حال بوکه بونده اوتانه‌جق برحال وار ایسه تبلیغ افکارده اصیل اولان لسانه بشقه وَوکیل اولان قلمه بشقه ادب تصوّر ایتمکدر .

بوتخالف سیّئه‌سیدرکه لسانمزده سهویات ادبیه‌دن عاری پك آز اثر بولنه بیلور . وضع وقاعده ایله عرف استعمال بیننده اولان مباینته بو سهویاتك انضمامی تعیین فصاحتده اوقدر صعوبت حاصل

اتمشدركه تصوير افكار « مبحوثة عنها » تعبير معهو-
دينك بداهت مرتبه‌سنده اولان سقامتنى انظار
عموميه‌ده اثبات ايچون دور ودراز برطاقم مباحث
ايرادينه مجبور اولمشيدى . [١]

شيوهٔ لسانى يولنه فدا ايتديگمز اسلوب تحرير
ايسه اويله بر طرز غريبدركه لذت شناس ادب
اولانلره گوره تخطرى حقيقةً موجب تاثر اولور .
بعض نقايصنك مجملا زيرده بيانه ابتدار اولندى :

§

ظن و بداهت افاده ايدن كلمه‌لر بر معناده قوللا .
نيله‌جق قدر الفاظك حكم وقوتى اعتباردن قالمق
جهتيله بياغى دقيقجه تصورلرده ايضاح مرام ناقابلدر.

الفاظده غرابت او قدر معتبردركه مثلا نركسى
گبى ملتزمك الك مشهور برتأليف ادبيانه‌سندن استخراج

[١] مباحث مذكوره منتخبات تصوير افكار جمله‌سندن
آريجه ايكى جزؤ اوله‌رق كتابخانه عدادنده نشرايدلمشدر .

مأل ایتمك بزه گوره اجنبی برلسانده یازلمش اولان گلستانی آڭلامقدن مشکلدر .

ترکجه‌نك اجزای ترکیبی اولان اوچ لسانکه تلفظده اولدقچه اتحاد بولمشیکن تحریرده حالا هیئت اصلیه‌لرینی محافظه ایدییور ؛ اقانیم ثلثه گبی سوزده گویا متحد وحقیقتده ضد کاملدر .

برمصلحت نه قدر تفصیل اولنسه افاده‌ده هیچ فاصله ویرمامك ملتزم اولدیغیچون محرراتك امواج ظلمت گبی بربرینی تعاقب ایدن سطرلری افکاری کشاکشندن قورتارمق ممتنع برر گرداب هائلدر .

مؤلفات ادبیه‌ده صنعت وزینت گوسترمك مقصد اصلی حکمنه گیردیگندن کلامك بنیهٔ وجودی اولمق لازم گلان معنا پك چوق آثارده صاتیلق البسه‌یی ارائه ایچون استعمال اولنان آغاچ پارچه‌لرینه مماثلدر .

افاده‌ده مجاز برصورتله مجاز اولمیه‌جق قدر رواج بولدیغیچون آثارمز لطافت طبیعیه‌دن محروم اولدقدن بشقه اکثری حقیقتدن دخی عاطلدر .

استطراد

بو ملاحظات ادبیاتك طرزینه عائددر ؛ ادبای سالفه‌یه تعریض عد اولنمسون . مشاهیر اسلافك تألیفاتی نقیصه‌لی دخی اولسه ینه کماللرینه دلالت ایدر . زیرا بر مؤلف‌که دور معارفك اوائلنه مصادف اولور ایجاد قوتنه مالك اولنجه آثاری بر مرتبه‌یه قدر صورت غیر طبیعیه‌ده بولنمق طبیعت ادیبانه‌سنك قدرینه مناقض دگلدر . نته‌کیم مبادئ خلقته‌کی بعض مصنوعاتك ترکیب اعضاسنده انتظامسزلق گورلمکله قدرت فاطره‌نك شاننه خلل گلمز .

تکملهٔ صدد

ترکجه‌مز بر لساندرکه بالقوه شامل اولدیغی محسناته گوره دنیاده اك برنجی لسانلردن عد اولنمغه شایاندر . چونکه زمین افاده‌سی مناقب طبیعیات ایچون ترتیب اولنمش بر نمونه خانه گبی اوچ اقلیم جسیمك محصول طبیعتنی جامع بولندیغیچون درونده

جلوه ساز تنزه اولان ابکار اندیشه عرب بادیه‌لرینك
اثمار افکاریله روم و ایران چمنزارلرینك ازهار
آثارینی جمع ایده‌رك گلدستهٔ بیانه بگنديگی گبی
زینت ویره‌بیلور .

آنکله متکلم اولان خلق ایسه روی ارضك
اویله برعرض اعتدالی ایچنده یشامقده‌درکه آفاقنده‌کی
لطافتك گوك قبه‌سنده اصلا نظیری منظور اولماز .
مگرکه دریالرینك عکس مائیسی صباح نوبهارك سمائی
جوهردن مصنوع برآینهٔ آبداری آگدیرن ابر
هوائیسنه انعطاف ایله طبیعتك بویله انفسی وآفاقی
ایکی بدیعهٔ رنگینی بر پرده ائتلاف ایلیه .

یا ادبیاتمزده بویله اوچ بیوك لسانك محسناتی
ممتزج وزمانمزك فکرکالی مکانمزك بکر خیالیله مزدوج
ایکن آثارمز حسن صورتده نه درجه فائق اولملیدرکه
بزه گوره زادهٔ طبیعت دینلمگه لایق اوله‌بیلسون .

بو مطالعه‌یه گوره ادبیاتك حالی دخی ملکمزده

اصلاحنه احتیاج اولان نقایص جمله‌سندن دگلمیدر.
اویله ایسه ظن عاجزانه‌مزجه اسباب اصلاحی :

اوّلا، قواعد لسانك مکمل صورتده تدوین وتمهیدی .

ثانیاً، کلماتك استعمال عمومی دائره‌سنده تحدیدی.

ثالثاً، املا ومعناجه اجزای لسان بیننده‌کی ارتباط صورینك اتحاد حقیقی حالنه گله‌جك قدر تشییدی.

رابعاً، ربط کلام وَ افادهٔ مرام شیوه‌لرینك طبیعت لسانه تطبیقاً تعدیل وتجدیدی .

خامساً، افاده‌نك حسن طبیعیسنه حائل اولان کلفتلی صنعتلردن تجریدی صورتلرندن عبارتدر .

گله‌لم بو بش صورتك وسائط حصولنه :

برنجیسی — الده موجود اولان قواعد عثمانیه‌نك تعدیل واکمالیله تعمیماً وَعربی وفارسینك قواعد وامثال رسائلنه تقدیماً تعلیمنه توقف ایدر .
زیرا برآدم که معارف ادبیه‌یی بشقه لساندن تحصیل

ایده البته کندی لسانڭ ادبیاتنده تقلید شائبه‌سندن قورتیله‌ماز. تجدید ایسه ایجاد دیمك اولدیغی معلومدر.

ایکنجیسی — ترکجه‌یه مخصوص ممکن مرتبه منتظم و مکمل بر لغت ترتیبیله حاصل اولور. بو احتیاج بر وقتدن برو عموماً حس اولنمقده‌در. حتی بعض طرفلردن قاموس و برهان مزج اولنه‌رق لغاتڭ ابتداکی حروفی اعتباریله بر ترتیب جدیده قونلمق آرزو اولندیغی گبی برقاچ کرّه اجراآتنه دخی تشبث ایدلمشیدی.

تصویر افکارڭ مطالعه‌سنه گوره مادام که بر ملتڭ موضوعات خاصه‌سنی بشقه برقومه تماميله تطبیق ایتمك قابل دگلدر. عرب وعجم ایچون ترتیب ایدیلان لغتلر دخی هرنه صورتله گیرسه ترکجه‌ده مرجع فصاحت اوله‌ماز. چونکه بویله بر لغت لسانڭ رکن اصلیسی اولان ترکجه ایله بونجه اصطلاحات علمیه‌یی که ترقیات زمانه آثارندندر شامل اولمیه‌جغیچون هیچ بر وقت مکمل اولمق احتمالی یوقدر.

برده تصریف اولنان کلمات عربیه‌یی لسانمزده (اکثریت اوزره مصدر وفاعل ومفعول وصفت مشبهه واسم زمان ومکان واسم آلت ومبالغه وتفضیل وتصغیر وبعض کرّه دخی ماضی ومضارع گبی) برچوق صیغه‌ده وهر صیغه‌یی (جمع وتأنیث اشکالنه ومزیداته نقل ایله) متعدد هیئتلرده استعمال ایتمکده‌یز. قاموسڭ اصولی ایسه یالکز مادهٔ لغتی ضبط ایتمك واشکالندن معنای اصلی وبنای معروفه مطابق اولمیانلری علاوه ایلمکدن عبارتدر. بو حالده طوته‌لم که قاموس اوّلکی حروف اعتباریله ترتیب اولنسون. مادام که قواعد عربیه مضبوطی اولمیان برآدم درونده صیغه واشکال مستعمله‌دن استدیگی کلمه‌یی نه بوله‌میه‌جقدر. نهایت برقاچ یوز لغتڭ تحریسنده اولان صعوبتی ازاله‌دن بشقه بوندن نه استفاده اولنور؟

بوندن بشقه عربی ویا فارسی پك چوق کلمه‌لر واردر که لسان عثمانیده بر ویا برقاچ معنا ایله معروف

ایکن قاموس ویا برهانده معانیٔ زائده ومباینه ایله مضبوط بولنور . بوصورتده آنلرك مزجندن حاصل اوله‌جق بر لغت کتابندن یالکز ترکجه‌یی بیلانلره گوره حین مراجعتده تغلیط ذهندن غیری نه حاصل اوله بیلور ؟

قالدی که عرب وعجمك بزجه مستعمل اولمیان برچوق کلماتی عثمانلی لغت کتابنده ابقا ایله ادبیا-تمزده‌کی نقایصك اك بیوك سببلرندن معدود اولان غرابت الفاظه بر جواز ضمنی گوسترمه‌نك نه لزومی واردر ؟

ایشته بودلائلك اثبات ایتدیگی وجهله بعض ترتیباتی تغییر ایله قاموس و برهانی ترکجه‌یه لغت اتخاذ ایتمك تصوّری که عرب وعجمك باشلرینه بررفس گیدیرمکله عثمانلی ملیتنه ادخاللرینی آرامق قبیلندندر هیچ برصورتله قابل اجرا اوله‌ماز . لغت ، عثمانلیلر ایچون یاپیله‌جق ایسه آنلرك احتیاجنه توفیق اولنملیدر .

اوچنجیسی — (غلط مشهور دینیلان) استعمال عمومینك (لغت فصیحه اعتبار اولنان) وضع اصلی‌یه ترجیحنه متوقفدر. بومقصدی ایسه اهل قلمك رغبتی حاصل ایدر. حتی لسانمزك بو بابده بعض مرتبه ترقیسی دخی — الك بیوكلری مرحوم عاكف پاشااولان — برطاقم مجددین ادبانك همتی سایه‌سنده‌در.

دردنجیسی — آثار موجوده‌نك افادات طبیعیه لطافتنه مالك اولان مقاله‌لرندن مرتب وَمحاكمه‌لی برمنتخبات مجموعه‌سی تنظیم وَمكتبلرده تعلیم اولنمسنه منوطدر. [١] ادیب مشارالیه ایله تاریخ صاحبی نعیما وَاسلاف ومعاصریندن سائر بعض ادبانك بوكا خدمت ایده‌جك خیلی اثرلری بولنه بیلور. هله معنی وتعبیرلرنده اولان غلو وغرابتله اسكیمش بعض شیوه‌لرندن قطع نظر یالكز حسن بیان ایچون نثرده ویسی وَنظمده نفعی الك گوزل نمونه اولور. فقط بزده

[١] نمونهٔ ادبیات اساساً بو مطالعه‌یه مبنی انتخاب وتدوین اونمشدر. [المطبعه]

کتابتدن مقصد خدمت دولت اولمق اعتقادی غالب وَ بلکه عمومی حکمنه گیرمش برظن کاذب اولماسنه گوره اقلام دولت شمدیکی طرز افادہیی التزام ایتدکجه تجدید شیوه ممکن دگلدر .

بشنجیسی — لسانمزه مخصوص بر بلاغت کتابنك تألیف وتدریسیله وجوده گلور .

بو یولده بر اثر میدانه گتورمکه همت ایدنلر ایچون ظن اولنورکه تزیینات لفظیه‌نك بحث جوازی افکارده بعض مرتبه اختلاف حاصل ایدجکدر . چونکه عصرمزده حسن طبیعتله شهرت بولان ادبایه مراجعت اولنسه برچوغی تزییناتك اسکی اعتباریله بقاسنی استر. برطاقمی ایسه بالعکس جوازینی بیله قبول ایتمزکه اوّلکیسی آثار عربیه‌یه وَایکنجیسی افکار غربیه‌یه مفتونیتدن حاصل اولمش برر مطالعه‌در .

واقعا گوزل سوزك ذاتنده برلطافت واردرکه آنك محاسن بدیعیه‌یه قیاسی حسن فطرینك زینت عارضیه‌یه نسبتی قبیلندن اولور . لکن مادامکه اجزای

لسانمزك الك بیوگی اولان عربیده اشکال کلمات برانتظام کلی حالندهدر . ترکجهنك آثار ادبیهسنی سادهلك لطافتنی غائب ایتمیهجك صورتده بردرجهیه قدر تزیین ایتمك قابل وَ بلکه سجع وتوازن گبی بعض صنعتلردن بری اولهرق گوزل براثر میدانه گتورمك دها مشکلدر .

بوحالده صرف اجنبی لسانلرینه تقلید ایچون شیوهٔ افادهیی تقیید نهدن تجویز اولنسون !

مألده لطافت اولنجه افادهنك قنغی طرزینی قبول ایتمز ؟ مگرکه موضوعنی طبیعت اصلیهسندن چیقارهجق قدر کلفت وغرابت اختیار اولنه .

گوزله نه یاقشمز ؟ وار ایسه بعض طبیعتسز مشاطهلرك تزیینات قبایح پسندانهسیدر . برطاقم محله گلینلرینی اعجوبه قیافتنه گتیرن رنگارنك دوزگونلو وَ آلتونلی ، گومشلی ورقلر گبی .

گرچه برمشهور فرانسز منشیسنك اعتقادینه گوره هر عاقل مؤدّب البسهیی آرایش ایچون دگل

تستر مقصدیله اکتسا ایلدیگی گبی، بر عالم ادب دخی الفاظی تزیین مقالدن ایسه تبیین مآله صرف ایتمك لازم گلور. امّا بزه قالورسه طبیعت افاده‌نك خارجنه چیقمیه‌جق قدر تزییناتدن کلامك فصاحتنه بر فائده کلمسه بیله لطافتنه‌ده خلل ترتب ایتمز. نته‌کیم دأب معروفه مغایر اولمیان لباس فاخر، باطن وظاهرك محسناتنی تزیید ایتمزسه تنقیصده ایلمز.

بناءً علیه لسانمزده تزیینات لفظیه‌نك بتون بتون اعتباردن اسقاطی اقتضا ایتمز. بزه لازم اولان ادبیاتمزی «خیر الکلام مافهمته العامه بسلاسة مقاله ورضیته الخاصه بحقیقة مآله» تعریفنك دائره‌سنه ارجاع ایتمکدر. بو ایسه لسانمزده ایران شیوه‌سنك جاری اولان تأثیرینه برنهایت ویرمکله حاصل اولورکه آثارمزی دشمن حقیقت وَ منفور طبیعت اولان اعظام وابهام نقیصه‌لرندن قورتاره‌جق واسطه دخی بودر.

§

اربابنه معلومدرکه اکثر آثارنده ایرانك تحریری

تصویرینه بگزر . برنده الوان نه قدر دلنشین ایسه دیگرنده الفـاظ اوقدر رنگین اولمغـله برابر بری مناظره وَدیگری مناظردیه مطابق اولمدیغیچون ایکیسی دخی طبیعتـك خلافنـده‌در . حتی عجمك لوایح مرسومه‌سنه نظر اولنسه بر پهلوانك بیغی مزراغندن اوزون وَمدایح منظومه‌سنه باقلسه برمزراغك طولی ماه ایله ماهی بیننـده اولان بعـد مجرددن فزون گوریلور !

معرفتك سن کمالی اطلاقنه شایان اولان بوعصر مدنیتـده اویله برطاقم هیاکل هـائله مدّاحلرینی حسن طبیعت اصحـابی نصل ندیم افکار ایده‌بیلور ؟ دنیاده هیچ بر صاحب رشـد وارمیدرکه غول بیانی حکایه‌لرینی استماعدن محظوظ اولسون ؟

بدیعك بیانی

« مبـالغه مقبولدر . اگر عقلاً وَعادةً وقوعی قابل ایسه . (بوکا تبلیغ تسمیه اولنور)

معقولدر. اگر عقلاً ممکن وعادةً باطل ایسه. (بوکا اغراق دینیلور)

مدخولدر. اگر بر مناسب توجیه ایله اغراق درجه‌سنه ارجاعی ممکن اوله‌مامق اوزره عقل وعادتجه امکاندن عاطل ایسه. (بوکا غلو نامی ویریلور) »

اوچنجی نوعك (بلا شرط جواز) استعمالنه، وار ایسه طبیعتك محسناتیله فقدان قناعت سببدر — طبیعتك محسناتیله فقدان قناعت آثار قدتك مافوقنی طلبدر — آثار قدرتك مافوقنی طلب ایدن ادیب دکل نه بیوك بی ادبدر.

نتیجهٔ مراده کله‌لم: کرچه بویله بر مقصدی هر یرده اولدیغی کبی ملتمزده دخی آنجق افکارك کمالی اکمال ایدر. فقط شمدیدن اساسنی وضع ایتمك ایچون بالاده تعداد اولنان وسائط نظریه‌یی فعله کتوره‌جك بر ویا برقاچ بیوك جمعیتك وجودی لازمدرکه حسن طبیعتی جواهر معرفتیله تزیین ایدن ارباب ادبدن مرکب ومحتاج اولدیغی اسبابه ایسه دولتك حمایت ومعاونتیله مرتب اوللیدر.

فقط بویله برجمعیت اوروپاده اولان بعض امثالی گبی ترتیب ایده‌جگی لغت کتابنی نص قاطع وگوستره‌جگی قاعده و نمونه‌لری حکم شارع صورتنده طوته‌جق اولور ایسه ادبیاتمزی مطلوب اوزره تجدید ایتسه‌ده عمومك افکارینی قرق اللی فردك معلومات وطبیعتیله تحدید ایده‌جگیچون او حالده بلکه ضرری فائده‌سنه غالب گلور .

بو قبیلدن اولان جمعیتلرك وظیفه‌سی اهل ادبه حکومت دگل خدمت ایتمکدر .

طبیعت ادبیانه‌ده حریت بر درجه‌ده‌درکه هیچ کیمسه‌نك استقلالنه محکومیت شانلرندن اولمدیغیچون ارباب قلمك عمومنه جمهور ادبا تسمیه اولنمشدر .

ایشته ملتك دلیل ناطقیتی اولان لسانی اصلاح ایتمك گبی بر مقصد جلیلك احضار اسبابنه هرکیم تشبث ایدرسه یاد جمیلنه بقای ابدی ویرن مجددلردن اولمق شرفنی احراز ایده‌جگنده شبهه ایتمیزکه بوده جمله‌دن زیاده هیئت دولتك شاننه یاقیشور .

خاطره

(بومقاله‌نك طرز افاده‌سی ادبياتك ساده‌لگنی آرزودن عبارت اولان موضوعنه مغاير ايسه تصوير افكارك قول وفعلندن بر نوع تناقض عد اولنمسون . مرادمز لسانك اصلاحيچون ارباب اقتداره بر مراجعت خالصانه‌در . يوقسه بويله بر امر خطيرده آثار حقيرانه‌مزی مثال گوسترمك هر حالده حدمزك فوقنده اولديغنی لسان عجز ايله اعتراف ايدرز .)

ردّ اعتراض

[تصوير افكار — نومرو ٤٣١ — فی ١٦ ربيع الاخر ١٢٨٣]

گريد مسئله‌سنه . ولسان عثمانينك ادبياتنه [١] دائر تصوير افكارده نشر اولنان ايكی بند مخصوص

[١] كريد مسئله‌سنه دائر اولان مقاله كتابخانه‌مزك طقوزنجی نومروسنده مندرج ولسان عثمانيه دائر اولان مقاله‌ايسه بالاده‌كی بند مخصوصدر . [للطابع]

حقنده بعض اعتراضاتی حاوی بر ذات طرفندن ویرلمش اولان ورقه جریدهٔ حوادثك ٥٠٢ نومرولی نسخه‌سنده اعلان ایدلمشیدی .

بوذاتك قوللاندیغی لسان اثنای بحثده دائرهٔ ادبدن تجاوز ایتمیه‌جگنه برهان اولدیغیچون اعتراضاتی حقنده اولان ملاحظاتمزك بیاننه ابتدار ایدرز . اگرچه بوجواب براز اوزامشدر ؛ فقط سبب تأخر روزنامه ایله کچن نومرومزده ختام بولان مباحثك وبعض اهمیتلی ملاحظات وحوادثك سرعت اعلانی مجبوریتندن نشأت ایتدیگندن مأمولدرکه اول بابده اولان معذوریتمز مقبول اولور .

[اعتراض]

. تصویر افکارك ٤٢٣ نومرولی نسخه‌سنده کریده دائر مندرج اولان بند مخصوصی کمال دقتله مطالعه ایتمش اولدیغمدن اول بابده وارد خاطرم اولان بعض مطالعات واعتراضاتك جریده‌کزه طبعنی رجا ایدرم . شویله که تصویر افکار الحکم لمن غلب قاعده‌سنی اساس اتخاذ ایدرك کرك افراد بشرك وکرك هیئت مجتمعهٔ بشریه‌نك شوقانون

غدرشیمحون احکامندن سالم اولمدیغی ادعاسیله برابر افراد نوع بنی‌آدم میانه‌سنده الحکم للغالب قاعده‌سنک صورت مطلقه‌ده جریاننه دلیل واضح اولمق اوزره ضابطه اداره‌لرینی کوسترمشدر . »

جواب

تصویر افکارك « الحکم للغالب » قاعده‌سندن بحث ایدیشی یالکز معاملات دولیه‌یه عائد ایدی .

افراد آراسنده بوقاعده‌نك دستورالعمل اولدیغنی ادّعا ایتمدك . بلکه حقانیتك واجب الاطاعه طوتلمدیغنی بیان ایتدك .

فی‌الحقیقه هرطبیعتك حکم غالبیته میلانی منکر دکلدر . شوقدر وارکه افراد ایچنده بو حکمك فعله کلمسنی حکومت منع ایدر . مصالح دولیه‌ده ایسه قاپجدن بشقه امرینی انفاذایده‌جك برقوهٔ حاکمه یوقدر .

ایشته منطوقنه مغایر برمعنایه حمل اولنمش اولان فقره‌مز دافع اشتباه ایچون عیناً ایراد اولندی .

« واقعا دولتلر بیننده ظهور ایدن دعواره حاکم

حاسم (اسباب سطوتك تعریف مجملی اولان) سیف صارمدن بشقه کیم اوله‌بیلور ؟ اگر آکا مقابل حقانیت گوستریله‌جك ایسه نصل تسلیم اولنورکه حکمتك بو دستور مقدسی قوهٔ اجرائیه‌دن بری اولمدقجه افراد ایچنده بیله واجب الاطاعه طانیلمدیغی اثبات ایچون یالکز هر یرده موجود اولان ضابطه اداره‌لرینی گوسترمك کافیدر . »

قانون غالبیتك افراد ایچنده حکمی جاری اولمق بو عباره‌دن نصل آکلاشیله‌بیلور .

[اعتراض]

« مادامکه انسانك طبیعتنده بهیمیت واردر . فطرت البته شو قاعده‌نك جریانی ضروری ایسه‌ده بر جمعیت بشریه‌ده علوم و معارف و حسن اخلاق نه‌قدر تزاید ایدر ایسه فطرت مذکوره او قدر تناقص ایتمك امر طبیعی اولدیغی جهتله قاعدهٔ مذکوره‌نك علی‌العموم صورت مطلقه‌ده جاری اولدیغی رهین رتبهٔ بداهتدر . افراد اهالیسی علوم و معارف سایه‌سنده اخلاق حسنه و خصائل برگزیده حاصل ایتمش اولان دولتلر میانه‌سنده جاری اولان معاملات دولیه و خارجیه دخی بالکلیه اشبو قاعدهٔ غیر محقدیه توفیقاً جاری دکلدر . »

جواب

جمعیت بشریه نك « الحکم للغالب » قاعده سنه تمایلی ادّعا اولندیغی گبی یالکز صفت بهیمیتدن نشأت ایتمز . آنکا اصل قوت ویرن حب وطن، عزت نفس وَحرص تفوق گبی بعض داعیه‌لردرکه جمله‌سی صفت ناطقیت مأثرندندر .

حاصلی دنیاده جماددن بشقه هیچ بر مخلوق یوقدرکه مادونه تحکم شائبه‌سندن بری اولسون .

« مغالب اولدی طبیعی طبایع ذی‌روح
قوی ضعیفی ایدر جبرو قهر ایله تسخیر »

معارفك تأثیرینه گلنجه علوم دینیه وسیاسیه‌ده انسانه ملتنك اقوام سائره‌یه تفضیلی وَفنون طبیعیه‌ده اسلحه‌نك اصلاحیله اسباب غلبه‌نك تسهیلی قواعدینی تعلیمدن بشقه معاملات دولیه‌جه بر تأثیر اولمدیغیچون معارفك بوجهتلرنده حکم غالبانه‌یی تقلیل ایتمك خاصیتی یوقدر . بوخصوصه خدمت ایده‌جك

اولسه اولسه فن اخلاق اوله بیلورکه بزه معترض اولان ذاتك دخی مقصـدی آنی بیاندن عبارت اولدیغی شیوهٔ افادهسندن آڭلاشیلور .

مکارم اخلاق ایسـه تن پرورلر صـفتی دگل جهانگیرلر مزیتیـدر . بوڭا عربلرله رومالیـلر ایکی بیوك شـاهددرکه اخلاقجه کافهٔ اقوامـه نهدرجهده فائق ایسهلر مأثرغالبیتده دخی ملل قدیمهنك جملهسنه اومرتبهده تقدّم ایتمشـلر ایدی . هربری فضائل اخـلاقك برمثال مشخصی اولان اشراف عربدن دها تربیهلی ملتمی اولور ؟

احسان ومروّت گبی فداکارلقلر افراد آراسنده نهقدر ممدوح ایسـه حکومتلرینك معاملهسـنه نسبت اولنجه اوقدر مقدوح اولور .

چونکه افرادك غیره فتوتی یالگز کندی منفعتنه طوقنور . حکومتك اجانبه مروّتی ایسـه میلیونلرجه ابنای وطنی اضرار ایدر .

فیالحقیقه مدنیت حاضره حکمنجه محاربه خیلی

آزادی؛ امّا بو نتیجه معارف وَیا اخلاقك تأثیریله حکم غالبانه یه خلل گلمسندن دگل هر دولتده احتیاط وَمنفعت شناساق خصائلنك قوّت بولمسندن حاصل اولمشدر .

یوقسه بالجمله مسائل دولیه‌ده قانون تغلب محاربه یه حاجت گورمز ایسه مخابرهنی واسطه ایدرك ینه حکمنی اجرادن خالی دگلدر .

قلیجك تأثیر معنوی ایله انفاذ ایتدیگی حکم غالبیت تأثیر ظاهری‌یه حاجت براقمامقله عدالتمی اولور؟

حاصلی دنیاده منازعات دولیه‌یی فصل ایده‌جك بر محکمه موجود دگل ایکن « الحکم للغالب » قاعده سنك علی اطلاق جریاننه تعرّض ایتمك سلاح بداهته ادّعای مجرد گبی مجروح بر دلیل ایله مقابله قبیلندن اولور .

[اعتراض]

« وحتی اشبو برقاچ سنه‌لر ظرفنده تکون ایدرك سفك دمایی داعی اولان مسائل دولیه دخی بعض حقوق

قديمهٔ مثبته. اوزرينه مبنی اولدیغی تواریخ شناسانك معلوميدر. »

جواب

برقاچ سنه‌دنبرو سفك دمایی موجب اولان مسئله‌لر دانیمارقه محاربه‌سیله آلمانیانك مجادلهٔ اخیره‌سی دگلمیدر ؟ فی‌الحقیقه آلمانیا دولتلری شلزویغ وهولستن دوقه‌لقلرینه بعض حقوق بیانیله ادّعای تصرف ایتدیلر. فقط بوحقوق ابتدای امرده آلمانیا اتفاقی نامنه اوله‌رق میدانه قونلمشیدی. حال بوکه پروسیا دولتی دوقه‌لقلری دانیمارقه‌دن آیردقدن صکره ایشی برقاچ رنگه قویه‌رق نهایت بونلرك حق تصرّفی ذاتاً دانیمارقه قرالنه عائد اولدیغنی وفقط غلبهٔ حربیه جهتیله منحصراً آوستریا وپروسیادولتلرینه انتقال ایلدیگنی اعلان ایتدی. وآنی متعاقب آوستریایی حائز اولدیغی حق اشتراکدن کف‌ید ایتمگه اجبار ایلدی. بومعامله‌لر حکم غالبانه‌دن بشقه برسببه اسناد اولنه‌بیلورمی ؟ پروسیانك باجمله مقاصدنده واسطهٔ اجرا سلاح دگلمی ایدی ؟

آلمانیا منازعهٔ اخیره‌سنده ایسه ساردنیا خاندان حکمداریسنك وندیگی ضبط ایتمسی نصل حق قدیمه مستند ایدی ؟ آلمانیانك شمال جهتلرینه تصرّف ایلكده وَآوستریایی منسوب اولدیغی ملتك اتفاقندن اخراج ایلكده پروسیادولتنه حق ویره‌جك گونقسغراج غالبیتندن بشقه برسند وارمیدر ؟

برده مادامكه حسن تأویل هیچ برمادّه‌نك ماهیتنی تبدیل ایده‌مدیگی مسلمدر . شمشیر وَیاتدبیر غالبانه ایله فیصل بولان مسائل دولیه، ولو برحقه اسناد اولنه بیلسه دخی ینه « الحكم للغالب » قاعده‌سنه اتباعدن قورتیله‌ماز . مگرکه دعاویٔ قولیه‌نك دلائل فعلیه‌یه رجحانی تسلیم اولنسون !

[اعتراض]

« بند مذکورده (طبیعی وموضوع اعتباریله ایکی‌یه منقسم اولان حقوق دولیه) دیو برفقره اوُوب بوایسه بسبتون یاکلشدر . شویله که حقوق دولیه حقوق طبیعیه وحقوق موضوعه‌دن عبارت دکلدر . افراد نوع بشر حال انفرادده تعیش ایتدکاری تصور اولندیغی خالده

هر برلرینك حقوق طبیعه‌لری وار ایسه‌ده برکره هیئت مجتمعه تشکیل ایتدکلری کبی حقوق طبیعه‌لرینك برمقدارینی فدا ایتمشلردر. اشته افراد نوع بشر میانه‌سنده جاری اولان اصل حقوق موضوعه‌در. بو بابده دستورالعمل اولان مقیاس دخی احکام دینیه وقوانین موجوده‌در. هیئات مجتمعهٔ بشریه برشخص معنوی مثابه‌سنده اولدیغندن عادتا حال انفراده تعیش ایدن افراد بشره مشابه ایسه‌ده بونلر دخی ممالك عالمده برهیئت عمومیه صورتنده بولنمه‌لرندن آنك حسن اداره‌سی ایچون حقوق طبیعه‌لرینك برقسمنی فدا ایدرك برطاقم حقوق وضع ایتمشلردرکه آکا حقوق ملل اطلاق اولنور. بو صورتله حقوق طبیعه ایله حقوق دولیه‌نك یکدیکرینه قطعاً مربوطیتی اولمیوب حتی بعض مواد حقوق دولیه حکمنجه جائز اولدیغی حالده حقوق طبیعیه‌یه کلیاً مغایر بولندیغی هرکسك معلومی اولان موادده‌ندر. »

جواب

عقلاً هیچ برنوع حق یوقدرکه اساسی حقوق طبیعیه‌یه مستند اولمدقجه صحیح اوله‌بیلسون. نته‌کیم انتاج حقیقت ایده‌جك برقیاس بولنه‌مازکه سلسلهٔ استدلالاتی بدیهی‌یه منتهی اولمسون.

حقوق موضوعه، حقوق طبیعیه‌ده احتیاج اوزره اجرا اولنان تعدیلات دیمکدر. انسانك احتیاجاتنده بتون بتون تحویل طبیعت ایده‌جك قدر شمول نصل موجود اوله‌بیلور؟ برملت، اوزرینه حرکت ایدن دیگر برملته مقابله‌ده حقسزمیدر؟ دگل ایسه اول بابده اولان حق، حقوق موضوعه‌دنمی عد اولنور؟

حقوق طبیعیه حقنده تدوین کتاب ایدن مؤلفلرك جمله‌سی اثرلرینك مقدمه‌لرنده دولتلرك حقوق طبیعیه‌سنه دائر برطاقم مباحث ایراد ایدرلر. حتی موسیو [مارتنس] نام ذات بوفنه متعلق آثارك اك زیاده متداوللرندن اولان کتابنك اون ایکنجی فصلنی « حقوق موضوعه وطبیعیهٔ دولیه‌نك تاریخ تدریسی » عنوانیله توسیم ایتمشدر.

وحتی بارون اشلته‌نك حقوق ملل نامیله لسان ترکیده تصنیف ایتدیگی کتابك مقدمه‌سنده دخی « عموماً حقوق ملل کتابندن بحثله کتاب مذکور

ایکی قسم مختلفی شامل، یعنی حقوق طبیعهٔ ملل وَحقوق موضوعهٔ ملل قاعده‌لرینی مشتمل بولنمشدر » دینلمشدر.

وَحتی بعض ارباب فن وَازجمله مشهور [بوفند - روف] دولتلر بیننده برمقاولهٔ عمومیه موجود اولمدقجه حقوق موضوعه‌نك وجودی قابل اوله‌میه‌جغنی ادّعا ایده‌رك حقوق دولیه‌یی حقوق طبیعیه‌یه حصر ایتمك استمشدر.

ایشته افادات مشروحه‌دن آ کلاشیلورکه حقوق دولیه حقنده بوتقسیمی براِیجاد ایتمك؛ ذاتاً موجوددر. وَمقسومینی اوتعبیرلرله برتعریف ایلمك؛ عموماً معروفدر.

بوندن بشقه ورقه‌نك صاحبی افراد آراسنده هیئت مدنیه وَهیئات مدنیه بیننده مناسبات دولیه حصوله گلنجه فدا اولنان حقوق طبیعه‌یی « برمقدار » وَ « برقسم » تعبیرلریله تبعیض ایده‌رك احوال دولیه‌ده حقوق طبیعه‌نك برقسمیده باقی اولدیغنی سوق کلام

حکمنجه اعتراف ایتمشدر . بناءً علیه بزآنك رد مدّعاسنده کندی قولنی دخی بردلیل قوی عدایدەرز.

[اعتراض]

« تصویر افکاربند مذکورك مبدأنده (الحکم لمن غلب) قاعدەسنك صورت مطلقەده جریان ایتدیکنی ادعا ایلدیکی حالده بش اون سطر آشاغیسده حقوق مشروعه وحق وانصاف لفظلرینی استعمال ایتمش اولوب برینك وجودی دیکرینك عدم وجودینی استلزام ایدن اشبو ایکی مادهٔ متضاده نصل تألیف اولنه بیلور ؟ »

جواب

حکم غالبانەنك وجودی حق وانصافك نەدن عدمنی اقتضا ایتسونکه غالبیت بعض کرّه حقك ابطالنی موجب اولور ایسه ده بعض کرّه استحصالنه مدار اولور . طوتەلمکه دائما ابطالنی موجب اولمش . ینه آنك وجودی حقوقك عدمنی مستلزم دکلدر . حق فعلده ابطال اولنمغله حقیقتده دخی باطل اولمق لازم کلور ؟

حاصلی حقوق مقاصددن وَغلبه وسائلدندر.
مقاصد ایله وسائل بیننده ایسه تناقض تصوّری
ممکن اولهماز.

افادهسندن آکلاشلدیغنه گوره بزه معترض
اولان ذات بوقاعده‌یی بیان ایدیشمزی حقوق صحیحه‌
نك وجودینی انکار معناسنه حمل ایتمش اولمق گرکدر.
بزایسه [الحکم للغالب] دیدك؛ [الحق للغالب] دیمدك.

§

[اعتراض]

« شونی دخی علاوه ایدرمکه مذکور غزته بوندن
اقدم ادبیاته دائر یازمش اولدیغی بند مخصوصنده ملت
عثمانیه‌ده آثار ادبیه اولمدیغنی ادعا ایتدیکی حالده برقاچ
سطر آشاغیده (نظمده نفعینك دیوانی نثرده ویسینك
تألیفاتی آثار نفیسه‌دن) اولدیغنی ذکر ایتمش اولدیغندن
بونده دخی ضدیت کورلمشدر . »

جواب

بز لسان عثمانیده آثار ادبیه اولمدیغنی ادعا ایتمدك.
موجود اولان آثار ادبیه‌مز ادبیاتجه اقتضا ایدن

محسناتك همان جمله‌سندن محروم اولدیغنی تصریح ایتدك .

بو مدّعامزك بطلاننی اثبات ایچون بند مخصوصده بیان ایتدیگمز شرائطه مطابق بر کتاب گوسترملك ویا او شرائطك مجروحیتنه دلیل ارائه اولنمق لازم گلور .

نثرده ویسی ونظمده نفعیدن بحث ایدیشمز ایسه یالکز حسن افاده‌لری جهتنه منحصر ایدی . حتی عباره‌مز دخی بودر . « هله معنا وتعبیرلرنده اولان غلو وغرابتله اسکیمش بعض شیوه‌لرنده قطع نظر یالکز حسن بیان ایچون نثرده ویسی ونظمده نفعی الك گوزل نمونه اولور . »

بوافاده ادبیاتك نقایصی حقنده اولان ادّعامزه نه‌دن مناقض اولسون ؟

استطراد

بعض ارباب تمیزك تدقیقاتنه گوره ادبای روم

ایچنده انشا ایله مشتهر اولانلر یا بتون بتون طرز عجمی ویا خلقك لسانه مغایرت کلیه ایله مخالف اولان مسلك ارباب قلمی التزام ایتدکلری ایچون تقلید اولنماز برکتاب براقه مامشلردر .

بزم اعتقادمزجه بو نقصان ملکمزده معارفك کمال بوله مامسندن نشأت ایتمشدر . مع مافیه قوهٔ طبیعت وفنون ادبیه ده مهارتلری مسلم اولان ادبای اسلافك اثرلرنده انواع محاسنی شامل پك چوق پارچه‌لر بولنه بیلور. بوزمین شرقدر؛ تربیتیات معرفت اولمسه ده ینه طبیعت هرجانبنده گلفشان لطافت اولمقدن خالی‌می قالور ؟

نظمده ایسه نفعی وندیم طبیعت فوق العاده ایله متصف عد اولنمشلردر . واقعا (دیوان نامیله) فضیلت شاعرانه‌لرینه برر شاهد تصویر ایده‌رك بزم ادبایه یادگار ایتمش اولان بو ایکی استادك ایجاد معانیده،که مراتب ادبك منتهاسیدر؛ اقتدار تاملری انکار قبول ایتمز .

اما نفعینك آثاری عجایب عالمدن بر وقتلر [ردوس] لیمانی آغزنده مرکوز بولنمش اولان هیکل عظیمه بکزر ؛ فی الحقیقه تصنیع دلفریبنده اولان مهارت استادانه اقتدارك خارجنده‌در . فقط هیئتی طبیعتك فوقنده اولدیغیچون تماشاسی وجدانه حیرتدن بشقه بر تأثیر حاصل ایتمز .

ندیمك دیوانی ایسه آنادن طوغمه صویمش بر گوزل قز رسمنه مشابهدر . اگرچه ارباب مذاق بر نظرده لطافت حسن وآننه مفتون اولور ؛ لکن مفسد اخلاق اولدیغیچون ندیم افکار ایتمك جائز دگلدر .

حاصلی لساننزده [متنبینك] دیوان اشعاری ویا [لسان الدینك] آثاری گبی جامع الاطراف بر تألیف ادیبانه بولنه‌ماز .

[اعتراض]

« بوندن بشقه سالف الذکر بندلرك بعض عباراتی پك مغلق وبعض عباراتی دخی غایت ساده یازلمشدر . حال بوکه فن انشا اصل اتحاد وامتزاج الفاظه دقتدن

عبارت اولوب یوخسه معقد وغیر متناسب الفاظ استعمال ایتمك دكلدر . »

جواب

[فن انشانك تعریفی]

« هو علم یعرف محاسن تراكیب المنثوره من الخطب والرسائل من حیث انها خطب اورسائل . »

[مناظر انشا]

بوتعریفدن آكلاشیلوركه فن انشا اتحاد وامتزاج الفاظه رعایتدن عبارت دكلدر . چونكه بر تركیبك محاسنی یالكز لفظـه منحصر اولهماز . اگر منحصر اولسیدی منطق ومعانی وَبیان فنلرینك وَبدیعه‌كی صنایع معنویه جهتنك انشایه هیچ تعلقی اولمامق لازم گلوردی . آنلرك ایسـه یالكز اشعار ایچون تدوین اولنمدیغی میدانده‌در .

ادبای غرب گوزل یازمغی گوزل دوشـونمكله تعریف ایتمشـلردر . واقعـا حقیقت حال دخی بو مركزده دگلمیدر . بر اثرك كه معناسـنده لطـافت

بولنمیه ، الفاظنده اتحاد و امتزاج اولمش نه فائده‌سی گوریلور ؟ بر بشرك که سیرتنده ظرافت اولمیه ، اندامنده اتحاد و ابتهاج بولنمش نه‌مزیتی اولور ؟ امتزاج الفاظ فن انشانك اصلی دگل فروعاتندن اولان بدیعك برفرعیدرکه انسجام وسهولت صنعتلرینه رعایتله حاصل اولور .

حال بوکه او ایکی صنعتك هر اثرده موجود بولنمسی لازم گلمز . بلکه بدیعك اعظم ارکانندن اولان (ائتلاف اللفظ مع المعنی) صنعتنی نقض ایتدکلریچون ایکیسیده مشاهیر ادبانك آثارنده نادر الاستعمالدر .

افاده‌مزك مسلك ادبایه موافق اولدیغنی اثبات ایچون لسانمزده متأخرین تألیفاتنك الك مقبولی اولان عاکف پاشا تبصره‌سندن ایکی مثال گوستره‌لم . [١]

[١] تبصره‌نك الك مکملی او بابده کمال بك افندینك یازمش اولدقلری بر ملاحظه نامه ایله مطبعهٔ عاجزانه‌ده طبع ایدلمشدر .

ایچون مغایر فصاحت اولان الفاظ غریبه استعمالنه بیله جواز ویرمشلردر .

بز بو درجه ایلرو گیده میز . بند مخصوصده ایسه بعض تشبیهات موجود اولمغله برابر صاحب ورقه نك ادعا ایتدیگی وجهله غایت مغلق عباره لر گوره میورز ؛ اگر وار ایسه ارائه بیورلسون !

برده مذکور بندده معقد الفاظ اولدیغی ادعا اولنمشدر . میزان الادب وسائر کتب عربك بیاننه گوره تعقید لفظی مرجع ضمائرده تردد وقوعندن حاصل اولان اختفای مراد دیمکدر . بندمزك هر نره سنده بویله بر قصور گورولمش ایسه بزده گوسترلسون !

[اعتراض]

« بوغزته یه ادبیاته دائر اولان بند مخصوصنده بزده ادبیاتك نقایصندن بحثله بونك استحصال اسباب اصلاحی ایچون بعض اصول بیان ایتدیگی حالده اوبندده او اصوله رعایت اتمامسی جای تعجبدر . مطالعات مشروحه‌یی سرد واتیان ایتمکدن مقصد عاجزانه‌م دفع اشکال اوتوب برگونه غرضه مبنی اولمدیغنی تأمین ایده‌بیلورم . »

جواب

بزم اعتقادمزه گوره دنیاده هیچ کیمسه یوقدرکه منسوب اولدیغی ملتده فقداننده‌ن بحث ایتدیکی شیلری کندیسی حائز اولمغله مکلف اولسون. مثلا ملکمزده ثروت ملکیه‌نك نقصاننی ادّعا ایدنلر غایت زنگین اولمقمی لازم گلور؟

تصویر افکار ایسه ادبیاتجه آرزو ایتدیکی صورته موافق بر اثر میدانه گتورمکده اولان عجزینی بند مخصوصك ذیلنده بر ملاحظه علاوه‌سیله اعلان ایتمشیدی؛ بو مناسبتله افاده‌سنی ینه تکرار ایدر.

افادهٔ مشروحه‌دن آکلاشیلورکه ورقه‌نك بو فقره‌سی جای بحث دکلدر.

بزده مرادمزك ایضاح مرامدن عبارت اولدیغنی تأمین ایلرز. وَ بویله تعریضات، دائرهٔ ادب داخلنده قالدقچه طوغریدن طوغری‌یه بزه دخی گوندرلسه غزته‌مزده بالافتخار نشرایله برابر رد وقبولی حقنده

وارد افکار اوله‌جق ملاحظات عاجزانه‌مزك لسان
احترام ایله بیاننده قصور ایتمیز .

ترکیه طبابته دائر مقالهٔ مخصوصه

[تصویر افکار – نومرو ٤٣٧ – فی ١٢ رجب ١٢٨٣]

ابنای بشر وجود معموریتـك روحی مقامنده
اولدیغیچون حفظ صحتـه بر مأمور معنوی اولان فن
طب هر ملته گوره اسباب حیاتیه‌نك برنجیلرندن عد
اولنسه شایستـه‌در . بوکا بناءً عالم تمدنده متعیش
اولان اقوامك کافه‌سی طبی طبیعتـك احتیـاجات
ضروریه‌سـندن عد ایده‌رك برنجی درجـه‌ده ملتزم
طوتارلر . از جمله اجزای عقل و نقلدن مرکب بر
ترتیب حکمت آمیز ایله انسانیته حیات تازه ویرمش
اولان قوم عرب عندنده بوفن جلیل که « علم الابدان
ثم علم الادیان » تفضیلنه مظهر اولمشدر ؛ روح الحکمه
اعتبارنده ایدی .

اربابی ایسه طب وسیله‌سیله تقرب سلاطین شرفنه نائل و بلکه ایچلرنده مزاجگیرانه حرکت ایدن اولور ایسه مرتبهٔ وزارته قدر واصل اولدیغیچون فضلا وحکمای مشاهیرینك همان جمله‌سی بو فنه انتساب ایتمشلردر. حتی بینلرنده اکثر طبابت حکما صنعتی اولمق جهتیله طب وحکمت بینندهکی عموم وخصوص شائبه‌سی اعتباراً بتون برطرف اولمشیدیکه هر فنه متعلق اولان اصطلاحاتی آنلردن مستعار اولان لسان عثمانیده بو سببله حکیم طبیب معناسنه استعمال اولنور.

واقعا عثمانیلر معارفك برجهتنده عربلرك مرتبه‌سنی احراز ایده‌مدکلری گبی بو علمده دخی آنلر قدر کسب امتیاز ایلیه‌مدکلری مسلمدر. فقط ملتك زمان ترقیسنده طبك دخی ترقیسی ارباب حکومت عندنده مظهر اعتنا اولدیغنه شونکله استدلال ایدیلورکه دولتك بنیهٔ ترکیبنی آب حیات معرفتله احیا ایتمك ماترمی اولان فاتح سلطان محمد

مدارسنك بری منحصراً تحصیل طب ایچون تأسیس اولنمشیدی .

صکره‌لری ایسه قاعده‌جیلگك فائده‌جولغه غلبه‌سی جهتیله مدرسه‌لرك جمله‌سی فنون مدونهٔ معلومه طلبه‌سنه انحصار ایتدیگی صره‌ده بو تأسیس نافع دخی وضع اصلیسندن چیقمش وَطبابت گبی جوهر جان قدر قیمتدار اولمغه شایان بر معرفت مملکتمزده بر وقت عرب وعجم ودها صکره‌لری فرنك اطباسنه قالمشیدی .

تا اول زمانه‌دك که دولتك اصول اداره‌سنی تجدید ایتمش اولان سلطان محمود ثانی زماننده مملکتمزده برده فن طب مکتبی وجوده گله‌رك غربك حفظ صحته متعلق اولان قواعد جدیده‌سی بوطرفلره نقل ایدلدی .

ایشته بو مکتب هر سنه بر طاقم اطبا میدانه چیقارمقده‌درکه شمدی‌یه قدر شهادتنامه‌سنی آلانلر اردولرله بیوجك شهرلرك احتیاجنه کافی اوله‌بیلور .

بونکله برابر اوروپاده تحصیل ایدن اطبا خلقك مزاج وَ صورت امتزاجندن غافل اولدقلری حالده ینه مالکمزده طبابتك شهرت و منفعتندن الڭ زیاده استفاده ایدن آنلردر .

بو حال ایسه بعضیلری طرفندن جهالته وَاوروپا اطباسنه گوره‌نك صورتیله رغبته حمل اولنیور . واقعا بو ایکی سببك بر درجه‌یه قدر تأثیری بزجه دخی منکر دگلدر . مانك ایسه هر صورتله عالمه تفوقی حقیقةً آرزو ایدنلردن اولدیغمز ایچون مکتبمزدن ظهور ایدن اطبانك فضیلت و معرفتلرینی بلکه مبالغه‌یه حمل اولنه‌بیله‌جك درجه‌لرده تصدیق ایدرز.

شوقدر وارکه دلائل فعلیه‌نك احتمالات عقلیه‌یه رجحانی مسلم ایسه مکتبمزدن هنوز اوروپا مکاتب طبیه‌سی قدر استفاده اولنه‌مدیغنی دخی اعترافه مجبوریت گوریبور. چونکه آره‌مزده الڭ زیاده تمییز ودرایتله متصف اولان ذواتك بیله همان جمله‌سی حین حاجتده اوروپادن کلمه اطبایه مراجعت ایتدیگی

گورلمکده‌در . معاملات طبیه گبی حفظ حیاته متعلق برماده‌ده ایسه کافهٔ عقلانڭ تجربه‌یی ترك ایدوبده علی العمیا براعتقاده اتباع ایتمسی اصلا تسلیم اولنه‌ماز .

یا اوروپاده تحصیل ایدن اطبانڭ بورجحانی تفاوت استعداده‌می حمل اولنسون ؟ البته دکلدر . چونکه بالتجربه ثابتدرکه قابلیت ذاتیه‌نڭ تفاوت آثاری شخصه انحصار ایدر . یوقسه عمومه نسبتله معارفڭ هیچ بر جهتنده ملل سائره‌یه تفوقی جائز اوله‌ماز . اگر اولسیدی عثمانلی خلقنڭ مسلم اولان ذکاوت طبیعیه‌سنه گوره بزم مکتبدن چیقان اطبانڭ هر بری برحذاقت ذی حیات حکمنی بولمق لازم گلوردی .

بناءً علیه طبیه‌نڭ بو نقصانه سبب اولان حالی بالطبع اصول تحصیلڭ صورت انتظامنده آرامق اقتضا ایدر ؛

آلدیغمز معلومات موثوقه‌یه گوره مکتبڭ صورت

تحصیلنده اوروپانك مکاتب طبیه‌سندن هیچ بر فرق یوقدر . شوقدر وارکه بزم مکتبده‌کی درسلرینی فرانسز لسانی اوزره تحصیل ایدییور .

بو حالك ایسه اویله بر نقصانی انتاجه کافی اولدیغنده شبهه اقتضا ایتمز . چونکه تحصیل طب متعدد مقدماته وَبر چوق فنونه محتاجدر . فرانسزجه‌یی گوزلجه اوگرنمك ایسه لا اقل بش آلتی سنه‌یه توقف ایدر .

بناءً علیه اوقدر ییللر یالکز فرانسزجه‌یه حصر ایدیلوبده اویله اوزون بر مدتی ضایع ایتامك ایچون مکتب طبیه‌ده بر طاقم فنلر فرانسزجه ایله برابر تدریس اولنیور . حالبوکه لایقیله بیلنه‌میان برلسانده تحصیل ایدیلان شیلرك اساسی دائما ضعیف قاله‌جغی میدانده‌در .

حتی مقدملری اوروپاده درسلر لاتینجه اوقو- دیلورکن افکار عمومیه استقامته میل ایتدکدن صکره هرملت فنون لازمه‌یی کندی لسانه نقل ایتمشدر .

ایشته ملاحظات مشروحه‌یه بناءً بزده دخی طب درسلرینك ترکجه‌یه نقلی لزومنی تمییز صحیح اصحابنك جمله‌سی تسلیم ایدر. یالکز اقتضا ایدن کتابلرك فقدانی وَ بعض اصطلاحاتك نقصانی جهتیله اصل صعوبت بو مقصدك فعله کلمسنده ایدی.

بوندن براز اوّل طبیه ناظری سعادتلو صالح افندی حضرتلری بو احتیاجك ایفاسنه بر جهت امکان تصوّر ایده‌رك هر کونکی درسی برکرّه‌ده ترکجه تقریر ایتمك اوزره هر خواجه‌نك رفاقتنه بر معاون تعیین ایلمشیدی.

بو بر مقدمه‌درکه ایلروده درسلرك بتون ترکجه‌یه انتقالنی ایجاب ایتمسی مأمول اولنور.

فقط شمدیکی حالده لساننمزده بر طاقم تألیفات طبیه وجوده کتوروبده بو نتیجهٔ خیریه‌نك حصولنی تسریع ایتمك ایچون طبه مخصوص بر جمعیت مترجمینك تشکلنه احتیاج قالمشدر. بر طرفدن دخی عربك اصطلاحات طبیه‌سنه آشنا اولان ذوات کوندن کونه

آزالمقده اولمق جهتیله بویله بر جمعیتك تأخر ظهوری
بر طاقم ارباب اقتدارك فوائد معرفتندن ملتی محروم
ایده‌رك تلافیسی مشکل بر خساره سبب اولور .
بناءً علیه کیفیت هر حالده دولتك همت وَ دقت
مخصوصه‌سنه شایاندر .

استطراد

فرانسز لسانی اوزره استانبولده باصلمقده اولان
طب غزته‌سی ۱۰ نومرولی نسخه‌سنده مکتب
طبیه‌نك احوالنه دائر بر مقاله نشر ایدرك مکتبده
فرانسزجه تدریسك بقاسنی ترویج ایتمشیدی .

بویله بر ذهاب ایسه بعض امراض نفسانیه‌دن
حاصل اولمه دگلسه ایشك لایقیله تشریح اولنه‌ما-
مسندن نشأت ایتمك لازم گلور . مسئله‌نك صدد
بحثمزه اولان تعلقی جهتیله بعض فقره‌لرینك زیرده
محاکمه‌سی مناسب گورلدی .

— ۱ —

بو مقاله‌نك محرری دیرکه : « اگر لسان عثمانی

تدریس طبه کافی اولسیدی . بوندن اوتوز سنه اوّل طبیه‌ده درسلرك ترکجه تعلیمنه باشلانیلوردی. بولسان اوتوز سنه اوّل حاوی اولدیغی نقایصی بردن بره اکمالمی ایتدی ؟ »

بو معلومدرکه وقتیله طبیه درسلرینك ترکجه تعلیم اولنماسی لسانمزك آكا مساعده‌سزلکنی اثبات ایتمز ؛ چونکه تعامل ثبوت حقی موجب دگلدر .

نصل تسلیم اولنه‌بیلورکه بر ملت متمدنه‌نك لسانی افرادینك کافهٔ احتیاجاتنی تعبیر وتعریف ایدوب‌طور‌رکن برفنك تدریسنه کافی‌اولمسون. معارف عقلیه‌ده لسانه مخصوص فن وَیا فنه مخصوص لسانمی اولور ؟

اگر مراد لسانمزده اصطلاحات طبیه‌نك نقصانی بیان‌ایتمك ایسه آكا مقابل شوراسنی دخی دوشونمك لازم گلورکه هر لسان کندنده موجود اولمیان اصطلاحات علمیه‌یی یا ترجمه وَیا نقل کلمه صورتیله بشقه لسانلردن آلور ؛ نته‌کیم فرانسزجه‌ده دخی گرك فن طبك وَگرك سائر برچوق فنونك اصطلاحاتی

اکثریت اوزره روم ولاتین لسانلرندن مأخوذدر . مکتب حربیه‌ده تدریس اولنان فنونك دخی اکثری اوروپاده انقلابات عظیمه گوردکدن صکره بورایه انتقال ایلدیکچون هر بر اصطلاحی موجود دگل ایدی . از جمله مکتبك علت غائیه‌سی اولان فن حرب ایله طبه مجانستی معلوم اولان فن بیطاریده بوقبیلدندر . حربیه بونلری لسان عثمانی اوزره نصل تدریس ایده‌بیلیور ؟

هله اوروپاده کندی لسانلری اوزره تحصیل ایدوبده بوراده شهرت بولمش بعض اطبا بیلورزکه نه درسلرك کندی لسانمزده اوقونمامسنده‌کی مضرتی تسلیم ایدرلر. نه‌ده مکتبمزدن چیقان اطبانك معرفتجه کندیلرینه مساواتنه قائل اولورلر .

واقعا روم ویا ارمنی ماتندن اوروپاده تحصیل ایتمش بعض ارباب حذاقت گوریلیور . حالبوکه آنلرکده تحصیلی کندی لسانلری اوزره دگلمدر .

شوقدر وارکه اوروپا مکتبلرنده بولنان برچوجق

اجنبی دخی اولسه بالطبع مکالمه‌سی بولندیغی یرك لسانته منحصر اوله‌جغیچون یا تحصیلندن وَیا زماندن بك آز شی اضاعه‌سیله اولسانده کندی لسانته یقین ملکه حاصل ایدر؛ وَبلکه کندی لسانی اونودیر. بناءً علیه درسده فرانسزجه وَمکالمه‌ده السنهٔ محلیه‌دن برقاچ لسان استعمال اولنغقده اولان مکتب طبیه اوروپا مکتبلرینه بو بابده هیچ قیاس قبول ایده‌مز.

بونکله برابر بوراده‌کی ملتلردن برینه منسوب اولوبده اوروپاده تحصیل ایدن اطباده اثبات حذاقت ایدنلرك ندرتلرینه گوره صورت استثناده لیاقت وغیرتلرینه حکم اولنه‌بیلور. بزم مکتبمزدن چیقان اطباده دخی عدد ومهارتجه آنلر قدر کسب امتیاز ایدنلر واردر « استثنا برصورتله قاعده اوله‌ماز. »

— ۲ —

ذکر اولنان مقاله‌نك صاحبی شونیده علاوه ایلشدرکه: « برتأسیسده امر تدریسده لسان رسمی استعمال اولنماز ایسه اوتأسیسك ملی اولماسی لازم

گلور ظن اولنیور . مدرسه‌لرده تدریس عربی وَ طلبه النده بولنان کتابلر کذلك عربیدر . حاصلی عرب اولمدقلری معلوم اولان طلبه‌دن بشقه هرشی عربدر . بونلره ملی نظریله باقلمقمی لازم گلور ؟ »

مکتبمزده طبك فرانسزجه اوقونمسندن طولایی وقوعه گلان شکایاتك اڭ باشلی سببی بوحالك امر تحصیلجه بالاده بیان اولنان مضرتیدر . واقعا درسلر بشقه لسانده اوقونمغله مکتبك تأسیسات ملیه‌دن معدود اولمامسی لازم گلمز .

فقط بویله بر مکتب تأسیسنده فنونك ملت لسانیله تدریس اولنمامسی پك مناسب برحالیدر ؟ سائر ملل متمدنه‌دن قنغیسی واردرکه مکتبلرنده بشقه لسان اوزره تعلیم فنون اولنسون ؟

جامع درسلرینك عربی اولمسنی مثال مقامنده گتورمك ایسه قیاس مع الفارق قدر . چونکه اوّلا بودرسلره دوام ایدن طلبه خدمهٔ شریعت مسلکنده بولندیغچون منتهای تحصیللری تفسیر وحدیثه واصل

اولور . آنلره لایقیله انتساب ایچون ایسه عربیده
مهارت استر . بو حاله گوره طلبه‌نك لسان عرب
اساس تحصیلیدر .

شوقدر وارکه لسانمزده (حربیه درسلرندن
ماعدا) هیچ برفن لایقیله تدوین اولنمدیغیچون برطاقم
علوم عقلیه و ادبیه‌یی دخی عربیدن اوقورلر ؛ ایشته
جامع درسلرینك یالکز بو فرعنده اولان یولسزلق
نوعما طبیه‌یه تشبیه اولنه بیلور .

فقط طلبه‌نك اوقودیغی کتابلر عربی ایسه‌ده
صاحب مقاله‌نك ظنی گبی تدریسی عربی دکل
ترکجه‌در . بناءً علیه جامع درسلرینك استفاده‌جه
سهولتی طبیه درسلرینه نسبتله اهون قالور .

بونکله برابر جامع درسلرینه قیاس ایله طبیه‌ده
شاکردانك مألوف اولمدیغی برلسانی ابقا طرفنی
التزامدن ایسه طلبه آراسنده دخی علوم عقلیه
و ادبیه‌نك ترکجه تدریسنی آرزو ایتمك دها معقولدر .
چونکه بر یولسزلغی دیگر یولسزلغه مثال گوسترمك
آنلردن برینك لزوم بقاسنه سند اوله‌ماز .

برده عربلر الآن دولت عثمانیه‌نك عناصر اصلیه‌سندن بریدر. بناءً علیه آنلره مخصوص هرنه‌وار ایسه برجه دخی آثار ملیه‌دن عد اولنمق لازم گلور.

[سؤال مقدر]

بزده نه قدر همت ودقت اولنسه فرانسزجه‌ده موجود اولانلر قدر کتب طبیّه میدانه گتورمك برقاچ عصرلره توقف ایدر. خصوصیله اوروپاده بلکه هرگون بونجه دقایق طبیه کشف اولنیور. بونلری وقتی وقتنه اطبّایه یتشدیره‌جك قدر اوراق مطبوعه وَمأثر سائره‌نك حصولی ایسه ملکمزده معارفك فرانسه قدر ایلرولسنه محتاجدر. شمدیکی اطبّانك تحصیلی فرانسز لساننده اولدیغیچون فرانسزجه‌نك هردرلو آثار وَکشفیات علمیه‌سندن استفاده ایده‌بیلورلر. درسلر ترکجه اوقوندیغی حالده اطبّا بو فائده‌دن محروم اولمق وَبناءً علیه ملتمزده طبّك

ترقیسی آرزو اولنورکن بر دائرۀ محدوده ایچنده قالمسنه سببیت ویرلمك لازم گلمزمی ؟

[جواب]

مکتب طلبه‌سی درسلرینی ترکجه اوقومغله فرانسزجه‌یی ترك ایتمك لازم گلمز . حربیه‌ده اولدیغی گبی طبیه‌ده دخی فرانسزجه ایچون مکمّل بر درس بولندیغی حالده بو محظورك دفعنه کافیدر .

[سؤال]

اوحالده طبّیه طلبه‌سی درسلرینی برکرّه ترکجه‌ده اوقودقدن صکره برکرّه‌ده فرانسزجه‌ده‌کی طب کتابلریله الفت ایتمك لازم گلیور . بر ایشی ایکی ایتمکده نه لزوم واردر ؟

[جواب]

انسان بیلدیگی برفنی بیلدیگی برلسانده تحصیل ایتمکله . بیلدیگی بر لسانی بیلدیگی بر فنه متعلق کتابلری آکلایه‌جق قدر اوگرنمك نصل بر برینه قیاس اولنه بیلور ؟

اسکی اصول اقتضاسنجه طبیه ده بر شاگرد .[غرامر] وَ برقاچ حکایه کتابی اوقور اوقوماز فرانسز لسانی اوزره مقدّمات علوم وَآنی متعاقب فن طب تحصیلنه باشلردی . بو تحصیلنده ایسه خواجه‌لرك فرانسزجه اوله‌رق تقریر ایتدیگی درسی ضبط ایتمك وَفرانسزجه اوله‌رق یازمق مجبوریتنده بولنوردی .

درسلر ترکجه‌یه نقل اولندیغی حالده ایسه یالکز لسان تحصیلی ایچون آلتی یدی سنه آریجه بر درس گوره‌جکدر . بو صورتله لسانجه تحصیلی البته دها قوّتلی اولور . وَمنسوب اولدیغی فنونه متعلق کتابلردن پك آز الفتله استخراج مآل ایدر .

اوقویه‌جغی درسلرك ترکجه تحصیلنده گوره‌جگی سهولت ایسه آریجه تحصیلنه صرف ایده‌جگی امکدن البته زیاده‌در .

. . . .

رمضانك تعریف احوالنه دائر برمکتوب

[تصویر افکار – نومرو ٤٥٣ – فی ١١ رمضان ١٢٨٣]

بزم شو دنیاده مثلی نامشهود اولان شهر مزی براز مدتجك اولسون گورمشیدیگز . ذوق تماشاسی خاطرگزدن چیقدیمی ؟ البته چیقمامشدر . هیچ بوغاز ایچنك لطافتی نصل اونودیلور ! اوطاغلرینك صفاسی نه‌در ؟ نظر ایدنلرك حیاتنه برحیات دیگر علاوه ایدییور ! آره سندن جریان ایدن آب روا نمیدر ؛ یوقسه عمر شتابانمیدر فرق اولنماز .

سز اوصفادن دلسیر تنعم اولدیگز آنکچون تفصیلات زائده ایله تحریك اشتیاقه حاجت گورمم . فقط مملکتمزك رمضاننه تصادف ایده‌مامشیدگز ؛ باری آنك احوالنه دائر بعض معلومات ویره‌یم : اکثریسی شایان استهزادر امّا ینه دگلنور ظن ایدرم .

بوسنه قمر کانون اوّلك یگرمی بشنجی پازارکیجه‌سی ۹ ساعت ٥ ؛ دقیقه‌ده قران ایتمشیدی . فقط شرعاً

بداء صیام رؤیت هلاله مشروط اولدیغندن رمضان
طبیعتیله بازار ایرتسنه قالدی . کچن سنه ایسه قران
چارشنبه کیجه‌سی وقوع بولمشیکن غالبا شاهدلرك
اخباریه حرصیله گوزلری زیاده‌جه آچیله‌رق هلالی
غروبندن صکره گورمك گرکدرلرکه آی چارشنبه‌دن
اعتبار اولنمشیدی . هرنه حال ایسه رمضانك برنجی
گونی هوا پك قارلی ایدی . مبارك یوزینك آقیله
گلدی . امّا نه‌قدر صغوق اولسه صیام حالیله بالطبع
اولرده قالنه‌مدی . هپمز سوقاقلره دوکلدك . فقط
آچلقدن بر برینه صالدیرن بعض تریاکیلرك جدال
بیمألندن بشقه برشی گوره‌مدك .

برده اقشام اوزری توتونجی دکانلرینك غلبه‌لکی
اولدقچه‌شایان تماشا ایدی . معلومدرکه توتونه رمضانده
اتمکدن زیاده اعتنا اولور . دنیاده بویله پك چوق
احتیاج غیری طبیعی واردرکه احتیاجات طبیعیه‌یه
غلبه ایتمشدر . مثلا تحصیل مناصبده اکثری رتبه
استحقاقدن مؤثر اولدیغی گبی .

رمضان گونلرنده بوراده مجمع ناس جوامع شریفه‌در . جامعلردن ایسه برنجی درجه‌ده بایزید ، ایکنجی فاتح ، اوچنجی آیاصوفیه پك غلبه‌لك اولور . کچن سنه‌دنبرو وگلانك رغبتی اوزرینه نور عثمانیه‌ده خیلی خلق طوپلانیور .

شوراسنی مع التأسف بیان ایدرمکه برطاقم بدع دینیه‌نك سنن دینیه‌یه غلبه‌سی قبیلندن اولمق اوزره جامعلر مجمع سیئات حکمنه کیرمشدر . هرکس جامعه گویا واعظ ویا حافظ دکلمك ایچون گلور . اما بوزده بری نه واعظك ، نه‌ده حافظك یانه اوغرادیغی یوقدر . هرکوشه‌ده حلقه حلقه طوپلانورلر . وجامعده لزومسز سوز سویلمك منع شرعی تحتنده ایکن قهوه خانه‌لردن زیاده ترّهات بیهوده گویانه وکلوب کچن کنجلره اماله‌ٔ نگاه متسلطانه ایله وقت کچورورلر !

برطاقم اسافلده پابوشجی‌یه اون پاره ویرمامك ایچون قوندره‌لرینی اللرینه آله‌رق وشوکا بوکا سورینه‌رك نظافت شرعیه‌یی اخلال ایدرلر . ایکی سنه اول

کیسه‌دن پاره استنمامك اوزره پاپوشجیلره معاش تخصیص اولنمش وقوندوره ایله جامعه گیرلمسی منع ایدلمشیدی. حیفاکه بو اصولك دخی سائر برطاقم تدابیر مفیده گبی خاطرلرده یاد تأثرندن بشقه براثری قالمامشدر.

هله دیلنجیلرك تصدیعاتنه طاقت کلمیور. مسجدده شرعاً تصدقده ممنوعدر. حال بویله ایکن ایریلی اوفاقلی برچوق عارسزلر اللرینه یا امساکیه ویاخود بر [مقامك جنت اوله] کاغدی آلوب تحصیلدار طوریله راست گلدکلرینه مسلط اولورلر. وبش اون پاره‌سنی آلوبده گناهه اوغراتمدقچه یاقه‌سندن آیرلمزلر. دیلنجیلر شریعت ومدنیتك خلافنده اوله‌رق مملکتمزده موجود اولان رذائلك برنجیلرندندر. هیچ کیمسه بونلرکه بونلردن شکایت ایتمسون، هیچ کیمسه‌ده بونلرکه ازاله‌لرینه همت ایتسون!

کلهلم واعظ افندیلرك حالنه: واقعا بونلرك ایچنده تبیین احکام دین ایدر بعض علمای کرام واردر. فقط اکثریسی گیك حکایه‌سیله امرار وقت ایدر.

بوزمان معرفتده اویله برطاقم اسرائیلیانه قولاقی ویریلور ! « نصل بوتازه معارفله اسکیلر آله‌لم » واعظ مربیٔ عالمدر . اویله بروظیفه‌نك اجراسی خالقك وَزمانه‌نك احتیاجنه وَاحکام دینیه وَآداب عمومیه‌یه واقف اولان ذاتلره حصر ایدلسه نه‌درجه فائده بخش اوله‌جغی تعریف اقتضا ایتمز .

واعظلر دگلنمیورکه خلق استماعلرینه رغبت ایتسون دنیاله بیلور . فقط حافظلر بوقبیلدن دگلدر . هله نور عثمانیه‌ده اوچ حافظلر واردرکه بلبلر گبی نغمات حالت افزالریله گوگللری گلفشان صفا ایتمکده‌درلر . نه‌چاره‌که آنلرده هرکسی لقلقه‌دن منع ایده‌جك قدر جالب رغبت ایده‌میورلر . حاصلی جامعده‌کی مساوی حلقه‌لری منع ایدلسه وَجمعیت احباب ایچنده لقردی ایله وقت گچیرمك استیانلر ایچون مناسب موقعلرده برایگی مجمع مخصوص پیدا اولنسه آداب دینیه‌یه پك بیوك برخدمت ایدلمش اولور .

افکار سربستی یه میلانگزی بیلدیگم جهتله

شـوراسنی صورت مخصـوصه‌ده اخطـار ایدرم که
ملاحظـات مشروحـه‌یی تعصّبه حمل بیـورمیکز .
بومعلومدرکه حکمتجه انسان نه قدر سربست طوتیلسه
یالکز وجداننده مختار براقیله بیلور . یوقسـه آداب
موضوعه‌یه مغایر افعالده هیچ بروقت مسؤلیتدن بری
قاله‌ماز . سربستیٔ افکارك درجهٔ انتهاسنه وارن ممالك
متمدنه‌ده واقعـا هرکس مذهبنجـه برقید ایله مقیـد
دگلدر . فقط ایّام وَمواقع دینیه احکام دینك بتون
بتون خلافنـده استعمال اولنمـق هیچ بریرده جائز
گورلمز . دنیاده آمریقادن سربست مملکت یوقدر .
اوراده بیله پازار گونلری عربه‌لرك گورلدیسی خلقك
عبادتنه مانع اولمامق ایچون سوقاقلره زنجیر گررلر .

§

بزینه صددمزه گله‌لم : رمضانك اوچنجی گونی
بلوطلر صیریله‌رق افقمزده ضیای شمسك خیّاط زرّین
قامیله مزین برچتر هوایی آچیلدی وَمملکتمزك اعتدال

هواسی رشك بهاران اوله جق برحاله گلدی . آندن صکره کیجه‌لریده اولرده طوریله‌مامغه باشلامشدر .

استانبولك رمضان کیجه‌لری شهرآیین لطافتنه بکزر . مناره‌لر نورانی قندیللرله طونانور . دکانلر آچیلور . قهوه‌لرده وَسائر مواقع متعدده ده اورته اویونلری، خیاللر، چالغیلر بولنور . حاصلی اسباب طرب مکمل‌در؛ امّا ابتداسنده دگل . چالغی وَخیال گبی شیلره آنجق سکزنده، اوننده رخصت ویریلور . بو رخصتك باعث تأخرینی سؤال بیورر سه‌کز « ملکمزده پك کثرتلی اولوبده هیچ برسبب معقوله حمل اولنه‌میان مناسبتسز گوره‌نکلردندر » دیمکدن بشقه سوز بوله‌مم . عقله مطابق صورتده توجیهنه مقتدر اولان وارسه سویلسون . چالغی وَخیال وَ اویون گبی شیلرك برمضرّتی اولدیغی حالده بیلم که رمضانك سکزندن صکره نه‌دن رخصت ویریلیور ؟ یوقسه سکزندن اوّل نیچون منع ایدیلییور ؟

ایشته بوممنوعیتدن طولایی بوسنه رمضانك ایلك

هفته‌سنده اگلنجه محلی یالکز ایکی‌یره منحصرایدی.
بونك بری کدك پاشاده‌کی سرق محلیدر. شمدی
اوراده [سوهر] نامنده برذات آت جانبازلغی ایدییور.
او یونلری یك فنا دگل امّا موسقی بیلانلر چالغیسنی
بکنمیورلر. آت جانبازیله ایسه نه قدر اگلنیله‌بیلور!
خصوصاکه اویونلرك همان جمله‌سی [سولیه]نك زمانـ
نده‌ده گورلمشیدی. آکا بناءً تماشاسنه رغبت
اولنه‌جق یکی برشی یوقدر. شوقدر وارکه بعض
زادگان حسن جملیسنه مفتون اولدقلری اویونجیلره
قارشو گوستردکاری اطوار ایله هم کدك پاشانك
اسکی نامنی، همده کندیلرینك شهرت سابقه‌لرینی
تجدید ایدییورلر ایمش،

هانی سزبوراده ایکن رشید پاشا تربه‌سنك
قارشوسنده برقرائتخانه آچیلمشدی. براگلنجه یریده
اشته اودر. مطبوعاتك برمدتدنبرو گوستردیکی ترقی
جهتیله قرائتخانه‌نك اهمیتی وَخلقك بوکا رغبتی
گوندن گونه آرتیور. صاحبی ایسه مشتریلرینی

لایقیله خشنود ایتمکده‌در . مطبوعاتك ترقیسندن بحث ایتدمده بو بابده بعض تفصیلاته کیرشمك لازم کلدی . یقین وقته کلنجه‌یه قدر استانبولده وایالاتده چیقان غزته‌لرك جمله‌سنی بیلورسکز . فقط بیلم تقویم تجارتی کورمشمیدیکز . اسملرینك بر جزؤی متحددر اما بو غزته اوته‌کی تقویمه هیچ بکزه‌مز . حاوی اولدیغی افکارك استقامتی وَمحررلرینك سلیقهٔ کتابتی جهتیله حقیقةً شایان مطالعه براثردر . [۱]

لکن ایشتدیکمه کوره ایرادی مصرفنه مقابله ایتمدیکندن اداره‌سنده صعوبت چکلمکده ایمش . برغزته اوروپاده برقاچ یوز کشی‌یی بکلرکبی کچندیرر . بوراده اکثری کندی مصرفنی قوریده‌ماز . ایشته فوائد معرفتدن حصه‌دار اولان برملتله محروم اولان برقومك هرحالده نسبتی بویله‌در . رمضاندن براز اوّل برده مخبر نامیله برغزته ظهور ایتدی . حقیقةً

[۱] دولتلو حسن فهمی پاشا حضرتلرینك همت قلمیه‌لریله نشر اولنورایدی . للطابعه

رغبت ومطالعه‌یه شایاندر. هردرلو حوادثدن خلاصه وجهله بحث ایدییور. برطرفدنده خلقك معارفه‌وكسب وكاره ترغیبنه دائر برچوق افكار مفیده نشر ایلیور.

رمضان ایچنده برده آیینهٔ وطن نامیله رسملی برغزته چیقدی. فرانسه‌نك رسملی غزته‌سی هیئتنده در. برنجی نومروسنده بش رسم ایله بر پولتیقه خلاصه‌سی وحوادث ومعارفدن خیلی شیلر گورلمشدر. واقعا رسملری اوروپا غزته‌لرنده کی تصاویر قدر منتظم دگلدر. فقط بزم مملکتزده تصویر وحك فنلرینك حالنه قیاس اولنور ایسه صاحبنك بوقدر اثر میدانه گتورمکده اولان همتیده فوق‌العاده صاییلور. جسامتنه ومصرفنك کثرتنه گوره دوامی قابل اوله بیلسه تشکر اولنوردی.

اورته اویونلرینك حالی بیلورسکز. بونلر اولسه اولسه خلقك فساد اخلاقده حائز اولدیغی درجه‌یه نمونه اوله بیلور. واقعا تحقلغی انکار اولنماز. فقط نه درجه مغایر ادب اولدیغیده میدانده در. اکثر

ممالك متمدنه‌ده تحف اویونلر اوینادیلور . حتی مباحثنی الڭ معتبر شاعرلر ترتیب ایدر . فقط آنلرڭ ایچنده کبار مجلسلرنده سویلنیله‌میه‌جك قدر قبیح وَقباحتی صریح بر کلمه یوقدر . اکثریسنك تماشاسی انتباه وتهذیب اخلاقه خدمت ایدر[۱] . حال بوکه مکانت مزاجڭ اهمیتنی لایقیله تقدیر ایدن بعض حکما آنی بیله تجویز ایتمامشلردر . بزم اویونلرڭ ایسه تعبیراتی اودرجه شنیعدرکه کبار مجلسنده دگل باکه طلومباجی قهوه‌سنده بیله تقوه اولنه‌ماز . خیاللرڭ حالی کذلك .

معلومکزدرکه بواورته اویونلری یاز موسمنده بعض مسیره‌لرده اوینار . وَتعریف ایتدیگم حالیله

[۱] شو تعریفدن مرام تیاترو اولدیغی انیوم محتاج ایضاح دگلدر . بوندن یکرمی سنه اول تیاترویی بو یولده بر تعریفله آنجق تفهیم ایده‌بیلان بر خلقك اون سنه صکره اون بشر یکرمیشر یاشنه واصل اولان اولادی طرفندن تیاترو یازه‌جق قدر عادات ومعارف غربیه‌یه ابتات وقوف ایتمسی حقیقةً سزاوار تشکردر . للطابع

برابر سیرینه قادینلر و بلکه معتبر حرملر بیله گلور . عجبا بوندن اشنع برعادت اوله بیلورمی ؟ عندمزده هرشیدن زیاده ناموسجه مدخول اولان اوروپالیلر قزلرینه عشقه دائر برحکایه کتابی بیله اوقوتمازلر .

§

رمضانك بشندن . آلتیسندن بری ظهوره گلان احواله گلنجه : هوا آچیلور آچیلمز یگرمی اوتوزسنه‌دنبرو معتاد اولدیغی اوزره قادینلر سوقاقلره دوکلدی . باب سرعسکری پیشگاهندن عجم اوغلی قره‌غولنه قدر بایزید میدانیله شهزاده جاده‌سی عربه‌لر و قالپاقچیلر باشی عربه‌سنولرله مالا مالدر . افادم بتون بتون تخصیصه حمل اولنمسون ؛ مرادم اکثریتی بیاندر . یوقسه چارشوده بعض عربه‌لر بولنیور ؛ میدانله جادّه‌ده دخی برچوق پیاده قادین گوریلور .

بلکه برایکی گون چارشوده بایزیددن زیاده عربه‌لر وار ایدی . فقط صکردلری ایشتدیگمه گوره

بر ذاتك شكايتى اوزرينه چارشويه عادى عربه گيرمك
منع اولنمش . خيلى تأثيرى گورلدى .

بومجمعلرك حالنى سؤال ايدرسه‌كز برطاقم سوسلى
بگلر يا ميدانك بر كوشه‌سنده قرار ويا خود اطرافى
گشت و گذار ايله گلوب كچن قادينلره قيريلوب
دوكيله‌رك بيك درلو مباحث ناز ونياز عرض ايتدكدن
صكره « يتمزمى تماشاى جمال الده صونرسن؟ » تعزيرينه
قات قات مستحق اوله‌جق صورتده اطالهٔ دست
سلطدن حيا ايتمزلر . برطاقم نازنده خانملرده عرنه .
لرينك تكرلگى لسان حال ايله « طاقمش پشينه
بيك مبتلايى » شرقيسنى چاغره‌رق ميدانه گلوب
اطرافه ازكلردن زياده صارقنديلق ايدرلر .

حاصلى بوزالرده گزن ذكور ونسوان ادب
وتربيه‌جه برقيد ايله مقيّد دگلدر . گوريلان فنالقلر
انسه الك سربست مملكتلرك الك سربست يرلرنده بيله
وقوع بوله‌ماز . مگركه ظنطانك مولد زماننده اوله .

ملت اسلاميه عرض وادب مسئله‌سنده اعتناى

تام ایله مکلف ایکن شوراسنی مع الحجاب بیان ایدرم که بو مجمعلرده گزن قادینلرڭ حالی اوروپا مادامهلرندن البته دها او یغونسزدر .

واقعا اوروپاده قاریلر مستور دگلدر ؛ لکن یولده بر آدم الڭ ادنا فاحشهیه بیله سوز آتهماز . بوراده ایسه هرکس هیچ بیلدیگی برقادینه اللی ییللق محرمی گبی استدیگنی سویلیه بیلور . خانملرگده برطاقمی بو معاملهلری ضررسز بر اکلنجه ظنیله حسن مقابلهدن قاچنماز .

بیلمم که حق ووظیفه بیلور وحیثیت طانور برآدم سوقاقده شونڭ بونڭ حرمنه نصل طاشقنلق ایده‌بیلور ؟ عجبا بونلر هیچ قیاس نفس ایتمزلرمی ؛ یوقسه بو قیاسڭ نتیجهسندن متأثرمی اولمازلر !

ذکر اولنان احوال هرکسڭ نفسنه عائد دگلمیدر ؟ بوندن مدنیتمز نه ضرر گورکه بوقدر شکایته حق اولسون ؛ بیوررسه‌گز شویله جواب ویررم که قباحت ایکی درلو اولور : بری حقوقه

تعرضدر ؛ بونك سراً، علناً هر نرده وقوع بولسه منعی لازم گلور ؛ بریده بونك گبی آداب موضوعه‌یه مغایر شیلردر. آنلر دائرهٔ خفاده جریان ایدرسه « محتسب را درون خانه چه کار » حکمنه داخل اوله بیلور. فقط علانیته چیقدیغی گبی اخلاق عمومیه‌یی افساد ایده‌جکندن جمعیتك حقوق مخصوصه‌سنه طوقنور. جمعیتك حقوقنه طوقنه‌جق بر حالك منعی لازم گلور. بونده شبهه ایدن وارمیدر ؟ اگر وار ایسه تشریحات آتیه اقناعنه کافیدر ظن ایدرم.

عزت نفس وَمحبت اقرباحبّ وطنك، حبّ وطن ایسه ملیتك اساسیدر. هزار آشنالقله مألوف بر قادینك خانه‌سنه نه قدر محبتی اوله بیلور ؟ وطنه خدمت ایده‌جك صورتده نصل اولاد تربیه ایدر ؟

برده شونك علاوه‌سنه لزوم گوریرمکه استانبولده چوجوقلر اون یدی، اون‌سکز یاشنده ایکن مکتبدن چیقیور. هردرلو مربی الندن قورتیلیور. منتهای طفولیت وَمبداء انسانیت اولان اوزمان ایسه آدمك

الك بیوك زمان بحرانیدر . حاذق مربی یه دوشر وَطبیعتی یاردم ایدرسه قورتیلور ، بعکسی حالنده حیات معنویه‌سنه سکته گلور .

بناءً علیه برخسته‌یی مشتهیاتندن نصل محافظه لازم ایسه او سنده برگنجیده تمایلات نفسانیه‌سندن اویله‌جه وقایه الزمدر .

خصوصاکه ملکمزده مأمورین عسکریه‌دن بشقه ایکی سوزی بریره گتورمگه مقتدر هیچ کیمسه یوقدرکه مکتبلر سایه‌سنده تحصیل ایتمش اولسون . هرکسك معلوماتی سعی ذاتیسیله حصوله گلمشدر . تحصیل زمانی گنجلك اوانی دگلمیدر ؟ سنه‌نك بر ربعنی طاشقناق یولنده وَعربه آرقه‌سنده گچیرن ارباب شبابده نه قدر معرفت هوسی قاله بیلور ؟

خلاصهٔ کلام بوگوره‌نك شرعاً وَادباً وَملکاً وَاخلاقاً بیك درلو مضرتی موجب اولدیغی مسلمدر . فقط منعنك امکاننده تردد اولنیور . بکّا قالورسه شو بیتك مألنه قائلم .

« مشکلی نیست که آسان نبود »
« مرد باید که هراسان نبود »

§

کیجه‌نك تفصیل احوالنه کلمه‌دن اوّل گوندزه عائد بر وقعه‌نك بیانینی لازمه‌دن عد ایدرم . اوده شودرکه یکیچریلرك مهترخانه‌ده محفوظ اولان رسملری عمومك تماشاسنه عرض اولندی .

کچن گون گیتدك . اصول ملیه‌مزده‌کی تغییرات عظیمه‌یی و برقاچ یوز بیك نفوسك اهلاکنی موجب اولان البسه‌یی گوردك . غالبا واضعلرنده حسن طبیعت یوق ایمش . ایچلرنده انسانك اندامنه یاقیشور برقیافت بوله‌مدم . هله هرصنفك باشلرینه گیدکلری شیلر لزومندن قات قات زیاده بیوك و عقله گلمز صورتده عجایب گورینیور . فقط بیلم که بومطالعه صحیحمیدر ؟ بوقسه گوز آلیشقلغندنمی حاصل اولیور ؟ عجبا آنلر بزم قیافتمزده برآدم گورسه‌لر بگنورلرمیدی . یاخود گوزلرینه دهامی فنا گورینوردی !

رسملرك اكثری آلچیدن وفقط بش آلتی سرای اغالری بالمومیدندر . بو بالمومیلر ترزی دكانلرندهكی رسملره بكزییور . هرنه ایسه مراد رسم دكل البسهدر .
سزه عموماً البسهنك تعریفاتنی یازهجق ایدم . اما موفق اولهمدم . چونكه قپودن كیرر كیرمز خاطرده قالمق ایچون بعض رسملرك مجملاً احوالنی بر كاغده اشارت ایتمكه باشلاینجه یانمده بر عسكر پیدا اولدی . « نه یاپیورسن؟ » مقدمهسیله سوزه كیریشهرك تعریفات یازدیغمی آكلادیغی كبی « چوق فنا شی بیلم طوبرلرسه سكا نه یاپرلر! » یوللو برطاقم هرزه وكیللكلر ایتدی . بردقیقه یانمدن آیرلمدی . حاصلی برصورتله تعجیز ایتدی كه اشارت یازمغه دكل لایقیله سیره بیله موفق اولهمدم . شكایتم عسكردن دكل آنك اورایه تعیینندندر .
بونكله برابر ایكی شی زیادهسیله تعجبمی ایجاب ایتدیكندن خاطرده قالمش ؛ باری آنلری یازهیم : اوستهلر آلایلرده كموشدن بركسوه كیرلرمش . بردانهسنی

گوردم . تقریباً اللی اوقه گلوز . شبهه یوقدرکه بونی کیان یوری‌یه بیلك ایچون قولتوقلرینه آدم گیرمکه محتاج اولور . دقت ایدك که انسان تزیین‌گبی بر بیهوده شی اغورنده نه قدر مشقتلره تحمل ایدییور ! برده برسبیلجی وارکه جمعه گونلری یکیچری آغاسنك اوکنده گیدرمش . بونده ده هیچ برمناسبت آکلایه‌مدم . قپودان پاشا چبلاغیده خیلی عجایب شی . بو آدملر بلندن یوقاریسی چیر چبلاق گزر وفقط اوزرینه برصرمه‌لی یالك گیرمش . بوقیافتدن کندیلریده ممنون اولمدیغنه شبهه یوقدر . حتی روایت اولنیورکه برینه برصغوق گونده « برادر اوشومیورسن ؟ » دیه سؤال اولنمش . « طوكیورم اما نه یاپه‌یم برکره صوبنمش بولندق! » مألنده جواب ویرمش. انسان بویله‌در . بریوله گیرنجه نتیجه‌سنده گوره‌جگی مشقته استر استمز تحمل ایدر .

بونلردن بشقه ات قاپیشان سکردم اوسته‌لرینك وعلوفه آلان وقازان طاشییان نفرلرك رسملریده تحف

شیلر اسه‌ده تفصیللری تاریخلرده واردر ؛ تکرارینه حاجت گورەمدم . بردە نظام جدید ایله آندن صکره یاپیلان طوائف عسکریه‌نك البسه‌لری گورلدی . اصل شایان دقت بونلردر . حکومت نه‌عجایب ایمش که یکی برصنف آچدیغی کبی همان قیافتنی دکشدیرر . وآنکله خلقك تعصبنی تحریك ایدرمش . قیافتدن نه‌چیقار . تعلیمی اثواب ایده‌جك دگلدی یا !

عسکرده نه‌عجایب ایمش که قیافتلرینی دکشدیر-مامك ایچون اوجاقلرینی سوندیرنجه‌یه قدر چاشمشلر . بنده کز تبدیل البسه‌نك محسناتنه قائل دکلم . بیلورم که مالکمزده اسلامك مألوف اولدیغی صنایعك انقراضنه سبب مستقل اولدی . فقط شوراسنی اعتراف ایتمك لازمدرکه یکیچریلر تبدیل قیافتك مضرتنی بیلوبده علیهنده بولنمدیلر . هرنه‌یی گوره‌نکلرینه مغایر بولور-لرسه مطلقا فناطن ایدرلردی . ایشته اوجاغك تأویل وتوجیه قبول ایتمز برقباحتی وارسه بودر . زیرا دائما حال حاضری محافظه ایتمك انسانی حیواناتدن مدار تمیزی اولان ترقی فیضندن محروم ایدر .

بونکله برابر رسملری گوکلمه فنا تأثیر ایتدی . یاد حزینلری تجسّم ایتمش ظن ایلدم . بوزلوندن مضرت گوزلمدی دیمم . فقط دشمن ومتغلبه یه قارشو ایتدکلری خدمتلرده انکار اولنماز . دولتمزك تاریخی لایقیله مطالعه اولنسه ایچنده اڭ ممتاز گورینه جك صنف ینه آنلردر .

§

رمضانڭ سکزنده قره قولاق خانی آچیلدی . بیلورسکز که استانبولده آندن بشقه غازینو یوقدر . مستأجری هر رمضان برطاقم چالغی طوتیور . وَدخو ـ لیّه سی بشی غروشه اولدیغندن حمال طاقمی کیرمیور. اواسط ناسڭ اڭ گوزل اکلنجه محلیدر . مستأجر غالبا مصرفی قوریده میورمش . ینه مشتریلرینی ممنون ایتمك ایچون فداکارلق ایده رك چالغی چالدیرمقده در . کاشکی شرکت خیریه نڭ شوقدر مروّتی اولسه ! اوقدر دکل خالقڭ بحق شکایاتنی منع ایده جك درجه ده حقانیته بیله قائلز .

سوقاقلرك حالی ایسه رمضانك اون بشنه قدر
بر درجه‌ده ایدی‌که اگر ثابت مرحوم گورمش اولیدی
مطلقا « کیجه فصلنده شکمخواره‌لر گیدر سیران »
مصرعنی « کیجه فصلنده‌ده زنباره‌لر گیدر سیران »
صورتنه تحویل ایدردی . هله اقسرای ایله دیرکلر
آره‌سنه برر حجله‌گاه شقاوت دینلسه شایسته ایدی .
اون بشندن صکره مخصوص اعلاننامه‌لر نشر اولنه‌رق
کیجه قادینلرك سوقاغه چیقمسی منع اولندی .

شمدی سوقاقلرده اویله مناسبتسزلکلر یوقدر .
لکن چنگانه‌لر، کوردلر، چوجوقلر، بکجیلر بوغازلرینه
برر طاول طاقه‌رق محلاتی قاپو قاپو طولاشیور . وَ
[هله سا یالاسا!.] آهنگیله هرکسی اوده‌اوتوره‌میه‌جق
صورتده تجییز ایدییور . بو اهمیتلی برشی دگلسه
مناسبتسزلکنده ده شبهه یوقدر . ایشته شمدیلك
بوقدر . ایلروده شایان تحریر برشی ظهور ایدرسه
آیریجه یازارم افندم .   فی رمضان ۱۲۸۳

تربیهٔ نسوان حقنده بر لایحه درکه قدمادن والیوم وزرادن بر ذاتك شیوهٔ افادهسنه تقلید اولنمشدر

[تصویر افکار – نومرو ٤٥٧ .. فی ٤ شوال ١٢٨٣]

برشیئك ضدینه نظر اولنمدقجه حقیقتی بیلنهمیه جگی مثللو برحالك قبایحی میدانه چیقمهدقجه اصلاحنه ابتدار اولنمیهجغی قضایای مسلمهدندر . بناءً علیه اکتساب سعادت حال وتحصیل فیض وکمال ایتمك استیانلر نقصان وخطالرینك اخطارندن دلگیر اولمازلر. فقط اکثریا انسان بولندیغی هیئت ایچنده جاری اولان عادات وآدابی امور ضروریهدن عدایدرك نافع ومضرینی فرق ایدهمدیگندن ارباب رشد وانصاف بوحالك تمیز صوابه حائل اولدیغنی ادراك ایله کندیلرینه عرض اولنان اخطارات خیرخواهانهیی یالکز مملکتك گورهنگنه مغایردیهرك تزییف واستخفاف

ایتمیوب برمسئله هرنه‌یه متعلق اولورسه اولسون موقع بحثه قونلدیغی حالده « اسمع بقلبك ان الاذن کاذبة ، وانظر بعقلك ان الطرف خوان » قاعده‌سنجه مسموعات ومشهوداتلرینه تطبیق سطحی ایله اکتفا ایتمیه‌رك عریض وعمیق مطالعه وتدقیقنه اعتنا ایلرلر .

ایمدی وطنمزده سعادت حالك ترقیسنه مانع برطاقم اسباب اولوب عقول سلیمه اصحابی بونلری اطرافیله بیله‌رك دواملرندن دلخون اولمقده ایسه‌لرده اکثرناس موجودایله قانع وَ (البلیة اذاعامت طابت) حکمنه تابع اولدقلرندن احتیاجات مدنیه وَاصلاحات لازمه حقنده بعض مباحثك انظار عمومیه‌یه عرضی فائده‌دن خالی اولمیه‌جغنه بناء خاطر فاتره سنوح ایدن ملاحظات آتیه‌نك بیانه اجتسار اولندی :

شیمهٔ کریمهٔ خیرخواهی وبیغرضی ایله موصوف اولان ذواتك بوافاداتی هتك پردهٔ اسرار قبیلندن عد ایتمیوب سنجیدهٔ میزان دقت وَخطا ونقصانی

گورلدیگی حالده اصلاح واکمالنه عنایت بیورلملری عاجزانه نیاز اولنور .

« فکر بافکر دکر اقواشود »
« نور افزون کشت وزه پیداشود »

نوع بنی آدم بالطبع تمدّنه مجبور وَقوای ذهنیه وَحواس وجدانیه‌سنك تهذیب واکمالنه واکتساب رفاه وخوشگذرانی ضمننده مالك اولدیغی وَوسائط مادّیه ومعنویه‌نك استعمالنه شرعاً وَفطرةً مأموردر . بنابرین معموریت وسعادت آرزوسنده بولنان ملتلر تهذیب اخلاق وَتحصیل معرفتله اکتساب فیض وراحت ایچون دائما تزیید سعی واقدام ایدرلر . وَممکن اولدقچه هیچ کیمسه‌یی جهالت وبطالتده براقمق استمزلر . زیرا افرادندن برینك حائز اولدیغی قابلیت مستور پردهٔ خفا وَیاخود حیاتنك عقلاً سعی واقدامه مخصوص اولان اوقاتی هبا اولمق هیئت ملت ایچون برخسار عظیمدر . بوخساردن الك زیاده متضرر اولان یرلرك بریده ممالك عثمانیه اولوب اهالئ‌ز اخلاق

ومعرفت وَاقدام وغیرنجه سائر مواقع متمدنه‌یه نسبتله
پك گیرو قالمش وَبالخصوص قادینلر اوتوز قرق
سنه‌دنبرو مساعیٔ عمومیه‌یه اشتراکدن بتون بتون
چکیله‌رك بیاغی چالغی وَمجوهر گبی صرف اسباب
تلذذدن معدود اولمشدر. تناسله خدمتدن بشقه بنی
نوعمزه هیچ برمنفعتلری گوزیله‌میور. حالبوکه آنلر
دخی عادتا بزم گبی انسان اولوب جمعیت بشریه‌نك
بالجمله منافعندن حصه‌دار اولدقلری وَارککلره قادینلر
خدمتکار اولمق ایچون یرادلمدیغی مسلم بولندیغی
حالده مشاق سعی واقدامدن نیچون وارسته اولسونلر؟
بوحالك مضرتی یالکز افراده عائد اولمیوب وجود بشر
هردرلو اسباب معموریتك روحی مثابه‌سنده اولدیغی
حالده بنی نوعمزدن نصف وَبلکه دها زیاده‌سنك
دیگرلرینك ثمرهٔ مساعیسیله تعیش وتزین ایدرك
عطالت حالنده قالمسی تعاون عمومی قاعدهٔ اساسیه‌
سنه نه‌درجه‌لرده خلل ویره‌جگی وَبلکه هیئت ملتی
وجودك برطرفنه عارض اولان علت فالجه‌قدر اضرار

ایتمکده او لدیغی میداندهدر . احوال مشتکابها
بادیٔ نظرده قادینلرك مباینت جنسیه وَیاخود
مستوریت مشروعهلرندن ایلرو گلمش ظن اولنور
ایسهده لدی التأمل بو ذهاب مقرون صدق وصواب
اولمدیغی آکلاشیلور . چونکه نسوانك عقل
وبصروَدست وپا گبی وسائطده ذکوردن هیچ فرقلری
اولمدیغندن جنسیتلرنده اولان مباینتك احوال
حاضرهلرنجه هیچ تأثیری اولهماز . اولمق لازمگلسه
اوروپا قادینلری دخی بزمکیلرك حالنده بولنوردی .
مستوریت بحثنه گلنجه ظهور اسلامده گروه نسوان
رجالك کافهٔ امورندن وَحتی مشاق حرب وضربدن
بیله حصهدار اولدقلری وَبوندن اوتوز قرق سنه اوّل
استانبولده حوایج بیتیهنك همان برنصفی قادینلرك
اعانهٔ دست اهتمامیله حصوله گلدیگی تاریخ وتواتر ایله
مثبت بولندیغی مثللو وَالحالة هذه طشرهلرده قادینلر
صنعت وزراعت وَکندیلرینه مخصوص اولان بازارلرده
تجارتله مشغول اولدیغی گورلمکده اولمسندن دخی

آكلاشلديغى اوزره بوحكم شرعى هوسات نفسانيه‌نك نقابليله حفظ ناموس مسئله‌سنه عائد برقانون مرعى اولوب يوقسه نسانك جمادات گبى حركاتنه حائل اولميه‌جغى آشكاردر .

بونك سببى ملكمزده قادينلرك بتون بتون جاهل وحق و وظيفه ونفع ومضرتدن غافل بولنملرندن عبارتدر . آنك نتايج مضره‌سى ايسه يالكز موادّ محرره‌يه منحصر اولميوب امعان نظر اولنسه معاملات مدنيه‌نك هرجهتنده عين تأسفله نيجه سوء تأثيراتى مشاهده اولنور . ازجمله چوجقلر بش آلتى ياشنه كيرنجه‌يه‌قدر بالطبع والده النده قالمقده اولوب بيانه حاجت اولمديغى اوزره اطفال چكلديكى طرفه مائل وحسن پرورشله نشوونمابولديغى حالده ثمرات فوائدينى يتشديكى زمينه ايثار ايله مربيلرينى نعم لذايذندن حصه‌دار ايتمكه قابل اولان نورسته نهال مثابه‌سنده اولديغندن ووالده‌لرك تربيه‌سى آشى صنعتى قبيلندن بولنديغندن برشجرك ذاتانه‌درجه كسب ارتفاع ايتمكه

وَنه صورتده اثمار نافعه حصوله گتورمگه استعدادی اولسه آشیسنك نوعنده رفعت و منفعت اولمدیغی صورتده قابلیت اصلیه‌سنی اظهار ایده‌مدیگی گبی برچوجق دخی مادرندن سوء تربیه گوردیگی تقدیرده نه‌قدرذکا ونجابت ایله مجبول اولسه‌ده آثارینی بالفعل گوسترمگه مقتدر اوله‌میه‌جغی وَ اولانلر وار ایسه نادراتدن بولندیغی اصحاب تجربه‌نك مجزومیدر .

ایشته بزم قادینلرك جهالت وبطالتی اولادلرینی دخی بالطبع اومسلکه سوق ایلدیگی گبی شفقت ومحبت طبیعیه‌لرینی تمییز خیروشرایله تعدیل ایده‌مدکلر-ندن اکثریسی چوجوقلری آغوش احترامدن دوشورمیوب هرصورتله شمار تمقده اولدیغی مثللو سیر محللرنده وَایّام مبارکه‌ده مواقع معلومه‌ده ارککلرله بیمحابا معاملهٔ نازونیازه مألوفیت تکثر ایدرك محبتلری خانه‌لرینه انحصاردن قورتلدیغی جهتله زیردست تربیه‌لرنده بولنان اطفاله هرملتك واسطهٔ قوام ودوامی اولان عصبیت افکارینی بالطبع القا

ایده‌مدکلرندن بو کیفیت اطوار واخلاق عمومیه‌یی گوردیگمز حال اسف اشتماله گتورمگه باشلیجه سبب اولمقده‌در.

بوندن بشقه قادینلر ولیلرینك اموالندن بادهوا مستفید اولان میراث یدیلر قبیلندن اولوب وظیفهٔ اداره ایله نفسلرینی مکلف بیلمدکلرندن تزیینات واسرافاتلری هرکسك اقتدار وتحملنی قات قات تجاوز ایتدیگی جهتله ثروت عمومیه وتصرفات بیتیه قواعد طبیعیه‌سی خللپذیر اوله‌رق گرك افراد وگرك عمومك حسن اداره‌سی یولندن چیقمش وبیاغی هرکس استقراض ایله تعیشه مجبور اوله‌جق درجه‌یه کلمشدر.

بو سببیت یالکز احوال مشروحه‌یه منحصر طوتیله‌ماز ایسه‌ده آنك مدخلی اسباب سائره‌یه نه‌درجه‌لرده غالب اولدیغنی وطنمزك احوالنی بیلانلره تعریف اقتضا ایتمز.

برده ادارهٔ بیتیه‌ده گورینان صعوبت ایله اخلاق نسانك گوندن گونه فساده میلانی هرکسده براحتراز

حاصل ایتدیگندن امر ازدواج آز المقده وَاهالیٔ اسلامیه بیننده نیجه موانع مضره‌یه دوچار اولان تناسل خصوصی بو صورتله دخی تدنی ایتمکده اولدیغی بعض اصحاب تجربه‌نك روایات موثوقه‌سندندر.

احوال مشروحه‌یه مسامحه‌نك وخامت انجامی تعریفدن مستغنی اولوب انسانك هرحالده مرجع تعاونی علم وتربیه اولدیغندن قادینلره تربیهٔ اولاد وَادارهٔ بیت وَحفظ آداب حقنده مکلف اولدقلری وظائف شرعیه وعقلیه‌یی بیلدیره‌جك صورتده معرفت وَکسب وکار ایچون حاللرینه مناسب بعض صنعت تعلیم ایدلسه محاذیر مذکوره آززمانده برطرف اولور.

مذهبجه مقتدامز اولان عربلرده نسوان گروهی دخی رجال گبی بهره‌دار معارف ایدی. حتی ایچلرندن نیجه مؤلف وعلما وَکمالات سائره‌ایله متصف اذکیا ظهور ایتمشدر. بوحالدن دخی آ گلاشلدیغنه نظراً نسوانك تربیه وتعلیمی شرعاً ممنوع اولمیوب بلکه ملتك سعادت حالی ایچون امورمفروضه‌دن عداولنور.

طباعت

[تصویر افکار - نومرو ٤٤٨ - فی ٢٤ شعبان ١٢٨٣]

عقلا دمبدم افکارینی تزیید ایلر
فکرینك، طبعنك، آثارینی تجدید ایلر

بیتنده اولان طبع کلمه‌سنی طبیعت یرینه طباعت معنا سنه حمل ایتمك اگر مقامه مناسب ایسه نه‌دن جائز اولمسون ! فن تاریخه آشنا اولان ذواتك معلومیدرکه معارف بشریه‌یی گوردیگمز درجهٔ اعتلایه واصل ایدن باصمه‌نك ظهوریدر . وطنمزده ایسه بو صنعت مفیده عثمانلیلرك افکار غربیه‌یه مبدأ میلانی اولان سلطان محمود اوّل [۱] زماننده مشهور ابراهیم افندینك غیرتیله وجوده گلمش و فقط بعض کتبك نشرندن صکره بر مدت سکتهٔ تعطیله اوغرامشیکن سلطان سلیم ثالث دورنده ینه تجدیداً ایجادینه همت اولنمشیدی .

[۱] احمد ثالثك زمان سلطنتنده , ١١٣٥ ده‌در .

اوزمان حك ايديلان قالبلر،كه حالا استانبولده هر مطبعه‌نك قوللانديغى حروف آنلرله اصاغه اولنور [١] اسكيسندن دها مطبوع بر طرزده ياپلمش وَباصمه‌خانه‌سنى اداره ايدن عبدالرحيم افنديك تحت نظارتنده طبع ايديلان كتابلرك ايسه جسامت وَباصمه‌جه لطافتى بحق شايان تحسين بولنمشدر .

مؤاخراً سلطان محمود ثانى عصرنده استانبولده تقويم وقايع وَمصرده بولاق مطبعه‌سنك كشادى مناسبتيله برغزته وَبرچوق اثر نافع ميدانه گلمشدركه

[١] بوقالبلر بوندن برسنه اوله كلنجه‌يه‌قدر صانعنك حفيدى اولان عرب اوغلى آرتينك يد انحصار وجهالتنده ايدى . بناء عليه ناقابل استعمال برحاله كلديكى جهتله هيچ بر مطبعه اصاغه ايتديرمز ايدى . غريبدركه عمومنك ١٥ پاره دكرى يوق ايكن ترسانه مطبعه‌سى طرفندن ١٥٠٠ ليرا مقابلنده اشترا اولنمشدر . اليوم قوللانديغمز بالاده‌كى حرفلرايسه مهندسيان اوخانسك مؤخراً يعنى مقالده ايجادندن بحث ايديلان ٢٢ پونتو حرفلرك اختراعندن اون‌سكز سنه صكره حك واصاغه ايدلمش وبونكله دخى مومى اليه ملت اسلاميه‌يه برخدمت مهمه‌ده بولنمشدر . للطابع

لسان عثمانیده طباعتك ظهور تامی اوزماندهدر دینیله بیلور ،

چونکه ممالك متمدنهده غزته باصمهنك علل غائیهسندن عد اولنمشدر . بر درجهدهکه طباعت معناسنه برلفظ ایشیدلدیکی کبی غزته باصمغله کتاب نشر ایتمك افکاره متحداً تبادر ایدر .

اوزماندن آلتی یدی سنهیه کلنجهیهدك مطبوعاتده کوریلان ترقی ایسه جریدهٔ حوادثك حدوثیله اوفق تفك برایکی باصمهخانهنك کشادندن وسعادتلو رجائی افندی حضرتلرینك تقویمخانه نظارتی زماننده برطاقم آثار لازم الانتشارك طبعنه مصروف اولان سعی واجتهادندن عبارتدر .

حتی اووقتـه قدر طباعتی ولونه قـدر جزؤی اولورسه اولسون اصلاح ایتمك ودولتدن اعانه کورمهدن ترکجه برغزته اداره ایده بیلمك خاطرلره بیله کلمز ایکن غزتهمزك مؤسسی عزتلو شناسی افندی بوبابده جملهیه مسابقت ایدهرك تشویقات قولیه وقلمیهسیله

ترجمان احوالك ظهورینه سبب اولمشیدیکه لسان عثمانیده طباعتك تاریخ ترقیسی اوزماندر.

نته‌کیم ۱۲۷۷ سنه‌سنه دکین وطنمزده لسان عثمانی اوزره باصیلان غزته‌لر تقویم ایله جریده‌دن عبارت ایکن شمدیکی حالده اون درده بالغ اولدیغندن دخی آکلاشیلور. [۱] منفرداً احداث ایتدیگی تصویر ایسه افکار وَشیوهٔ افاده وَحسن ترتیبجه برره نارفته آچمش وَبوندن ماعدا بلا اعانه شمدی‌یه قدر بقاسی عثمانلیلر ایچنده سربست برغزته‌نك دوامنی اثبات ایتمشدر.

شمدی ایسه ارمنی ماتی معتبرانندن مهندسیان اوخانس یکی برطاقم نسخ قالبلری حك ایده‌رك طباعته برخدمت جدیده ابراز ایلدی.

بوقالبلرك یازیسی رئیس العلما سماحتلو مصطفی

[۱] تقویم وقایع، جریده، حوادث، تصویر افکار، جریدهٔ عسکریه، تقویم تجارت، مخبر، مجموعهٔ فنون، عبرتنما، مجموعهٔ معارف، روزنامهٔ وقایع مصریه، طونه، سوریه، بوسنه وطرابلس غرب.

عزت افندی حضرتلرینـك اثر قلمیدرکه مشار الیه زمانمزده فن خطك شیخی وَ بلکه شیخ الرئیسیدر.

حکنه غیرت ایدن صاحب صنعت ایسه عملیا. تنده اودرجه مهارت کوسترمشـدرکه نه قدر دقت اولنسه بلکه برحرفده قصور گورنمز.

حقّاکه بویله بر همت ایچون گرك خطاط گرك صانعنك عنـوان شهرتی پولاده حك اولنسـه شایسته‌در.

بو یکی قالبلردن مطبوعاتجه بر طاقم فوائد حاصل اولمشیدرکه اڭ مهملری علی الانفراد زیرده تعداد اولنور:

برنجیسی، شمدی‌یه قدر موجود اولان قالبلردن انحصاراً تمتع ایدن طرفه یکی قالبلره متصرف اولانلرك رقابتیدر.

ایکنجیسی، بو حروف دها طولغنجه وَحقّ قلمی یرنده اولمق جهتله قرائتنك موجـود اولان حرو- فلردن زیاده سهولتیدر.

اوچنجیسی، ملکمزده هیچ اولمازسه برکتاب، ایکی

نوع یازی ایله باصیله بیله جك صورتده ادوات طبعك حصول کثرتیدر .

دردنجیسی ، حروف جدیده نك موجود اولان حرفلره برصورتله قیاس قبول ایتمیان جودت و لطافتیدر .

جداول سطوری اشعهٔ معارفه و اسطهٔ انتشار اولان مطبوعاتك ترقیسنی کیم استمز ؟ مگرکه سوء افعالی پردهٔ ستر آلتنده قالمق ایچون عمومك نورنظردن محرومیتنی استیه جك قدر بی انصاف اولانلردر .

قرا کلغك دوامنی کیم آرزو ایدر ؟ وار ایسه نفوس ظالمه درکه شرارهٔ فسادینی آنجق ظلمت ایچنده اخفا ایده بیلور . نته کیم قونداقجیلرك سرمایهٔ جسارتی خلقك خواب غفلتدن عبارتدر .

طباعت بر صنعتدرکه مخترعات بشریه نك پادشاهی عد اولنسه شایسته در . آکا مالك اولمیان مملکت ایسه اکثری فوائد عدالتدنده محروم اولور .

او یله بر صنعتکه اوروپاده ملتلرك تربیهٔ افکاریله حکومتلرك تزکیهٔ اطوارینه پك بیوك خدمتلر ایده رك

دستگاهلرینه هم دار الفنون، همده محکمهٔ حق مزیتی ویرمشدر.

باصحه‌نك اهمیتی برفکر ادیبانه محاکمه ایتمك استسه شویله تصور ایتمزمی؟

(برتوذکا نوع بشرك باشنه قونمش برنورانی همادرکه سایهٔ سعادتی تعمیم ایده‌جك واسطه بولنماز، الاکه لزومی قدر شهبال مطبوع اندامی [١] حکمنده اولان

[١] بو ترکیب سهو قلم اولدرق اتف الام ایله (مطبوع الاندام) یازلمش ایدی. فقط مقالدنك نشرندن بش سنه صکره یعنی ١٢٨٩ سنه‌سنده نشر ایلدیکمز عبرت غزته‌سنده فقرهٔ مذکوره علی طریق الاستشهاد ایراد اولندیغی صره‌ده (مطبوع اندام) صورتنده تصحیحاً ترتیب ایدلمش ایدی. بوندن مقصدمز صاحبی طرفندن ذاتاً واسطهٔ نشریاتله تصحیح اولنمش بر ترکیبك نه جودت پاشانك بلاغتنده ونه‌ده ابراهیم افندینك شرح بلاغتنده کوریلان تعریضاتدن صکره اولمیوب اون سنه مقدم تصحیح ایدلمش اولدیغنی ایضاحدر. نته‌کیم شرح بلاغتده شهبال کلمه‌سی بالتعامی (نهال) اوقوندرق تعریضاتده بولنمشدر. بوحالده سویلنیلان سوزلر صاحب تعریضك عرفانند دکل اغراض فاسده‌سنه بنفسها بینه اولمقدن بشقه نه ایشه یارار. [للطابع]

صحایف مطبوعه‌نك وسعت انتشاریدر . شهبال دگل
او بر برات اقبالدرکه هرقنغی ملته مقارن اولسه رفته رفته
ظلم و جهالتك زنجیر اسارتندن آزادینه حجت اولور .
خادم عدالت عنواننه مظهر اولسه نابجامیدر .)

بویله بر صناعت خیریه نه قدر تزیین و تکثیر
وَ آکا دائر ظهوره گلان خدمتلر نه‌مرتبه تحسین
وتقدیر اولنسه شایسته‌در .

تزیین وتکثیری خصوصنده دولتك وَ بض
افراد ملتك همتی انشته بودرجه اثر کوستره بیلدی .
بو مقرردرکه شایان اولدیغی قدر ترقیسی عمومك
معارفه رغبتیله میسر اولور .

اسکندریه کتابخانه‌سی

[تصویر افکار – نومرو ٤١٨ – فی ٢٣ ربیع الاخر ١٢٨٣]

معرفتك شرف وامتیازی اسلام آراسنده بغایت
مرعی وَبلکه بر اعتقاد شرعی اولمق جهتیله « اطلبوا العلم

ولو بالصین » امرینه مطیع اولان بهادران عرب ممالك مفتوحه‌لرنده بولدقلری مؤلفات گران قدری مال جهاددن مقبول بر غنیمت اجتهاد بیلورلردی . فنونه خدمت ورغبتلری ایسه اسکی مدنیتك بقایای آثارینی صحیفهٔ عالمده پایدار ایدن تراجم عربیه‌ایله مثبت ایکن ٦٠٠ سنهٔ هجریه‌سی رجالندن اولان [ابوالفرج] نام راهب متعصبك تألیف ایتدیگی تاریخده مشهور اسکندریه کتبخانه‌سی مصرك حین فتحنده عربلر طرفندن احراق اولندیغنه دائر علی طریق الافترا دلیلسز بردعوا میدانه چیقارلمشیدی . نه‌چاره‌که شان اسلامیته شین گتیرمك ایچون تصنیع اولنان بویله برروایت لاتین لسانه آشنا بعض علما طرفندن دخی قبول اولنمشدر . وقعه‌ایسه برمنوال محرر بزجه بر ذل ترتبنی موجب اولدیغیچون خرستیانلغه محبت ویا اسلامیته اهانت قصدنده اولان برطاقم دشمن تعصب عنوانلی متعصبلر اندلسده ضایع اولان بونجه خزائن معرفتی خیاله بیله گتورمز ایکن روایت

مذکوره‌یی‌که اوروپا عقلاسی عندنده دخی مردوددر
قال وقلملرینه ورد ایتمکدن خالی دکللر ایدی .
بناءً علیه ملت اسلامیه‌نك بویله بر بهتان عظیمدن
اثبات برائتی حمیت دینیه وملیه ایله متصف وفن
تاریخه تفرعات لازمه‌سیله بالاطراف واقف اولان
برذات طرفندن التزام واول بابده دلائل مقتضیه‌یی
جامع وغایت مفید ونافع بر رساله‌نك تألیفنه اقدام
اولنمشدرکه مقرون ختام اولان جزؤ اونی تصویر
افکارك ۴۰۲ نومروسندن بدأ ایله ۴۱۵ نومروسنه
قدر طبع اولنمش وبعض جهتلری مؤلفی طرفندن
تصحیح وتوشیح اولندقدن صکره آیریجه دخی باصلمشدر .

جزؤ مذکور بش فصل اولوب - برنجیسی
یونانستانده معارفك سبب انتشار وانسلا بنی -
ایکنجیسی رساله‌نك موضوعی اولان اسکندریه
کتبخانه‌سنك زمان وسبب انشا واحتراقیله مقدار
کتابنی - اوچنجیسی ذهاب فلاطونك مذهب
عیسوی‌یه انقلابنی - دردنجیسی رومادەیادگار مدنیت

اولان بونجه آثار نفیسه ایله برابر ایکنجی دفعه ده انشا اولنان اسکندریه کتبخانه سنك صورت خرابی — بشنجیسی روم ایمپراطورانی وقتنده استانبولده موجود اولان کتابخانه لرله آثار سائره نك افناسی اسبابنی مبیندر.

رساله ٔ مذکوره نك جزؤ ثانیسی دخی در دست ختام اوله رق عن قریب تفرقه مزده نشرینه ابتدار اولنمق متصور اولدیغی عمومه اخطار اولنور.

بحق حسنات علمیه دن معدود اولان بویله بر تألیف گزیده دن طولایی صاحبنك سعی مشکور ونامی بین الاسلام لسان تحدیث ایله مذکور اولمق مأمولدر.

طونه ولایتنده بولنان منفعت عمومیه صندوقلرینه دائر شیوهٔ قدیمه تقلیداً یازلمش بر مقاله در

[تصویر افکار — نومرو ٤٠٩ — فی ٤ شوال سنه ١٢٨٢]

نزد اولی النهاده خفی اولمدیغی اوزره بو عالمده بالجمله قوای مادیه و معنویه نك تزاید تأثیری ترکب

واجتماعنه متوقف اولوب فوق‌المعتاد مشهودمز اولان هرقوّت خواص اشیانك تأثیر تلاحقندن عبارتدر .

مثلا حین انفرادده برکوچك مقناطیسك قوتنه مغلوب و مجلوب اولان اجزای معدنیـه کرهٔ ارضده بولنان تراکیب عنصریه ایله اجتماعی حالنـده بوبجه مکوناتی تدویر ایدن جاذبهٔ عمومیه‌یه مقاومت ایدر . وَتك باشـنه امور بدیهیه‌نك حقی اوزره ادرا کندن عاجز بولنـان قوای فاهمه افکار انسـانیه‌نك اجتماع معنویسـندن حصه‌دار معاونت اولدیغی صورتده قعر ثرا وَفوق سماده نهان اندر نهان اولان نیجه ماهیات خفیه‌یی بالسهوله استکشاف ایلر .

کافهٔ فیوضات مدنیه‌نك اس الاساسی اولان بو تعـاون عمومی نوع بشر بیننده سـوق احتیاج ایله منفعت بخشـای ظهور اوله‌رق اوّلا حفظ حیـات لوازمنی استحصـال ایتدکدن صکره تشـکیل روابط مدنیت وَتزیید وسائط رفاهیت امرنده بدیعه نمای کمال اولمغه باشـلامش وَهله الان ربع مسـکونك

خسی معموری دینلمگه شایان اولان اوروپا قطعه‌سنده
تعاون قانون طبیعیسی احکامنه اتباعاً تشکل ایدن
شرکتلرك احتیاجات مدنیه وترقیات دولیه‌یه ایتدیگی
خدمتلر حددن افزون بولنمشدر .

ازجمله بوندن برقاچ یوز سنه مقدم شرکت
وتجارت افکارینك سوقیله آچیلان اسفار بحریه
سایه‌سنده کرهٔ زمینك عمان خفاده مستور اولان
برقطعهٔ عظماسی مدنیت عمومیه دائره‌سنه داخل
اوله‌رق عطایای طبیعه‌سندن بالجمله ابنای بشر حصه‌یاب
منفعت اولدیغی گبی اعماق زمینده ظهور ایدن
معادن چارسوی عالمك واسطهٔ تداول معاملاتی اولان
سیم وزری بلکه برقاچ قات تزیید ایلمشدر . وآنی
متعاقب حائز اولدیغی ثروت ومعموریت جهتیله
حسرة الملوك اولوب سایهٔ شمشیر جلادتده تسخیری
یالکز برقاچ صاحب ظهوره میسر اوله‌بیلان هنداقلیم
جسیمی برقومپانیانك اثر اقداماتیله انکلتره دولتنك
قبضهٔ تصرفنه داخل اولمشدر . وکچنلرده برشرکت

الپه جبال رفیعه‌سنی نقب ایدرك اوروپانك ایکی جهت عظماسی بیننده آمدشده برطریق سهولت آچدیغی گبی الحالة هذه بر دیگر شرکت دخی ایکی دریای عظیمی جمع ایله منافع تجارتی تضعیف ایچون سویش جدولنك کشادیله مشغول بولنمشدر .

ماحصل شرکتلر اللری ایردیگی یرده طبیعتك انسان ایچون استفاده‌سی ممکن اولان وسائطندن همان هیچ برینی معطل براقمیوب منسوب اولدقلری ملتلره بودار محنت ایچنده برعالم استراحت تشکیل ایتدیلر .

کل یوم ممالکمزده بونجه اشیای گران بها نقل ایتمکده اولان واپورلره امعان نظر اولنسه هر بری بودعوایه دلائل متسلسله‌یی جامع برقیاس مرکب صورتنده گورینور . زیرا بو اشیانك اجزای ترکیبنك محل اعماله گیتمسی وتغییر هیئت ایتمسی و بعده براً مخرجنه و بحراً موردینه گلمسی بویله برقاچ شرکتك محصول نقدینهٔ اهتمامیدر .

ممالك دولت علیه‌نك هر برطرفی جواهر قابلیت

ووارادات فيض و بركتـله مالامال برخزينهٔ ثروت
اولديغى حالده افراد اهالى بيننـده تزييد اموال
قواعد طبيعيـه سى انتظام اوزره جارى اولمامق
مناسبتيله ملتك استطاعت ماليه‌سى استنميه‌جك
برحالده بولنديغى گبى ترقئ معموريتك اعظم اسبابى
اولان شركتـلرك ندرتده اولمسنه وَعلى‌الخصوص
مستغنئ بيان اولديغى اوزره زراعت بونجه آفات سماويه
و ارضيه مخاطرتدن امين اولمديغنـدن بويله مجهول
العاقبه بركار ايله مشغول اولانلر اكثرى استعانه‌يه
محتاج بولندقلرى جهتله ميدان مرابحه‌جيلره قاله‌رق
آنلرك معاملات غدّارانه‌سندن ايسـه ارباب زرّاعته
نه‌درجه مضرتلر ترتب ايتديگى معلوم اولمغله زرّاعه
معاونت ايچـون اكثر ممالك متمدّنه‌ده موجود اولان
وسائط معاونه‌نك بوراده مفقود بولنمسنه عموماً خير
خواهان عقلا طرفندن تأسف اولنمقده ايدى .

حال بويله ايكن طونه ولايتى منفعـت عموميه
صندقلرينى تأسيس ايتمكله وَ بوايسه اومثللو موضوعات

خیریه‌نك فاتحهٔ ظهوری اولمغله بالطبع موجب ممنونیت
اولمش وَصورت وضع واداره‌سی تدقیقاتنه احالهٔ
افکار اولندقده واقعا فن ثروت مؤلفلرینك متأخرینی
بویله امور تجارت تفرعاتنه حکومتلرك مداخله‌سنی
تجویز ایتمامشلر ایسه‌ده بوبابده اولان ملاحظه‌لری
اوروپا اهالیسی گبی تأسیس وتشبث قواعدینه واقف
اولان ممالکك احوالنه قیاساً اجرااولنان استدلالات
جمله‌سندن اولوب بورادا ایسه افکار عمومیه هنوز
حال طفولیتده بولندیغی وَبر مدیر مدبّره محتاج
اولدیغی جهتله حکومتك امر وتشویقی اولمدجه.
هیچ برشی میدانه گلمیه‌جگی معلوم اولمق وَصندقلرك
وجودی ولایتك اراده‌سی سایه‌سنده حاصل
اولدیغی گبی دوام وانتظامی دخی ینه حکومتك اقدام
والتزامنه متوقف بولنمق حسبیله بوخصوصده فن
ثروتك ذکر اولنان قاعده‌سنه اتباع اولنماسی محاذیر
صحیحه‌دن عد اولنه‌مدیغنه بناء مسئله‌نك اصل شایان
تحقیق اولان جهتلری بوصندقلرده جمع اولنان

آقچه‌نك اصول تدارکی و اقراضنك شرائطیله مقدار فائضی و معاملاتنك صور اجرائیه‌سی خصوصلرینه انحصار ایتمشدر .

طونه غزته‌سنك ویردیکی معلوماته وسائر یرلردن وقوع بولان افاداته کوره ولایت داخلنده بولنان اکثر قضالر اهالیسی بو صندقلره تخصیصاً بر مقدار تخم زرعیله سرمایه‌سنی آنك ثمراتندن حاصل ایتمش و برقاچ قضادخی محصولات ارضیه‌سندن یکرمیده برینی بو مقصد خیره وفق ایلمش اولدیغندن وموجود اولان آقچه ینه اعطاادن قضالرك کندی مالی بولندیغندن بو بولده کیمسه‌نك متضرر اولمدیغی میدانده اولدیغی کبی اقراضك شرائطی کفیل ورهن طلبندن وفائضی یوزده اون ایکیدن عبارت اولوب شرائط مذکوره صندقلرده اولان اسباب ضروریه تأمینیه‌سندن وهر یرده وهر جنس اخذ واعطاده مرعی الاجرا اولان قواعد کلیه‌دن اولدیغندن اتخاذ واجراسی پك مناسب وفائضی دخی اکثر ممالك متمدنه‌ده جاری اولان مقدار معدل ایله متناسب

اولمغله مسئله‌نك بوشقلرنده دخی شایان بحث وتعریض اوله‌جق برفنالق گوریله‌مامشدر .

معاملاتك صوراجرائیه‌سنه گلنجه طونه‌نك احوال ادارهٔ حاضره‌سنه دائر معلومات کافیه موجود دگل ایسه‌ده اکثرطرفدن مداینی ایشیدلمکده‌اولدیغی حالده بوندن برقاچ گون مقدم برذاتك جریدهٔ حوادثله نشر ایلدیگی ورقه‌ده صندقلرك گرك استحصال سرمایه‌سنده وگرك اداره‌سنده برچوق سوء استعمال وقوع واحتمالی حکایه‌اولنمشدر. فقط بالاده بیان اولندیغی اوزره برقاچ قضادن نشـقه عموماً ولایت داخلنده بوصـندقلره آیریجه محصـول تخصیص اولنمشیکن سرمایه‌سـنك جمعیچون کافهٔ محصولاتك خرمن اوزرنده براقدیرلدیغنه دائر ورقهٔ مذکوره‌ده مندرج اولان ادّعا دائرهٔ تصدیق وتصـوردن بعید اولدیغی گبی ادارهٔ حاضره‌ده بیان اولنان فنالقلر تماميله وقوع حاله مغایر اولمدیغی فرض اولنسـه دخی ایچنده پك چوق مبالغه‌لر اولمق لازم گله‌جگنی ورقه‌نك شیوهٔ افاده‌سی ناطق اولدیغندن

بشقه حاوی اولدیغی بعض ملاحظاته نظراً صاحبنك تمییز حقیقته اقتداری دخی تسلیم اولنه‌مز .

چونکه ورقهٔ مذکوره‌ده اوّلا بوصندقلرك عین مضرت اولدیغی ادّعا قلنمشیکن دلیل مقامنده ایراد اولنان مقالاتك اکثری اداره‌سنه متعلق بر طاقم فناقلرك وقوعنی روایتدن عبارت اولوب حال بوکه بر اداره‌نك اجرا آتنده ظهور ایدن سوء استعمال اصولنك سقامتنه دال اولمیه‌جغندن ورقه‌نك صاحبی بر مسئله‌نك بویله جهت نظریه و عملیه‌سی بیننده اولان مباینتی فرق ایده‌مامشدر .

ثانیاً بوصندقلردن استقراض اولنه‌جق آقچه‌رهن قوی وَکفیل ملی ایله ویریله‌رك دینی وقتیله ادابه مقتدر اوله‌میانلرك املاك وَاراضیٔ مرهونه‌سی حکومت معرفتیله صاتیله‌جغی وَبوگیدشله بر قاچ سنه صکره اهالی‌یه فوق‌العاده ضعف گله‌رك کیمسه‌نك ملك اشتراسنه اقتداری قالمیه‌جغی جهتله اورالرده بولنان اسباب ثروتك جمله‌سی منفعت عمومیه صندقلرینه کچه‌جگندن بحث اولنمش ایسه‌ده بوصندقلر

جبراً کیسه‌یه آقچه اقراض ایتموب احتیاجی اولانلره
بر مرکز معاونت دیمك اولدیغی مثللو وظائف اصلیه‌سی
منافع عمومیه نك محافظه‌سندن عبارت اولان حکومتك
زیر نظارتنده اولمق و مأمورینه گوره صندقلرك
استفاده‌سنی خلقك اضرارنده آرامغه هیچ برسبب
بولنه‌مامق حسبیله شرائطی نه صورتله بولنور ایسه
بولنسون هر حالده فوائد ذاتیه‌سندن بشقه برشی
ملاحظه ایتمیان مرابحه جیلرك معاملاتندن اهون
اوله جغنده هیچ اشتباه اولمدیغندن اهالی خدا
گوسترمسون بتون املاکنی الدن چیقاره جق
صورتده استدانه‌یه مجبور ایسه منفعت عمومیه
صندقلرینك فقدانی حالنده بوخرابیتك وقوعنی
مرابحه جیلر دها قولایلقله تسریع ایده بیله جگی
بالبداهه معلوم اوله جق مواددن ایکن صاحب ورقه
بورالرك دخی تمییزندن عاجز گورنمشدر .

ثالثاً صندوقلرك سرمایه‌سی اولان سکسان بش
لیره‌یه قرق سکز سنه‌لك فائضی منضم اولدیغی حالده

مقداری اون سکز ملیون طقوز یوز یگرمی بوقدر
بیك لیره‌یه بالغ اوله‌جغندن بحثله او مدت ظرفنده
روم ایلیده دوران ایدن آقچه‌نڭ بتون صند.
قلرده اجتماع ایده‌جگی ادّعا ایدلمشدر. آنجق برملکده
اولان ثروتك عموماً براداره النه کچه بیلمسی احتما.
لات عقلیه‌نڭ خارجنده برادّعا اولدیغی مثللو
بوصندوقلر مجرد ادّخار ایچون یاپلمش برشی اولمیوب
نظامنامه‌سنده تصریح اولندیغی اوزره کارینڭ ثلثانی
اقتضا ایتدکجه منافع عمومیه و معموریت ملکیه‌یه
متعلق اولان برقاچ نوع امور خیریه‌یه صرف ایده.
جکندن وشمدیکی حالده یالکز زرّاعه معاونت
مقصدینه تخصیص اولنمش ایسه‌ده ایلروده سرمایه‌سی
تزاید ایتدیگی صورتده آقچه‌یی بیهوده حبس اتمامك
ایچون البته فائضی تنزیل ایله برطاقم تشبثات عظیمه‌یه
دخی مشوّق اوله‌جغی مثللو بویله جزؤی فائضله
مبالغ کلیه اقراض ایدن تأسیساتك رونق افزای
بازار جهان اولان اسباب کسب وکاره نه درجه‌لرده
مدار ترقی اولدیغی بیوك تجارتگاهلرڭ معاملات

جاریه‌سنه واقف اولانلر عندنده مسلم بولندیغندن بوصندقلرك تکثیر رأس المال اقتدار ایتمسی اهالی‌یه مضرت بخش مضایقه اولمقدن بشقه معموریت ملکیه وثروت ملیه‌یه پك بیوك خدمتلر ایده‌جگنده شبهه‌یوقدر.

تفصیلات مبسوطه‌دن آکلاشلدیغی اوزره مذکور ورقه‌نك موادّ مندرجه‌سی صندقلرك گرك اساساً وگرك ادارةً اثبات مضرتنه صالح اوله‌میوب آنجق معترض اولان ذاتك اثبات مدّعایه عدم اقتداری مطلقا انتظام تام تحتنده بولندقلرینه دخی سند اوله‌میه‌جغنه وفی الواقع بویله برادارۂ خیریه‌نك محسنات شامله‌سنه برطاقم سوء استعمالات ایله نقصان ترتب ایتمکده ایسه حقیقةً شایان تأسف بولندیغنه بناءً منفعت عمومیه صندقلرینك اسمی مسماسنه مطابق وایالات سائره‌ده دخی بومثللو موضوعات نافعه‌یه نمونه نمای تشویق اولمغه لایق اوله‌جق صورتده منتظم بولنمسی خالصانه تمنی اولنور. « واه موفق الامور »

UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01075635 1